

BILAG
11

LANDERAPPORTER

UDARBEJDET AF TEKNOLOGISK
INSTITUT FOR UDVALG FOR KVALITET
OG RELEVANS I DE VIDEREGÅENDE
UDDANNELSER

Udvalg for Kvalitet og Relevans
i de Videregående Uddannelser

BILAG 11

LANDERAPPORTER

UDARBEJDET AF **TEKNOLOGISK
INSTITUT** FOR UDVALG FOR KVALITET
OG RELEVANS I DE VIDEREGÅENDE
UDDANNELSER

INDHOLD

BILAG A
SYNTESERAPPORT

BILAG B
LANDERAPPORT FINLAND

BILAG C
LANDERAPPORT NEDERLANDENE

BILAG D
LANDERAPPORT NORGE

BILAG E
LANDERAPPORT SVERIGE

BILAG
A

SYNTESERAPPORT

ANALYSE AF STRUKTURELLE RAMMER
FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER
I NORDEN OG I NEDERLANDENE

TEKNOLOGISK INSTITUT

Titel:

Analyse af strukturelle rammer for de videregående uddannelser i Norden og i Nederlandene

Udarbejdet for:

Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser

Udarbejdet af:

Teknologisk Institut
Center for Analyse og Erhvervsfremme
Teknologiparken
Kongsvang Allé 29
8000 Aarhus C
www.teknologisk.dk

Forfatter Syntesterapport: Hanne Shapiro

Forfattere til landerapporter: Hanne Shapiro, Karsten Hougaard, Johan Olivier Secher, Simon Fuglsang Østergaard

Indholdsfortegnelse

1. De videregående uddannelsessystemers systemkarakteristik	4
Finland	6
Det finske videregående uddannelsessystem.....	6
Det nederlandske videregående uddannelsessystem	8
Norge	10
Det norske videregående uddannelsessystem	10
Sverige.....	12
Det svenske videregående uddannelsessystem	12
2. Dimensionering og brug af dimensionering	14
Dimensioneringsprincipper	15
Finland	16
Dimensionering i Finland	16
Rammer for styring af optag i Nederlandene	17
Norge	18
Dimensionering i Norge	18
Sverige.....	19
Dimensionering i Sverige.....	19
3. Finansiering	20
Finland	21
Den finske finansieringsmodel universiteter	21
Finansiering polytekniske universiteter	21
Nederlandene.....	23
Den hollandske finansieringsmodel	23
Norge	25
Den norske finansieringsmodel.....	25
Det norske finansieringssystem under lup.....	25
Sverige.....	26
Den svenske finansieringsmodel	26
4. Regionalisering og kvalitet.....	29
5. Perspektiver på fremtiden- med kvalitet og relevans i centrum	31
6. Bibliografi.....	32

Indledning

Denne rapport er udarbejdet af Teknologisk Institut, Center for Analyse og Erhvervsfremme, på opdrag af Uddannelsesministeriet. Rapporten omhandler udviklingstendenser i de strukturelle rammer for videregående uddannelser i fire udvalgte lande: Finland, Nederlandene, Norge og Sverige. Som underlag for denne synteserapport er der udarbejdet fire selvstændige mere dybdegående landerapporter. Rapporten er et indspil til det udvalgsarbejde, som Uddannelsesministeren har igangsat i slutningen af 2013¹ for at styrke de videregående uddannelsers kvalitet og relevans.

1. De videregående uddannelsessystemers systemkarakteristik

De videregående uddannelsessystemer i Finland, Norge, Sverige og Nederlandene er alle karakteriseret ved, at de omfatter de traditionelle universiteter såvel som mere professionsrettede institutioner, hvor den oprindelige skelnen var, at universiteterne skulle stå for forskningen og den forskningsbaserede uddannelse. Sverige og Norge især har været præget af en vis konvergens, idet nogle af de professionsrettede institutioner også er blevet akkrediteret til at udbyde Ph.d. programmer. Samtidig har der været en tendens til, at udbudsprofilen også er blevet mindre klar med universiteter, der udbyder professionsrettede uddannelser og professionsrettede videregående uddannelsesinstitutioner, som udbyder mere disciplinorienterede uddannelser. I de fire lande har de professionsorienterede uddannelsesinstitutioner oplevet en vækst gennem flere år, men i Sverige har især de mindre højskoler været

økonomisk pressede i de senere år, og det har ledt til fusioner. Selv om institutionerne også udbyder masterprogrammer, er tendensen typisk, at de studerende fra de professionsrettede uddannelser går ud på arbejdsmarkedet for eventuelt senere at vende tilbage og tage en masteruddannelse- og i Finland og i Nederlandene er det et krav. Selv om uddannelserne har en høj attraktivitet i arbejdsmarkedet, er der fx i Nederlandene tegn på, at kandidater med en professionsbachelor i stigende omfang bliver ansat i job og til lønninger, der svarer til et faglært niveau og ligger lavere end tidligere. I Nederlandene har de korte videregående uddannelser vist sig at være en attraktiv mulighed for lidt ældre studerende, især kvinder, og uddannelserne er integreret i første cyklus. Det samme er tilfældet for Norge. De studerende følger det samme program, som bachelorstuderende, men opnår efter to år graden "høyskole kandidat". I Sverige er det muligt at opnå et diplom efter to års videregående uddannelse, men i praksis spiller diplomniveauet en meget lille rolle i det samlede udbud. En væsentlig forklaring er, at der findes et bredt udbud af postgymnasiale professionsrettede uddannelser af et til tre års varighed, som ikke er en del af det videregående uddannelsessystem. I Finland findes der ikke et udbud af korte videregående professionsrettede uddannelser. Til gengæld er der erhvervsfaglige specialistkvalifikationer på kvalifikationsrammens niveau 5, primært målrettet voksne. Generelt har de fire lande tilpasset deres uddannelsesstrukturer i forlængelse af Bologna, men der er dog flere eksempler på afvigelser i forhold til Bologna, som fx resulterer i, at nogle uddannelser kun kan tages som et samlet forløb fx inden for medicin.

¹ <http://fivu.dk/uddannelse-og-institutioner/rad-naevn-og-udvalg/kvalitetsudvalget/analyser/analyser>

Nedenfor præsenteres de enkelte landes videregående uddannelsessystemer for at skabe et overblik over forskelle og ligheder i systemerne.

Tabel 1: Tværgående Nøgletal- Videregående Uddannelsesinstitutioner

	Årsstuderende 2012/2013		Institutioner		Gen- nemfø- relses Pct.²	Offentlige udgifter pr. studerende USD (2010)
	Universite- ter	Professi- onsrettede	Universite- ter	Professi- onsrettede		
Finland	114.378	113.808	14	25	76 pct.	16.714
Nederlandene	245.322	423.719	13 off. 1 privat + 3 mindre inden for teologi og humanistisk videnskab	37 off. 60 private	72 pct.	17.161
Norge	102.633	95.838 off. Private 35.101	8	28 (inkl. "viten skapelige høyskoler") 25 private ³	59 pct.	18.512
Sverige	293.000 ⁴		14- plus to private	28- heraf 10 private plus en række mindre insti- tutioner med ret til at udstede grader inden for psykote- rapi	53 pct. ⁵	19.562

Kilde: Forfatter baseret på landerapporter

² OECD- Education at a glance 2013

³ Tilstandsrapport Høyere utdanning

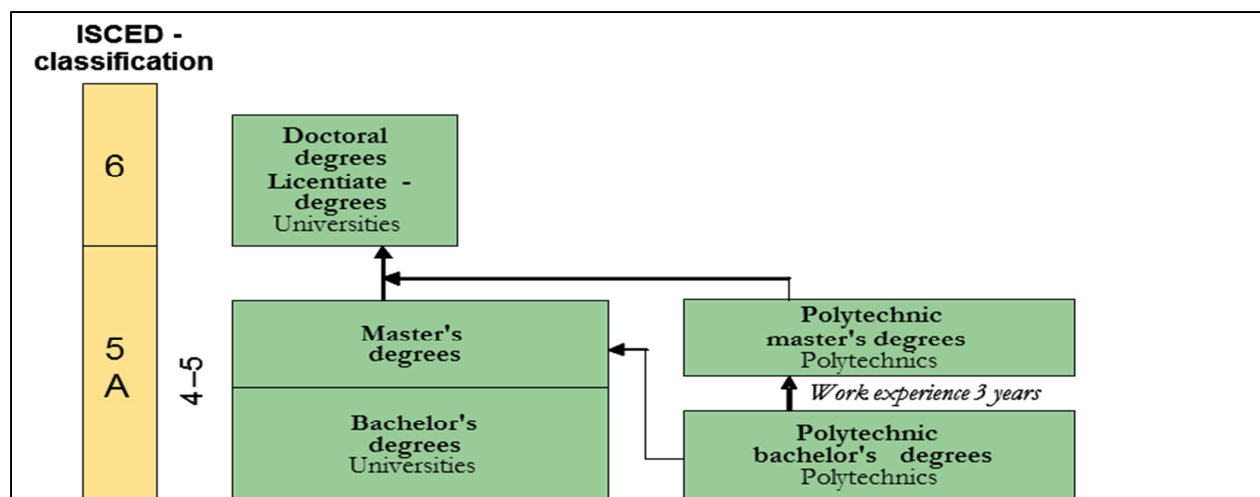
http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/rapporter/2013/tilstandsrapport-for-hoyere-utdanning-20.html?id=726689

⁴ Da Universiteter også har professionsrettede udd og højskoler mere disciplinorienterede udd- er tallet ikke opdelt

⁵ Tallet inkluderer studerende som tager enkeltfag, og som ikke nødvendigvis har valgt at studere for at opnå en formel kvalifikation (OECD Education at a Glance 2013)

Finland

Figur 1: Det videregående uddannelsessystem i Finland

Kilde: Landerapport Finland

Det finske videregående uddannelsessystem

Det finske videregående uddannelsessystem er et binært system. I en dansk kontekst, er det værd at bemærke, at det finske system ikke omfatter korte videregående uddannelser. De studerende har mulighed for at skifte studieretning mellem de professionsrettede videregående uddannelser udbudt af de finske polytekniske lærestudier eller universiteter (polytechnics) og de videregående uddannelser udbudt af universiteterne. Dog vil det ofte kræve supplerende fag op til et år. De 39 videregående uddannelsesinstitutioner havde i 2012 sammenlagt en studenterpopulation på ca. 228.000 fuldtidsstuderende. Af de fire lande ligger Finland højest, hvad angår gennemførelsesprocenten, nemlig på 79 pct. (OECD 2013). Det samlede studenteroptag har været nogenlunde konstant over den seneste periode i begge sektorer. Finland repræsenterer den største diskrepans mellem antallet af ansøgere til de videregående uddannelser, og det antal, som rent faktisk bliver tilbudt en studieplads. I 2012 var der 90.062 ansøgere til universitet, hvoraf

64.521 deltog i en optagelseseksamen. En af konsekvenserne er, at en del studerende påbegynder en videregående uddannelse relativt sent. Stort set alle, der søger ind på masteruddannelser, bliver optaget.

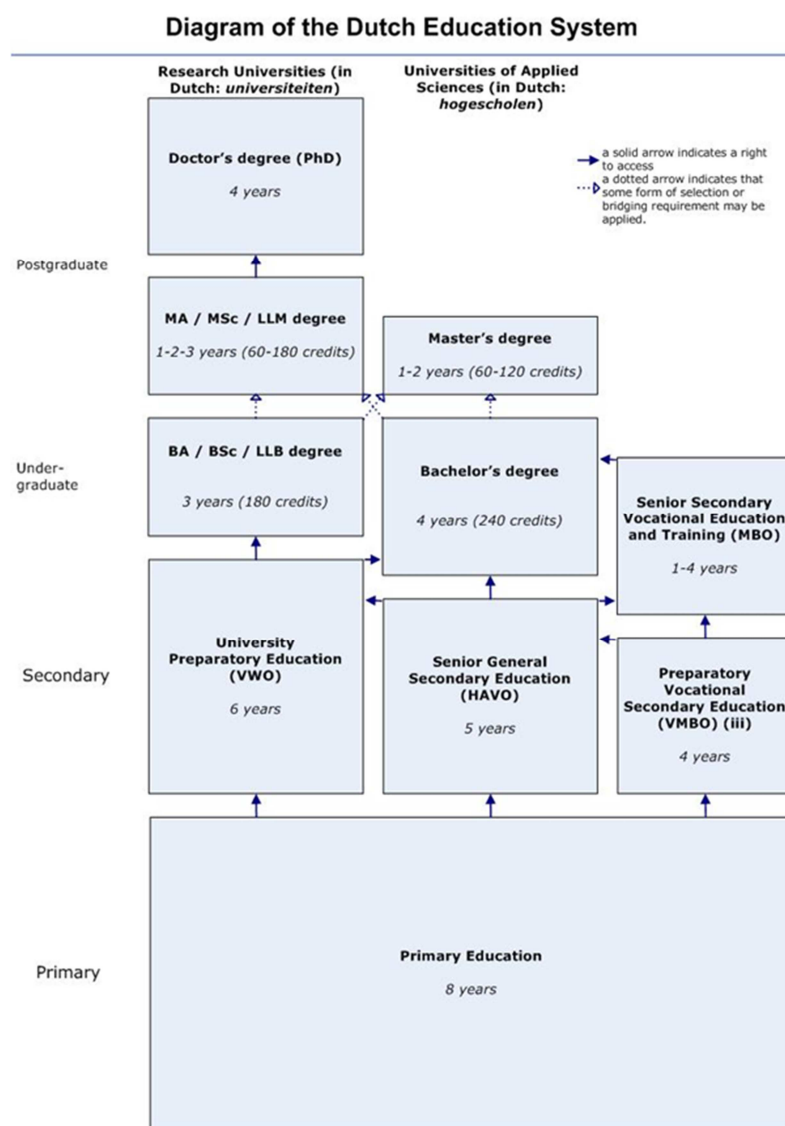
De polytekniske universiteter modtog 128.066 ansøgninger i 2012 (Vipunen, 2014). Hovedparten af kandidaterne fra det professionsrettede system går ud på arbejdsmarkedet efter en bachelorgrad, og systemet har indbygget et krav om, at man skal have mindst tre års erhvervserfaring for at kunne påbegynde en professionsrettet masteruddannelse. Der tilbydes efter- og videreuddannelse på alle niveauer i uddannelsessystemet. Realkompetencevurdering er en integreret komponent i livslang læring og adgang for voksne til eftervidereuddannelse i Finland.

Både universiteter og de polytekniske uddannelsesinstitutioner har et varieret udbud både formelt kompetencegivende og ikke formelle uddannelsesaktiviteter

organiseret som fjernundervisning.⁶ I 2012 deltog i alt brutto 2,2 i efter- og videreuddannelsesaktiviteter på forskellige niveauer. Universiteterne og de finske UAS (Universities of Applied Science) er ifølge loven forpligtede til at udbyde efteruddannelse. Begge typer af institutioner udbyder et bredt spektrum af programmer på flere niveauer inklusive specialiseringskurser svarende til 30-60 ECTS point.

⁶ <http://www.avoinyliopisto.fi/OpenUniversities>

Figur 2: Oversigt over det nederlandske videregående uddannelsessystem

Kilde: Landerapport Nederlandene

Det nederlandske videregående uddannelsessystem

De nederlandske videregående uddannelser adskiller sig blandt andet ved, at de studerende betaler en studieafgift.

Systemet er binært. De professionsrettede videregående uddannelser udgør tyngden i systemet med et bredt udbud af uddannelser rettet mod både det private og det offentlige arbejdsmarked. Gennemførelsesprocenten ligger samlet på 72 pct. (OECD 2013).

I det akademiske år 2012/2013 var der samlet indskrevet 660.888 studerende på videregående uddannelser i Nederlandene. Af dem var 241.321 studerende indskrevet på universitetsniveau (37 pct.), mens der på HBO-institutioner var indskrevet 423.719 studerende (67 pct.) (Vossensteyn & Westerheijden 2013). Studerende over 21 år kan blive optaget på en videregående uddannelse ved at bestå en særlig adgangsprøve (colloqui-

um doctum). (Vossensteyn 2013), som kun kan tages af personer på mindst 21 år.

Af oversigten fremgår det ikke, at de videregående uddannelser på BA niveau rummer mulighed for at tage en kort videregående uddannelse som afsluttende grad. De korte videregående uddannelser har vist sig at være specielt attraktive for lidt ældre studerende og ofte gennemføres de på deltid. Studerende har muligheder for at skifte spor mellem de professionsrettede og de universitære uddannelser, men det vil som hovedregel kræve supplerende kurser og fag. Personer over 21 år, som ikke opfylder de formelle uddannelseskrav kan søge om optagelse på en videregående uddannelse gennem adgangsprøver samt en realkompetencevurdering (Nuffic 2011).

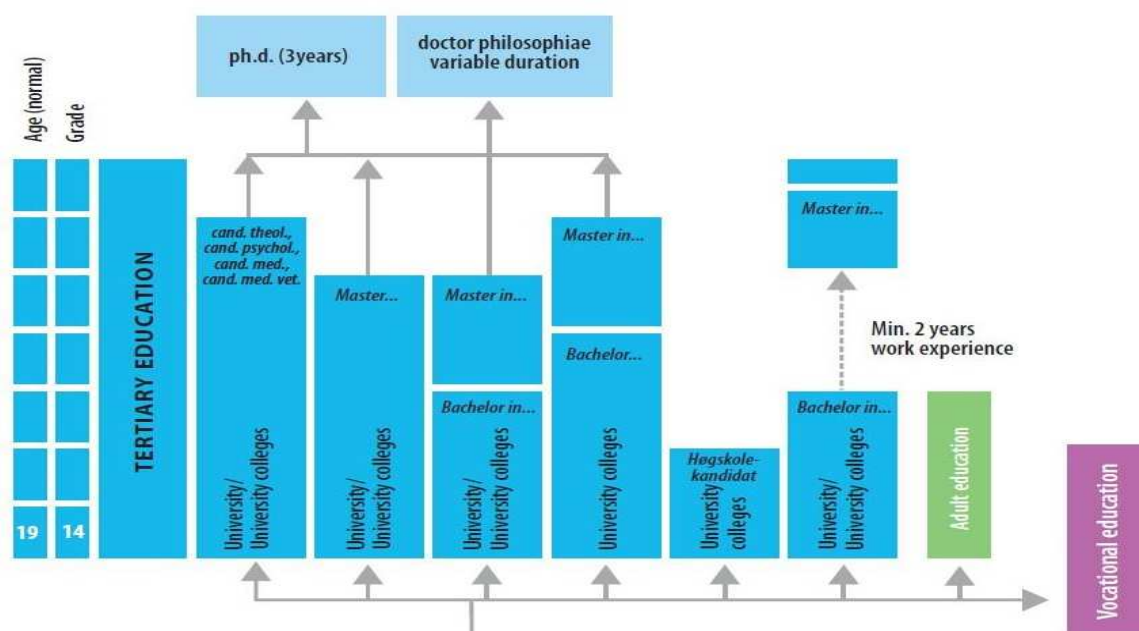
I stigende omfang tilbyder både universiteter og de professionsrettede uddannelsesinstitutioner særlige excellence pro-

grammer for højt performende studerende efter første studieår. Disse programmer omfatter studieaktiviteter, som både tager sigte på at udbygge bredden og dybden i den studerendes uddannelse. Samlet set er det hollandske videregående uddannelsessystem ikke karakteriseret ved et veludbygget offentligt eftervidereuddannelsesaktivitet. Dette skyldes, at der er mange private aktører, og at mange af de videregående uddannelsesinstitutioner betragter markedet for eftervidereuddannelse som for usikkert.

Omkring 3 pct. af de studerende på universiteterne studerer på deltid, og på de professionsrettede institutioner drejer det sig omkring 15 pct. af de studerende inklusive studerende på studier, som også omfatter praksisbaseret læring. Det hollandske åbne universitet udbyder modulbaserede programmer på bachelor og master niveau tilrettelagt som fjernundervisning.

Norge

Figur 3: Oversigt over det norske videregående uddannelsessystem

Kilde: Landerapport Norge

Det norske videregående uddannelsessystem

Det norske videregående uddannelsessystem er også et binært system, men det adskiller sig fra det hollandske og det finske, idet der er mere flydende grænser mellem de professionsrettede institutioner og universiteterne. Således tilbyder nogle af høyskolerne også mulighed for at tage en doktorgrad inden for specifikke fagområder.

I forhold til Bologna strukturen er der som i Sverige, Finland og Nederlandene uddannelser, der falder uden for strukturen. I Norge drejer det sig om en række professionsrettede fag som psykologi, jura, teologi og medicin. Disse uddannelser er som hovedregel 5-årige.

De videregående uddannelser i Norge rummer muligheder for en kort videregående uddannelse, der ligger uden for den normale 3+2 ordning. Høgskole kandidatgraden er således 2-årig, men den er fuldt ud meritgivende i forhold til

den 3-årige bacheloruddannelse (European Higher Education Area, 2010). Høgskole kandidatgraden er dog ikke særlig udbredt.

Som i Finland og i Nederlandene er der krav om, at studerende skal have to års erfaring for at påbegynde en professionsrettet masteruddannelse. De studerende har mulighed for at skifte uddannelsesspor mellem de professionsrettede og universitetsuddannelser, men det vil som hovedregel kræve supplerende fag.

Der er ca. 240.000 studerende på de videregående uddannelser. De statslige høyskoler tegner sig for knap 40 pct. af ansøgerne. Gennemstrømningen i de videregående uddannelser i Norge er lav sammenholdt med de øvrige OECD lande. 59 pct. gennemfører mod et gennemsnit på 68 pct. for de øvrige OECD lande. (OECD 2013)

De norske videregående uddannelser rummer gode muligheder for at studere på deltid, og ca. 1/5 del af de studerende tager årskurser eller er studerende på deltid. I en dansk kontekst er det herudover interessant, at det norske Fagskolerne tilbyder erhvervsuddannelser på niveau 5 i den europæiske kvalifikationsramme, men disse uddannelser er ikke en del af det videregående uddannelsessystem.

Ca. 15.000 studerende deltager årligt i efter-videreuddannelse udbudt af universiteter og høyskoler. En rapport fra Universitets- og højskolerådet peger på, at den nuværende budgetmodel ikke giver incitamenter til at satse på efter-

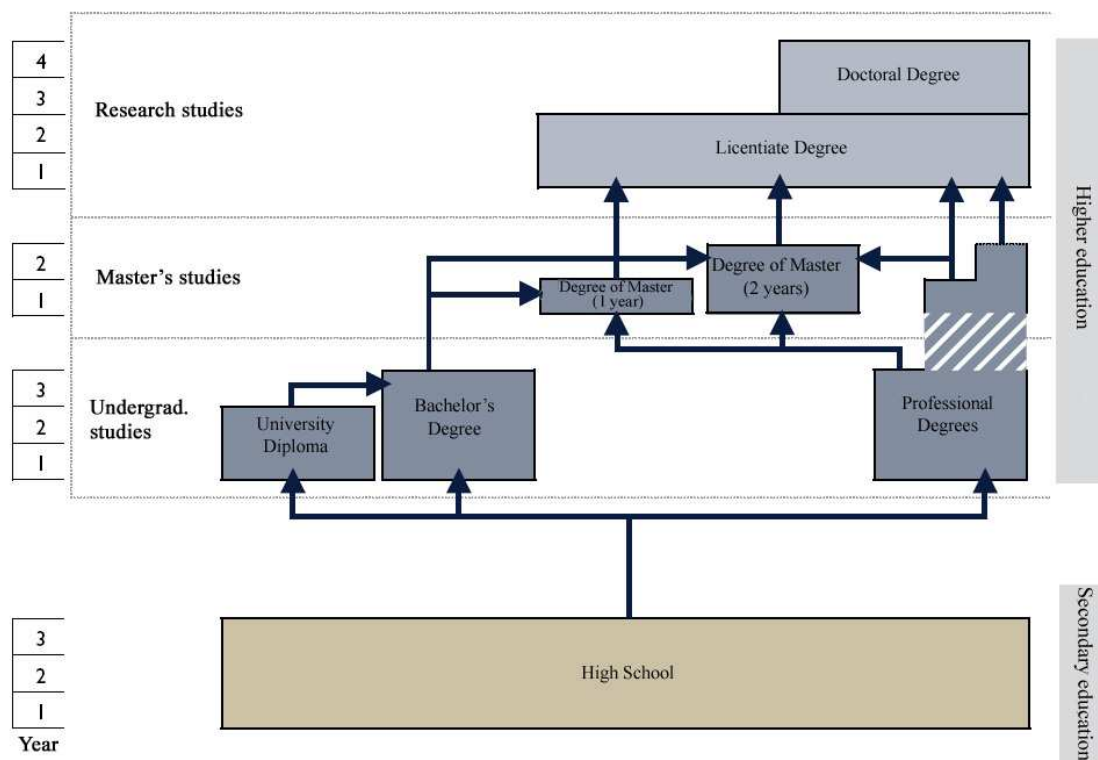
videreuddannelse, men snarere har perspektiv på unge fuldtidsstuderende. En institution, som satser markant på efter-videreuddannelse, risikerer langt større udsving i den resultatafhængige del af budgettet.

Fjernundervisning spiller en central rolle i det samlede efter-videreuddannelsesudbud i regi af paraplyorganisationen "Norgesuniversitetet".

Kunskapsdepartementet har nedsat en task force, som skal forberede en udredning om udviklingstendenser inden for MOOC (massive online courses) og mulige konsekvenser for det videregående uddannelsessystem fremadrettet strukturelt og kvalitativt.

Sverige

Figur 4: Oversigt over det svenske videregående uddannelsessystem

Kilde: Landerapport Sverige

Det svenske videregående uddannelsessystem

De svenske videregående uddannelser repræsenterer den største grad af konvergens mellem de professionsrettede uddannelsesinstitutioner og universiteterne, hvad angår udbud. Således udbyder nogle af universiteterne professionsrettede uddannelser og nogle af højskolerne mere disciplinorienterede uddannelser. Ligeledes er flere af højskolerne godkendte til at tilbyde Ph.d. programmer inden for udvalgte områder. Forskningstygden ligger dog fortsat hos universiteterne.

Herudover tilbydes der en række postgymnasiale erhvervsrettede uddannelser på et til tre år. Disse uddannelser udgør

ikke en del af det videregående uddannelsessystem.

Sverige har et velfungerende arbejdsmarked for bachelorer.

Som noget helt specifikt har der været en tendens til, at studerende inden for nogle områder har fået job inden for deres fag uden en afsluttende grad, som ikke har været efterspurgt af arbejdsgivere i nogen af delarbejdsmarkedene. Ifølge flere er der tegn på, at denne tendens er aftagende.

I 2013 var der 293.000 helårstuderende på de videregående uddannelser (Universitetskanslersämbetet). I de senere år har der fra politisk hold været stort

fokus på gennemstrømningen i de videregående uddannelser på grund af faldende præstationsgrader målt i forhold til de studerendes gennemførte eksaminer sammenholdt med de eksaminer, de har registreret sig til.

Af de fire lande ligger Sverige i bund, hvad angår gennemførelse med kun 53 pct. (OECD 2013). Ifølge Universitetskanslersämbetet er noget af forklaringen, at der inden for nogle uddannelser er en tendens til, at studerende opnår ansættelser inden for deres fagområde uden at have taget en afsluttende grad.

De professionsrettede uddannelser udgør tyngden i de svenske videregående uddannelser med ca. 130.000 helårsstuderende.

Sammenholdt med Finland, Norge og Nederlandene rummer det svenske system en udstrakt grad af fleksibilitet med hensyn til muligheder for at sammensætte sin uddannelse og studere på deltid - herunder også som fjernundervisningsstuderende og understøttet af regelsættet for studiestøtte og retten til orlov.

2. Dimensionering og brug af dimensionering

De fire lande er alle karakteriseret ved institutionelle reformer gennem det sidste 10-15 år, som har ført til en øget institutionel autonomi og understøttet af en øget grad af resultatstyring.

I Norge, Sverige og Nederlandene har den institutionelle autonomi medført, at institutionerne inden for de årlige statslige budgetter og institutionernes egne rammebudgetter/resultatkontrakter har fået hovedansvaret for styring af optaget. I alle tre lande dimensioneres der på udvalgte uddannelser af omkostningsårsager og/eller ud fra betragtninger om at tilsikre den fremtidige forsyning af arbejdskraft.

De tre lande anvender primært prognoser som dialog instrument med instituti-

onerne, og institutionerne tilskyndes til at anvende prognoser i vejledning af studerende.

I Finland er det arbejdsmarkedsbehovene, som styrer dimensionering af optaget, men institutionerne, der har autonomi til at udmønte dimensioneringen.

Dimensioneringen bygger på en kompleks fremsynsmetode som er udviklet og forfinet igennem mange år. Der tegner sig således et varieret billede i spændet mellem i hvor høj en grad, det er arbejdsmarkedsbehov, der styrer udbuddet af videregående uddannelse, som i Finland, eller i den modsatte ende af spektret, at det er de studerendes uddannelsesønsker eller ønsket om størst muligt optag af kvalificerede ansøgere som i Norge, som er bestemmende for optaget.

Dimensioneringsprincipper

Nedenstående oversigt giver en oversigt over forskelle og ligheder mellem forskellige dimensioneringsparametre i de

fire udvalgte lande byggende på data fra landerapporterne.

Tabel 2: Styring af optag- beslutningskompetencer

	Beslutningsniveau for kapacitetsfastlæggelse	Metode/kriterier	Arbejdsdeling mellem institutioner og centralt niveau	Virkemidler til at styre udbud/kvalitet/ relevans
Finland	Staten	Systematiseret fremsyn- 15 års sigte- Relateret til udd. strategi og målsætninger	Fastlægges gennem resultatkontrakt med institutionerne	Videreudvikling af fremsynsmetode Institutionernes resultatkontrakt
Nederlandene	Rammebudget - Numerus fixus på enkelte uddannelser er centralt fastlagt fx medicin, tandlæge udd. Numerus fixus institutionelt niveau- kapacitet kvalitet Vægtet lodtrækning om studiepladser- Institutionerne søger i stigende omfang at styre optag under hensyntagen til kvalitet, kapacitet og arbejdsmarkedsbehov. Øget brug af optagelses-samtaler og prøver.	På det medicinske og odontologiske område gøres der brug af fremskrivninger AC-MMP (Capaciteits Orgaan - Advisory Committee on Medical Manpower Planning). ROA's fremsyn- grundlag for særlige politiske indsatser fx- med fokus på at øge antallet af ansøgere til det tekniske område	Resultatkontrakt mellem ministerium og institutioner. Institutionerne kan anmode om at optage færre, hvis de vurderer, at de ikke har kapacitet til at sikre den nødvendige kvalitet samt under hensyntagen til arbejdsmarkedets efterspørgsel	Akkreditering for seks år ad gangen. Nye udd tjekkes for arbejdsmarkedsrelevans. ROA's fremskrivninger bruges i vejledningsøjemed Kvalitetsstyring/ en vis del af budgettet performance baseret (7 pct)
Norge	Institutionerne inden for rammerne af de statslige bevillinger- Udgangspunktet har været at give plads til så mange som muligt. Central dimensionering baseret på prognoser på udvalgte uddannelser.	Med kvalitetsreformen har de norske institutioner fået bedre rammebetingelser for omstrukturering og incitamenter til bedre at tilpasse uddannelserne efter ansøgernes interesser og samfundets behov. Nu kan institutionerne selv etablere og lukke uddannelser med en varighed på op til tre år.	Mål- og resultatkontrakt med institutionerne. Årlig styringsdialog med Kunnskapsdepartementet i forhold til mål- og resultatopfyldelse, som er gældende for hele rammebevillingen, dvs. både basismidler og de resultatbaserede midler.	Central dimensionering baseret på prognoser inden for bl.a. psykologi, læreruddannelsen, kandidater inden for teknologi, civilingeniører samt udd. på sundhedsområdet. Fra centralt hold såkaldte kandidatmålstal – dvs. hvor mange ekstra studiepladser den enkelte institution kan optage i det kommende budgetår inden for det statslige budget. De resultatbaserede midler og tilhørende indikatorer
Sverige	Institutionerne- inden for det årlige statslige budget/ institutionelle rammebudget. Øremærkede midler til udvalgte områder med risici for flaskehalse- identificeret gennem prognoser.	I de senere år øremærkede ekstrabevillinger til udd. områder med risiko for mangel på arbejdskraft- Prognoser anvendes i vejledning af studerende	Institutionerne- Fastlægger optag Mulighed for meroptag uden øget ressourcebevilling	Blød styring: Skal redegøre for, hvordan arbejdsmarkedsrelevans tilgodeses i optag. Begrænset bonus for meget høj kvalitet Risiko for at miste udbud- hvis det vurderes til "bristet kvalitet og der ikke rettes på inden for et år

Kilde: Forfatter baseret på landerapporter

Finland

Dimensionering i Finland

I Finland ligger den overordnede dimensionering af uddannelsesoptaget på de videregående uddannelser centralt hos Ministeriet for Uddannelse og Kultur, og uddannelsesfremsyn bruges som det styrende redskab til at fastlægge dimensionering og optag.

Der er begrænset optag på alle uddannelser. Selve fastsættelsen af grænseskvotienter for de forskellige uddannelsesområder på de forskellige uddannelsesinstitutioner foregår gennem to trin. På nationalt niveau udarbejdes der hvert fjerde år en overordnet uddannelses- og forskningspolitisk udviklingsplan, som godkendes af regeringen for den kommende femårige periode. Denne udviklingsplan omfatter blandt andet mål for uddannelsesudbuddet for de videregående uddannelser (Kottman & de Weert, 2013). Dimensioneringen udmøntes i i en fireårig resultatkontrakt mellem ministeriet og den enkelte institution.

Uddannelsesfremsynet udarbejdes af Finnish Board of Education. Metoden i uddannelsesfremsynet har et perspektiv på 15 år. Ud fra dette udledes der uddannelsesbehov med en tidshorisont på fire til fem år. Modellen er dynamisk og omfatter økonometriske prognoser, ekspertvurderinger, specifikke brancheforhold og uddannelsespolitiske målsætninger. Modellen er ligeledes anvendelig både nationalt og regionalt, fordi den tager højde for regionale erhvervsøkonomiske forskelle (Hanhijoki 2012). Indikatorer som færdiggørelsesgrad, beskæftigelsesgrad, arbejdsmarkedsdeltagelse og omfanget af dobbeltgrader indgår i beregningen. Derudover benyttes der såkaldte koefficienter, der fastsættes af ministeriet, som afspejler den fremtidige effekt af politiske prioriteringer og indsatser (Hanhijoki 2012).

Dimensioneringen operationaliseres efterfølgende ved, at der indgås individuelle resultataftaler mellem ministeriet og de enkelte uddannelsesinstitutioner, som

gælder for en fireårig periode. I praksis foregår dimensioneringen ved, at ministeriet først giver et overordnet mål for optag på baggrund af fremsynet. Dernæst kommer den enkelte uddannelsesinstitution så med udmelding på kapacitet i forhold til antal studiepladser inden for den enkelte uddannelse, hvorefter institutionen og ministeriet derefter forhandler sig frem til et mål for antallet af tildelte grader for den kommende resultatkontraktperiode.⁷

⁷ Interview ministeriet

Nederlandene

Rammer for styring af optag i Nederlandene

Den hollandske styringsmodel, kan karakteriseres som en relativt blød model, som giver institutionerne en høj grad af autonomi i forhold til styringen af optag. Der eksisterer overordnet to dimensioneringsprincipper for de videregående uddannelser i Nederlandene, der samlet set benævnes *numerus fixus*. Systemet skal sikre, at kvaliteten i uddannelserne opretholdes, at udgifterne til nogle af de dyre uddannelser ikke eksploderer, og at der ikke overuddannes specifikke uddannelsesgrupper.

Den ene type *numerus fixus* er en national kvotefastsættelse, som anvendes på nogle udvalgte uddannelser både på grund af omkostningerne forbundet med disse uddannelser men også for ikke at uddanne flere end arbejdsmarkedet kan absorbere. Det drejer sig om det medicinske, dyrlægeuddannelsen, tandlægeuddannelsen, de kunstneriske uddannelser og nogle biovidenskabelige uddannelser.

Den anden type *numerus fixus* er en såkaldt institutionel kvote, hvor de videregående uddannelsesinstitutioner selv har mulighed for at fastlægge optaget af studerende og af hensyn til institutionernes faktiske undervisningskapacitet på baggrund af en ministeriel godkendelse. Det er i praksis meget sjældent, at institutionernes ønsker ikke imødekommes.

I de senere år har der været en stigning i antallet af institutioner, som anmoder om at styre optaget under hensyntagen til ikke at uddanne studerende til ledighed. Endvidere påpeger flere kilder, at kvalitetstyringssystemet også har en vis adfærdsregulerende effekt. Med en ny finansieringsmodel indført fra 2013 vil op til 7 pct. af universiteternes finansiering ske på baggrund af opfyldelse af performancekriterier, som vedrører frafald, gennemførelsesfrekvenser og andre typer af kvalitetsvurderinger fastlagt i institutionernes resultatkontrakt (Vossensteyn 2013).

Norge

Dimensionering i Norge

Den overordnede målsætning for dimensioneringen af de videregående uddannelser i Norge har været at give plads til så mange studerende som muligt – både for at opfylde den enkeltes ønske, men også for at imødekomme samfundets behov for højtuddannet arbejdskraft.

De studerendes valgfrihed er primært begrænset gennem, at finansieringssystemet for de videregående uddannelser sætter en ramme for, hvor mange studiepladser, der inkluderes i institutionernes basisbevillinger.

For enkelte uddannelsesområder forestår Kunnskapsdepartementet en central dimensionering baseret på aktuel efterspørgsel samt prognoser. Det gælder bl.a. inden for psykologi, læreruddannelsen, kandidater inden for teknologi, civilingeniører samt en række uddannelser på sundhedsområdet, og øremærkede midler afsættes til studiepladser inden for disse områder.

Som noget nyt er der også indarbejdet en regel om, at der ikke udbydes undervisningstilbud til grupper under 20 personer for bacheloruddannelser (Kunnskapsdepartementet, 2013).

Et andet dimensioneringsredskab på centralt niveau er indplaceringen af de enkelte uddannelsesområder og uddannelser i takstgrupperne A-F. Hvert område har sin egen takstsats, hvor kategori F er lavest og kategori A er højest.

I Norge har universiteter og videnskabelige høyskoler som udgangspunkt ret til at udbyde nye videregående uddannelser, mens høyskoler, der er godkendte udbydere af videregående uddannelser, kan udbyde nye uddannelser til og med bachelorniveau. De øvrige høyskoler kan kun udbyde uddannelser efter forudgående uddannelsesakkreditering. Hvis en institution ønsker at få udvidet sin udbudsret, kan institutionen blive godkendt hertil efter en positiv institutionsakkreditering. Styring af uddannelsernes geografiske placering og den regionale spredning af uddannelsesudbuddene reguleres således ikke direkte centralt (Johannessen, 2013).

Statistisk Sentralbyrå har gennem mange år lavet prognoser og fremskrivninger af udbud og efterspørgsel på arbejdskraft. NIFU har siden 1972 gennemført kandidatundersøgelser. Undtagen på specifikke områder bruges prognoserne primært i vejledningsøjemed.

Sverige

Dimensionering i Sverige

I Sverige anvendes, hvad der kan karakteriseres som en finansiell dimensionering. Dvs. sige, at institutionerne kan optage, så mange de vil, men de modtager kun finansiering for et bestemt antal, som bliver fastlagt i budgetprocessen i form af et rammebudget. Rammebudgettet er dels et samlet budget for alle institutioner, og det fastlægger også det beløb, den enkelte institution vil modtage. I de senere år har der været udsving i de årlige budgetter, som har vanskeliggjort planlægningen for især mindre institutioner, og som i følge flere kilder også er en af forklaringerne på en stigende brug af deltidsansatte undervisere.

I praksis er det institutionerne, der har ansvar for at udmønte budgetterne, herunder fordelingen på de enkelte uddannelser og enkeltfag, de udbyder.

Selv om Sveriges statistik udarbejder langsigtede prognoser for arbejdsmarkedet, er der ikke tradition for at styre dimensioneringen af de videregående ud-

dannelser gennem fremsyn og prognoser som fx i Finland. I de seneste år er der dog eksempler på, at langsigtede prognoser og udsigten til flaskehalse har medført, at der er afsat øremærkede midler til oprettelse af ekstra studiepladser inden for specifikke uddannelsesområder, senest bl.a. inden for sundhed- og ingeniørområde. Prognoserne bearbejdes og suppleres med andre analyser, som institutionerne har til rådighed i forbindelse med vejledning af de studerende og som grundlag for planlægning af personalerekruttering.

I de senere år har der i dens svenske regerings budgetproces og budgetgrundlag været et stigende fokus på, at uddannelserne, der udbydes, matcher arbejdsmarkedets behov.

I det seneste budgetgrundlag er der stillet krav om, at institutionerne i deres årsberetning skal redegøre for, hvordan de i dimensioneringen af deres udbud tager højde for efterspørgslen i arbejdsmarkedet.

3. Finansiering

På tværs af de fire lande er der allerede igangsat initiativer, eller der påtænkes igangsat initiativer, med henblik på, at finansieringsmodellen for de videregående uddannelser understøtter politiske målsætninger om hurtigere gennemstrømning, reduceret frafald/og eller øget studiepræstationer og øget kvalitet.

I de fire lande har institutionerne forskelligt grader af autonomi i udmøntningen af bevillingerne. I Norge, Sverige og Nederlandene anvendes der i forskelligt omfang øremærkede midler for at sikre, at der bliver uddannet tilstrækkelig arbejdskraft inden for prioriterede sektorer. I alle fire lande er bevillinger til uddannelser og forskning i øget omfang bundet op på resultatmål, som varierer mht. antallet af dimensioner, der måles på.

Den øgede grad af performance orientering rejser i høj grad spørgsmålet om, hvad der kendetegner god kvalitet for de videregående uddannelser.

Endvidere peger kritikere af fx det nuværende svenske system på, at de nuværende resultatmål, som bygger på kvalitetsstyringssystemet i høj grad favoriserer de gamle og store institutioner, som typisk har et bredere ansøger grundlag, og derfor også kan være mere selektive i deres optagelseskriterier og udvælge de studerende, som har de bedste studieforudsætninger. Nogle hævder direkte, at det nuværende system i højere grad belønner institutionernes evne til at rekruttere end god kvalitet forstået som forskellen mellem det input, som de nye studerende udgør til det output, altså hvad de studerende kan, når de har afsluttet et studie.

Finland

Den finske finansieringsmodel universiteter

Finansieringsmodellen for universitetssektoren er netop blevet reformeret med virkning fra 2013. En afgørende ændring fra den tidligere model er, at der bliver lagt større vægt på effektivitet, kvalitet og internationalisering. Man har bevæget sig væk fra en finansieringsmodel, der i høj grad var baseret på det enkelte universitets tildelte optagsmålsætning, til en finansieringsmodel, der favner meget bredere, men som samtidig er mere transparent og outputorienteret. Det overordnede styringsrationale bag den nye finansieringsmodel er at understøtte de overordnede mål for videregående uddannelse i Finland. Dette omfatter i høj grad bedre gennemførselsprocenter, kvalitet i uddannelserne, hurtigere overgang til arbejdsmarkedet efter endt uddannelse, større grad af internationalisering og en stærkere positionering af universiteterne (Halonen 2013).

Den nye finansieringsmodel består af tre hoveddele: Uddannelse, forskning, og andre uddannelses- og forskningspolitiske prioriteringer. Den uddannelsesmæssige del af basisfinansieringen baseres på følgende faktorer for de enkelte universi-

teter: Antallet af tildelte kandidatgrader vægter 15 pct., antallet af tildelte bachelorgrader vægter 9 pct., og antallet af tildelte kandidatgrader til udenlandske statsborgere vægter 1 pct. Derudover baseres 11 pct. på antallet af studerende, der har gennemført minimum 55 ECTS point (fra 2015 vil 3 pct. heraf blive baseret på de studerendes feedback), 2 pct. baseres på omfanget af åbent universitet og deltidsstudier, 2 pct. baseres på internationale studenterudvekslinger (indgående og udgående), og endeligt baseres 1 pct. på beskæftigelsesgraden for de dimitterende.

Den del af finansieringen, der er baseret på overordnede politiske prioriteringer, indeholder følgende elementer: En strategibaseret del på 10 pct., som bestemmes på baggrund af universiteternes egen strategiudvikling og -implementering, en områdespecifik del på 8 pct., som afspejler forskelle i omkostningsstrukturer for forskellige uddannelser, samt en del på 7 pct., som tildeles på baggrund af det enkelte universitets nationale pligter, såsom at tjene socialpolitiske mål.

Finansiering polytekniske universiteter

De polytekniske universiteter modtager både finansiering centralt fra regeringen og tilskud fra de lokale myndigheder. De er endnu ikke uafhængige juridiske enheder som universiteterne. Som tidligere nævnt, er en reform af den polytekniske sektor dog undervejs, som vil have flere af de samme karakteristika som universitetsreformen med hensyn til styreform og finansiering. Dette betyder blandt andet, at en ny finansieringsmodel netop er trådt i kraft. Den helt nye finansieringsmodel indebærer, at den

statslige finansiering til de polytekniske universiteter overordnet består af to hoveddele, hvor 85 pct. allokeres på baggrund af uddannelsesmæssige prioriteter, og 15 pct. allokeres på baggrund af indikatorer relateret til FoU.

Den uddannelsesmæssige del af basisfinansieringen baseres på følgende faktorer for de enkelte polytekniske universiteter: Antallet af tildelte bachelorgrader vægtes højest med 46 pct. Derefter følger antallet af studerende, der har gennemført minimum 55 point med 24 pct.

Beskæftigelsesgraden for de dimitterende vægter her højere end hos universiteterne med 3 pct., mens 2 pct. er bundet op på antallet af erhvervsskoleundervisere, der uddannes. Derudover baseres 3 pct. på de studerendes feedback, 3 pct. baseres på internationaliseringsindikatorer og 4 pct. baseres på omfanget af åbent polyteknisk universitet og deltids-

studier samt omfanget af indvandrere i forberedende uddannelse.

De resterende 15 pct. allokeres på baggrund af FoU indikatorer (Halonen, 2014). Med den nye reform er der lagt op til, at finansieringsmodellen skal ligne universiteternes model for derved bedre at kunne tjene de overordnede mål for videregående uddannelse.

Nederlandene

Den hollandske finansieringsmodel

Den nederlandske finansieringsmodel for de videregående uddannelser, er den, der er mest radikal i forhold til at tilskynde institutionerne til at finde andre finansieringskilder end det offentlige. Endvidere er det de eneste af de fire lande, hvor landets egne studerende betaler en studieafgift, som dog ikke er så høj som i England.

Siden 2011 har universiteter og HBO-institutioner været finansieret efter den samme model. Den samlede nationale basisbevilling til videregående uddannelsesinstitutioner fastsættes af Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Videnskab samt Ministeriet for Økonomi, Landbrug og Innovation, der er ansvarlig for de videregående landbrugsuddannelser.

Budgetterne vedtages af det nederlandske parlament og er baseret på en fremskrivning af antallet af studerende det kommende år. De samlede offentlige bevillinger udbetales som et bloktilskud, som uddannelsesinstitutionerne har fuld bestemmelsesret over. Det gælder også for den del af bloktilskuddet, som institutionerne får udbetalt til forskning, hvor HBO institutionernes forskningsbudgetter er mindre. De videregående uddannelsesinstitutioners finansiering er opdelt i tre finansieringsstrømme:

Den første finansieringsstrøm - basisbevillingen - relaterer sig både til undervisning og forskning og udgør 65 pct. af det

samlede undervisningsbudget. Den er beregnet på baggrund af en fast sats for forskellige uddannelser og det relative antal af studerende og dimittender på bachelor og masteruddannelser.

Den anden del af finansieringsstrømmen udgør ca. 7 pct. af det samlede undervisningsbudget og baseres på en performanceorienteret aftale mellem de enkelte uddannelsesinstitutioner og Ministeriet for Undervisning, Kultur og Videnskab. Denne type performancefinansiering blev indført i efteråret 2012 på anbefaling af Veerman Kommissionen og for at øge kvaliteten i undervisningen.

Performancemål for perioden 2013- 2015 omfatter bl.a.:

- Frafaldsrater blandt førsteårsstuderende (der er et stort problem i Nederlandene)
- Gennemførelstider og gennemførselsfrekvenser
- Kvalitetsvurderinger fra akkrediteringsrådet og fra studerende
- Undervisningsintensitet (undervisningstimer og underviser/studerende-ratio)
- Undervisernes kompetencer
- Effektivitet i administration
- Institutionsspecifikke performance mål

Den hollandske model er den mest differentierede performancemodel, og den forholder sig til både kvalitets- og effektivitetskriterier.

I

Tekstboks 1 ses et eksempel på en performanceaftale mellem Utrecht Universi-

tet og Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Forskning.

Tekstboks 1: Performance aftale for Utrecht Universitet

- Frafaldsrate for førsteårsstuderende reduceret fra 20 pct. til 15 pct.
- Bachelor gennemførselsprocent forhøjelse fra 74 pct. til 77 pct.
- Forøgelse af studerende i særlige eliteprogrammer fra 5 pct. til 12 pct.
- Forøgelse af undervisere der har en formel undervisningskompetence fra 60 pct. til 80 pct.
- Antal undervisningstimer: Minimum 12 pr. uge
- Utrecht Universitet forbliver i den nationale top 3
- Forøgelse af antallet af studerende der deltager i entreprenørskab fra 1 pct. til 5 pct.
- Udgifter til administration skal forblive under 20 pct. af det samlede budget
- Minimum 2,5 pct. af budgettet bruges på valorisering (nyttiggørelse af viden over for det omgivende samfund)

Kilde: Dokument tilsendt fra Utrecht Universitet

Den performancebaserede finansiering er på nuværende tidspunkt stadigvæk i en testfase, men efter en evaluering af modellen i 2015 kan op til 20 pct. af det samlede undervisningsbudget med tiden blive knyttet op på performanceindikatorer (Regeringen 2011, Vossensteyn 2013).

Den tredje finansieringsstrøm, dvs. den resterende del af det offentlige undervisningsbudget, allokeres på baggrund af en institutionsafhængig og historisk funderet fordelingsnøgle (ca. 28 pct.). Denne del af budgettet ligger relativt fast, og den betyder, at de ældre undervisningsinstitutioner typisk modtager større finansiering end de nyere (Vossensteyn 2013).

Alle studerende betaler en studieafgift. I 2013/2014 udgør den €1.835 for en fuldtidsstuderende og i studieåret 2014/2015 EUR 1.906. Afgiften reguleres årligt i forhold til forbrugerprisindekset. Siden september 2012 betaler studerende, som forlænger studietiden med mere end et år, €3.000 for hvert ekstra år studietiden forlænges. Herudover er studerende, der vælger at tage endnu en grad på samme niveau, ikke længere omfattet af den regulerede studieafgift. Dette har ført til studiegebyrer på mellem €7.500 og € 12.500. Efter en del debat er ministeriet begyndt at overvåge prisdannelsen.

Norge

Den norske finansieringsmodel

Formålet med basisbevillingen i finansieringssystemet er at sikre stabilitet i ressourcetilgangen og give mulighed for særskilte politiske prioriteringer. Bevillingen er fastsat med udgangspunkt i historiske budgetrammer fastlagt af Stortinget og gives som en fast ramme uafhængigt af opnåede resultater. Basis-tildelingen varierer mellem institutionerne og finansieres på baggrund af særskilte prioriteringer bredde i fagtilbud. De resultatbaserede midler i finansieringssystemet skal afspejle institutionernes resultater målt på forskellige indikatorer. De resultatbaserede midler indgår på lige linje med de strategiske midler i den samlede ramme, som institutionerne har til rådighed for egne prioriteringer (Kunnskapsdepartementet, 2013).

De to indikatorer, der er tilknyttet undervisningskomponenten, er:

Antal aflagte studiepointsenheder (SPE): Begrundelsen for denne indikator er, at god studentergennemstrømning er et tegn på, at opbygningen af studiet er af god kvalitet. Bevillingen beregnes på

grundlag af ændringer i antallet af aflagte 60-studiepointsenheder (svarende til et studieår). For at skabe lige stærke incitamenter uafhængig af fag, er uddannelserne delt ind i seks kategorier (A-F) med satser, som afspejler forskellig grad af undervisnings- og udstyrsintensitet. Bonus for studentergennemstrømning udgør 40 pct. af satsen for den aktuelle kategori. Dvs. at 40 pct. af bevillingen udløses ved afgangseksamen og 60 pct. ved optag.

Antallet af ind- og udrejsende udvekslingsstudenter: Begrundelsen for denne indikator er det, at norske studerende rejser ud og bringer kompetencer og indtryk med sig hjem, samt at udenlandske studerende kommer til Norge og beriger det norske studiemiljø, er med til at øge kvaliteten af de norske uddannelser. Bonus for udvekslingsstudenter beregnes på grundlag af ændringer i antallet af ind- og udrejsende udvekslingsstudenter med aftaler af mindst tre måneders varighed.

Det norske finansieringssystem under lup

Den tidligere Stoltenberg regering nedsatte i august 2013 et udvalg, som skulle vurdere, hvordan universitets- og højskolesektoren burde finansieres i fremtiden. Udvalget skulle levere sin indstilling inden udgangen af 2014. Da den nye regering tiltrådte, blev udvalgsarbejdet

standset. Den fremtidige finansieringsmodel for de videregående uddannelser i Norge vil i stedet indgå som en del af det udvalgsarbejde, som er ved at blive igangsat i Norge om kvalitet i de videregående uddannelser.

Sverige

Den svenske finansieringsmodel

Ressourcetildelingssystemet er udformet, så det er studenternes valg (midlerne følger studenterne), og hvor mange point de studerende tager, der danner grundlag for institutionernes budgetter. Den nuværende finansieringsmodel og det underliggende styringsrationale er gradvist udviklet startende med reformer i 1990'erne. Reformen havde til sigte at fremme decentralisering og mål- og resultatstyring, som det også ses i de andre lande

Det årlige budgetforslag for de videregående uddannelser indeholder typisk overvejelser om fremtidig ønsket udviklingsretning inden for uddannelsesområdet herunder specifikt prioriterede indsatser, som vil komme til udtryk i form af øremærkede midler til specifikke uddannelsesområder. I de senere år har det været inden for sundheds- og ingeniørområdet. Ifølge universitetskanslersamarbejdet har regeringen i de senere år taget initiativ til en større grad af styring af institutionernes udbud i forhold til det, som regeringen opfatter som værende markedets behov. Det er dog fortsat institutionerne, som i praksis udmønter budgetterne i det konkrete optag. Flere af de mindre institutioner påpeger, at de seneste års budgetmodeller giver for mange fluktuationer, som gør det svært at planlægge.

Der afsættes en ramme til den enkelte institution til uddannelsesaktiviteter på grundniveau og avanceret niveau som et loft. Det er det beløb, der maksimum kan udløses (takbelopp). Rammebudgettet udbetales på forskud, og ved årets slutning afregnes det bevilgede beløb i forhold til præstationer målt i heltidsstuderende og dissers præstationer opgjort i point. De faktisk udløste point holdes op

mod de studerendes tilmeldinger og den pointsum, det svarer til.

Der er indbygget en fleksibilitet i budgettet, for så vidt som institutionerne inden for rammebudgettet selv fastlægger optaget af studerende fordelt på de enkelte uddannelser og fag. Endvidere kan institutionerne overføre op til 10 pct. af ubrugte undervisningsmidler i rammebudgettet fra et år til et andet.

I juni 2010 besluttede den svenske rigsdag, at der i rammerne for finansiering til de videregående uddannelser på grundniveau og avanceret niveau fremover skulle indgå kvalitet, som Universitetskanslersämbetet (Universitetsstyrelsen) står for. Fra og med 2013 vil en mindre del af finansieringen gå til de institutioner, som får den højeste kvalitetsvurdering i den kvalitetsvurdering, som Universitetskanslersämbetet står for. Midlerne stammer fra den finansiering, der tidligere omfattede også internationale studerende uden for EU. Den kvalitetsbonus, institutionerne kan få ligger på omkring 2-4 pct. af det samlede årlige rammebudget.

Kvalitetsmidlerne har været indfaset over tre år startende med SEK 100 millioner det første år til 300 millioner i år. Hvorvidt en eventuel kommende regering vil ændre på dette, vides ikke. Ifølge en ekspert er et af resultaterne, at modellen utilsigtet favoriserer de store gamle institutioner, som har et bredere rekrutteringsgrundlag, og derfor en større sandsynlighed for, at de formår at tiltrække og udvælge de mest studieegnede studerende. Hyppige ændringer i underliggende budgetrationaler igennem de senere år, har ifølge den samme ekspert især ramt de mindre högskolor

samtidig med, at der de sidste ti år ikke har været igangsat og prioriteret de såkaldte regionale tilvækst programmer fra svensk politisk hold. Så det har sat skub i institutionernes motivation til at fusionere for at overleve.

I finanslovsforslaget for 2013 (*Prop. 2012/13:1, udgiftsområde 16*) meldte regeringen ud, at afregningen for hel-tidsstuderende alene skulle baseres på studieaktivitet. Beslutningen medførte, at regeringen udbetalte SEK 440 millioner mindre end fastlagt i det oprindelige budget (lärosätenas takbelopp). De ind-

dragede midler blev siden omfordelt i en kvalitetsindsats og til efteruddannelse. I finanslovsforslaget for 2014 er der lagt op til, at institutionerne i deres årlige redegørelse skal dokumentere, hvordan de i dimensioneringen og vejledningen af studerende tilgodeser arbejdsmarkedets behov. Samtidig er politisk fokus blevet øget på gennemstrømningen, og det var i den sammenhæng, at regeringen ind-drog midler fra ikke pointtagende studerende og som opfølgning på en kritisk rapport om studieeffektivitet udarbejdet for Finansministeriet.

Tabel 3: Finansieringsoversigt

	Budget	Budgetmodel	Performance kriterier / indikatorer
Finland	EUR 1,9 milliarder for universitetssektoren og EUR 0,9 milliarder for polytekniske sektor	Blok tilskud. 75 pct. af basisfinansieringen allokeres på baggrund af uddannelsesmæssige og forskningsmæssige faktorer, heraf 41 pct. knyttet til uddannelse og 34 pct. knyttet til forskning. De resterende 25 pct. af basisfinansieringen er baseret på politiske prioriteter	Antallet af kandidat- og bachelor grader. Antallet af tildelte kandidatgrader til udenlandske statsborgere. Antallet af studerende med minimum 55 ECTS. (fra 2015 vil 3 pct. heraf blive baseret på de studerendes feedback). t Omfanget af åbent universitet og deltidsstudier. internationale studenterudvekslinger (indgående og udgående). Beskæftigelsesgraden for de dimitterende
Nederlandene	EUR 2.751 millioner for HBO EUR 4.738 millioner for universiteter. Tallet inkluderer et engangsbeløb til research. Tallet inkluderer "contract research" på universiteterne, der i 2012 var på EUR 753 millioner samt de konkurrenceudsatte forskningsmidler fra henholdsvis Dutch Organisation for Scientific Research (NWO) og the Royal Netherlands Academy of Science (KNAW)	65 pct. basis bevilling udbetales som bloktilskud. 7 pct. performance baseret (testfase) Resterende budget historisk betinget og politisk fastsat fordelingsnøgle. Forskellig takst for forskellige udd. Områder. Herudover statsfast studieafgift	Frafaldsrater blandt førsteårsstuderende. Gennemførelsestider og gennemførelsesfrekvenser Kvalitetsvurderinger. Undervisningsintensitet (undervisningstimer og underviser/studerende-ratio) Underviserens kompetencer Reduktion af administrationsomkostninger. Plus evt. supplerende institutionsspecifikke mål
Norge	NOK 30,4 milliarder til statslige høyskoler og universiteter -budget 2014 Inklusive private høyskoler NOK 36 milliarder, 2012 tal	Mål- og resultatkontrakt udgør overordnet ramme for styring. Bevillingerne omfatter en kombination af strategiske basismidler og en resultatbaseret bevilling. Den faste del af rammebevillingen	Antal studiepointenheder Antal ind- og udrejsende studerende – mere end tre måneder

	Budget	Budgetmodel	Performance kriterier / indikatorer
		udgør i gennemsnit omkring 70 pct. af den samlede bevilling, mens den resultatbaserede bevilling udgør omkring 30 pct. I forhold til uddannelse er den resultatbaserede bevilling aktivitetsstyret.	
Sverige	SEK 40.1 milliarder (budget 2014) for den samlede sektor	En årlig loftsramme for hvor stort et beløb, der maksimalt kan tildeles de enkelte institutioner (takksbeløb). Model baseret på, at institutionerne modregnes i forhold til registrerede studiepoints og faktisk aflagte studiepoints. 10 pct. af budget kan flekses mellem årene Indfaset model for kvalitet (2-4 pct. af statslige bevilling)	kvalitetsbonus i 2014 udgør det SEK 300 millioner samlet- omfordelt fra tidligere finansiering for udenlandske studerende fra lande uden for EU. Gives for institutioner som i kvalitetsvurderingen har fået højeste kvalitetsvurdering (skala på tre)

Kilde : Forfatter- baseret på landerapporter

4. Regionalisering og kvalitet

De videregående uddannelsessystemer i Finland, Norge, Nederlandene og Sverige har haft en markant vækst igennem de sidste 10 år. Dette er i høj grad drevet af politiske målsætninger om at øge væksten ved hjælp af et højere uddannelsesniveau ved at øge adgangen til videregående uddannelse for større dele af befolkningen. Dette har også ført til en øget regionalisering af uddannelserne i tyndt befolkede regioner, som man især ser det i de nordiske lande. Samtidig har alle landene gennemført flere reformer, som har haft til formål at øge institutionernes autonomi, samtidig med at finansieringssystemerne, som beskrevet ovenfor, har lagt større vægt på performance baseret finansiering og institutionernes ansvar for kvalitetssikringen. Disse udviklingstendenser har også påvirket udviklingen af det institutionelle landskab over tid.

I Finland har udviklingen i høj grad været topstyret med henblik på at sikre:

- Færre videregående uddannelsesinstitutioner og enheder, men som til gengæld er større og har mere indflydelse
- Klarere profiler for de enkelte videregående uddannelsesinstitutioner
- Øget samarbejde og skabelse af strategiske konsortier af universiteter og polytekniske universiteter, hovedsageligt baseret på regionale og innovationssamarbejder
- Udvikling af let tilgængelig uddannelse, grader og programmer, som svarer til samfundets uddannelsesmæssige behov
- Eliminering og sammenlægning af overlappende uddannelsesstilbud til passende og effektive enheder.

Reformen af universitetssektoren i Finland er fuldt ud implementeret, og pt. er reformen af de polytekniske uddannelsesinstitutioner sat i gang med samme

målsætninger som for universitetssektoren.

I de øvrige tre lande er debatten og indsatser også i høj grad præget af, hvordan man fremadrettet kan sikre høj kvalitet og relevans i udbuddet, og at miljøerne er robuste og med en stigende international konkurrence om studerende og forskningsmidler.

Samtidig er der i Norge, Sverige og Nederlandene et skærpet politisk fokus på, hvilke virkemidler, der kan fremme, at gennemførelsesfrekvenserne og gennemstrømningen i det videregående uddannelsessystem kan øges. Der er en voksende erkendelse af, at væksten i den videregående uddannelsessektor også i et vist omfang har ført til "vildskud" forstået som, at udviklingen i det institutionelle landskab ikke altid er sket under hensyntagen til klare profiler i udbuddet. I flere tilfælde har det ført til overlap, manglende volumen, for lav forskningstilknytning og kvalitet og en lavere grad af effektivitet end ønskeligt.

I Norge er regeringen ved at sætte et udredningsarbejde i gang, som tager sigte på at tegne det fremtidige landkort for de videregående uddannelsesinstitutioner. Udvalgsarbejdet vil tage udgangspunkt i en operationalisering af begrebet kvalitet i de videregående uddannelser med udviklingen af indikatorer for dette. Ud fra dette arbejde vil der herefter blive taget politiske beslutninger om den fremtidige institutionsstruktur og finansieringsmodel for de videregående uddannelser, som bedst kan understøtte kvalitetsudviklingen i uddannelserne. I de senere år har der herudover været afsat midler til at støtte bottom-up tiltag omkring strategiske samarbejder og fusioner. Samtidig har det fra regeringens side midlertidig sat stop for, at flere

høyskoler gennem fusioner kan ansøge om at opnå universitetsstatus.

I Sverige har den svenske undervisningsminister meldt klart ud, at den internationale konkurrence på de videregående uddannelser og udviklingen i demografi gør, at flere af de svenske videregående uddannelsesinstitutioner er blevet meget sårbare. Imidlertid er det ikke ministeriets plan at gribe direkte ind. Forventningen er, at det nye kvalitetsstyringssystem kombineret med ekstra bevillinger over de næste år til frivillige fusioner vil være tilstrækkelige incitamenter til, at institutionerne i øget omfang finder alliancepartnere eller indgår i fusioner. Det er værd at bemærke, at flere institutioner sammen har igangsat eksternt rekvirerede udredningsrapporter om potentialerne i forskellige samarbejdskonstellationer og/eller fusioner - herunder også flere af de største af institutionerne.

I Nederlandene er der også et øget politisk fokus på kvalitet, bl.a. i lyset af frafald og relativt lave gennemførelsesfrekvenser. Regeringen har afsat finansiering hen over fem år til et initiativ, som potentielt har mange perspektiver - ikke mindst i forhold til koblingen mellem forskning og uddannelse.

Som udgangspunkt er der defineret ti vækstsektorer. Inden for disse vækstsektorer kan polytekniske uddannelsesinstitutioner indgå i samarbejde med virksomheder og professionelle brancheorganisationer og sammen danne et *Center of Expertise* med den hensigt at skabe en tæt kobling mellem uddannelse, anvendt F&U og innovation. Kravene er, at der skal foreligge en forretningsplan og 50 pct. medfinansiering fra virksomhederne.

I hvert af centrene indgår der typisk flere institutioner, nogle af centrene har også en tæt kobling til universiteter med ekspertise indenfor for den givne sektor og teknologifelt.

5. Perspektiver på fremtiden- med kvalitet og relevans i centrum

Den nuværende debat og igangværende og planlagte initiativer vedrørende de videregående uddannelser i Finland, Nederlandene, Norge og Sverige er med noget forskellig vægtning og præget af aktuelle udfordringer centreret omkring spørgsmål, der handler om kvalitet og effektivitet i de videregående uddannel-

sessystemer i spændingen mellem en øget institutionel autonomi og en samtidig øget politisk performance styring.

Nogle af de centrale spørgsmål, der kan udledes af de gennemførte landeanalyser og interview med eksperter og systemrepræsentanter handler i forskelligt omfang om:

Tekstboks 2: Den Videregående uddannelsessektor- strategiske udfordringer

- Hvad er god kvalitet i de videregående uddannelser, og hvordan kan man operationalisere god kvalitet i form af indikatorer og kvalitetsfremmende virkemidler?
- Hvordan sikres det, at de videregående uddannelsesinstitutioner er fremtidsrobuste i lyset af en øget international konkurrence, en stigende forventning om en tættere kobling mellem uddannelse, forskning og innovation som kvalitetsparameter, et arbejdsmarked, som stiller krav om relevans og markedsorientering, og at de videregående uddannelsesinstitutioner i stigende omfang også skal kunne tilbyde sammenhængende og diversificerede tilbud om livslang læring på et højt fagligt niveau?
- Hvordan skal man tolke brugerundersøgelser, som peger på, at studerende langt fra er fuldtidsstuderende, når det kommer til den tid, de facto anvender på deres studier og i forhold til politiske målsætninger om øget gennemstrømning og reduceret frafald, som er et problem i både Sverige, Norge og Nederlandene?
- Hvordan udvikles bedst et praksisrettet forskningsgrundlag i de professionsrettede videregående uddannelser med perspektiv på god kvalitet i uddannelser og et tæt samspil med det omkringliggende erhvervsliv og samfund?
- Hvilke finansieringsmodeller er bedst egnede til at understøtte, at institutionerne kan operere med en vis planlægningshorisont, at begrebet *høj kvalitet* har mange dimensioner, og at det samlede udbud samtidig er organiseret med effektivitet, klare institutionelle profiler og kritisk volumen for øje?
- Hvordan kan man bedst øge gennemstrømningen, gennemførelse og overgangsfrekvenser til arbejdsmarkedet i de videregående uddannelser, og hvilke konsekvenser har det for sammenhænge i uddannelsessystemerne, ansvar omkring dimensionering og grundlag for optag?

6. Bibliografi

- Arnkil, R. (2010). *National Background Paper - Anticipating and Managing Restructuring: Finland*. European Commission.
- Askling Berit, Christiansson Ulf Fridlitzius Rita (2001) Livslångt lärande som ide och praktik I högskolon. Högskoleverket
- Askling Berit (2012) Expansion, självständighet, konkurrens Göteborg universitet
- Anderson, R., Quigley, J., & Wilhelmsson, M. (2004). "University decentralization as regional policy; The Swedish Experiment", *Journal of Economic Geography* 4, 371-388.
- Benner Mats, Stensaker Björn ,Unemar-Öst Ingrid (2012) Universitets- och högskolepolitiken Avsikter och konsekvenser för de nya lärosätena
- Beernaert, Y., & Kirsch, M. (2011). *Short Cycle Higher Education in Europe Level 5: the Missing Link*. EURASHE.
- Benneworth, P., de Boer, H., Cremonini, L., Jongbloed, B., Leisyte, L., Vossensteyn, H., & de Weert, E. (2011). *Quality-related funding, performance agreements and profiling in higher education: An international comparative study*. CHEPS.
- Bexell Göran (2007) Det framtida Högskolelandskapet (2007) Göran Bexell mfl – arbetsgrupp inden for SUFH, www.suhf.se/MediaBinaryLoader.axd?...
- Björklund Anders, Fredriksson Peter, Gustafsson Jan eric, öckert Björn (2010) Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter, vad säger forskningen?
- Davies, J., Weko, T., Kim, L., & Thulstrup, E. (2009). *OECD Reviews of Tertiary Education*. OECD Publishing.
- DEA. (2011). *Taxametersystemet under lup*. København: DEA.
- EHEA. (2012). *National Report regarding the Bologna Process implementation 2009 - 2012 Finland*. European Higher Education Area.
- Ekberg Tim (2011) SU+KI+KTH=? En studie om förutsättningar för et mer sytematiserat samarbäte mellan universiteten i Stockholm
- Ericson Mats (2013) En tentativt kvantitativ analys av Universitetskanslersämbetets utvärderingar av utbildningskvalitet år 2011-2013 Delrapport 2 - utvärderingar t.o.m. 2013-10-29
- European Higher Education Area. (2010). *National Report regarding the Bologna process implementation 2009-2012*. European Higher Education Area.
- European Commission. (2010). *Efficiency and effectiveness of public expenditure on tertiary education in EU - Annex: Country fiche Finland*. Economic Policy Committee.
- *Eurostat. (2014). *Eurostat online database*. Hentet fra <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- **Eurydice. (2012). *European Commission (EACEA)*. Hentet fra <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Finland:Bachelor>

- **FNBE. (2014). *Finnish National Board of Education*. Hentet fra <http://www.oph.fi/qualificationsframework>
- Forskerforbundet. (9. januar 2014). *Finansieringssystem for universiteter og høyskoler*. Hentede 27. Januar 2014 fra Forskerforbundet.no: <https://www.forskerforbundet.no/var-politikk/aktuelle-saker/finansieringssystem-for-universiteter-og-hoyskoler>
- Framtidskommissionen (2012) - underlagsrapport: Matchning på den svenska arbetsmarknaden www.regeringen.se/content/1/c6/20/.../48d8f4d0.pdf
- Halonen, T. (2013). *HE in Finland (PowerPoint Præsentation, 02/10/13)*.
- Hanhijoki, I., Katajisto, J., Kimari, M., & Savioja, H. (2012). *Education, Training and Demand for Labour in Finland by 2025*. Finnish National Board of Education.
- Högskolan i Borås (2012) Högskolalandskap i förändring
- Högskoleverket (2013) Högskolautbildningarna och arbetsmarknaden 20013/2014- Et planeringsgrundlag for läseåret 2013/2014. Rapport 2012:22 www.hsv.se/.../1222R-planeringsunderlag-arbetsmark
- Högskoleverket (2010) Kortläggning av distanceverksamhet vid universitetet og hogskolor. www.hsv.se/.../18.../63-2963-10-distansutbildning.pdf
- Högskoleverket (2011) De tre första åren med ny utbildnings- och examensstruktur
- Högskoleverket (2012) Studentarnas studiemönster och totala studietider www.hsv.se/.../1202R-studenternas-studiemonster-tota...
- Jansen, Michael, Oort van Jeronen (2010) The Netherlands Experience- Presentation Malta 2010
- Johannessen, K. (2013). *Højere uddannelse i Norden. Kortlægning af eksisterende data og informationer om højere uddannelse i Norden*. København: Nordisk Ministerråd
- Jongbloed Ben (2009) Higher Education Funding Systems: An overview covering five European jurisdictions and the Canadian province of Ontario. Prepared for Hong Kong University Grants Committee
- Kalmbach, J.-M., & Nakayama, A. (2012). *From School to University: The Student Admission System in Finland*.
- Kaseva, H. (2008). *Improving the capacity to anticipate EU-wide labour market and skills requirements - Finland*. European Employment Observatory Review.
- *KOTA. (2009). *KOTA online database*
- Krantz och Almerud (2013) Ett nytt finansieringssystem för högskolan – för höjd kvalitet och fler jobb. Svensk Näringsliv
- Kunnskapsdepartementet. (2014). *Dimensjonering av høyere utdanning*. Hentede 24. januar 2014 fra Regjeringen.no: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/rapporter/2003/utdanning-i-utlandet-mal-og-virkemidler/4.html?id=278192
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *4 Evaluering av finansieringssystemet for universitets- og hogskolesektoren*. Hentede 28. Januar 2014 fra Kunnskapsdepartementet:

- <http://www.regjeringen.no/nn/dep/kd/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/prop/2009-2010/prop-1-s-20092010/21.html?id=581117>
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *Tilbud og etterspørsel etter høyere utdannet arbeidskraft fram mot 2020*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2013). *Orientering om forslag til statsbudsjettet 2014 for universiteter og høyskoler*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2013b). *Tilstandsrapport: Høyere utdanning 2013*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kottman, A., & de Weert, E. (2013). *Higher Education and the Labour Market - International Policy Frameworks for Regulating Graduate Employability*. CHEPS.University of Twente
- Larsen Helge. (21. Oktober 2013). *Små utdanninger i faresonen*. Hentede 24. januar 2014 fra khrono.no: <http://khrono.no/campus-samfunn/2013/10/vil-legge-ned-sma-utdanninger-0>
- Lindskog Magnus (2003) Forecasting and responding to qualifications needs in Sweden. Discussion paper- Wittenshafzentrum Berlin für Socialforschung. (WZB) NO SP 1-2003-105
- Melin Göran, Frieldholm Tobias, Ärenman Emma (2013) Erfarenheter av lärosätfusioner i Sverige och Danmark, Technopolis
- MoE. (2009). *Higher education institutions 2009 - Universities and polytechnics as implementers of higher education policy*. Ministry of Education and Culture.
- MoE. (2012). *Education and Research 2011 - 2016: A development plan*. Ministry of Education and Culture.
- **MoE. (2014). *Ministry of Education and Culture*. Hentet fra <http://www.minedu.fi>
- MoEE. (2010). *Finland's Regional Development Strategy 2020*. Ministry of Employment and the Economy. **Der er ingen kilder i dokumentet.** OECD Education at a Glance 2013
- Polytechnics Act. (2003).
- SCB: Trender och prognoser om utbildning och arbetsmarknad. Pressmeddelande från SCB, 2012-01-25, Nr 2012:14
- Schmieder Russell(2010) Trends and Forecasts from Sweden:
- Schmidt Evanthia Kalpazidou (2012)University funding reforms in the Nordic countries www.zam.go.jp/n00/pdf/nk002003.pdf
- Skr. 2011/12:170 <http://www.regeringen.se/sb/d/14039/a/199037>
- Sonnerby, Per (2012) Lärda för livet? En ESO-rapport om effektivitet i svensk högskolautbildning.- Expertgruppe for studier i offentlig økonomi (2012-7) <http://eso.expertgrupp.se/rapporter/20127-larda-for-livet-en-eso-rapport-om-effektivitet-i-svensk-hogskoleutbildning/>
- Statistics Finland. (2013a). *Adult education of educational institutions 2012*. Hentet fra http://www.stat.fi/til/oiop/2012/oiop_2012_2013-12-11_en.pdf

Statistics Finland. (2013b). *Transition from school to further education and work 2011*.
Hentet fra http://www.stat.fi/til/sijk/2011/sijk_2011_2013-03-06_en.pdf

*Statistics Finland. (2014). *Statistics Finland online database*. Hentet fra
http://www.stat.fi/index_en.html

Studentum AB Så väljer svenska studenter utbildning

Svensk Näringsliv (2013) Högskolakvalitet bättre matchning och flerr job. Svensk
Näringsliv juni 2013

Svensson Roger (2009) Konsekvenser av konkurrensuttsatt statlig finansiering av uni-
versitet och högskolor. Ekonmomisk Debatt 2009

TCO Granskar (2013) LÄRARLEDD TID OCHKVALITET I DEN HÖGRE UTBILDNINGEN
#7/13. TCO www.tco.se/...tid-och-...

Universitetskanslaersämbetet (2014) Årsrapport för universitet och högskolor
<http://www.uk-ambetet.se/arkiv/rapporter/arsrapportforuniversitetochhogskolor.5.6c7a6cce13fa8f6b8e61f5.htm>

/Utbildning-och-forskning/Analyser-och-prognoser-om-utbildning-och-
arbetsmarknad/Trender-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/

Vossensteyn Hans, Westerheijden Don F. A country report Nederland (internal working
document) 2013 University of Twente, CHEPS (ikke publiceret)

Weert Egbert (2011) Perspectives on higher education and the labour market. University
of Twente CHEPS

Wiklhall Maria (2001) Universiteten och kompetenslandskapet: effekter av den högre
utbildningens tillväxt och regionala spridning i Sveri-
ge <https://lup.lub.lu.se/search/publication/19964>

Öckert B. (2012) On the margin of success. Effects on expansion of higher education for
marginal students. Nordic Economic Policy review 2012:1

http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne

www.uk-ambetet.se/.../statistisk-analys-3forsta-aren-20

BILAG
B

LANDERAPPORT: FINLAND

ANALYSE AF STRUKTURELLE RAMMER
FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER
I NORDEN OG I NEDERLANDENE

TEKNOLOGISK INSTITUT

Titel:

Analyse af strukturelle rammer for de videregående

Udarbejdet for:

Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser

Udarbejdet af:

Teknologisk Institut

Teknologiparken

Kongsvang Allé 29

8000 Aarhus C

Analyse og Erhvervsfremme

www.teknologisk.dk

Februar 2014

Forfattere til samlet analyse: Hanne Shapiro, Karsten Frølich Hougaard, Johan Olivier Secher,
Simon Fuglsang Østergaard

Indholdsfortegnelse

1. Det videregående uddannelsessystem - Finland	4
1.1. Oversigt over det videregående uddannelsessystem	4
1.1.1. Afvigelser i forhold til Bologna-processen	5
1.1.2. Flow gennem systemet	5
1.2. Det institutionelle landskab	6
1.3. Formel efter- og videreuddannelse.....	8
1.4. Statistisk profil – det videregående uddannelsessystem.....	9
1.4.1. Befolkningen uddannelsesstruktur.....	9
1.4.2. Studerende på de videregående uddannelser.....	10
1.4.3. Beskæftigelsesgrad og løndannelse	13
2. Match, udbuds- og efterspørgselsinstrumenter	15
2.1. Administrativ struktur for uddannelsesinstitutionerne	15
2.2. Dimensionering	15
2.2.1. Uddannelsesfremsyn i praksis.....	18
2.2.2. Regler og rettigheder omkring optag	20
2.3. Finansiering	20
2.3.1. Finansieringsmodel for universitetssektoren	21
2.3.2. Finansieringsmodel for de polytekniske universiteter	23
3. Udbudsstruktur	25
3.1. Udviklingen i den regionale udbudsstruktur.....	25
3.2. Aktuelle dagsordner omkring udbudsstrukturer	25
3.3. Tiltag for at øge kvaliteten i uddannelsessystemet	26
3.4. Regional fastholdelse af dimittender.....	27
4. Referencer.....	30
5. Appendix.....	32

1. Det videregående uddannelsessystem - Finland

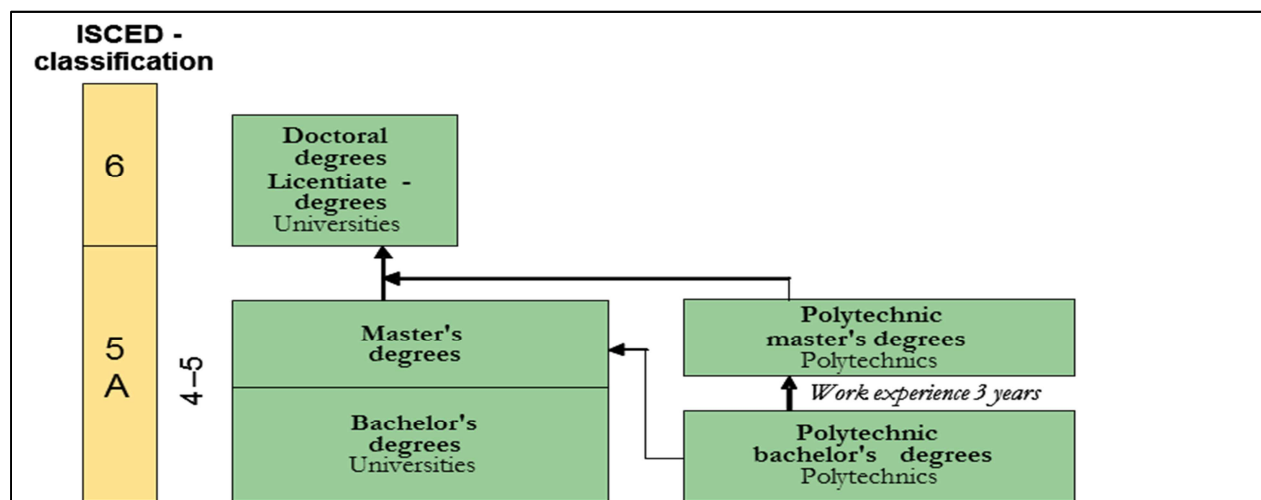
1.1. Oversigt over det videregående uddannelsessystem

Det finske videregående uddannelsessystem udgøres af to komplementerende sektorer: En universitetssektor og en polyteknisk sektor. De enkelte sektors uddannelsesansvar og opgaver er klart adskilte. Universiteterne tilbyder forskningsbaserede uddannelser, hvor de polytekniske universiteter i langt højere grad er professions- og praksisrettede og direkte rettet mod arbejdsmarkedets behov. Forskellene i de to institutionstyper er også karakteriseret ved, at universiteterne har til opgave at udføre videnskabelig forskning, mens de polytekniske universiteter har til opgave at udføre erhvervsrelaterede FoU og innovationsaktiviteter. De polytekniske universiteter har desuden til opgave at uddanne faglærere til de polytekniske uddannelser og erhvervsuddannelserne. Den polytekniske sektor blev etableret som en del af det finske videregående uddannelsessystem i midten af 1990'erne (MoE, 2014).

Alle videregående uddannelser udbydes gratis, dog kan uddannelsesinstitutionerne for enkelte engelsksprogede kandidatprogrammer opkræve en afgift for ikke-EU/EEA statsborgere. Denne afgiftsordning er på nuværende tidspunkt i en prøveperiode løbende fra 2010- 2014. Både universiteterne og de polytekniske universiteter tilbyder bachelor- og mastergrader. Universitetssektoren er opbygget efter den normale 3+2 ordning, mens en polyteknisk bachelor tager mellem 3,5 og 4,5 år. Udover den almindelige polytekniske ungdomsuddannelse er der også et specifikt voksenspor i den polytekniske sektor. En efterfølgende polyteknisk mastergrad tager 1,5 til 2 år og kræver, at man har gennemført en polyteknisk bachelor samt har mindst 3 års efterfølgende relevant erhvervs erfaring. De fleste institutioner tilbyder også Åbent Universitet, hvor studerende har mulighed for at følge enkeltfag eller tage en deltidsuddannelse, som hovedsageligt tilbydes gratis (MoE, 2014).

Figur 1 viser en oversigt over det finske videregående uddannelsessystem.

Figur 1: Det videregående uddannelsessystem i Finland

Kilde: Halonen, 2013.

De specialiserede erhvervsuddannelser er kategoriseret under ISCED level 4 som *post-secondary non-tertiary* erhvervsuddannelser. Disse uddannelser henvender sig mest til voksne, som allerede har kompetencer gennem erfaring fra arbejdsmarkedet. Den finske nationale kvalifikationsramme kategoriserer disse uddannelser som Level 5, bachelorgrader som Level 6 og kandidatgrader som Level 7 (Beernaert & Kirsch, 2011; FNBE, 2014). De specialiserede erhvervsuddannelser er ikke en del af det videregående uddannelsessystem i Finland (Halonen, 2014).

1.1.1. Afvigelser i forhold til Bologna-processen

Som en direkte konsekvens af Bologna-processen blev gradstrukturen reformeret for de finske universiteter, så den overordnet følger en 3+2 struktur (180+120 ECTS). En lignende gradstruktur blev indført for de polytekniske universiteter, hvor omfanget af bachelordelen typisk er 210-240 ECTS, mens kandidatdelen er 60-90 ECTS. Det er kun medicin- og tandlægestudierne (henholdsvis 360 ECTS og 300 ECTS) der ligger uden for universiteternes normale bachelorstruktur, mens musik-, jordemoder- og marineteknologistudierne (alle 270 ECTS) ligger uden for den normale polytekniske bachelorstruktur. På kandidatniveau er det kun dyrlæge-, psykologi- og musikstudierne (henholdsvis 180 ECTS, 150 ECTS og 150 ECTS) på universitetet, der ligger uden for den normale Bolognastruktur (EHEA, 2012).

1.1.2. Flow gennem systemet

Det finske uddannelsessystem er funderet i principperne om livslang læring. Det medfører, at overgangen mellem uddannelsesniveauer og den senere overgang fra uddannelse til arbejdsmarked er relativt fleksibel. Alle første cyklus programmer giver generel adgang til optag på andet cyklus niveau. Langt de fleste af de studerende får adgang til kandidatniveau, uden at de skal tage supplerende fag. Hvis en studerende skifter fagretning eller skifter til en anden del af det videregående uddannelsessystem, vil der være tilfælde, hvor man skal tage supplerende fag (max 60 ECTS), baseret på en individuel kompetencevurdering (EHEA, 2012). Hovedparten af de universitetsstuderende går videre på kandidatniveau efter endt bachelorgrad, da en universitetsbachelor ikke betragtes som en adgangsbillet til arbejdsmarkedet, hvorimod der i det finske arbejdsmarked er en stor efterspørgsel på bachelorer fra en polyteknisk uddannelsesinstitution. Et fåtal fortsætter på polyteknisk kandidatniveau efter at have fået erfaring fra arbejdsmarkedet (Aarrevaara, 2012).

Ikke mindst på grund af Bologna processen er der stor fokus på anerkendelse af forudgående læring og kvalifikationer, som både kan være tilegnet inden for eller uden for uddannelsessystemet. Ligeledes vil man inden for de forskellige studieretninger finde fag, hvor point giver merit til mere end en uddannelse. Det brede meritssystem, som også inddrager realkompetencevurdering, øger ligeledes mobiliteten mellem de to uddannelsessektorer. Selve grundideen i den indbyggede systemfleksibilitet er at øge uddannelsessystemets responsivitet, så det hurtigere kan reagere på ændrede kompetencekrav i arbejdsmarkedet, som medfører ændrede karriereveje. Samtidig er det forholdsvist nemt at navigere gennem systemet som studerende, hvilket har en accelererende effekt på de studerende færdiggørelsestid. Efter- og videreuddannelsessystemet, som vil blive berørt senere, spiller også en stor rolle i denne sammenhæng (University of Helsinki, 2011).

I 2006 nedsatte det finske uddannelsesministerium et udvalg som skulle komme med anbefalinger til anerkendelse af forudgående læring og meritoverførsel i det videregående uddannelsessystem. Udvalgets arbejde blev implementeret i universitetsloven i 2009. Det bygger på, at den studerende skal have mulighed for at få forudgående læring og kvalifikationer godkendt i studierne, hvis det er i overensstemmelse med uddannelsens pensum. Det er op til den enkelte uddannelsesinstitution individuelt at vurdere, hvornår der kan gives merit, men samtidig blev AHOT projektet sat i søen, med det formål, at fremme en ensartet meritpraksis på tværs af uddannelsesinstitutioner (University of Helsinki, 2011).

1.2. Det institutionelle landskab

Efter en række strukturreformer i de senere år, er der i dag 14 universiteter og 25 polytekniske universiteter i Finland, reduceret fra tidligere henholdsvis 20 og 30. Ud af de 14 universiteter er 10 af dem multifakultetsuniversiteter mens 4 af universiteterne er specialiserede. Tendensen i institutionslandskabet er i høj grad en konsekvens af Vision 2020 for de finske højere uddannelsesinstitutioner, som udstikker en retning med færre, større og mere strømlinede uddannelsesinstitutioner.

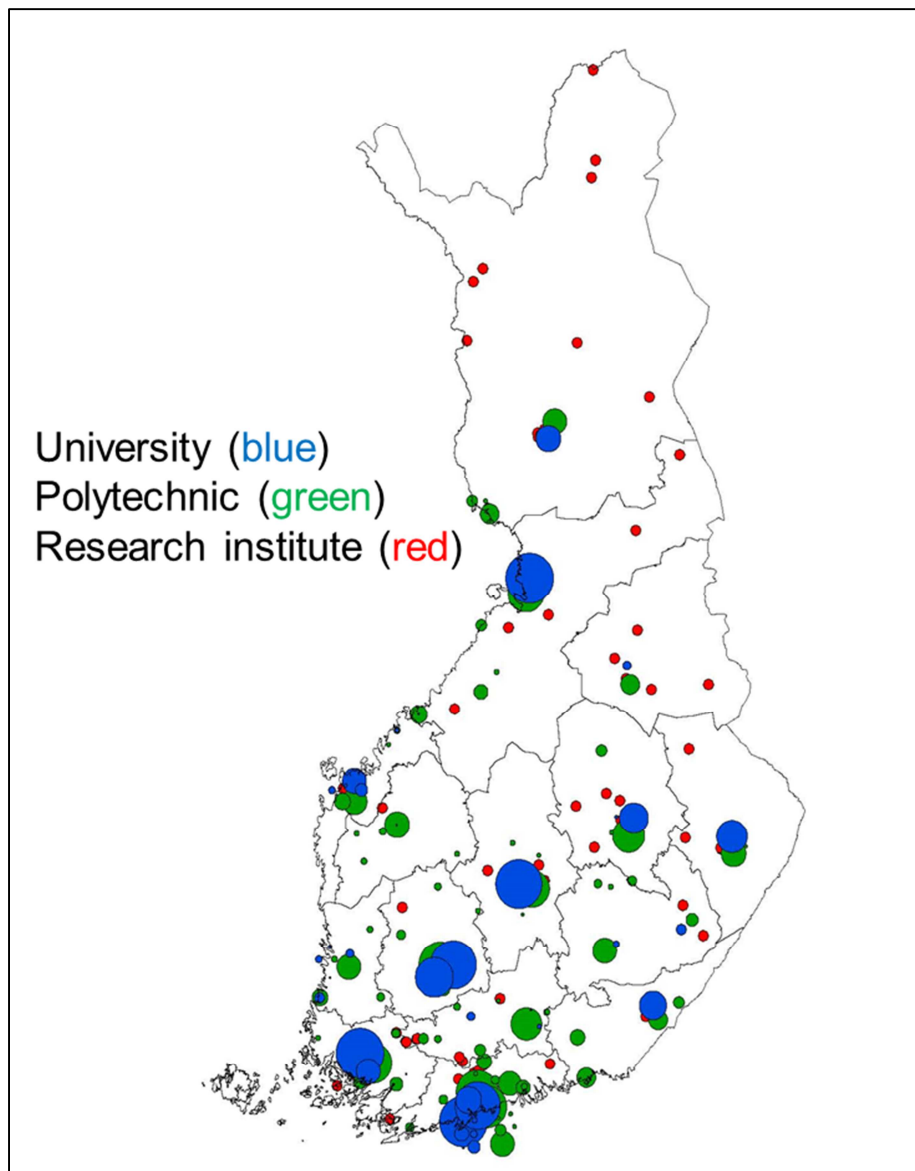
Rækken af universitetssammenlægninger begyndte i 2010, hvor Aalto University blev dannet gennem en fusion af Helsinki School of Economics, Helsinki University of Technology og University of Art and Design Helsinki. Ambitionsniveauet for Aalto universitetet var forlods meget højt. Målsætningen var at skabe et innovationsuniversitet i verdensklasse. Under den daværende undervisningsminister, Antti Kalliomäki, bevilligede den finske stat EUR 500 millioner til universitets fond, mod at universitetet selv skaffede ekstern finansiering svarende til EUR 200 millioner, hvilket lykkedes.

Ligeledes i 2010 blev Turku School of Economics absorberet af University of Turku mens University of Eastern Finland blev etableret gennem en fusion mellem University of Joensuu og University of Kuopio. Senest i 2013 blev University of the Arts Helsinki etableret ved fusioneringen med Finnish Academy of Fine Arts, Sibelius Academy og Theatre Academy Helsinki. På samme måde er den polytekniske sektor slanket gennem en række fusioner siden 2007 og senest med etableringen af Lapland Polytechnic gennem fusionen af Kemi-Tornio Polytechnic og Rovaniemi Polytechnic med effekt fra 1. januar 2014.

Det overordnede institutionslandskab omfatter desuden mindre universitetscentre, som samler universitetsaktiviteter i områder, som ikke har et universitet i umiddelbar nærhed. Dette sker typisk i samarbejde med polytekniske universiteter i området, kommunerne og regionsrådene. Samtidig har man en række såkaldte universitetsnetværk, som fungerer som samarbejdsinstanser for uddannelses- og forskningsenheder, som arbejder inde for samme felt herunder også et netværk, som samarbejder om udbud af fjernundervisning gennem åbent universitet.

Figur 2 viser et oversigtskort over det nuværende institutionelle landskab, mens Appendix 1 giver en oversigt over de nuværende videregående uddannelsesinstitutioner.

Figur 2: Det institutionelle landskab 2013

Kilde: Halonen, 2013.

Tekstboks 1: Vision 2020 – Aalto Universitetet

Vision 2020 - Aalto Universitetet

Vi rangeres blandt de førende universiteter i verden.

Vi udnytter fordomsfrit grænsefladerne mellem forskellige kompetenceområder inden for teknik, økonomi og kunstindustri.

Vi har international tiltrækningskraft, og som et foregangsuniversitet bliver vi betragtet som et anset studiested og en eftertragtet samarbejdspartner for førende universiteter og virksomheder.

Vores flerkulturelle studiemiljø opmuntrer til læring og søgen efter ny information.

Vi er kendte for vores globale samfundsmæssige gennemslagskraft og vores evne til at samarbejde med erhvervslivet.

Vores fondsforvaltning er fleksibel og effektiv.

Vores fond er en betydningsfuld aktør i finansiering af forskning og undervisning inden for teknik, økonomi og kunstindustri.

Kilde: Finlands Ambassade i KBH.

1.3. Formel efter- og videreuddannelse

Der tilbydes efter- og videreuddannelse på alle niveauer i uddannelsessystemet. I 2012 var der i alt brutto 2,2 millioner personer, som deltog i efter- og videreuddannelsesaktiviteter, hvilket svarer til 5,5 millioner undervisningstimer. I det videregående uddannelsessystem tilbyder både universiteterne og de polytekniske universiteter efteruddannelse, både som åbent universitet og som gradrettede efteruddannelser (Statistics Finland, 2013a).

Selve opbygningen af den polytekniske sektor gør, at kandidatoverbygningen ret beset kategoriseres som videreuddannelse, da man behøver 3 års erhvervserfaring for at blive optaget. Derudover er sektoren indrettet med separate voksenspor samt åben uddannelse, som sigter mod at vedligeholde og opgradere kompetencer. Efter- og videreuddannelse i den polytekniske sektor er fleksibelt indrettet, så det er muligt at have et arbejde ved siden af studierne. Universitetssektoren tilbyder forskellige typer af efter- og videreuddannelse og har typisk eget efteruddannelsescenter. Udover åben uddannelse tilbyder de fleste universiteter også MBA uddannelser, som ligger uden for den ordinære gradstruktur, og som er selvfinansieret. **Åben uddannelse** er hovedsageligt statslig finansieret, men dog forbundet med en moderat studieafgift, for at dække omkostningerne forbundet med organiseringen af åben uddannelse (MoE, 2014).

Åben uddannelse på universiteterne havde i 2012 bruttodeltagelse på omkring 45.000 personer, hvilket svarede til 70.500 undervisningstimer. De tilsvarende tal for åben uddannelse på de polytekniske universiteter var en bruttodeltagelse på 14.500 personer svarende til 270.000 undervisningstimer (Statistics Finland, 2013a). Disse tal afslører, at der hovedsageligt følges efteruddannelsesforløb af kort varighed gennem åben uddannelse på universiteterne, mens forløbene har markant længere varighed i åben polyteknisk uddannelse. Det var især pædagogiske og humanistiske fag, der blev fulgt på universiteter, mens det især var fag inden for områderne social/sundhed, samfundsviden-

skab/handel/administration samt teknologi/transport, der blev fulgt i åben polyteknisk uddannelse (Vipunen, 2014).

Generelt har efteruddannelsesudbuddet fra de polytekniske institutioner karakter af opkvalificering, hvor udbuddet fra universiteterne også har et bredere alment dannende og udviklende sigte.

Efter- og videreuddannelse spiller en vigtig rolle i henhold til at sikre den førnævnte fleksibilitet i uddannelsessystemet med hensyn til at efterkomme arbejdsmarkedet skiftende behov (Schwab, 2013). Alligevel ønsker regeringen også at effektivisere og strømline på dette område. Således ønsker man at reducere bredden i uddannelsesudbuddet fra 2013 og fremad. Som det ser ud nu, så er systemet udbudsrevet, hvilket har resulteret i, at uddannelsesudbuddet ikke nødvendigvis matcher individuelle behov. Det er derfor hensigten at målrette systemet mere, så det bliver mere efterspørgselsrevet på baggrund af individuelle behov (MoE, 2012). Helt konkret er der blevet nedsat en ekspertgruppe fra ministeriets side, der skal vurdere mulighederne for i højere grad at indrette systemet, så det matcher de individuelle behov.

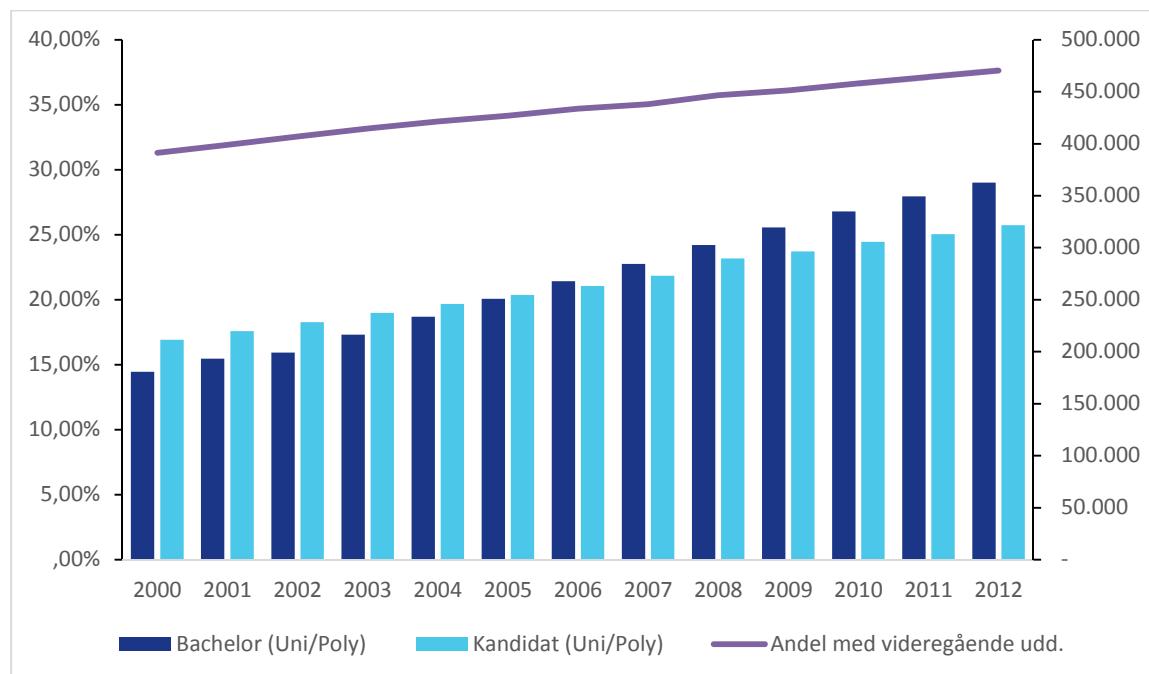
1.4. Statistisk profil – det videregående uddannelsessystem

1.4.1. Befolkningen uddannelsesstruktur

Omkring 38 pct. af befolkningen mellem 25-64 år har en videregående uddannelse, hvilket gør Finland til et af de mest veluddannede lande i verden. Det er en stigning på mere end 6 procentpoint siden 2000.¹ Antallet af personer i aldersgruppen med højest en bachelorgrad var i 2012 ca. 360.000 (12,7 pct. af befolkningen mellem 25-64 år), mens det tilsvarende antal med højest en kandidatgrad i 2012 var ca. 320.000 (11,3 pct. af befolkningen mellem 25-64 år). En stor del af befolkningen med en videregående uddannelse falder under en kategori, som rangerer under bachelorniveau, men som stadig tilhører videregående uddannelse. Det skyldes, at det førhen var muligt at tage en erhvervsrettet uddannelse kaldet *opistoaste*, som efter den polytekniske sektors oprettelse er blevet integreret heri. Figur 3 viser udviklingen i andelen af befolkningen med en videregående uddannelse samt antallet af personer med højest en bachelorgrad eller en kandidatgrad. Tallene er aggregeret for de to uddannelsessektorer (Statistics Finland, 2014).

¹ Tallene er fra Statistics Finland online database. Ifølge OECD's Education at a Glance 2013 havde 39 pct. i aldersgruppen en videregående uddannelse i 2011.

Figur 3: Udvikling i andelen af befolkningen med en videregående uddannelse og antallet af bachelorer og kandidater, 2000 - 2012

Kilde: Statistics Finland, 2014 og egen tilvirkning.

1.4.2. Studerende på de videregående uddannelser

De 39 videregående uddannelsesinstitutioner havde i 2012 sammenlagt en studenterpopulation på omkring 315.000 (ca. 228.000 FTE). Det tilsvarende tal lå i 2005 på omkring 321.000 (ca. 227.000 FTE). Optagstallene fra universitetssektoren dækker over antallet af nyoptag i universitetssektoren forstået som studenteroptag, der øger studenterpopulationen. Optag på en universitets masteruddannelse efter en færdiggjort universitetsbachelor tæller derfor ikke. Det samlede studenteroptag har været nogenlunde konstant over den seneste periode i begge sektorer. Det nogenlunde konstante optag hænger sammen med en stram dimensionering af optaget, som vil blive diskuteret senere. Der er en relativ stor diskrepans mellem antallet af ansøgere til de videregående uddannelser, og det antal, som rent faktisk bliver tilbudt en studieplads. I 2012 var der 90.062 ansøgere til universitet, hvoraf 64.521 deltog i en optagelseseksamen. De polytekniske universiteter modtog 128.066 ansøgninger i 2012, men man har ikke på samme måde en præcis opgørelse over, hvor mange der har været igennem optagelsesprøve, da optaget i den polytekniske sektor foregår forskelligt på tværs af uddannelsesområder og institutioner (Vipunen, 2014). Der er ikke samme pres forbundet med optagelse på en kandidatuddannelse, da man som udgangspunkt har ret til at studere op til kandidatniveau, når man begynder sin videregående uddannelse (Halonen, 2014).

Tabel 1 viser studenterpopulationen samt optag for universitetssektoren og den polytekniske sektor. Tabel 2 viser antallet af tildelte grader i de forskellige uddannelsessektorer, bachelorgrader såvel som kandidatgrader, mens Figur 4 viser udvikling i tildelte grader siden 1985. Det ses tydeligt på antallet af tildelte bachelor- og kandidatgrader, at gradsstrukturen ændredes til det nuværende 3+2 system i 2005. De studerende, som fulgte den gamle gradstruktur, søgte i vid udstrækning at færdiggøre deres igangværende ba-

chelor- eller kandidatuddannelse inden den 31. juli 2008, hvor overgangsperioden mellem de to gradstrukturer endte. Overgangsperioden for dyrlægestudiet, tandlægestudiet og medicinstudiet endte den 31. juli 2010, hvilket forklarer toppen i 2010 (Statistics Finland, 2013c).

Tabel 1: Studenterpopulation og -optag på de videregående uddannelser, 2005 - 2012

År	Universitet			Polyteknisk Universitet		
	Antal studerende	Antal studerende (FTE)	Antal optagne	Antal studerende	Antal studerende (FTE)	Antal optagne
2005	175.819	121.145	20.786	145.215	105.685	42.619
2006	176.555	120.045	20.150	144.099	110.326	41.709
2007	176.304	119.322	19.648	143.776	109.657	40.854
2008	164.068	111.775	19.643	141.986	108.726	40.927
2009	168.475	114.448	20.169	144.253	111.220	42.408
2010	168.724	114.192	19.988	146.720	113.459	42.546
2011	168.268	113.918	20.119	147.083	113.670	-
2012	168.204	114.378	19.853	146.408	113.808	-

Kilde: Vipunen, 2014.

Note: Optagstallene fra universitetssektoren dækker over antallet af nyoptag i universitetssektoren, forstået som studenteroptag, der øger studenterpopulation. Optag på en universitets masteruddannelse efter en færdiggjort universitetsbachelor tæller derfor ikke.

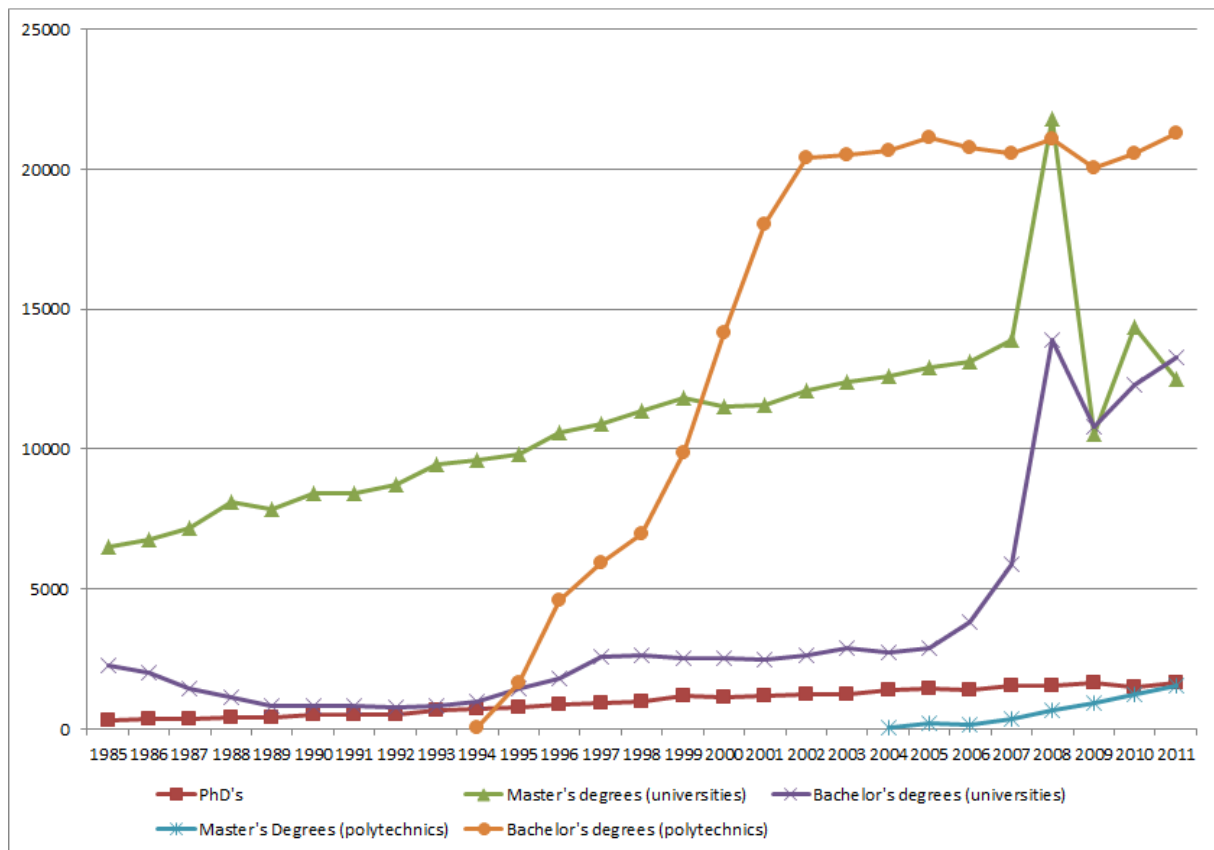
Senest tilgængelige optagstal for de polytekniske universiteter er fra 2010.

Tabel 2: Tildelte grader på de videregående uddannelser, 2005 - 2012

År	Universitet			Polyteknisk Universitet		
	Tildelte bachelor-grader	Tildelte kandidat-grader	Tildelte grader i alt	Tildelte bachelor-grader	Tildelte kandidat-grader	Tildelte grader i alt
2005	2.913	12.920	15.833	21.143	182	21.325
2006	3.814	13.128	16.942	20.767	150	20.917
2007	5.879	13.884	19.763	20.565	362	20.927
2008	13.878	21.825	35.703	21.089	681	21.770
2009	10.775	10.535	21.310	20.044	941	20.985
2010	12.300	14.384	26.684	20.581	1.253	21.834
2011	13.275	12.515	25.790	21.312	1.521	22.833
2012	13.014	13.829	26.843	22.121	1.708	23.829
2013	13.017	14.444	27.461	22.799	1.948	24.747

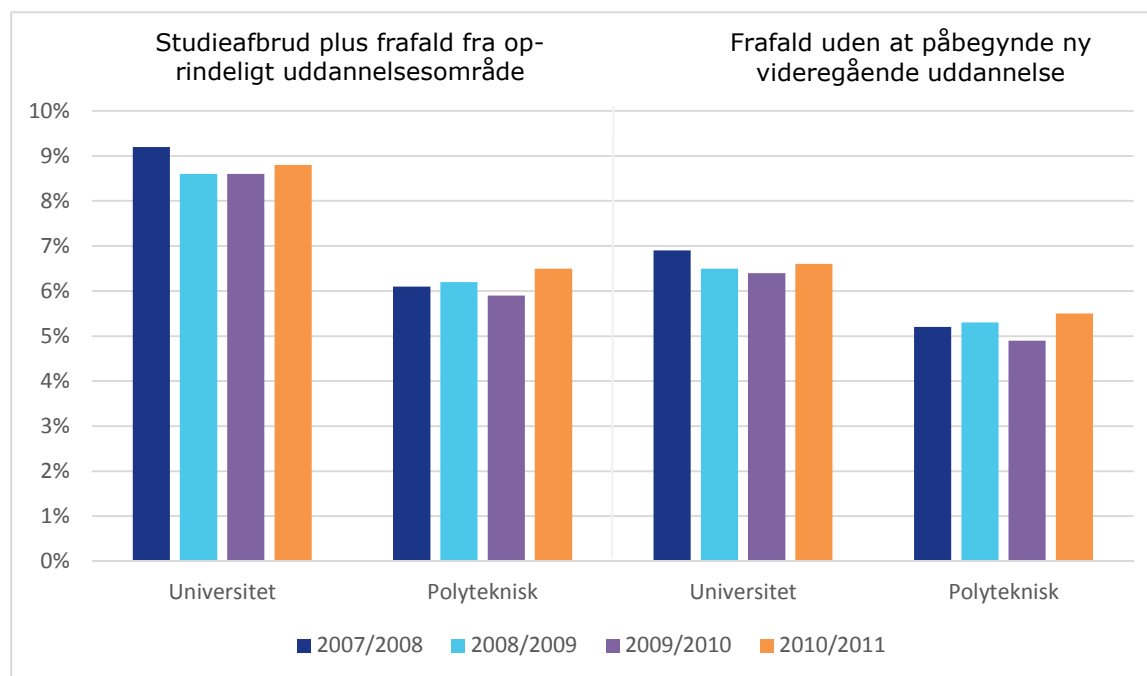
Kilde: Vipunen, 2014.

Figur 4: Udviklingen i antallet af tildelte grader fordelt på uddannelsessektor og –niveau, 1985 – 2011.

Kilde: Halonen, 2013.

Der er et større studieafbrud og frafald fra de polytekniske uddannelser end universitetsuddannelserne. I 2011 var der et studieafbrud på 6,5 pct., hvor 5,5 pct ikke påbegyndte en ny videregående uddannelse og dermed var frafaldet. De tilsvarende tal for de polytekniske uddannelser er 8,8 pct, hvoraf 6,6 pct. blevet registreret som frafaldne (Statistics Finland, 2014). Figur 5 viser udviklingen siden 2007/2008, mens frafaldsprocenten på specifikke uddannelsesområder kan ses i Appendix 2 og Appendix 3.

Figur 5: Udvikling i frafald fra videregående uddannelser, 2007/2008 – 2010/2011

Kilde: Statistics Finland, 2014 og egen tilvirkning.

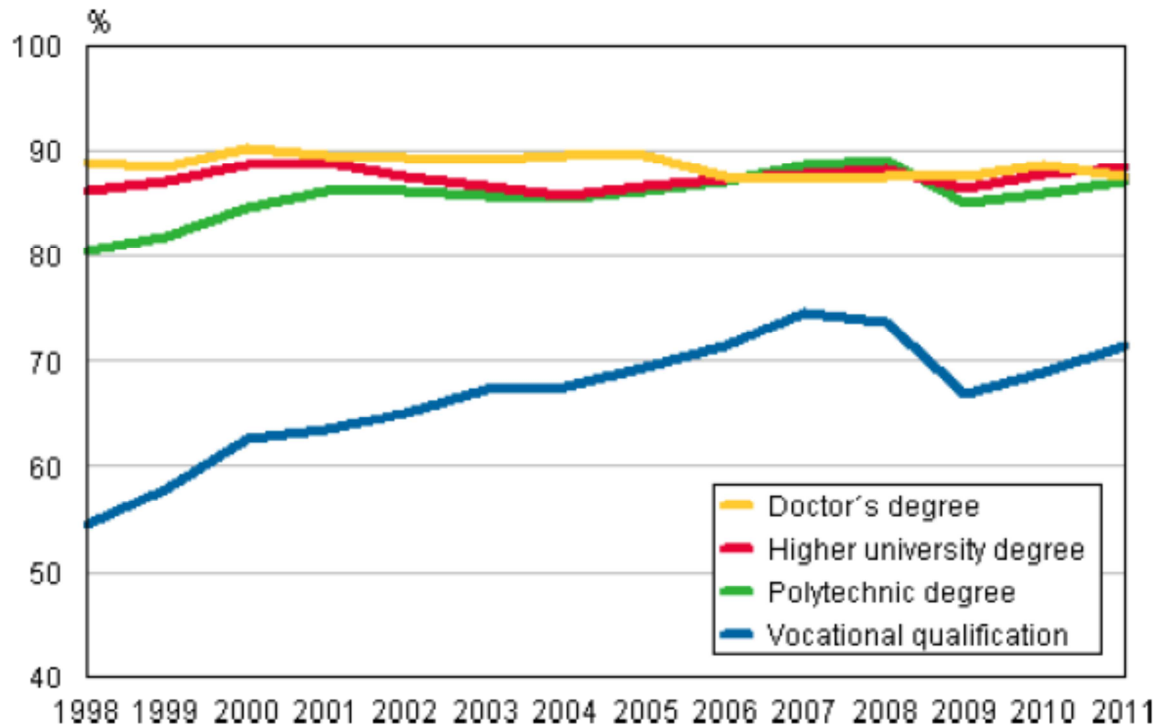
Den førnævnte dimensionering af uddannelsesudbuddet har også betydning for de finske studerendes alder ved påbegyndt uddannelse. De studerendes gennemsnitsalder, når de færdiggør en gymnasial uddannelse, er 19 år. Dimensioneringssystemet betyder i praksis, at mange unge får et afbræk på nogle år, inden de påbegynder en uddannelse på et universitet eller en polyteknisk uddannelsesinstitution. Hele 85 pct. består en uddannelse, som giver adgang til de videregående uddannelser, men kun 51 pct. påbegynder en videregående uddannelse inden de er 25 år. Det betyder også, at gennemsnitsalderen ved start på en videregående uddannelse ligger på 24 år. Samtidig betyder det også, at finske studerende i gennemsnit er 4,7 år i det videregående uddannelsessystem, hvilket er vel over OECD-gennemsnittet på 3,4 år (OECD, 2013).

1.4.3. Beskæftigelsesgrad og løndannelse

Beskæftigelsesgraden et år efter dimission for universitetskandidater lå i 2011 på 88,4 pct., hvilket er en marginal stigning siden 1998. 4,6 pct. af universitetskandidaterne fra 2010 var i 2011 ledige. De polytekniske bachelorer har oplevet en markant stigning i beskæftigelsesgrad i perioden, dog med et knæk efter den økonomiske krise, fra omkring 80 pct. i 1998 til 87 pct. i 2011. Her var arbejdsløsheden et år efter dimission i 2011 5,8 pct. (Statistics Finland, 2013b). For universitetskandidater er der forholdsvis stor jobsikkerhed for dimmitterende inden for uddannelsesområderne Samfundsvidenskab/Handel/Adm., Naturvidenskab samt Social/Sundhed, mens dimmitterende inden for Kultur ikke overraskende har forholdsvis lav jobsikkerhed. For polytekniske bachelorer er der forholdsvis stor jobsikkerhed inden for Humaniora/Uddannelse og Social/Sundhed, men polytekniske dimmitterende inden for Kultur ligeledes har forholdsvis stor jobusikkerhed (Vipunen, 2014).

Figur 6 viser udviklingen i beskæftigelsesgrad et år efter dimission.

Figur 6: Udviklingen i beskæftigelsesgrad, 1998 - 2011

Kilde: Statistics Finland, 2013b.

Det har generelt ikke været muligt at skaffe adgang til løndannelse for specifikke videregående uddannelsesretninger. Dog var der i 2011 en lønpræmie på i gennemsnit 49 pct. ved at have en videregående uddannelse sammenlignet med blot at have en uddannelse på gymnasiet niveau. Denne lønpræmie i Finland ligger dog lavere end den tilsvarende OECD gennemsnitslønspræmie (OECD, 2013).

2. Match, udbuds- og efterspørgselsinstrumenter

2.1. Administrativ struktur for uddannelsesinstitutionerne

Universitetsreformen i 2010 ændrede den administrative struktur for universiteterne. Institutionerne fik status som uafhængige juridiske enheder, hvilket har styrket den administrative og finansielle autonomi for det enkelte universitet. I samme ombæring blev det vedtaget, at minimum 40 pct. af universitetets bestyrelse skal være eksterne for at styrke relationerne til samfundet.

Før 2010 var universitetsbygningerne ejet af staten, men som et led i reformen er ejerskabet af bygningerne flyttet over i tre selskaber, hvor universiteterne nu ejer en andel på 67 pct., og regeringen ejer de resterende 33 pct.

Udviklingstendensen har været, at uddannelsesinstitutionerne i langt højere grad end tidligere har fået en administrativ og finansiell struktur, som kan sammenlignes med en virksomheds. Institutionerne udformer selv deres interne budgetter og generelle økonomi, og har stor fleksibilitet med hensyn til selv at organisere deres aktiviteter, så længe de er i stand til at leve op til målene i resultataftalerne. Derfor er der også et krav, at institutionerne skal give et retvisende billede deres drift og finansielle institution (Benneworth, et al., 2011).

De polytekniske universiteter er alle kommunale eller private institutioner, som er autoriseret og akkrediteret af staten til at udbyde uddannelse. Denne autorisation styrer det polytekniske universitets uddannelsesmæssige mission, men de er autonome i deres interne affærer. Den polytekniske sektor har ligeledes undergået en række lovændringer og står overfor yderligere reformer i 2014. Målet er, at styreform og finansiering i højere grad vil ligne universiteternes (Halonen, 2013).

Selvom de finske uddannelsesinstitutioner også fremadrettet primært vil være offentligt finansieret, tilskyndes de i højere grad til at diversificere finansieringsbasen gennem private midler, kapitalindkomst og forretningsaktiviteter mv. Der er også åbnet op for, at universiteterne kan optage lån i det private marked ved at stille deres ejerskab i bygningsselskaberne som sikkerhed (Benneworth, et al., 2011). Uddannelsesministeriet vil dog stadig ved hjælp af en række styringsværktøjer sikre, at uddannelsesinstitutionernes aktiviteter og prioriteringer stemmer overens med regeringens overordnede uddannelsesmål. Det væsentligste styringsværktøj på systemniveau er finansieringsmodellen, som gennemgås i afsnit 2.3.

2.2. Dimensionering

Den overordnede styring af uddannelsesoptaget på de videregående uddannelser ligger centralt hos Ministeriet for Uddannelse og Kultur, og uddannelsesfremsyn bruges som det styrende redskab. Der er begrænset optag på alle uddannelser. Selve fastsættelsen af grænsekvotienter for de forskellige uddannelsesområder på de forskellige uddannelsesinstitutioner foregår gennem to trin.

På nationalt niveau udarbejdes der hvert fjerde år en overordnet uddannelses- og forskningspolitisk udviklingsplan, som godkendes af regeringen for den kommende femårs periode. Denne udviklingsplan omfatter blandt andet mål for uddannelsesudbuddet for de videregående uddannelser, som fastsættes på baggrund af kvantitative fremsyn. Helt konkret bruges fremsynet til at styre uddannelsesudbud og -volumen, for at udviklingen i arbejdsmarkedsefterspørgslen matches så godt som muligt. Udover det overordnede nationale fremsyn, laves der også regionale fremsyn i samarbejde med regionsrådene (Kottman & de Weert, 2013).

Der indgås individuelle resultataftaler mellem ministeriet og de enkelte uddannelsesinstitutioner, som blandt andet udstikker dimensioneringsmål i form af tildelte grader samt andre kvantitative mål for de specifikke uddannelsesretninger. Der dimensioneres ikke på optaget som sådan, men via finansiering på antal tildelte grader, som fremgår i den enkelte institutions resultatkontrakt, så der således er incitament til at basere optaget på forventet antal tildelte grader. Historisk set blev der indgået en årlig resultataftale mellem de to parter, men som et led i universitetsreformen i 2010 blev det vedtaget, at resultataftalerne fremadrettet skal dække en fireårig periode. De individuelle dimensioneringsmål fastsættes gennem resultatkontrakterne forskelligt for bachelor- og kandidatniveau. For universiteterne dimensioneres kandidatgraderne specifikt ned på hver enkelt uddannelsesretning, mens bachelorgraderne ikke fastsættes ned på den enkelte uddannelsesretning, men kun som en overordnet dimensionering for den enkelte uddannelsesinstitution. For den polytekniske sektor er det omvendt, da der dimensioneres specifikt ned på den enkelte uddannelsesretning for bachelorgrader, mens der kun dimensioneres overordnet for den enkelte uddannelsesinstitution for kandidatgraderne (MoE, 2009) (Halonen, Counsellor of Education, Department for Higher Education and Science, Finnish Ministry of Education and Culture (Email interview, 28/01/14), 2014).

I praksis foregår dimensioneringen ved, at ministeriet først giver et overordnet mål for optag på baggrund af fremsynet. Disse mål bliver tilvejebragt af en ekspertgruppe gennem en proces, som også inddrager andre elementer og relevante politiske hensyn i beslutningsprocessen end blot fremsynsresultaterne.

Dernæst kommer den enkelte uddannelsesinstitution så med et forslag til, hvor mange studiepladser de har kapacitet til at udbyde inden for de enkelte uddannelser, hvorefter man forhandler sig frem til et mål for antallet af tildelte grader for den kommende resultatkontraktperiode (Halonen, 2014).

Dermed sker der en forholdsvis hård dimensionering på baggrund af uddannelsesfremsyn. Fremsynsmodellens resultatoutput føder direkte ind til fastsættelsen af uddannelsesudbuddet i ministeriets udviklingsplan. De kvantitative mål for den nuværende resultataftaleperiode ses i Tabel 3. Resultaterne for uddannelsesfremsynet, der er fremsat i den seneste udviklingsplan, kan ses i Appendix 4.

Tabel 3: Kvantitative mål for uddannelsessektorerne, 2013 - 2016

Universiteter	Mål 2013-2016	Polytekniske universiteter	Mål 2013-2016
Bachelorgrader	14.200	Polytekniske bachelorer	21.907
Kandidatgrader	15.023	Polytekniske kandidater	2.018
PhD'er	1.635	Faglig læreruddannelse	1.600
Udenlandske gradstuderende	8.950	Udenlandske gradstuderende	7.475
Udvekslingsstuderende (Ind/Ud)	11.950	Udvekslingsstuderende (Ind/Ud)	8.830

Kilde: Halonen, 2013.

Den seneste fremsynsproces, som ligger til grund for den aktuelle udviklingsplan, konkluderede, at en markant større del af nye rekrutterede medarbejdere vil have en videregående uddannelse sammenlignet med 2007, hvor den forrige udviklingsplan blev vedtaget. I fremsynsperioden vil der i arbejdsstyrken være brug for 28 pct., som har en polyteknisk uddannelse, og 20 pct. som har en universitetsuddannelse. Dette betyder, at optaget på de polytekniske uddannelser i særdeleshed bør øges. Fordelt på uddannelsesområder er det specielt inden for teknologi, kommunikation og transport (31 pct. af totalt uddannelsesbehov) og social og sundhed (21 pct. af totalt uddannelsesbehov), der er fokus på (Kottman & de Weert, 2013; MoE, 2012).

Udviklingsplanen er med andre ord en implementeringsplan for Ministeriet for Uddannelse og Kultur, som har ansvaret for, at den vedtagne overordnede dimensionering implementeres i praksis. Den aktuelle udviklingsplan blev godkendt i december 2011 og gælder for perioden 2011 – 2016.

Tekstboks 2: Regeringens udviklingsplan for uddannelse og forskning

Regeringens udviklingsplan dækker hele uddannelsessektoren, og er hoveddokumentet for den finske uddannelses- og forskningspolitik. De overordnede politiske udviklingsmål for den gældende plan er at mindske fattigdom, ulighed og social udstødning, at stabilisere økonomien og støtte økonomisk vækst, beskæftigelse og konkurrencedygtighed.

For det videregående uddannelsesområde lægges der i den nuværende udviklingsplan stor vægt på den strukturelle og finansielle reformering af den videregående uddannelsessektor, som skal gøre hele sektoren mere strømlinet og konkurrencedygtig i et globalt perspektiv. Derudover udstikker planen også de konkrete overordnede mål for uddannelsesudbuddet, som er baseret på uddannelsesfremsyn. Det er på baggrund af disse overordnede dimensioneringsmål, at de individuelle resultatmål for uddannelsesinstitutionerne forhandles på plads. Resultaterne for uddannelsesfremsynet, der er fremsat i den seneste udviklingsplan, kan ses i Appendix 1.

Kilde: MoE, 2012

2.2.1. Uddannelsesfremsyn i praksis

Finland har generelt stor tradition for at benytte sig af forskellige fremsyn som basis for økonomisk og strukturel planlægning, og landet har siden 1999 benyttet sig af uddannelsesfremsyn. Der er en række fremskrivningsmodeller, som bruges til at fremskrive arbejdskraftbehovet heriblandt VATTAGE-modellen, som bruges af *Government Institute for Economic Research*. Denne model er sammenlignelig med DREAM-model, som bruges til at lave langsigtede fremskrivninger af den danske økonomi. VATTAGE modellen er en såkaldt "generel ligevægtsmodel", som bygger på incitamentsvirkninger af økonomisk politik og økonomiske forhold. Grundlæggende tages der højde for adskillige forhold omkring privat forbrug og opsparing, offentligt forbrug og erhvervets produktion og investering (Honkatukia, 2014).

Uddannelsesfremsynsmodellen MITENNA, som er fremherskende på området, tager netop udgangspunkt i VATTAGE-modellens fremskrivninger af de økonomiske sektorer. Sektorfremskrivningerne for arbejdskraftefterspørgslen tager højde for den generelle økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling i de enkelte sektorer samt samspillet mellem sektorer, og suppleres med fremsyn på den erhvervsmæssige struktur i den enkelte sektor. Statistik, ekspertvurderinger og internationale sammenligninger spiller ind her.

Det kvantitative uddannelsesfremsyn foretages af *Finnish National Board of Education* og finansieres fra statsbudgettet. MITENNA-Modellen er gearet til at anticipere arbejdsmarkedsbehovet 15 år frem og derfra udlede uddannelsesbehovet for en tidshorisont på 4 til 5 år. Modellen er dynamisk og omfatter både økonometriske prognoser, ekspertvurderinger, specifikke brancheforhold og uddannelsespolitiske målsætninger. Modellen er ligeledes anvendelig i både national og regional kontekst, da modellens parametre kan justeres til at tage højde for regionale forskelle i økonomiske og erhvervsmæssige strukturer (Hanhijoki et al., 2012). I sin essens går MITENNA-modellen ud på at oversætte den langsigtede arbejdsmarkedsefterspørgsel til fremtidigt behov for studiepladser. Brugen af denne metode er et udtryk for, at arbejdsmarkedsbehovet styrer uddannelsesudbuddet, da dimensioneringen direkte udledes af arbejdsmarkedet fremtidige behov. Selv om MITENNA er den fremherskende model, køres der sideløbende en række mindre fremsynsprojekter på uddannelsesområdet. I perioden 2000-2006 var der eksempelvis 39 mindre projekter, som var finansieret af European Social Fund i Finland (Arnkil, 2010).

Med udgangspunkt i de førnævnte sektorfremskrivninger, fremskrives arbejdskraftsudbuddet ved, at man tager højde for den forventede naturlige afgang fra arbejdsstyrken som konsekvens af pension, førtidspension og død. Ved derefter at sammenholde fremskrivningerne på arbejdsmarkedsudbud og -efterspørgsel fås et estimat for det fremtidige behov for ny arbejdskraft i den samlede økonomi i fremskrivningsperioden (Hanhijoki et al., 2012).

Ved hjælp af en fordelingsnøgle, som er specifikt udviklet til formålet, matches estimaterne for det fremtidige arbejdskraftsbehov med specifikke uddannelsesretninger og -niveau, så den fremtidige efterspørgsel efter ny arbejdskraft bliver oversat til fremtidigt uddannelsesbehov helt ned på stillingsniveau. Her tages der også højde for data på arbejdsløshed og karriereskift, da det har indflydelse på udbudspuljen af arbejdskraft inden for de forskellige professioner.

I næste fase tages der højde for effektiviteten af uddannelsessystemet, da studieoptag naturligt bør sættes højere end det faktiske behov, grundet studiefrafald undervejs. Specifikke indikatorer som færdiggørelsesgrad, beskæftigelsesgrad, arbejdsmarkedsdeltagelse og omfanget af dobbeltgrader indgår i beregningen. Derudover benyttes der såkaldte koefficienter, der fastsættes af ministeriet, som afspejler den fremtidige effekt af politiske prioriteringer, som fx at hæve pensionsalderen, at nedbringe studietiden og/eller at nedbringe arbejdsløsheden. Slutteligt justeres det forventede nødvendige optag, så det matcher størrelsen på aldersgruppen 16 – 21 år (Hanhijoki et al., 2012).

På trods af, at MITENNA-modellen er gennemprøvet og solid, og at fremsyn har en lang tradition i Finland, er uddannelsesfremsynet forbundet med nogle svagheder. Man er fra finsk side godt klar over, at fremsynsresultaterne i realiteten sjældent rammer plet, men fremsyn anses stadig som den bedste måde at forudsige strukturændringer i arbejdskraftefterspørgsel og tilsvarende uddannelsesbehov (Hanhijoki, 2014). Først og fremmest er modellen utrolig tung og kompleks, hvilket betyder, at det tager omkring et år at opdatere og fintune den. Derudover er der nogle forhold, som modellen ikke kan tage højde for. Det globaliserede samfund stiller stadig højere krav til modellen, da kompetenceefterspørgslen kan ændres hurtigt, og forskellige chok (fx den økonomiske krise) ikke kan forudsiges. Den stigende globalisering gør desuden, at Finlands fremtidige økonomi i højere grad er påvirkelig af udenlandske faktorer, hvor MITENNA modellen er forholdsvist nationalt orienteret i sin tilgang (Kaseva, 2008). Virksomhedernes sourcing-strategier i forhold til højtuddannet arbejdskraft er ligeledes umulige at forudsige i modellen. I udviklingsplanen frem til 2016 fremgår det også, at udviklingen i nye jobprofiler, og den måde arbejdet er organiseret på, giver metodiske udfordringer med hensyn til fremsyn, dels fordi der opstår nye jobprofiler, dels på grund af lokaliseringsskift. Hvor kvantitative metoder har været brugt i meget lang tid i finsk uddannelsesplanlægning, er brugen af kvalitative metoder af nyere dato. I perioden op til 2016 vil man derfor satse på at styrke den metodiske kobling mellem kvantitative og kvalitative metoder (Hanhijoki et al., 2012). Derudover pointeres det i et af os foretaget interview, at nylige ændringer i finansieringsmodellerne i uddannelsessystemet giver udfordringer for fremsynsprocessen (Hanhijoki, 2014). Holdningen blandt dem, som er involveret i uddannelsesfremsyn og brugen heraf, er, at et fremsyn altid vil være målorienteret. Selvom modellen løbende tilpasses og forbedres, er det svært at evaluere hvor præcis fremsynsprocessen er. Derfor er det om end endnu mere væsentligt, hvordan resultaterne udnyttes i de uddannelsesmæssige beslutningsprocesser (Hanhijoki, 2014).

Udover at fungere som basis for uddannelsesplanlægning og beslutningsprocesser, menes fremsynsprocessen også at have en indirekte indvirkning på de unges studievalg. Fremsynet har hjulpet til at skabe generel opmærksomhed omkring uddannelsesmæssige problemstillinger. Eksempelvis har fremsynet dannet baggrund for, at der gennem den generelle nyhedsstrøm har været stor fokus på, at der vil være en fremtidig mangel på uddannede inden for social- og sundhedssektoren, hvilket har fået flere unge til at søge denne vej, da det er et sikkert karrierevalg. Med andre ord har uddannelsesfremsyn en sideløbende rolle, som er at producere et informationsgrundlag til de studerende og vejlederne på landets uddannelsesinstitutioner (Hanhijoki, 2014).

2.2.2. Regler og rettigheder omkring optag

De enkelte uddannelsesinstitutioner, universiteter såvel som polytekniske universiteter, står selv for optag af studerende i overensstemmelse med det output, der er fastlagt i deres resultatkontrakter. Det er op til de enkelte institutioner at fastlægge optagelseskrav, men lovgivningen på området sikrer, at alle ansøgere har samme rettigheder, så længe man opfylder optagelseskravet på det givne område (University Act, 2009; Polytechnics Act, 2003).

En ansøger har formelt set mulighed for at blive optaget på en universitetsbachelor, hvis vedkommende har en studentereksamen eller en polyteknisk bachelorgrad, mens nogle universitetsuddannelser godkender forskellige postgymnasiale erhvervsuddannelser og/eller kvalifikationer. De fleste, der bliver optaget på universitetet, har dog en studentereksamen. Optagelseskravet på en polyteknisk bachelor svarer hertil (Eurydice, 2012).

Selvom en ansøger lever op til kravene, er vedkommende dog ikke sikret automatisk optagelse. De fleste uddannelser har som nævnt en grænsekvote, og der er ofte flere ansøgere til en uddannelse, end der er studiepladser. For at blive optaget skal ansøgere derfor igennem en optagelsesprøve, som typisk er en skriftlig eksamen og eventuelt et interview. Nogle uddannelser optager udelukkende på baggrund af optagelsesprøven, mens andre uddannelser optager på baggrund af et vægtet gennemsnit mellem optagelsesprøven og studentereksamen. Kravene varierer mellem uddannelsesinstitutioner og uddannelser, som selv administrerer dem. Ansøgerne har ret til at gå til optagelsesprøve på flere universiteter, men kan derefter kun vælge én plads (Kalmbach & Nakayama, 2012).

Adgangskravet til et universitets masteruddannelse er en bestået bacheloruddannelse, og generelt kræves der ikke nogen optagelsesprøve for at fortsætte på en kandidatuddannelse efter endt bacheloruddannelse, dog med enkelte undtagelser. Universitetets bacheloruddannelse ses i det store hele blot som et stop på vejen mod den endelige afsluttede mastergrad. I langt de fleste tilfælde skal en studerende ikke igennem en optagelsesprøve for at blive optaget på en universitets masteruddannelse. Mastergraden anses som "hovedgraden" i universitetssektoren, og de studerende har ret til at studere op til masterniveau, når de påbegynder deres studier (Halonen, 2014).

I tilfælde, hvor en studerende ønsker at skifte uddannelsesretning og/eller universitet mellem bachelor og mastergraden, kan der være en optagelsesprøve, men det bestemmes af det enkelte universitet. Det samme gælder, hvis en studerende kommer udefra, fx en polyteknisk bachelor, og ønsker at tage en mastergrad på universitetet. Kravet for at blive optaget på en polyteknisk masteruddannelse er en relevant bacheloruddannelse samt mindst 3 års relevant erhvervserfaring. I de fleste tilfælde kræves der en optagelsesprøve, som varetages af det enkelte polytekniske universitet (Halonen, 2014).

2.3. Finansiering

De samlede udgifter i universitetssektoren har været støt stigende gennem de senere år. I 2009 lå de på et niveau, der var omkring 40 pct. højere end i 2001. Den direkte statslige finansiering er steget proportionelt gennem perioden og har konstant udgjort en andel på omkring 64 pct. af de samlede udgifter. Den resterende del af finansieringen kommer

hovedsageligt fra de statslige forskningsråd, TEKES og Academy of Finland, samt fra private donationer og sponsorater, og institutionernes indtægter fra kommercielle aktiviteter. Stigningen i udgifter til uddannelsesaktiviteter har ikke været nær så markant i perioden, hvilket skyldes, at udgifter til research, som også er den største post for universiteterne, er steget kraftigt. Den statslige støtte til uddannelsesaktiviteter lå på omkring 85 pct. i 2009. Det skal nævnes, at data er fra før universitetsreformen. Det har ikke været muligt at fremskaffe tilsvarende data for de polytekniske universiteter. Budgettet for uddannelsessektoren har dog været stadigt stigende, og i 2013 lå den samlede statslige støtte til universiteterne på EUR 1,9 milliarder, mens den samlede statslige støtte til de polytekniske universiteter lå på EUR 0,9 milliarder (Halonen, 2013).

Tabel 4: Samlede udgifter samt statslig støtte i den videregående uddannelsessektor, 2001 - 2009

År	Samlede udgifter, universitetssektoren (€1000)	Samlet statslig støtte, universitetssektoren (€1000)	Udgifter til uddannelse, uni.sektor, (€1000)	Statslig støtte til uddannelse, uni.sektor, (€1000)
2001	1.646.956	1.054.681	666.882	537.048
2002	1.771.514	1.126.855	689.115	558.324
2003	1.850.321	1.208.340	718.838	592.075
2004	1.932.910	1.250.367	728.347	601.904
2005	1.974.516	1.279.138	736.456	621.093
2006	2.028.638	1.319.568	779.014	657.298
2007	2.101.026	1.345.856	759.626	645.702
2008	2.185.046	1.416.364	787.231	679.831
2009	2.325.423	1.477.897	765.190	645.163

Kilde: KOTA, 2009.

Note: Samlede udgifter udgøres af hovedposterne uddannelse og research, samt de mindre poster kunstneriske aktiviteter og sociale aktiviteter.

2.3.1. Finansieringsmodel for universitetssektoren

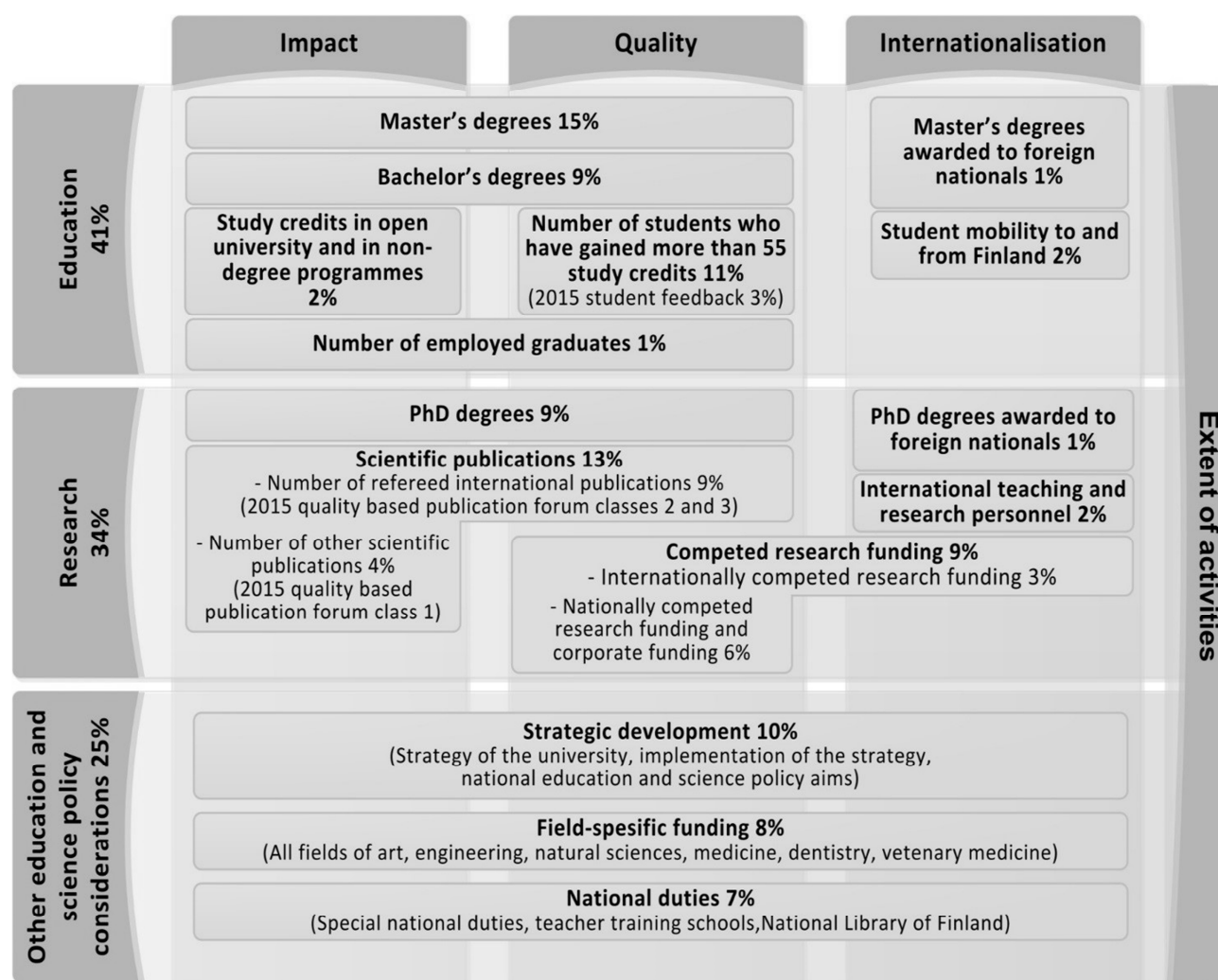
Finansieringsmodellen for universitetssektoren er netop blevet reformeret med effekt fra 2013. En afgørende ændring fra den tidligere model er, at der bliver lagt større vægt på effektivitet, kvalitet og internationalisering. Modellen er ændret fra en finansiering, der i høj grad var baseret på det enkelte universitets tildelte gradsmålsætning, til en finansieringsmodel, der er mere resultatorienteret og favner meget bredere, og som samtidig er mere transparent (Halonen, 2013).

Ministeriet og de enkelte universiteter fastlægger den statslige finansieringsbevilling under forhandlingerne om resultataftalerne, og midlerne uddeles som bloktilskud til universiteterne. Finansieringsmodellen medfører, at institutionerne kun får finansiering for an-

tallet af tildelte grader, op til det fastlagte antal i deres resultatkontrakt. (Halonen, 2014). Den gældende lovgivning sikrer, at den samlede statslige bevilling stiger årligt i overensstemmelse med den generelle prisstigning i samfundet (University Act, 2009).

Universiteterne nyder godt af skattefritagelse på nyanskaffelser og leje, som ikke er relateret til kommercielle aktiviteter, som en ekstra form for indirekte statslig finansiering (European Commission, 2010; Halonen, 2014).

Figur 7: Finansieringsmodel for finske universiteter

Kilde: Lehtikoinen, 2013.

Den nye finansieringsmodel består af tre hoveddele: Uddannelse, forskning, og andre uddannelses- og forskningspolitiske prioriteringer. 75 pct. af basisfinansieringen allokteres på baggrund af uddannelsesmæssige og forskningsmæssige faktorer, heraf er 41 pct. knyttet til uddannelse og 34 pct. knyttet til forskning. De resterende 25 pct. af basisfinansieringen er baseret på politiske prioriteringer. Figur 7 giver et grafisk overblik over den gældende fordelingsnøgle til basisfinansieringen af de enkelte universiteter.

Den uddannelsesmæssige del af basisfinansieringen baseres på følgende indikatorer for de enkelte universiteter: Antallet af tildelte kandidatgrader vægter 15 pct., antallet af

tildelte bachelorgrader vægter 9 pct., og antallet af tildelte kandidatgrader til udenlandske statsborgere vægter 1 pct. Derudover baseres 11 pct. på antallet af studerende, der har gennemført minimum 55 ECTS point (fra 2015 vil 3 pct. heraf blive baseret på de studerendes feedback), 2 pct. baseres på omfanget af åbent universitet og deltidsstudier, 2 pct. baseres på internationale studenterudvekslinger (indgående og udgående), og endeligt baseres 1 pct. på beskæftigelsesgraden for de dimitterende.

Den del af finansieringen, der er baseret på overordnede politiske prioriteringer, indeholder følgende elementer: En strategibaseret del på 10 pct., som sammen med ministeriet bestemmes i resultatkontrakten på baggrund af universiteternes strategiudvikling og -implementering, en områdespecifik del på 8 pct., som afspejler forskelle i omkostningsstrukturer for forskellige uddannelser, samt en del på 7 pct., som tildeles på baggrund af det enkelte universitets nationale pligter, såsom at tjene socialpolitiske mål.

Den forskningsbaserede del af finansieringen vil ikke blive behandlet yderligere.

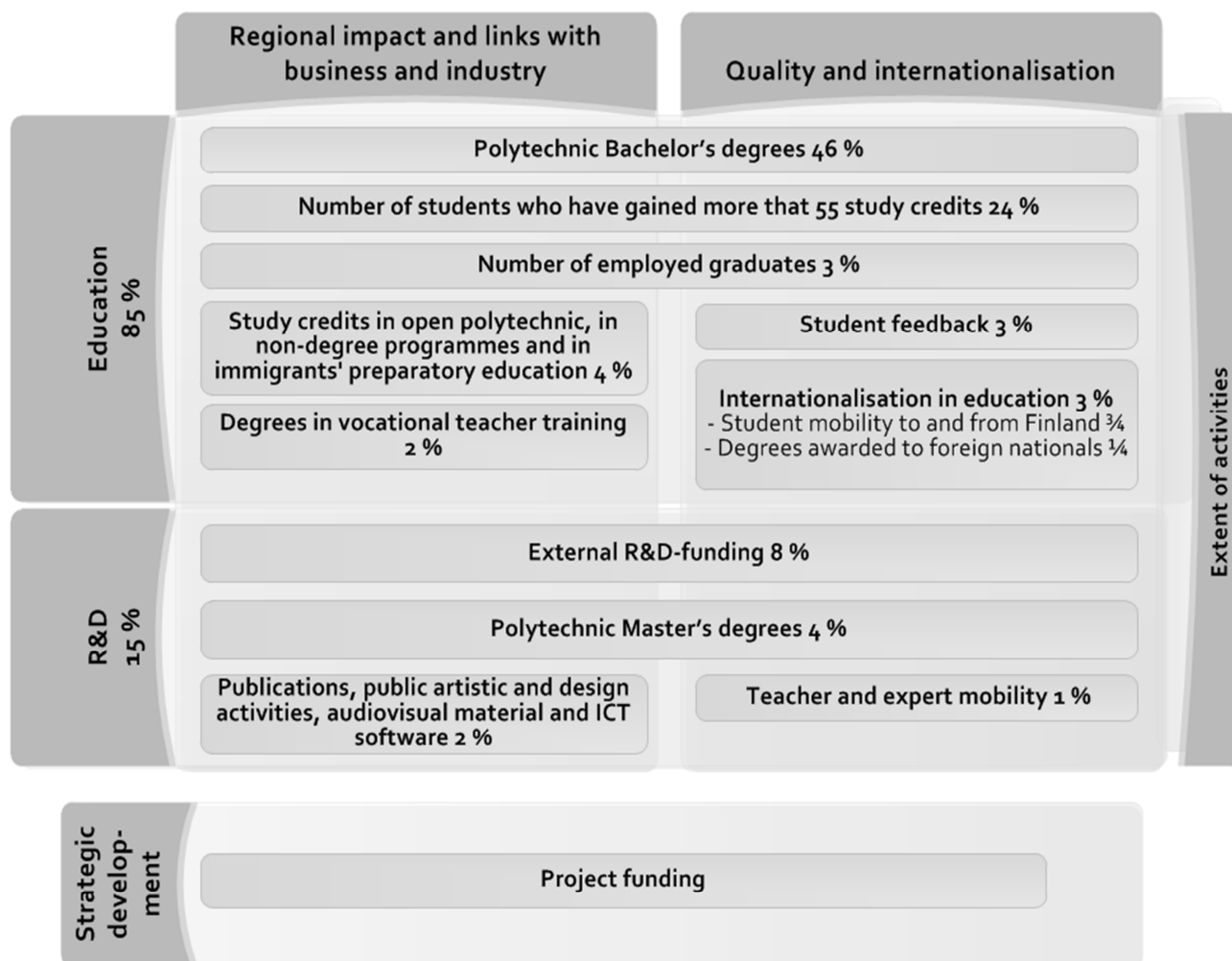
Det overordnede styringsrationale bag den nye finansieringsmodel, som er relativ kompleks i forhold til antallet af indikatorer, er at understøtte de overordnede mål for videregående uddannelse i Finland. Dette omfatter i høj grad bedre gennemførselsprocenter, kvalitet i uddannelserne, hurtigere overgang til arbejdsmarkedet efter endt uddannelse, større grad af internationalisering og en stærkere positionering af universiteterne. Finansieringsmodellen er derfor performancebaseret, med elementer, som i høj grad fokuserer på kvaliteten i outputtet (European Commission, 2010; Halonen, 2013; Halonen, 2014).

2.3.2. Finansieringsmodel for de polytekniske universiteter

Som det ser ud nu, så modtager de polytekniske universiteter både finansiering centralt fra regeringen og tilskud fra de lokale myndigheder, og de er endnu ikke uafhængige juridiske enheder som universiteterne. Der er dog en reform af den polytekniske sektor undervejs, som vil have flere af de samme karakteristika som universitetsreformen med hensyn til styreform og finansiering. Reformarbejdet er påbegyndt, og den første del af reformen trådte i kraft 1. januar 2014. Dette betyder blandt andet, at en ny finansieringsmodel netop er trådt i kraft. Den anden del af reformarbejdet er undervejs, hvor de vigtigste punkter er, at de polytekniske universiteter skal have den samme juridiske status som universiteterne, og at den offentlige finansieringsbyrde kun skal ligge hos staten (Halonen, 2014).

Den helt nye finansieringsmodel indebærer, at den statslige finansiering til de polytekniske universiteter overordnet består af to hoveddele, hvor 85 pct. allokeres på baggrund af uddannelsesmæssige faktorer, og 15 pct. allokeres på baggrund af indikatorer relateret til FoU. Figur 8 viser, hvordan finansieringsmodellen er sat sammen.

Figur 8: Udkast til finansieringsmodel for finske polytekniske universiteter

Kilde: Lehtikoinen, 2013.

Den uddannelsesmæssige del af basisfinansieringen baseres på følgende faktorer for de enkelte polytekniske universiteter: Antallet af tildelte bachelorgrader vægtes klart højest med 46 pct., og derefter følger antallet af studerende, der har gennemført minimum 55 point med 24 pct. Beskæftigelsesgraden for de dimitterende vægter her højere end hos universiteterne med 3 pct., mens 2 pct. er bundet op på antallet af erhvervsskoleundervisere, der uddannes. Derudover baseres 3 pct. på de studerendes feedback, 3 pct. baseres på internationaliseringsindikatorer og 4 pct. baseres på omfanget af åbent polyteknisk universitet og deltidsstudier samt omfanget af indvandrere i forberedende uddannelse.

Udover de resterende 15 pct., der allokeres på baggrund af FoU indikatorer, modtager de polytekniske universiteter også projektf finansiering. Disse dele af den foreslåede finansieringsmodel vil ikke blive behandlet yderligere i denne rapport.

Regeringsandelen i den forudgående finansieringsmodel var udelukkende baseret på optaget af studerende (70 pct.) samt antallet af tildelte bachelorgrader (30 pct.), hvor hver enkelt uddannelse har en individuel faktor, som afspejler uddannelsens omkostningsstruktur (Halonen, 2014; European Commission, 2010). Med den nye reform er der lagt

op til, at finansieringsmodellen skal ligne universiteternes model for derved bedre at kunne tjene de overordnede mål for videregående uddannelse. Der er større fokus på gennemførselsprocenter og overgangen til arbejdsmarkedet frem for på forhånd fastsatte mål end tidligere (European Commission, 2010; Halonen, 2013; Halonen, 2014).

3. Udbudsstruktur

3.1. Udviklingen i den regionale udbudsstruktur

Den regionale udvikling har længe været på den politiske dagsorden i Finland, og i denne diskussion har uddannelsessektoren spillet en stor rolle som middel til at sikre en balanceret national udvikling.

Gennem 1960'erne og 1970'erne undergik universitetssystemet en regional udbygning, som en vigtig del af den regionale udviklingspolitik. Det politiske fokus var i perioden hovedsageligt på den regionale rækkevidde af uddannelsessystemet for at sikre lige muligheder for videregående uddannelse på tværs af landet. Antallet af universiteter nåede under denne periode op på 20 (Davies et al., 2009).

Op gennem 1980'erne og 1990'erne blev fokus i stedet rettet mod, at universiteterne i højere grad skulle fungere som regionale vækstmotorer. Med udgangspunkt i det daværende institutionelle landskab blev det politiske fokus derfor flyttet mod universiteternes kvalitet og konkurrencedygtighed. Det var ligeledes i denne periode, at den polytekniske sektor blev etableret for at adressere de funktionelle mangler i det videregående uddannelsessystem og samtidig sikre øgede muligheder for de studerende. De polytekniske institutioner blev etableret med en høj grad af regional forankring med den primære mission at udbyde videregående uddannelse samt udføre FoU i tæt samarbejde med regionale aktører med det formål at fremme den regionale udvikling. Således blev der som minimum oprettet minimum et polyteknisk universitet i hver af de 19 regioner, og i alt 30 på landsplan (Davies et al., 2009).

I 2005 blev det fra regeringens side bestemt, at institutionsnetværket ikke skulle udvides yderligere med hverken nye universiteter eller polytekniske universiteter. Man ønskede i stedet at fokusere på at effektivisere det videregående uddannelsessystem. Herefter fulgte en række strukturreformer, som har resulteret i en række fusioner for at skabe stærkere enheder med en klarere profil, mindske overlappende uddannelsesstilbud samt skabe en række strategiske partnerskaber mellem uddannelsesinstitutioner inden for og på tværs af sektorer. Nøgleordet har været at skabe kritisk masse, som gør det muligt at få den fornødne kvalitet og konkurrencedygtighed (Davies et al., 2009). Antallet af uddannelsesinstitutioner er efterfølgende blevet reduceret til 14 universiteter og 20 polytekniske universiteter.

3.2. Aktuelle dagsordner omkring udbudsstrukturer

Der peges tit på, at den brede regionale dækning er en af de grundlæggende faktorer for Finlands succes på uddannelsesområdet. Med dette fundament har man fra politisk side fundet det nødvendigt at tilpasse uddannelsessektoren til at imødekomme den globale udvikling og de udfordringer, som følger i kølvandet. Dette har ledt til en ret gennemgribende reform af uddannelsessystemet gennem forskellige strukturelle initiativer. De helt centrale elementer i denne gennemgribende reformering har været øget international

konkurrencedygtighed af de finske uddannelsesinstitutioner, klarere indbyrdes opdeling af opgaver institutionerne imellem og den administrative og finansielle styring af institutionerne. Som en del af omstruktureringen af systemet har man ændret lovgivningen for institutionerne, som nævnt ovenfor. Disse lovændringer har spillet en vigtig rolle med hensyn til at gøre institutionerne mere selvstændige og tilpasse styrings- og finansieringsmodellen.

Overordnet set skal reformeringen af uddannelsessektoren sikre følgende (MoEE, 2010):

- Færre videregående uddannelsesinstitutioner og enheder, som til gengæld er større og har mere indflydelse
- Klarere profiler for de enkelte videregående uddannelsesinstitutioner
- Øget samarbejde og skabelse af strategiske konsortier af universiteter og polytekniske universiteter, hovedsageligt baseret på regionale- og innovationssamarbejder
- Udvikling af let tilgængelige uddannelser, grader og programmer, som svarer til samfundets uddannelsesmæssige behov
- Eliminering og sammenlægning af overlappende uddannelses tilbud til passende og effektive enheder

Den strukturelle udviklingsplan har derfor haft vidtrækkende konsekvenser og har ført til reformer i begge uddannelsessektorer, der har det overordnede formål at fremme kvaliteten og effektiviteten i uddannelsessystemet. Ifølge regeringens seneste udviklingsplan for uddannelsesområdet er det videregående uddannelsessystem dog stadig for fragmenteret, og strukturreformerne vil fortsætte med fokus på at fremme fælles brug af faciliteter og undervisningsressourcer på tværs af de institutionelle grænser. Målet er, at der på sigt maksimum er 14 universiteter og 18 polytekniske universiteter (MoE, 2012). Reformeringen af uddannelsessektoren er en igangværende proces, som løbende bliver udviklet og evalueret. Universitetssektoren har allerede undergået store strukturelle forandringer, mens reformarbejdet for den polytekniske sektor kun så småt er begyndt fra starten af 2014 (Halonen, 2013). I den forbindelse har den siddende regering luftet planer om i effektiviseringens navn at nedlægge yderligere polytekniske uddannelser og flytte ekstra studiepladser til den sydlige og mere tætbefolkede del af landet, hvor ungdomsårgangene er større og jobmulighederne mere favorable. Det har der selvsagt været stor modstand imod fra især regionale myndigheder og den polytekniske sektor, men det illustrerer den aktuelle politiske dagsorden med stort fokus på effektivisering i uddannelsessystemet (Kottman & de Weert, 2013).

3.3. Tiltag for at øge kvaliteten i uddannelsessystemet

Den relativt høje grad af autonomi for de videregående uddannelsesinstitutioner skinner også igennem på kvalitetssikringsområdet. Uddannelsesinstitutionerne i begge sektorer er ifølge lovgivningen selv ansvarlige for kvaliteten og videreudvikling af de uddannelser, de hver især tilbyder. Samtidig sikrer lovgivningen også, at der regelmæssigt skal udføres eksterne evalueringer, som skal sikre at de enkelte institutioners kvalitetssikringssystemer lever op til de fremsatte kvalitetskrav (University Act, 2009; Polytechnics Act, 2003).

The Finnish Higher Education Evaluation Council (FINHEEC) har som en uvildig ekspertorganisation varetaget kvalitetsevalueringer af de videregående uddannelsesinstitutioner siden 2005. Det er institutionernes egne kvalitetssikringssystemer, som bliver evalueret af FINHEEC. Med andre ord ønsker man at sikre, at institutionernes kvalitetsprocesser og -procedurer, som bruges til fastholde, udvikle og forbedre kvaliteten i undervisning og andre uddannelsesaktiviteter, lever op til visse krav. Alle finske videregående uddannelsesinstitutioner er blevet evalueret i første evalueringsrunde, der løb fra 2005 – 2011. Anden evalueringsrunde blev sideløbende påbegyndt i 2011 løber frem til 2017. Evalueringerne skal ses som en støtte til institutionerne i udviklingen af deres kvalitetssystemer, så de stemmer overens med EU's kvalitetssikringsprincipper på det videregående uddannelsesområde (FINHEEC, 2012). I denne rapport går vi ikke dybere ned i, hvordan selve evalueringsprocessen udfoldes.

Som nævnt tidligere, har reformen af universiteternes finansieringsmodel medført, at fra 2015 vil 3 pct. af basisfinansiering være baseret på de studerendes feedback. Derfor er der blevet udviklet et nationalt feedbacksystem som et samarbejde mellem universiteterne, den nationale studenter sammenslutning og ministeriet. Systemet er allerede i brug, og undersøgelsen udføres to gange årligt på alle universiteter blandt studerende, der netop har færdiggjort deres bacheloruddannelse (Halonen, 2013).

3.4. Regional fastholdelse af dimittender

På trods af uddannelsesinstitutionernes brede regionale dækning er det svært at fastholde de uddannede i regionen efterfølgende. Således er der en tendens til, at dimittender efter endt uddannelse søger væk fra udkantsregionerne og mod byerne. Ikke overraskende er Uusimaa-regionen, med Helsinki, bedst til at fastholde dimittender samtidig med, at regionen har størst tiltrækningskraft af dimittender fra andre regioner. Dette gælder dimittender fra begge uddannelsessektorer. Med hensyn til universitetsdimittender er det kun Uusimaa (Helsinki), Pirkanmaa (Tampere), Pohjois-Pohjanmaa (Oulu) og Varsinais-Suomi (Turku), som har en nettotiltrækning af dimittender. Mønstret er det samme for polytekniske dimittender, selvom fastholdelsesraten her er markant højere end i universitetssektoren. Tabel 5 og Tabel 6 giver overblik over dimittendernes vandringer fra den region, hvor de tog deres uddannelse, til den region, hvor de har fået job et år efter endt uddannelse.

Der kan være forskellige forklaringer på vanskelighederne med den regionale fastholdelse af dimittender, med den generelle urbaniseringstendens er den overskyggende forklaring. Selve opbygningen af uddannelsessystemet og den hårde dimensionering af uddannelsesudbud kan givetvis også forklare en del af mønstret. Dimensionering har den indirekte effekt, at mange tvinges til at søge væk fra deres hjemregion for at blive optaget på et studie, men efter endt uddannelse ønsker de at vende tilbage til hjemregionen igen. Det er dog interessant, at den polytekniske sektor i højere grad er i stand til at fastholde dimittenderne i regionen, antageligt på grund af den polytekniske sektors større forankring i regionen og det regionale private og offentlige arbejdsmarked.

Tabel 5: Universitetskandidaternes vandring mellem uddannelsesregion og jobregion ét år efter endt uddannelse, 2011.

Uddannelsesregion/ Jobregion 1 år efter endt uddannelse	Uusimaa	Varsi- nais- -	Satakun- ta	Kanta- Häme	Pirkan- maa	Päijät- Häme	Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Etelä- Savo	Pohjois- Savo	Pohjois- Karjala	Keski- Suomi	Etelä- Pohjan-	Pohjan- maa	Keski- Pohjan-	Pohjois- Pohjan-	Kainuu	Lappi
Uusimaa	87 %	2 %	0 %	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	0 %	1 %	0 %	1 %	1 %	1 %	0 %	1 %	0 %	0 %
Varsinais-Suomi	31 %	50 %	4 %	1 %	3 %	1 %	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %	1 %	1 %	4 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Satakunta	19 %	19 %	38 %	2 %	13 %	2 %		0 %	0 %	1 %		1 %	1 %	1 %		1 %	0 %	
Kanta-Häme	28 %	3 %	2 %	25 %	28 %	10 %							3 %					
Pirkanmaa	22 %	3 %	2 %	4 %	59 %	2 %	1 %	0 %	0 %	1 %	0 %	2 %	2 %	1 %	0 %	1 %	0 %	0 %
Päijät-Häme	67 %	11 %			11 %	11 %												
Kymenlaakso																		
Etelä-Karjala	42 %	3 %	1 %	2 %	4 %	5 %	8 %	21 %	4 %	3 %	3 %	2 %	0 %	1 %	0 %	1 %	0 %	0 %
Etelä-Savo	12 %	3 %		5 %	6 %	9 %	6 %	8 %	20 %	15 %		3 %	6 %			3 %		5 %
Pohjois-Savo	20 %	1 %	1 %	1 %	5 %	3 %	2 %	2 %	6 %	37 %	6 %	6 %	1 %	1 %	1 %	3 %	2 %	1 %
Pohjois-Karjala	22 %	2 %	1 %	1 %	4 %	4 %	6 %	5 %	4 %	10 %	30 %	4 %	1 %	0 %	0 %	2 %	2 %	1 %
Keski-Suomi	29 %	2 %	2 %	1 %	6 %	3 %	2 %	2 %	3 %	3 %	1 %	36 %	4 %	1 %	1 %	3 %	0 %	1 %
Etelä-Pohjanmaa																		
Pohjanmaa	39 %	2 %	1 %	1 %	6 %	0 %		0 %	0 %	1 %	0 %		6 %	36 %	4 %	2 %		0 %
Keski-Pohjanmaa	15 %		4 %		6 %		4 %	2 %				4 %	17 %	15 %	11 %	15 %	2 %	4 %
Pohjois-Pohjanmaa	15 %	1 %	1 %	0 %	3 %	0 %	0 %		1 %	2 %	1 %	2 %	1 %	2 %	2 %	61 %	2 %	6 %
Kainuu	16 %	3 %			7 %					12 %	1 %	1 %	3 %	4 %		29 %	16 %	6 %
Lappi	25 %	2 %	0 %	1 %	5 %	2 %	1 %	0 %	1 %	3 %	1 %	3 %	2 %	1 %	1 %	21 %	2 %	33 %

Kilde: Vipunen, 2014.

Note: Tallene er kun for universitetskandidater. Dimittender der har fået job på Ålandsøerne eller i udlandet er ikke indeholdt i statistikken.

Tabel 6: Polytekniske bachelorers vandring mellem uddannelsesregion og jobregion ét år efter endt uddannelse, 2011.

Uddannelsesregion/ Jobregion 1 år efter endt uddannelse	Uusimaa	Varsi- nais-	Satakun- ta	Kanta- Häme	Pirkan- maa	Päijät- Häme	Kymen- laakso	Etelä- Karjala	Etelä- Savo	Pohjois- Savo	Pohjois- Karjala	Keski- Suomi	Etelä- Pohjan-	Pohjan- maa	Keski- Pohjan-	Pohjois- Pohjan-	Kainuu	Lappi
Uusimaa	89 %	2 %	0 %	2 %	2 %	1 %	1 %	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %	0 %	1 %	0 %	1 %		0 %
Varsinais-Suomi	12 %	75 %	3 %	1 %	3 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %		0 %	1 %	1 %	0 %	0 %		0 %
Satakunta	6 %	13 %	61 %	1 %	14 %	0 %	0 %	0 %			0 %	1 %	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Kanta-Häme	21 %	9 %	1 %	38 %	18 %	4 %	1 %	1 %	1 %	1 %	0 %	2 %	1 %	0 %	0 %	1 %	0 %	1 %
Pirkanmaa	8 %	2 %	3 %	3 %	75 %	1 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	3 %	2 %	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %
Päijät-Häme	26 %	2 %	0 %	3 %	5 %	53 %	3 %	1 %	1 %	1 %	0 %	2 %	0 %		0 %	1 %	0 %	1 %
Kymenlaakso	24 %	1 %	0 %	1 %	3 %	5 %	57 %	3 %	2 %	1 %		1 %	0 %	1 %	0 %	0 %		1 %
Etelä-Karjala	12 %	1 %	1 %	1 %	2 %	1 %	6 %	63 %	3 %	2 %	2 %	2 %	1 %		0 %	2 %	0 %	
Etelä-Savo	11 %	1 %	1 %	1 %	4 %	3 %	2 %	5 %	43 %	10 %	3 %	11 %	1 %	0 %		1 %	0 %	1 %
Pohjois-Savo	11 %	1 %	0 %	0 %	3 %	1 %	1 %	1 %	4 %	60 %	3 %	6 %	1 %	0 %	0 %	3 %	3 %	1 %
Pohjois-Karjala	10 %	0 %		1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	3 %	4 %	71 %	2 %				2 %	1 %	0 %
Keski-Suomi	14 %	1 %	1 %	0 %	5 %	2 %	1 %	0 %	2 %	3 %	1 %	63 %	2 %	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %
Etelä-Pohjanmaa	7 %	1 %	2 %	1 %	9 %	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %		5 %	61 %	4 %	3 %	3 %		0 %
Pohjanmaa	10 %	1 %	1 %	0 %	3 %					0 %	0 %	1 %	7 %	68 %	4 %	3 %		1 %
Keski-Pohjanmaa	10 %	3 %		1 %	5 %	0 %		2 %		1 %	0 %	2 %	5 %	6 %	52 %	9 %	1 %	
Pohjois-Pohjanmaa	7 %	1 %	1 %	0 %	2 %	0 %	0 %		0 %	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	2 %	76 %	2 %	3 %
Kainuu	6 %	1 %		1 %	1 %	0 %	0 %		1 %	6 %	3 %	1 %	1 %	0 %	0 %	18 %	58 %	1 %
Lappi	8 %	1 %	1 %	1 %	2 %	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %	0 %	1 %	1 %	0 %	0 %	24 %	2 %	55 %

Kilde: Vipunen, 2014.

Note: Tallene er kun for universitetskandidater. Dimittender der har fået job på Ålandsøerne eller i udlandet er ikke indeholdt i statistikken.

4. Referencer

- Arnkil, R. (2010). *National Background Paper - Anticipating and Managing Restructuring: Finland*. European Commission.
- Beernaert, Y., & Kirsch, M. (2011). *Short Cycle Higher Education in Europe Level 5: the Missing Link*. EURASHE.
- Benneworth, P., de Boer, H., Cremonini, L., Jongbloed, B., Leisyte, L., Vossensteyn, H., & de Weert, E. (2011). *Quality-related funding, performance agreements and profiling in higher education: An international comparative study*. CHEPS.
- Davies, J., Weko, T., Kim, L., & Thulstrup, E. (2009). *OECD Reviews of Tertiary Education*. OECD Publishing.
- EHEA. (2012). *National Report regarding the Bologna Process implementation 2009 - 2012 Finland*. European Higher Education Area.
- European Commission. (2010). *Efficiency and effectiveness of public expenditure on tertiary education in EU - Annex: Country fiche Finland*. Economic Policy Committee.
- Eurostat. (2014). *Eurostat online database*. Hentet fra <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- Eurydice. (2012). *European Commission (EACEA)*. Hentet fra <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Finland:Bachelor>
- FINHEEC. (2012). *Audit manual for the quality systems of higher education institutions 2011-2017*. The Finnish Higher Education Evaluation Council.
- FNBE. (2014). *Finnish National Board of Education*. Hentet fra <http://www.oph.fi/qualificationsframework>
- Halonen, T. (2013). *HE in Finland (PowerPoint Præsentation, 02/10/13)*.
- Halonen, T. (2014). Counsellor of Education, Department for Higher Education and Science, Finnish Ministry of Education and Culture (Email interview, 28/01/14).
- Hanhijoki, I. (2014). Counsellor of Education, Head of Unit, Finnish Ministry of Education and Culture (Email interview, 25/02/14).
- Hanhijoki, I., Katajisto, J., Kimari, M., & Savioja, H. (2012). *Education, Training and Demand for Labour in Finland by 2025*. Finnish National Board of Education.
- Honkatukia, J. (2014). Research Director, Government Institute for Economic Research (Telefoninterview, 13/02/14).
- Kalmbach, J.-M., & Nakayama, A. (2012). *From School to University: The Student Admission System in Finland*.

- Kaseva, H. (2008). *Improving the capacity to anticipate EU-wide labour market and skills requirements - Finland*. European Employment Observatory Review.
- KOTA. (2009). *KOTA online database*.
- Kottman, A., & de Weert, E. (2013). *Higher Education and the Labour Market - International Policy Frameworks for Regulating Graduate Employability*. CHEPS.
- MoE. (2009). *Higher education institutions 2009 - Universities and polytechnics as implementers of higher education policy*. Ministry of Education and Culture.
- MoE. (2012). *Education and Research 2011 - 2016: A development plan*. Ministry of Education and Culture.
- MoE. (2014). *Ministry of Education and Culture*. Hentet fra <http://www.minedu.fi>
- MoEE. (2010). *Finland's Regional Development Strategy 2020*. Ministry of Employment and the Economy.
- OECD. (2013). *Education at a Glance 2013: OECD Indicators, Country Report Finland*. OECD Publishing.
- Polytechnics Act. (2003).
- Schwab, K. (2013). *The Global Competitiveness Report*. World Economic Forum.
- Statistics Finland. (2013a). *Adult education of educational institutions 2012*. Hentet fra http://www.stat.fi/til/oaio/2012/oaio_2012_2013-12-11_en.pdf
- Statistics Finland. (2013b). *Transition from school to further education and work 2011*. Hentet fra http://www.stat.fi/til/sijk/2011/sijk_2011_2013-03-06_en.pdf
- Statistics Finland. (2013c). *University Education 2012*. Hentet fra http://www.stat.fi/til/yop/2012/02/yop_2012_02_2013-06-19_en.pdf
- Statistics Finland. (2014). *Statistics Finland online database*. Hentet fra http://www.stat.fi/index_en.html
- University Act. (2009).
- University of Helsinki. (2011). *General Principles for the Recognition and Validation of Prior Learning*. University of Helsinki Academic Affairs.
- Vipunen. (2014). *Vipunen Online Database*. Hentet fra <http://vipunen.csc.fi/fi-fi/ohjeet/Pages/default.aspx>
- Aarrevaara, T. (2012). *Oh Happy Days! - University Reforms in Finland*.

5. Appendix

Appendix 1: Oversigt over finske højere uddannelsesinstitutioner, 2014

Universiteter	Polytekniske universiteter
Aalto University	Arcada Polytechnic
Hanken School of Economics	Centria Polytechnic
Lappeenranta University of Technology	Diaconia Polytechnic
Tampere University of Technology	HAAGA-HELIA Polytechnic
University of Helsinki	Humanities Polytechnic
University of Eastern Finland	Häme Polytechnic
University of the Arts Helsinki	Jyväskylä Polytechnic
University of Jyväskylä	Kajaani Polytechnic
University of Lapland	Kymenlaakso Polytechnic
University of Oulu	Lahti Polytechnic
University of Tampere	Lapland Polytechnic
University of Turku	Laurea Polytechnic
University of Vaasa	Metropolia Polytechnic
Åbo Academy University	Mikkeli Polytechnic
	Karelia Polytechnic
	Novia Polytechnic
	Oulu Polytechnic
	Saimaa Polytechnic
	Satakunta Polytechnic
	Savonia Polytechnic
	Seinäjoki Polytechnic
	Tampere Polytechnic
	Turku Polytechnic
	Vaasa Polytechnic
	Åland University of Applied Sciences

Kilde: MoE, 2014.

Appendix 2: Frafald fra universitetsuddannelserne fordelt på uddannelsesområde, 2007/2008 – 2010/2011

Universitet	Overordnet frafald fra oprindeligt uddannelsesområde			
Uddannelsesområde	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Uddannelse totalt	6,1 %	6,2 %	5,9 %	6,5 %
Humaniora og uddannelse	5,1 %	5,9 %	5,3 %	5,8 %
Kultur	6,4 %	7,1 %	7,2 %	7,3 %
Samf.videnskab, handel og adm.	5,8 %	5,8 %	5,1 %	5,4 %
Naturvidenskab	8,7 %	9,0 %	8,6 %	10,2 %
Teknologi, komm. og transport	6,1 %	5,5 %	5,6 %	6,4 %
Naturressourcer og miljø	6,2 %	8,7 %	8,1 %	7,7 %
Social/sundhed og sport	3,2 %	2,8 %	2,9 %	3,5 %
Turisme og service	6,5 %	7,9 %	7,0 %	7,5 %
Universitet	Frafald uden at påbegynde ny videregående udd.			
Uddannelsesområde	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Uddannelse totalt	5,2 %	5,3 %	4,9 %	5,5 %
Humaniora og uddannelse	4,4 %	5,1 %	4,6 %	4,9 %
Kultur	5,7 %	6,1 %	6,3 %	6,5 %
Samf.videnskab, handel og adm.	5,4 %	5,3 %	4,7 %	4,9 %
Naturvidenskab	6,9 %	7,1 %	6,7 %	8,2 %
Teknologi, komm. og transport	5,0 %	4,6 %	4,4 %	5,3 %
Naturressourcer og miljø	5,3 %	6,7 %	6,7 %	6,2 %
Social/sundhed og sport	2,9 %	2,7 %	2,7 %	3,1 %
Turisme og service	5,8 %	5,8 %	6,4 %	7,2 %

Kilde: Statistics Finland, 2014

Appendix 3: Frafald fra de polytekniske uddannelser fordelt på uddannelsesområde, 2007/2008 – 2010/2011

Polyteknisk		Overordnet frafald fra oprindeligt uddannelsesområde			
Uddannelsesområde		2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Uddannelse totalt		9,2 %	8,6 %	8,6 %	8,8 %
Humaniora og uddannelse		8,7 %	10,2 %	8,7 %	9,4 %
Kultur		7,0 %	6,8 %	6,8 %	7,1 %
Samf.videnskab, handel og adm.		9,3 %	9,5 %	9,5 %	9,3 %
Naturvidenskab		13,4 %	14,0 %	12,6 %	12,7 %
Teknologi, komm. og transport		11,0 %	9,4 %	9,7 %	10,1 %
Naturressourcer og miljø		10,0 %	10,2 %	10,6 %	10,8 %
Social/sundhed og sport		6,6 %	6,2 %	5,9 %	6,1 %
Turisme og service		9,9 %	9,2 %	9,7 %	10,5 %
Polyteknisk		Frafald uden at påbegynde ny videregående udd.			
Uddannelsesområde		2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
Uddannelse totalt		6,9 %	6,5 %	6,4 %	6,6 %
Humaniora og uddannelse		6,1 %	6,7 %	5,9 %	6,6 %
Kultur		4,8 %	4,8 %	4,9 %	5,0 %
Samf.videnskab, handel og adm.		6,7 %	6,9 %	6,9 %	6,9 %
Naturvidenskab		10,5 %	11,5 %	10,3 %	10,1 %
Teknologi, komm. og transport		8,5 %	7,3 %	7,4 %	7,8 %
Naturressourcer og miljø		7,4 %	7,7 %	7,6 %	7,9 %
Social/sundhed og sport		4,8 %	4,5 %	4,4 %	4,5 %
Turisme og service		7,3 %	6,9 %	7,3 %	7,6 %

Kilde: Statistics Finland, 2014

Appendix 4: Fremsyn for 2016 for videregående uddannelser i Finland

Uddannelsesområde	Optag 2009	Optagsmål 2016
Humaniora og uddannelse:		
- Polyteknisk (bachelor)	325	360
- Universitet (kandidat)	4.502	4.630
Kultur:		
- Polyteknisk (bachelor)	2.473	1.510
- Universitet (kandidat)	1.584	1.425
Samf.videnskab, handel og adm:		
- Polyteknisk (bachelor)	5.545	5.540
- Universitet (kandidat)	5.006	4.870
Naturvidenskab:		
- Polyteknisk (bachelor)	1.229	1.350
- Universitet (kandidat)	3.341	2.960
Teknologi, komm. og transport:		
- Polyteknisk (bachelor)	8.337	7.520
- Universitet (kandidat)	3.792	3.670
Naturressourcer og miljø:		
- Polyteknisk (bachelor)	831	770
- Universitet (kandidat)	412	330
Social/sundhed og sport:		
- Polyteknisk (bachelor)	7.552	7.700
- Universitet (kandidat)	1.722	1.960
Turisme og service:		
- Polyteknisk (bachelor)	1.749	1.115
- Universitet (kandidat)	67	110
Total:		
- Polyteknisk (bachelor)	28.041	25.865
- Universitet (kandidat)	20.426	18.955

Kilde: MoE, 2012

Note: I udviklingsplanen er optagsmålene ligeledes opdelt ned på studieretningsniveau. Tallene er blot et resultat af fremsynet, og ikke de endeligt aftalte mål for uddannelsesinstitutionerne.

Appendix 5: Nøgletal for finansieringen af videregående uddannelse i Finland

År	Årlige udgifter pr studerende (ISCED 5-6), PPS	Samlede offentlige udgifter (ISCED 5-6), % af BNP
2001	8.263,7	2,00
2002	9.995,9	2,02
2003	10.063,2	2,06
2004	10.843,4	2,07
2005	10,642,1	2,00
2006	11,014,1	1,96
2007	11,611,2	1,85
2008	12.293,9	1,89
2009	13,162,9	2,16
2010	14.218,8	2,18

Kilde: Eurostat, 2014

BILAG
C

LANDERAPPORT: NEDERLANDENE

ANALYSE AF STRUKTURELLE RAMMER
FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER
I NORDEN OG I NEDERLANDENE

TEKNOLOGISK INSTITUT

Titel:

Analyse af strukturelle rammer for de videregående

Udarbejdet for:

Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser

Udarbejdet af:

Teknologisk Institut

Teknologiparken

Kongsvang Allé 29

8000 Aarhus C

Analyse og Erhvervsfremme

www.teknologisk.dk

Kontaktperson for den samlede analyse

Hanne Shapiro

Februar 2014

Indholdsfortegnelse

s1. Det videregående uddannelsessystem	5
1.1. Oversigt over uddannelser	5
1.1.1. Afvigelser i forhold til Bologna	7
1.2. Det institutionelle landskab	7
1.3 Statistisk profil - det videregående uddannelsessystem	8
1.2.1. Indskrevne studerende i det videregående uddannelsessystem	8
1.2.2. Nyoptagne studerende	9
1.2.3. Fordelingen af studerende på HBO-niveau	11
1.2.4. Fordelingen af studerende på WO-niveau	12
1.2.5. Flow igennem uddannelsessystemet	13
1.2.6. Overgangsfrekvenser til arbejdsmarkedet og løndannelse for dimittender	16
1.3. Krav for at blive optaget på videregående uddannelser	18
1.3.1. Rettigheder i forbindelse med optagelse på videregående uddannelser	19
1.3.2. Vægtet lodtrækning om studiepladser	19
1.4. Det formelle efter- og videregående uddannelsessystem	19
2. Match, udbuds- og efterspørgselsinstrumenter	21
2.1. Dimensionering og brug af dimensionering	21
2.1.1. National kvote dimensionering	21
2.1.2. Institutionel kvote dimensionering	22
2.2. Styling af udbuddet af uddannelser	23
2.3. Den medicinske planlægningsmodel	24
2.4. Det femårige arbejdsmarkedsfremsyn	26
2.4.1. Brugen af ROA's fremsynsmodel i uddannelsesplanlægningen	29
2.4.2. Fremsynsmodellens svagheder	30
2.5. Finansieringen af det nederlandske uddannelsessystem	30
2.5.1. Første finansieringsstrøm - basisbevillingen	31
2.5.2. Anden og tredje finansieringsstrøm	34
2.5.3. Statistik over offentligt forbrug på uddannelse i Nederlandene	35
2.6. Overordnede tendenser vedrørende dimensionering i det nederlandske uddannelsessystem	36
3. Regionalisering og den aktuelle politiske dagsorden	37
3.1. Den regionale udbudsstruktur	37
3.2. Delta Planen for Videnskab og Teknologi og COE's	37
3.3. Aktuelle politiske dagsordener	40

4. Bibliografi.....	41
---------------------	----

1. Det videregående uddannelsessystem

1.1. Oversigt over uddannelser

Nederlandene har et binært videregående uddannelsessystem, hvor traditionel akademisk uddannelse foregår på landets universiteter forkortet WO (wetenschappelijk onderwijs), mens de professionsrettede videregående uddannelser foregår på HBO institutioner (hoger beroepsonderwijs).

I 2002 blev det nuværende trecyklus (bachelor/master/ph.d.) system introduceret som en konsekvens af Bologna processen. I samme ombæring blev ECTS systemet indført som en kvantificering af de studerendes arbejdsbyrde og dermed også som en indikation af uddannelsernes varighed. Det betyder, at et studieår svarer til 60 ECTS point.

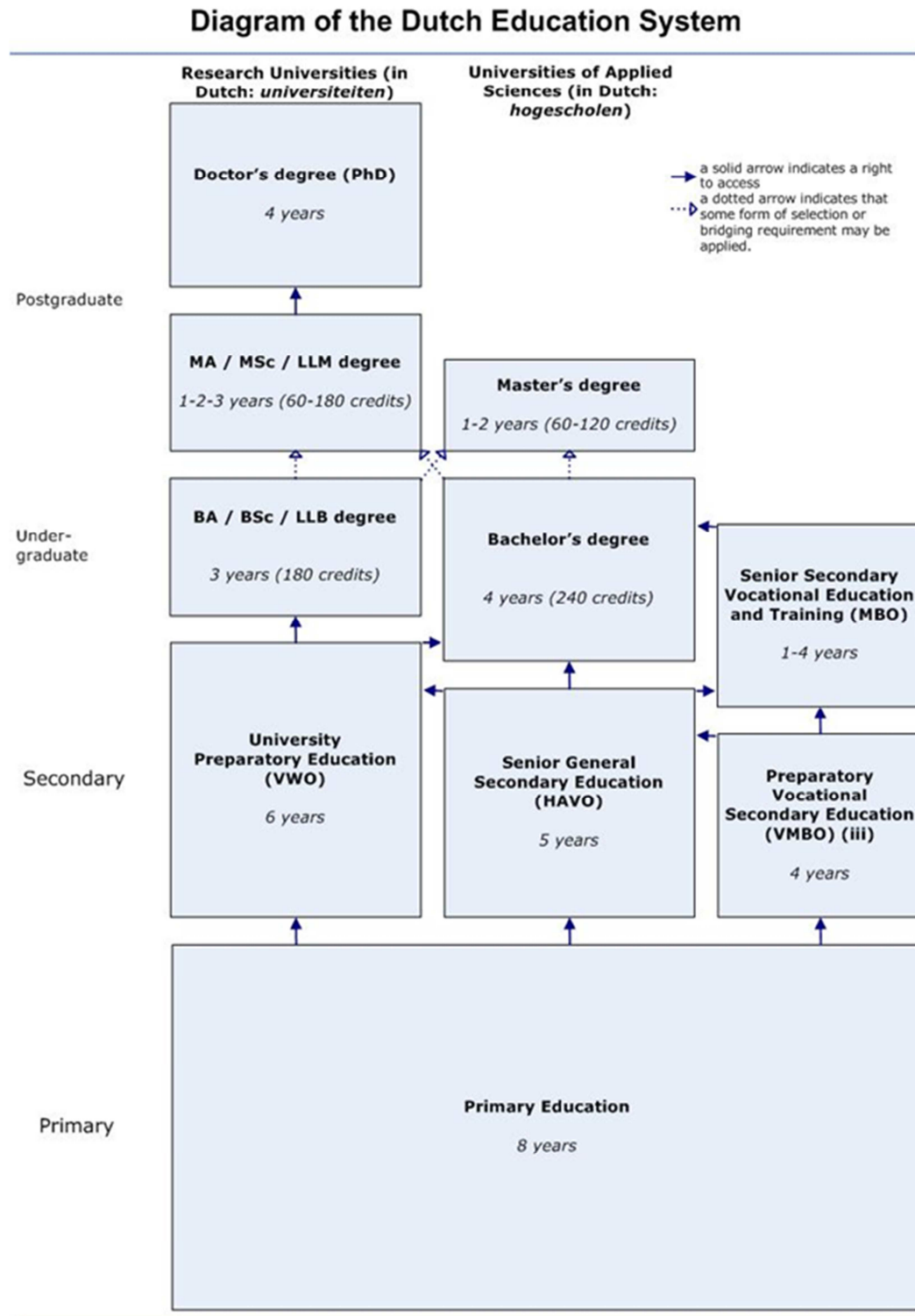
En bachelor på de traditionelle universiteter (WO) tager 3 år (180 ECTS), mens en bachelor på professionshøjskoler (HBO) er normeret til 4 år (240 ECTS). Herefter er det muligt at fortsætte på en masteruddannelse på WO, hvor længden varierer fra 1 til 3 år (60-180 ECTS) men typisk tager 1 til 2 år. På HBO-niveau er masteruddannelserne normeret til 1 til 2 års varighed (60-120 ECTS point). Der findes dog to HBO-masteruddannelser på 240 ECTS point inden for arkitektur og byplanlægning (Nuffic, 2011) (de Weert, 2007).

Endvidere har det på baggrund af efterspørgsel fra en række sektorer i arbejdsmarkedet siden 2006 været muligt at opnå en associate degree (AD) på HBO institutionerne. Der er tale om en toårig videregående uddannelse med en stærk praktisk orientering. Uddannelsen kan bedst sammenlignes med vores akademiuddannelse og blev introduceret som en naturlig fortsættelse af en erhvervsfaglig ungdomsuddannelse (MBO).

Det er muligt at fortsætte direkte på en relevant professionsbacheloruddannelse efter gennemførelse af AD'en uden at skulle forlænge studietiden yderligere. En stor del af de studerende på AD-uddannelsen er deltidsstuderende (over 50 pct. af de studerende er i beskæftigelse og følger studiet sideløbende) (Vossensteyn, 2013).

Figur 1 viser opbygningen af det nederlandske uddannelsessystem fra grundskoleuddannelse til ph.d. niveau.

Figur 1: Det nederlandske uddannelsessystem

Figurtekst: WO=Research universities, HBO=Universities of Applied Science. Kilde: (Utrecht University, 2014)

Det administrative forhold mellem regeringen og de videregående uddannelsesinstitutioner er reguleret af "The Higher Education and Research Act (WHW)" fra 1993 (senere

revideret i 2002). Loven er ændret flere gange siden, senest 20013-14 som led i opfølgningen på Veerman-kommissionens rapport. Lovgivningen giver institutionerne en relativ stor autonomi inden for overordnede mål, der fastsættes af regeringen. Institutionerne har således mulighed for selv at definere deres samlede strategi, så længe de opfylder de centralt fastsatte overordnede mål. Regeringens styring begrænser sig primært til at intervenere ex-post, og kun når det er nødvendigt for at afhjælpe u hensigtsmæssige udviklinger i systemet (de Weert, 2007).

1.1.1. Afvigelser i forhold til Bologna

I Nederlandene er en bachelor normeret til enten 180 ECTS eller 240 ECTS for henholdsvis en universitetsbachelor og en professionsbachelor. Masteruddannelserne er normeret til mellem 60 ECTS og 180 ECTS point¹. På første og anden cyklus er der derfor ingen afvigelser i forhold til Bologna systemet (European Higher Education Area, 2012).

For at få direkte adgang til anden cyklus er det generelle krav, at den studerende har en relevant bachelor, der modsvarer de faglige kravspecifikationer på det pågældende masterprogram. På universitetsniveau har den studerende krav på optag på minimum én masteruddannelse, der er tilknyttet den tilhørende bachelor. Herudover har universiteterne en række mere forskningsorienterede masteruddannelser, hvor optaget afgøres på baggrund af elevernes akademiske evner. På HBO uddannelsernes masterprogrammer er der også udvælgelse i optagelsen, men her er det vigtigste optagelseskriterium, at den studerende har flere års relevant erfaringserfaring. Alternativt kan en studerende med en professionsbachelor (HBO) søge om optagelse på en universitetsmasteruddannelse (WO), men dette kræver sædvanligvis, at den studerende skal gennemføre et yderligere forløb af op til et års varighed, før den studerende kan blive optaget på den pågældende universitetsmaster (Vossensteyn, 2013) (UNESCO/UNVEOC, 2014).

1.2. Det institutionelle landskab

Nederlandene har i alt 37 HBO institutioner, der tilsammen tilbyder over 200 professions- og praksisrettede uddannelser inden for en bred vifte af discipliner rettet mod det private og det offentlige arbejdsmarked. I 1987 fusionerede de daværende ca. 350 HBO-institutioner til 87 institutioner for at effektivisere sektoren og styrke grundlaget for kvalificeret undervisning. Siden da er der sket en række frivillige fusioner, der har resulteret i de nævnte 37 institutioner. Institutionerne er ofte involveret i en bred række af fagområder, og en del af dem er større end universiteterne.

Siden 2008 har det endvidere været krævet, at HBO institutionerne er involveret i praksisorienteret forskning. Forskningskravene til HBO-institutionerne er primært indført for at styrke kvaliteten af undervisningen, og langt størstedelen af den nederlandske forskning foregår da også på universiteterne (Vossensteyn, 2013) (Ben Jongbloed, 2014).

Til sammen udbyder HBO institutionerne uddannelser inden for syv områder: Økonomi, sundhed, kunst og kultur, landbrug, pædagogik, det sociale område samt velfærd og teknik (se i øvrigt kapitel tre om regionalisering). Alle HBO programmer er praksisorienterede og professionsrettede, og de fleste uddannelser kræver et praktikophold uden for institutionen.

¹ Med undtagelse af førnævnte HBO-masteruddannelser i arkitektur og byplanlægning på 240 ECTS point.

Det har været en målsætning fra både politisk hold og fra brancheorganisationer, at flere studerende skulle vælge en professionsorienteret uddannelse. HBO sektoren er i dag også langt større målt på antallet af årstuderende (se Tabel 1 nedenfor). Endvidere har HBO-sektoren i de senere år forsøgsvis arbejdet med udvikling af uddannelsesmodeller, der bygger på vekseluddannelsesprincippet, sådan som det også kendes fra de tilsvarende tyske Fachhochschulen-uddannelser (State University, 2014).

Der er i alt 13 universiteter i Nederlandene, hvoraf tre er specialiseret på teknologi- og ingeniørområdet og ét på landbrugsområdet. Endvidere findes der et Åbent Universitet, der tilbyder fjernundervisning, samt tre mindre universiteter inden for teologi og et inden for humanistisk videnskab. De fire sidstnævnte universiteter er formelt en del af det videregående uddannelsessystem, men de er normalt ikke inkluderet i uddannelsesstatistikkerne (Vossensteyn, 2013) (Government of the Netherlands, 2014).

Herudover findes et privat universitet (Nyenrode Business Universitet) og 60 private HBO-institutioner, der udbyder akkrediterede uddannelser på videregående niveau. Før institutionerne kan tilbyde akkrediterede bachelor- og masterprogrammer skal de have gennemgået en særlig akkrediteringsprocedure. Institutionerne indgår dog ikke i det offentlige system, og derfor har hverken institutionerne eller deres elever mulighed for at opnå offentlig støtte (Vossensteyn, 2013) (Qrossroads, 2014).

Alle videregående uddannelsesinstitutioner hører under Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Videnskab undtagen ét universitet og nogle få HBO-institutioner, der grundet deres fokus på landbrug og jordbrug hører under Ministeriet for Økonomi.

1.3 Statistisk profil - det videregående uddannelsessystem

32 pct. af den nederlandske befolkning mellem 25-64 år har en videregående uddannelse². Til sammenligning har 34 pct. af den danske befolkning en videregående uddannelse (OECD, 2013). Af dem har ca. 3 pct. taget en Associate Degree eller lignende, mens 6 pct. af den danske befolkning mellem 25-64 år har en tilsvarende erhvervsakademiuddannelse. Neden for præsenteres en række statistiske forhold vedrørende det videregående uddannelsessystem i Nederlandene.

1.2.1. Indskrevne studerende i det videregående uddannelsessystem

I det akademiske år 2012/2013 var der samlet set indskrevet 662.840 studerende på videregående uddannelser i Nederlandene. Af dem var 241.321 studerende indskrevet på universitetsniveau (36 pct.), mens der på HBO-institutioner var indskrevet 421.519 studerende (64 pct.) (Vossensteyn, 2013)³.

² ISCED 5A og 5B

³ Provisoriske tal.

Tabel 1: Antal indskrevne studerende på HBO og universitetsniveau

År	HBO-institutioner	Andel af studerende på VU	Universiteter	Andel af studerende på VU
2005/'06	356842	63 %	205894	37 %
2006/'07	366715	64 %	208585	36 %
2007/'08	374802	64 %	212713	36 %
2008/'09	383713	64 %	220504	36 %
2009/'10	403278	63 %	233118	37 %
2010/'11	416629	63 %	242345	37 %
2011/'12⁴	423719	63 %	245322	37 %

Kilde: Udtræk fra Nederlandenes Statistik (CBS Statline, 2014)

1.2.2. Nyoptagne studerende

Tabel 2 nedenfor viser antallet af nyoptagne studerende i HBO-sektoren. Indtil år 2009, der toppede med 96.600 nyoptagne studerende, har der været et konstant øget optag på HBO uddannelserne. Siden da faldt tallet til 93.600 i år 2012. 2012 var dog det første år, hvor antallet af nyoptagne fuldtidsstuderende faldt til 87.100, da det ellers har været konstant stigende igennem perioden.

Af Tabel 3, der viser universiteternes optag, fremgår det, at universiteternes optag af førsteårsstuderende toppede i 2011 med 50.300 nye studerende, mens der i år 2012 var sket et fald til 49.400 nyoptagne studerende. På universitetsniveau har der siden år 2008 været en stigning i antallet af økonomistuderende og naturvidenskabelige studerende fra henholdsvis 8.800 til 10.300 studerende og 3.800 til 4.800 studerende. Antallet af nyoptagne ingeniørstuderende er også steget marginalt med 500 fra 5.900 i 2008 til 6.400 studerende i 2012. Samtidig er der sket et mindre fald i antallet af studerende inden for sprog og kultur i samme periode.

⁴ Provisoriske tal

Tabel 2: Nyoptagne studerende i HBO-sektoren fra 2008 til 2012 (tal x 1000)

Table 7.3 First-year students in professional higher education (numbers x 1000)					
	2008	2009	2010	2011	2012
Overall excluding green education	91.2	96.6	96.4	95.7	93.6
Education	12.3	12.6	12.6	11.6	10.7
Engineering & Technology	15.7	16.9	17.0	17.0	17.6
Health	9.4	9.4	10.0	10.2	10.4
Economics	36.0	38.3	37.4	37.9	36.2
Behaviour & Society	14.0	15.5	15.7	15.3	15.2
Language & Culture	3.8	3.9	3.8	3.7	3.5
Cross-sector programmes	.	0.0	0.0	0.0	0.1
HBO-green overall	2.1	2.3	2.4	2.3	2.3
Per type of programme (including HBO-green)					
Full-time	81.1	86.5	86.7	87.3	87.1
Part-time	9.8	10.0	9.7	8.4	6.9
Work-based learning programmes	2.3	2.4	2.4	2.2	2.0

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

Tabel 3: Nyoptagne studerende i universitetssektoren fra 2008 til 2012 (tal x 1000)

Table 8.4 Academic higher education: intake, enrolment and graduates					
A) First enrolments, including external students (x 1000)	2008	2009	2010	2011	2012
Total excluding Agriculture	45.5	50.1	49.8	50.3	49.4
Cross-sector programmes	0.7	0.9	1.0	1.1	1.6
Science	3.8	4.2	4.3	4.6	4.8
Engineering & Technology	5.9	6.5	6.1	6.3	6.4
Health	4.6	4.7	5.0	5.0	4.9
Economics	8.8	10.0	10.0	10.3	10.3
Law	5.2	5.6	5.3	5.5	5.3
Behaviour & Society	10.1	11.4	11.5	11.2	10.5
Language & Culture	6.2	6.8	6.7	6.2	5.6
University teacher-training courses	(0.1)	(0.0)	(0.1)	(0.1)	(0.1)
WO-green overall	1.4	1.6	1.8	1.8	1.9

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

I 2011 var de nyoptagne nederlandske studerende i det videregående uddannelsessystem i gennemsnit 21 år (i Danmark 24 år). Typisk er studerende dog 18-19 år når de begynder på en professions- eller universitetsbachelor (i Danmark 20-21 år), mens de studerende på "associate degrees" typisk begynder, når de er 17-18 år (på de danske akademiuddannelser er de 20-21 år). Dette er dog ikke tilfældet for de voksne studerende på deltid. Det er endvidere vigtigt at påpege, at de nederlandske studerende i gennemsnit er færdige med en "general upper secondary" uddannelse, når de er 17 år, mens danske gymnasiale studenter i gennemsnit er 19 år. Der går derfor i gennemsnit fire år før de studerende påbegynder en videregående uddannelse i Nederlandene. I Danmark går der i gennemsnit fem år. I Nederlandene er dimittender med en bachelor i gennemsnit 25 år, mens dimittender med mastergrader gennemsnitligt er 27 år gamle (OECD, 2013).

1.2.3. Fordelingen af studerende på HBO-niveau

Tabel 4 viser antallet af studerende på forskellige HBO studieretninger, mens Figur 2 viser den procentuelle fordeling af indskrevne studerende på studieretninger. Som det ses, er det relative antal af studerende på tværs af alle studieretninger relativt stabilt i perioden 2008 til 2012. Dog er den procentuelle andel af studerende, der læser en undervisningsrelateret HBO, faldet fra 17 pct. til 14. pct. i den nævnte periode, mens antallet af ingeniør/tekniske samt samfundsvidenskabelige studerende er steget marginalt.

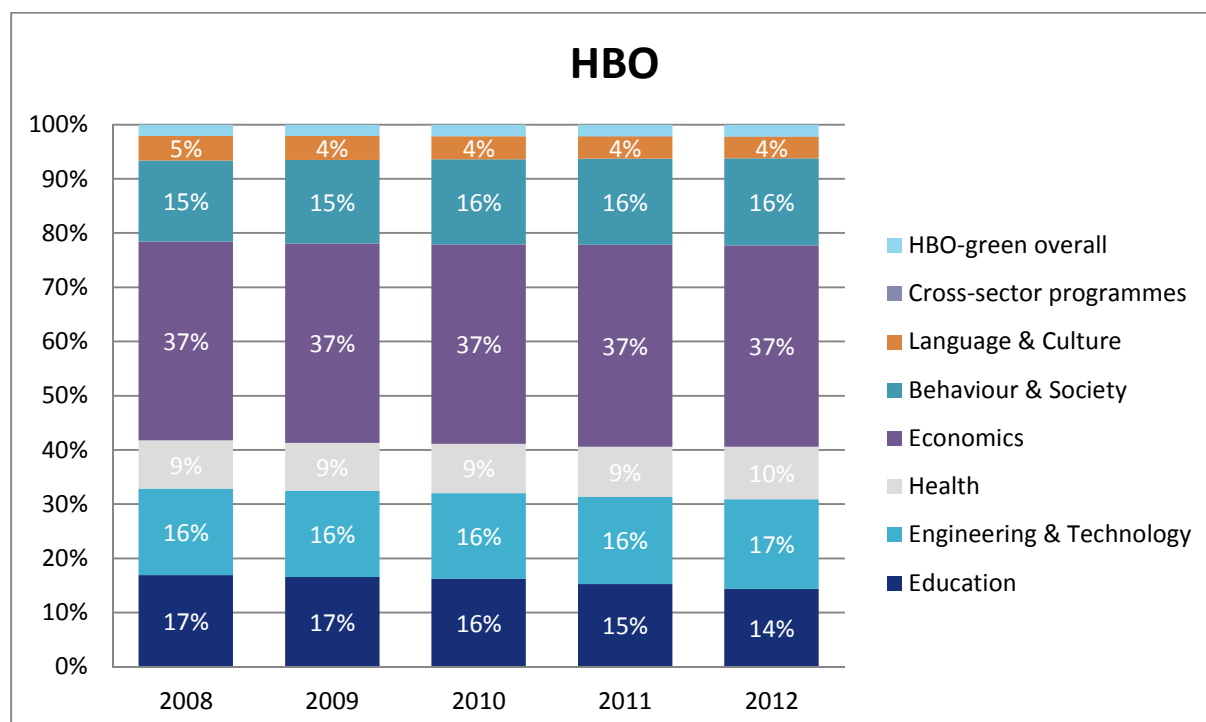
Af Tabel 5 ses det, at langt størstedelen af de studerende på HBO institutionerne er fuldtidsstuderende. I 2012 var 85 pct. af de HBO studerende indskrevet på fuldtid, 12 pct. på deltid, mens 3 pct. læste en kort videregående uddannelse.

Tabel 4: Antal studerende på HBO studieretninger (tal x 1000)

	2008	2009	2010	2011	2012
Education	64,8	66,7	67,7	64,7	60,5
Engineering & Technology	60,9	63,8	65,7	67,9	69,5
Health	34,2	35,7	37,7	39,3	40,9
Economics	140,4	148,1	153,1	157,6	156,2
Behaviour & Society	57,2	61,9	65,3	67,2	67,5
Language & Culture	17,4	17,8	17,7	17,4	16,9
Cross-sector programmes	0	0	0	0,1	0,1
HBO-green overall (agriculture)	8	8,5	8,9	9,1	9,3
Total	382,9	402,5	416,1	423,3	420,9

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

Figur 2: Fordeling af studerende på studieretninger på HBO-niveau i pct.

Tabel 5: Antal fuldtids-, deltids- og AD-studerende (tal x 1000)

Fuldtids	309,2	326,3	339	350,6	356,4
Deltids	61,5	63,8	64,1	60,4	53,1
Kort videregående	12,2	12,4	12,8	12,3	11,6

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

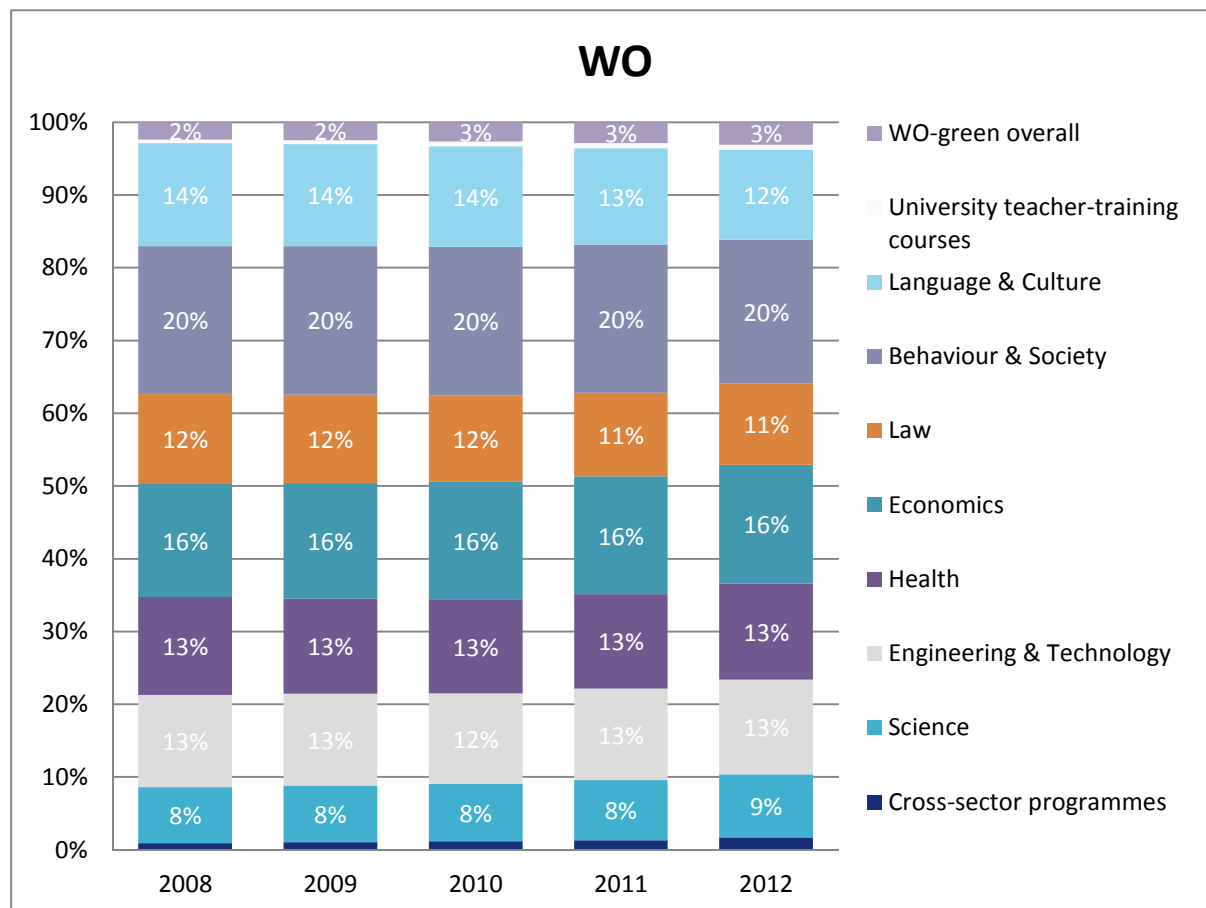
1.2.4. Fordelingen af studerende på WO-niveau

Fordelingen af studerende på de forskellige studieretninger ligger på universitetsniveau også relativt stabilt i perioden 2008 til 2012. Der er dog sket et mindre procentuelt fald i antallet af studerende, der læser sprog og kulturelrelaterede fag. Tabel 6 viser den numeriske fordeling og Figur 3 præsenterer den procentuelle fordeling af indskrevne studerende på universitetsstudieretninger.

Tabel 6: Antal studerende på WO studieretninger (tal x 1000)

	2008	2009	2010	2011	2012
Cross-sector programmes	2	2,4	2,8	3,2	4,1
Science	16,9	18,1	19	20,1	20,8
Engineering & Technology	27,7	29,2	29,9	30,7	31,2
Health	29,5	30,3	31,2	31,6	31,7
Economics	34	36,8	38,9	39,4	39,1
Law	27,1	28,2	28,4	28	26,8
Behaviour & Society	44,6	47,3	49,3	49,6	47,4
Language & Culture	31	32,5	33,2	32,3	29,7
University teacher-training courses	1,1	1,3	1,6	1,7	1,7
WO-green overall (agriculture)	5,2	5,7	6,4	7	7,4
Total	219,1	231,8	240,7	243,6	239,9

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

Figur 3: Fordeling af studerende på studieretninger på WO-niveau i pct.

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

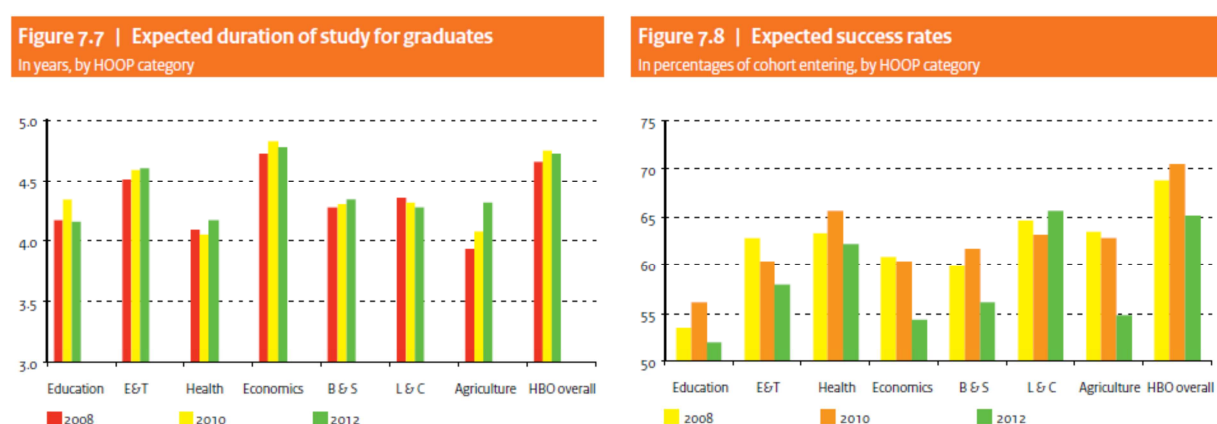
1.2.5. Flow igennem uddannelsessystemet

Gennemførselsfrekvenser har siden 1980'erne - og er til dato - et stort tema i den uddannelsespolitiske debat i Nederlandene. Dette skyldes primært den lave gennemførselsfrekvens, der sædvanligvis ligger på den lave side af 70 pct. samt dertilhørende høje frafaldsprocenter og lange gennemførelstider (se Figur 4 og Figur 5). Veerman Kommissionen (se Tekstboks 1 i afsnit 2.5) pegede da også på disse områder som nogle af det nederlandske uddannelsessystems primære udfordringer, som fremtidige uddannelsespolitiske tiltag bør adressere (Vossensteyn, 2013).

Siden 2008 har udviklingen i studietider været marginalt stigende på HBO niveau. De studerende brugte i 2012 gennemsnitligt ca. 4,7 år på at gennemføre uddannelser, der typisk er normeret til 4 år. På universitetsniveau har der omvendt været et fald fra en gennemsnitlig gennemførelstid i 2008 på ca. 5,5 år til en gennemførelstid på 4,9 år i 2012. Det er dog vigtigt, at være opmærksom på, at størstedelen af universitetsuddannelserne er normeret til 4 år. Der findes ikke en entydig forklaring på det marginale fald i gennemførelstiden. En af årsagerne kan ifølge nederlandske uddannelsesforskere være, at universiteterne har sat fokus på de studerendes gennemførelstider. Det har bl.a. medført krav om, at den studerende som minimum skal opnå et vist antal årlige ECTS point (Ben Jongbloed, 2014b).

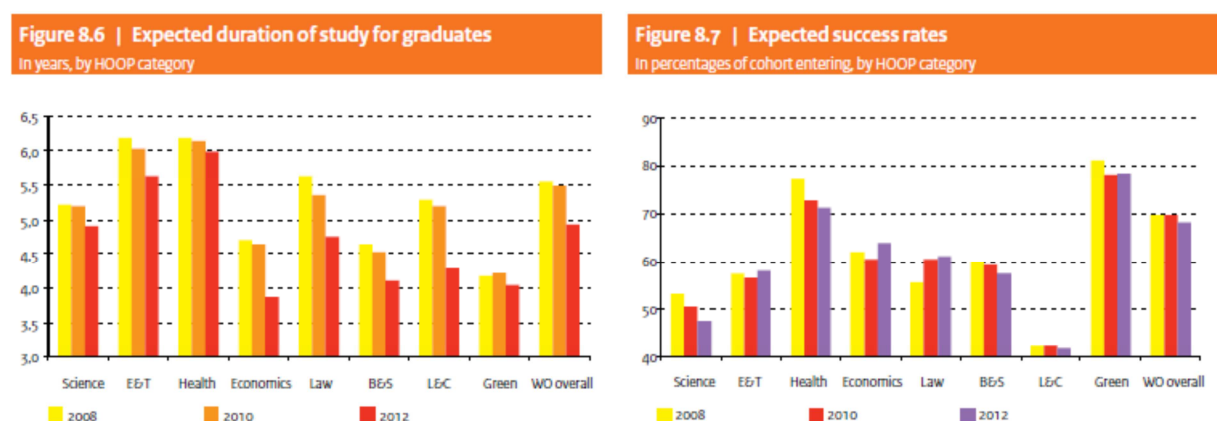
Den forventede gennemførselsfrekvens⁵ har specielt på HBO-niveau været faldene. I 2010 var det forventet, at over 70 pct., der indledte deres studier i sidste ende ville gennemføre et studie, mens det i 2012 var faldet til 65 pct. På universitetsniveau har den forventede gennemførselsfrekvens siden 2008 ligget nogenlunde stabilt lige under 70 pct. (Ministry of Education, Culture and Science, 2013). Komparative tal fra OECD viser, at der i 2011 ca. var en gennemførselsfrekvens på 71 pct. i Nederlandene for studerende på HBO og WO niveau, mens det tilsvarende tal for Danmark lå lidt over 80 pct. (OECD, 2013)⁶.

Figur 4: Forventet studietid for studerende på HBO niveau og den forventede gennemførselsfrekvens⁷

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

Figur 5: Forventet studietid for studerende på WO niveau og den forventede gennemførselsfrekvens⁸

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

⁵ Den forventede gennemførselsfrekvens er et procentuelt et mål for det antal studerende, der i sidste ende forventes at gennemføre den pågældende uddannelse.

⁶ Gennemførselsfrekvensen i OECD statistikken omhandler alle studerende, der som minimum får en bachelorgrad. Dermed medtager den også studerende, der ikke opnår en kandidatgrad.

⁷ Bemærk at den samlede gennemførselsfrekvens er højere end for de enkelte studieretninger. Dette skyldes at nogle studerende dimitterer i andre studieretninger end i den som de oprindeligt påbegyndte. Den samme årsag bevirker, at den forventede gennemførselstid er højere på samlet niveau end for de enkelte studieretninger.

⁸ Bemærk at den samlede gennemførselsfrekvens er højere end for de enkelte studieretninger. Dette skyldes at nogle studerende dimitterer i andre studieretninger end den de oprindeligt påbegyndte. Den samme årsag bevirker, at den forventede gennemførselstid er højere på samlet niveau end for de enkelte studieretninger.

I 2012 blev der i Nederlandene tildelt 63.600 professionsbachelorgrader og ca. 4.600 mastergrader fra HBO-sektoren, mens der blev tildelt 41.400 universitetsmastergrader (se Tabel 7 og 8). Fra 2008 til 2012 er der således sket en mærkbar stigning på næsten 12.000 universitetsmastergrader fra 29.500 til 41.400. En del af forklaringen for den drastiske stigning skyldes dog omlægningen af gradstrukturen til Bologna standarder, der har betydet, at nogle af de masteruddannede inden for de længerevarende studier (medicin mv.) først begynder at optræde i statistikken efter 2008 (Ministry of Education, Culture and Science, 2013).

Tabel 7: Tildelte professionsbachelor og mastergrader på HBO-niveau (tal X 1000)

Table 7.5 Professional higher education graduates (numbers x 1000)					
	2008	2009	2010	2011	2012
Bachelors					
Overall excluding green education	58.8	60.2	60.6	60.3	63.6
Education	10.6	10.1	9.8	9.8	10.1
Engineering & Technology	10.1	10.2	10.2	9.9	10.5
Health	5.9	6.5	6.6	6.7	6.8
Economics	20.6	21.2	21.2	20.7	22.3
Behaviour & Society	9.0	9.4	9.9	10.2	10.8
Language & Culture	2.7	2.7	2.9	3.0	3.0
HBO-green overall	1.6	1.5	1.5	1.4	1.4
Per type of programme (including HBO-green)					
Full-time	48.7	50.1	50.6	50.3	53.3
Part-time	9.7	9.6	9.5	9.4	9.8
Work-based learning programmes	2.0	2.0	2.1	1.9	1.9
Masters					
Overall excluding green education	5.0	4.0	4.1	4.8	4.6

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

Tabel 8: Tildelte mastergrader på universitetsniveau (tal X 1000)

C) Master's degrees awarded (x 1000)					
Total excluding Agriculture	28.6	29.2	31.3	34.9	39.0
Science	1.9	1.9	2.1	2.2	2.5
Engineering & Technology	3.2	3.3	3.4	3.6	3.9
Health	3.6	3.8	4.1	4.4	4.5
Economics	5.1	5.2	5.5	6.9	8.0
Law	3.6	3.8	4.1	4.4	5.0
Behaviour & Society	7.1	7.1	7.5	8.2	9.0
Language & Culture	3.4	3.6	3.9	4.4	4.9
University teacher-training courses	0.6	0.6	0.7	0.8	1.0
WO-green overall	0.9	1.0	1.0	1.0	1.4

Kilde: Ministry of Education, Culture and Science, 2013

1.2.6. Overgangsfrekvenser til arbejdsmarkedet og løndannelse for dimittender

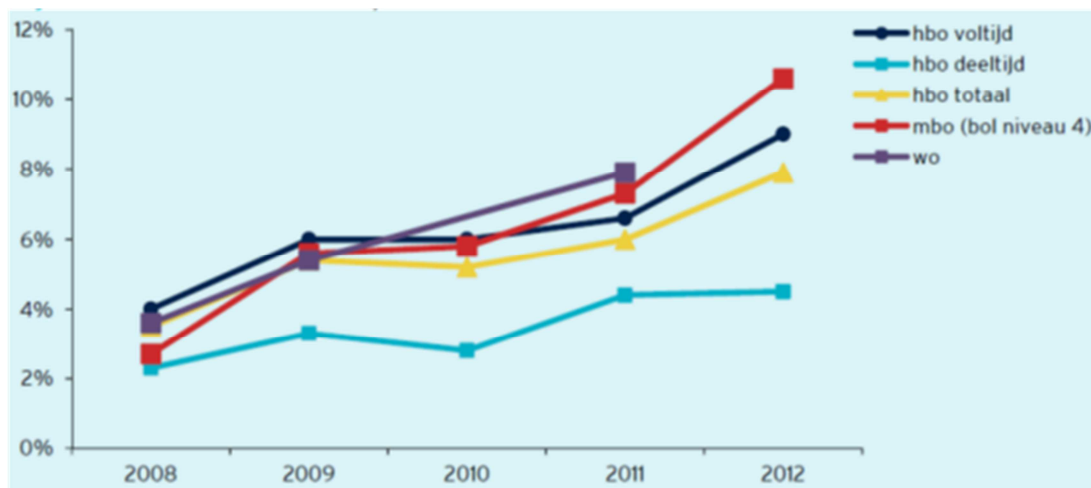
Siden finanskrisens udbrud i 2008 er ledigheden for dimittender fra både HBO og WO sektoren steget. I 2012 lå ledigheden for HBO-dimittender halvdanet år efter endt uddannelse på 7,9 pct., mens den i 2011 var på 6 pct. (se figur 6). Ledigheden varierer på tværs af uddannelsestyper således, at dimittender inden for sundhedsområdet og ingeniører i praksis var dem med den laveste ledighed.

For universitetsstuderende var den tilsvarende ledighed i 2011 på ca. 8 pct.. Naturvidenskabelige dimittender og ingeniører havde den laveste ledighed, mens ledigheden var højere for dimittender inden for sprogvidenskaberne (Vossensteyn, 2013) (Vereniging Hogescholen, 2013). Generelt er ledigheden blandt unge med videregående uddannelser relativt lav i Nederlandene sammenholdt med Danmark og andre lande. I gruppen af 25-34 årige med en tertiær uddannelse var ledigheden på 2,6 pct. i 2011, mens det tilsvarende tal for Danmark lå på 7,4 pct. (OECD, 2013).

Ifølge tal fra den Nederlandske Universitetsorganisation (VSNU) er mindst 85 pct. af dimittenderne med en universitetsmaster ansat i et job på master eller professionsbachelorniveau 18 måneder efter endt uddannelse. For dimittender med en HBO-uddannelse var det tilsvarende tal 84 pct., 16 pct. flere af dimittenderne var ansat i job, på et professionsbachelor niveau (VSNU, 2012). Tal fra foreningen for HBO-institutioner viser, at 8 ud 10 i gennemsnit finder job inden for deres studieretning inden for 18 måneder, mens det for dimittender på undervisnings- og sundhedsområdet er 9 ud af 10 (Vereniging Hogescholen, 2013).

Selv om en overvejende del af dimittenderne fra det nederlandske videregående uddannelsessystem finder et job, der modsvarer deres uddannelsesniveau og fagområde, har der i det sidste års tid være stigende tegn på, at HBO studerende i stigende omfang finder beskæftigelse i job, som ligger på et MBO niveau med efterfølgende konsekvens for løndannelsen (Groenenberg, 2013).

Figur 6: Arbejdsløshed halvdanet år efter endt uddannelse

Kilde: Vereniging Hogescholen, 2012

I 2011 tjente gruppen af personer med videregående uddannelser i gennemsnit 56 pct. mere end personer, der havde en gymnasial uddannelse som højeste uddannelse (OECD, 2013). Dette tal giver kun et indblik i den generelle forskel i lønniveau mellem uddannelsesniveauer, og det siger derfor ikke noget om løndannelsen for dimittender.

I Tabel 9 og 10 ses løndannelsen for nyuddannede professionsbacheloror halvdant år efter endt uddannelse. I gennemsnit fremgår det, at de fuldtidsstuderende på HBO-niveau er de, der har den laveste startløn, hvorimod studerende, der har læst på deltid, eller har læst en kort videregående uddannelse, har en betydeligt højere startløn. Dette forhold skyldes sandsynligvis de to sidste grupperingers tilknytning til arbejdsmarkedet gennem studietiden, hvor størstedelen af de studerende ved siden af studierne har været i beskæftigelse i en relevant virksomhed. Desuden er der ofte tale om ældre studerende, som har arbejdsmarkedserfaring inden de påbegynder et studie.

På HBO-niveau viser Tabel 10, at lønnen for nyuddannede dimittender inden for det tekniske/ingeniørfaglige område er højest. Omvendt er dimittender med kunst- og samfundsfaglige professionsbacheloror dem, der har den laveste startløn.

Tabel 9: Arbejdstider, ansættelsesforhold og bruttoløn for HBO studerende i forhold til typen af læst uddannelse (2012)

Type af uddannelse	Samlet	Fuldtidsstuderende	Deltidsstuderende	Associate Degree
Arbejdstimer per uge	34	34	33	35
Deltidsansatte	40%	38%	48%	34%
Fastansatte	52%	43%	81%	74%
Brutto timeløn (euro)	14,5	13,3	19,1	16,8
Brutto månedsløn (euro)	2,167	2,005	2,761	2,597

Kilde: Verening Hogescholen, 2012

Tabel 10: Arbejdstider, ansættelsesforhold og bruttoløn for HBO studerende i forhold til studieretning

Studieretning	Agrarisk	Økonomi	Sundhed	Pædagogik	Samfund	Teknisk	Kunst
Arbejdstimer per uge	36	37	30	30	29	38	31
Deltidsansatte	26%	19%	61%	55%	73%	10%	57%
Fastansatte	41%	43%	49%	36%	35%	52%	38%
Brutto timeløn (euro)	13,2	13	15,1	13,6	13,2	14,1	9,7
Brutto månedsløn (euro)	2,053	2,106	2,094	1,853	1,709	2,382	1,418

Kilde: (Verening Hogescholen, 2013)

Tabel 11 viser startlønnen i år 2006/2007 for dimittender med en universitetsmasteruddannelse. I gennemsnit tjener dimittender fra universitetsmasteruddannelser ca. EUR 700 mere om måneden end dimittender med HBO-professionsbacheloror. Forskellen er sandsynligvis en anelse højere, da tallene for universitetsdimittender er fra 2006/2007, mens de tilsvarende tal for HBO-bacheloror er fra 2012. Der er således med meget stor sandsynlig sket en absolut lønstigning for nyuddannede universitetsdimittender fra 2006/2007 til 2012. Hvor meget denne lønstigning har været på, er dog ikke til at afkla-

re, da der på nuværende tidspunkt ikke findes mere opdaterede tal. Alligevel giver en sammenligning af løndannelsen for HBO og WO-dimittender et tydeligt billede af forskellene i startlønsdannelsen.

For dimittender på WO masterniveau er startlønnen højest for økonomi, handels- og managementuddannede, teknik/ingeniøruddannede og kandidater inden for sundheds- og socialområdet. Sidstnævnte gruppering trækkes sandsynligvis op af de lægeuddannede. Den laveste startløn findes inden for humaniora, samfundsvidenskab, kommunikation, kunstuddannelserne og undervisning. Den relative løndannelse mellem fagområder for dimittender med WO-masteruddannelser minder derfor meget om den, der ses for dimittender med professionsbachelor.

Tabel 11: Løndannelse for kandidater med masteruddannelser på universitetsniveau et år efter endt uddannelse (2006/2007)

Studieretning	Brutto månedsløn i euro (x 1000)
Alle studieretninger	2,8
Undervisning	2,3
Humaniora, samfundsvidenskab, kommunikation og kunst	2,3
Økonomi, handel og management	3,2
Juridiske, administrative og offentlig uddannelse	2,9
Naturvidenskabelige og IT-uddannelser	2,7
Teknik	2,9
Landbrug og miljø	2,5
Sundhed og socialområdet	2,9
Turisme, transport og logistik	2,7

Kilde: Udtræk fra CBS Statline, 2014

1.3. Krav for at blive optaget på videregående uddannelser

For at kunne blive optaget på en forskningsorienteret bacheloruddannelse (WO) er det nødvendigt, at den studerende har gennemført en universitetsforberedende ungdomsuddannelse (VWO) eller det første år af en professionsuddannelse (HBO). Allerede omkring 12 årsalderen vælger en ung, hvilken uddannelsesretning, de vil følge, og generelt er der få skift. For at få adgang til en HBO skal den studerende som minimum have gennemført en HAVO ungdomsuddannelse eller en MBO svarende til en erhvervsfaglig ungdomsuddannelse. For adgang til begge typer af videregående uddannelser skal den studerende endvidere ofte opfylde nogle fagspecifikke krav svarende til den type af videregående uddannelse, den studerende søger ind på. Potentielle ansøgere over 21 år, der ikke opfylder nogen af de ovenstående krav, kan søge om optagelse på videregående uddannelser gennem adgangsprøver og en realkompetencevurdering (Nuffic, 2011).

1.3.1. Rettigheder i forbindelse med optagelse på videregående uddannelser

Hvis den studerende opfylder ovenstående krav, har de ved lov krav på at blive optaget på en videregående WO eller HBO bacheloruddannelse. Der er derfor i princippet frit optag på størstedelen af de videregående uddannelser i Nederlandene (Vossensteyn, 2013).

Der er dog en række uddannelser på WO og HBO niveau, der ikke er omfattet af frit optag. Her dimensioneres der gennem det såkaldte *numerus fixus* system. Dette sker på de medicinske uddannelser, tandlægeuddannelse, dyrelægeuddannelsen og nogle ingeniøruddannelser, men også inden for bl.a. journalistik, arkitektur, turisme og andre populære uddannelser er der begrænset optag (Nuffic, 2011) (Vossensteyn, 2013). Systemet beskrives i afsnittet "Dimensionering og brug af dimensionering" nedenfor. Retskravet på optag på en masteruddannelse efter en afsluttet bachelor er afskaffet fra og med optaget 2014/15. Der skal være mindst en masteruddannelse for hver bacheloruddannelse, men studerende har ikke retskrav til optag på specifikke masters.

For adgang til Åben Universitet er kravene alene, at ansøgeren er fyldt 18 år (Nuffic, 2011).

1.3.2. Vægtet lodtrækning om studiepladser

Hvis antallet af studerende overskrider de udbudte studiepladser, fordeles studiepladserne gennem en vægtet lodtrækning, hvor studerende med høje ungdomsuddannelses gennemsnit har større chance for at blive optaget på det pågældende studie end studerende med lave gennemsnit. Studerende med et særligt højt gennemsnit (svarende til niveau A på ECTS skalaen) er garanteret optag på den pågældende uddannelse (Vossensteyn, 2013). Herudover har uddannelsesinstitutionerne mulighed for at optage op til 50 pct. af de udbudte studiepladser - minus antallet af direkte optagede elever med det særligt høje gennemsnit - på en kvote 2 lignende ordning, hvor motivation, arbejdserfaring, mv. udgør optagelsesgrundlaget (Vossensteyn, 2013).

1.4. Det formelle efter- og videregående uddannelsessystem

De fleste videregående uddannelsesinstitutioner, offentlige såvel som private, tilbyder i stigende omfang efter- og videreuddannelse på både AD-, bachelor- og masterniveau. Specielt for de private institutioner er efter- og videreuddannelse kerneområdet af deres virke. Da mange af studierne er henvendt til beskæftigede, er en stor del af studierne bygget op som deltidsstudier med en høj grad af fjernundervisning (Vossensteyn, 2013). En stor del af uddannelserne fokuserer på personer, der allerede har videregående uddannelser, men som ønsker yderligere uddannelse inden for deres arbejdsområde eller inden for et nyt område. Sidstnævnte kan bl.a. være som konsekvens af et nyt job, hvor en ledelsesfaglig uddannelse kan være givende.

Ovenstående type uddannelser tilbydes af både HBO- og universitetssektoren. Hvis en uddannelse er akkrediteret kan den give en formel videregående grad på masterniveau (eller bachelorniveau). Både de offentlige og private uddannelser kan være akkrediteret og anerkendte af den nederlandske stat. For at blive optaget på en masteruddannelse på

en HBO institution skal ansøgeren typisk have flere års relevant erhvervserfaring, og derfor er HBO-masteruddannelsen også at betragte som efter- og videreuddannelse.

Udover disse uddannelser tilbyder de private uddannelsesinstitutioner en række ikke-statsligt anerkendte kurser og studiegrader. Kurserne er dog ofte efterspurgt og/eller finansieret af arbejdsgiverne, og derfor er graderne de-facto anerkendt på det nederlandske arbejdsmarked samt det internationale arbejdsmarked i de tilfælde, hvor brancheorganisationer har indgået aftaler herom, men uddannelserne falder ind under ikke-formel uddannelse (Vossensteyn, 2013). I forhold til det formelle uddannelsessystem og de kvalifikationer, som er indplaceret i den hollandske kvalifikationsramme, er der åbnet op for, at private udbydere, brancheorganisationer mv. kan søge om at få deres uddannelser indplaceret i den hollandske kvalifikationsramme, hvis de opfylder specifikke kriterier. Indtil videre har der dog været en begrænset efterspørgsel på dette.⁹

I Nederlandene er det kun muligt at få studiestøtte til én bachelor og én masteruddannelse i det offentlige system. Efter- og videreuddannelse er således ikke finansieret af staten. En HBO-masteruddannelse koster typisk mellem EUR 5.000 og EUR 15.000 om året, mens en supplerende universitetsgrad sædvanligvis koster mellem EUR 7.500 og EUR 12.000 om året for almindelige ikke-fjernundervisningsbaserede studier. Hvis den studerende bliver optaget på en masteruddannelse på HBO niveau, kan den pågældende person dog få studiestøtte, hvis han eller hun ikke allerede har benyttet al den studiestøtte pågældende har ret til (Vossensteyn, 2013).

De private efter- og videregående uddannelser koster typisk EUR 7.500 euro pr. år for fulltidsstudier med et højt omfang af konfrontationstimer, mens privat fjernundervisningsbaserede studier i 2006 typisk kostede EUR 1.750. De seneste tal fra 2006 viser, at arbejdsgiverne betaler for ca. 1/3 af de private uddannelser, mens de private husholdninger selv betaler resten (CBS, 2008).

Siden år 2000 er der sket en betragtelig stigning i antallet af studerende i efter- og videreuddannelsessystemet. I år 2000 var der 208.000 bruttodeltagere på HBO-kursusniveau, mens der i 2009 var til 248.000. På universitetsniveau var det tilsvarende tal 89.000 i år 2000 og 120.000 bruttodeltagere i 2009 (CBS Statline, 2014).¹⁰

⁹ Oplæg NVAO Kunskapsminsiteriet Oslo d. 12. februar 2014

¹⁰ Tallene dækker livslang læring i aldersgruppen 25-64 år på HBO- og WO-niveau og medtager derfor også deltagelse på ikke-akkrediterede uddannelser.

2. Match, udbuds- og efterspørgselsinstrumenter

2.1. Dimensionering og brug af dimensionering

Der eksisterer overordnet to dimensioneringsprincipper i Nederlandene, der samlet set benævnes *numerus fixus*. Systemet skal sikre, at kvaliteten i uddannelserne opretholdes, at udgifterne til nogle af de dyre uddannelser ikke eksploderer, og at der ikke overudannes specifikke uddannelsesgrupper (Ben Jongbloed, 2014).

2.1.1. National kvote dimensionering

Den første type *numerus fixus* er en national kvotedimensionering, hvor der på nationalt plan kun udbydes et begrænset antal pladser på særlige uddannelser. Dette skyldes både de høje undervisningsudgifter, der er forbundet med nogle af disse uddannelser, men også et arbejdsmarkedshensyn om ikke at overuddanne studerende inden for disse uddannelser. Den nationale kvote fastsættes centralt hos den relevante minister (i de fleste tilfælde Ministeren for Uddannelse, Kultur og Forskning). Uddannelser, der er underlagt det nationale kvotesystem, er bl.a. medicin, dyrlægeuddannelsen, tandlægeuddannelsen, de kunstneriske uddannelser og nogle af de biovidenskabelige uddannelser (Ben Jongbloed, 2014) (Vossensteyn, 2013).

Det er primært inden for de medicinske uddannelser, at der fra centralt hold fastsættes optagskvoter. På de medicinske uddannelser sker dette på baggrund af anbefalinger fra en uafhængig rådgivningskomité benævnt ACMMP (Capaciteits Orgaan - Advisory Committee on Medical Manpower Planning). Rådgivningskomitéen blev stiftet i 1999, og den har siden da udgivet fire rapporter med anbefalinger til indtaget på alle studieniveauer i den nederlandske medicinske uddannelsessektor. Komitéens anbefalinger sker på baggrund af en planlægningsmodel, hvis basis er efterspørgslen på sundhedsydelser og udbuddet af lægefaglig arbejdskraft i et langsigtet tidsmæssigt perspektiv. 2010 anbefalingerne skete således med udgangspunkt i en fremskrivning til år 2022 og 2028 (Capaciteits Orgaan, 2011). Modellen præsenteres yderligere i afsnittet om den medicinske planlægningsmodel senere i rapporten.

På trods af, at ACMMP har givet kvoteanbefalinger om det optimale optag på de medicinske uddannelser siden år 2000, er det først i de senere år, at anbefalingerne er begyndt at blive efterfulgt på ministerielt niveau. Dette fremgår af Tabel 12, der giver et indblik i forholdet mellem det anbefalede indtag og det reelle optag på de medicinske uddannelser (Capaciteits Orgaan, 2011).

Tabel 12: ACMMP anbefalinger for optagskvoter og det faktiske indtag af førsteårsstuderende

Year: (20..)	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
Medicine Recommendations		2,900/ 3,200	2,850	2,850	2,850	2,540	2,540	2,540	2,700	2,700	3,100
Actual intake	1,961	2,149	2,516	2,860	2,892	2,867	2,797	2,742	2,737	2,665	
Dentistry Recommendations										314/ 466	374
Actual intake	260	300	300	300	300	300	300	270	240	240	240
Oral hygiene Recommendations										333/ 416	358
Actual intake	210	210	210	300	300	300	300	300	300	300	300

Kilde: Capaciteits Orgaan, 2011

Udover ACMMP's fremsyn på det medicinske område indgår også et femårigt arbejdsmarkedsfremsyn for det samlede arbejdsmarked i ministerens overvejelser, når der fra centralt hold skal fastsættes optagskvoter. Dette arbejdsmarkedsfremsyn indgår dog blot som et vejledende element for ministeren og derfor ikke som et grundlag for at definere kvoterne, sådan som Capaciteits Orgaans anbefalinger gør på det medicinske felt. Det femårige arbejdsmarkedsfremsyn præsenteres i afsnit 2.4.

2.1.2. Institutionelle rammer for fastsættelse af optagskvoter

Den anden type *numerus fixus* er en såkaldt institutionel kvote, hvor de videregående uddannelsesinstitutioner selv har mulighed for at bestemme optaget af studerende. Denne type *numerus fixus* kan benyttes, når uddannelsesinstitutionerne vurderer, at antallet af ansøgere overstiger det forventede antal studerende, så institutionens uddannelseskapacitet ikke er tilstrækkelig. Hvis det er tilfældet, kan institutionen ansøge om lov til at indføre optagskvoter på den specifikke uddannelse hos det relevante ministerium (Vossensteyn, 2013). En institutions anmodning om at styre optaget skal godkendes centralt, men i praksis er det meget sjældent, at institutionernes ønsker ikke imødekommes, da der hersker et princip om, at uddannelsesinstitutionerne bedst selv ved, hvilket optag der er hensigtsmæssigt (Ben Jongbloed, 2014). Helt overordnet prøver regeringen således ikke at dimensionere gennem nationale kvoter og institutionelle kvoter grundet førnævnte princip om, at uddannelsesinstitutionerne bedst selv kan vurdere, hvad der er optimalt.

Der har i de senere år været en stigning i antallet af uddannelser, hvor der indføres optagskvoter fra institutionernes side baseret på argumenter om ikke at overskride egen uddannelseskapacitet. Et andet relateret motiv for at benytte den institutionelle *numerus fixus* er at sikre en positiv score i det nederlandske akkrediteringsråds kvalitetsvurdering, da dette kan have stor betydning for uddannelsens prestige og fremtid (beskrives yderligere nedenfor). En tredje bevæggrund for at påkalde institutionelt fastsatte optagskvoter fra uddannelsesinstitutionernes side er en nyligt indført finansieringsmodel, hvor op til 7 pct. af universiteternes finansiering sker på baggrund af opfyldelse af performancekriterier, der bl.a. inddrager gennemførselsfrekvenser og frafald blandt førsteårsstuderende (se

afsnit 2.5 om finansiering). Udover at ville sikre den undervisningsmæssige kvalitet ved institutionel numerus fixus, inddrager uddannelsesinstitutionen i anmodningen om optagskvoter også et hensyn til, at et undervisningsprogram ikke uddanner deres studerende til ledighed. (Ben Jongbloed, 2014) (Didier Fouarge, 2014).

2.2. Styling af udbuddet af uddannelser

Udover dimensionering af visse uddannelser gennem numerus fixus systemet styres uddannelsesudbuddet i Nederlandene på bachelor- og masterniveau også gennem et akkrediteringssystem, der administreres af den Nederlandsk-Flamske Akkrediteringsorganisation (NVAO). Hvis en videregående uddannelse lever op til de centralt fastsatte kravspecifikationer, akkrediteres uddannelsen for en periode på seks år, og dermed lever den op til den nederlandske stats krav til den pågældende type af uddannelse (Vossensteyn, 2013).

Ved akkrediteringen får uddannelserne en score på en femtrins skala, der har til formål at give en indikation af uddannelsens kvalitet. Skalaen går fra "unsatisfactory" til "excellent". En "unsatisfactory" vurdering kan medføre, at uddannelsen enten bliver lukket eller får en midlertidig akkreditering på maksimum to år, hvor fejl og mangler ved uddannelsen skal rettes (Vossensteyn, 2013).

Det er kun akkrediterede uddannelser, der kan modtage offentlig finansiering. Endvidere er det udelukkende muligt at modtage studieunderstøttelse for studerende på videregående uddannelser, hvis de er indskrevet på en akkrediteret uddannelse. Privat udbudte uddannelser kan også akkrediteres og dermed anerkendes af det offentlige system. For de private uddannelsesinstitutioner er det dog hverken muligt for institutionen eller den studerende det pågældende sted at modtage offentlig understøttelse (Nuffic, 2011) (European Commission, 2010).

Udover at akkreditering er nødvendig for, at en uddannelse kan opnå økonomisk støtte, så benyttes akkrediteringsvurderingen også som et værktøj til at profilere uddannelser, hvis fx en uddannelse vurderes som "excellent". Derfor øger en høj akkrediteringsscore også en uddannelses mulighed for at tiltrække studerende (Ben Jongbloed, 2014).

Nye uddannelser skal også akkrediteres, men før de kan ansøge om en akkreditering, skal uddannelserne gennemgå et makro efficiens tjek (macro-efficiency check). Et makro efficiens tjek indebærer at det undersøges, om en potentiel ny uddannelse duplikerer en eksisterende uddannelse, og om der er efterspørgsel fra arbejdsmarkedets parter på (yderligere) dimittender med denne type uddannelse. Tjekket foretages af en særlig nedsat kommission¹¹ og godkendes i sidste ende af Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Forskning NVAO (NVAO, 2014). Et positivt udkomme af makro efficiens tjekket medfører, at den givne institution efterfølgende kan ansøge om en midlertidig akkreditering fra NVAO. For at bremse den eksplosive vækst i nye uddannelser blev der allerede i 2009 indført en forudgående prækvalifikation. Prækvalifikationen gennemføres af en uafhængig kommission med eget sekretariat, og vurderingen baserer sig på bekendtgørelsesfastsatte kriterier. Det er ministeren, der træffer afgørelsen på baggrund af kommissionens vurdering af ansøgningerne. Proceduren blev indført i 2009 og er stærkt debatte-

¹¹ CDHO, på nederlandsk Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (<http://cdho.nl/> - hjemmesiden er på nederlandsk)

ret, da den har gjort det relativt vanskeligt for uddannelsesinstitutionerne at oprette nye uddannelser (Vossensteyn, 2013) (Ben Jongbloed, 2014).

Makro-efficiens tjekket kan derfor anskues som et centralt initieret styringsværktøj til at sikre, at nye uddannelser har arbejdsmarkedsmæssig relevans. Dette gælder specielt for HBO-uddannelser, hvor makro effciensen i høj grad vurderes i forhold til arbejdsmarkedets behov, mens det for universiteter i større grad er relateret til institutionens eksisterende forskningsmæssige perspektiv og langsigtede forskningsmæssige målsætninger (Ben Jongbloed, 2014). I argumentationen for om en uddannelses har arbejdsmarkedsmæssig relevans benyttes bl.a. det tidligere omtalte arbejdsmarkedsfremsyn fra uddannelsesinstitutionernes side. Dette foregår dog ikke på systematisk niveau, og det er heller ikke påkrævet fra centralt hold (Didier Fouarge, 2014). Det femårige arbejdsmarkedsfremsyn præsenteres i næste afsnit.

2.3. Den medicinske planlægningsmodel

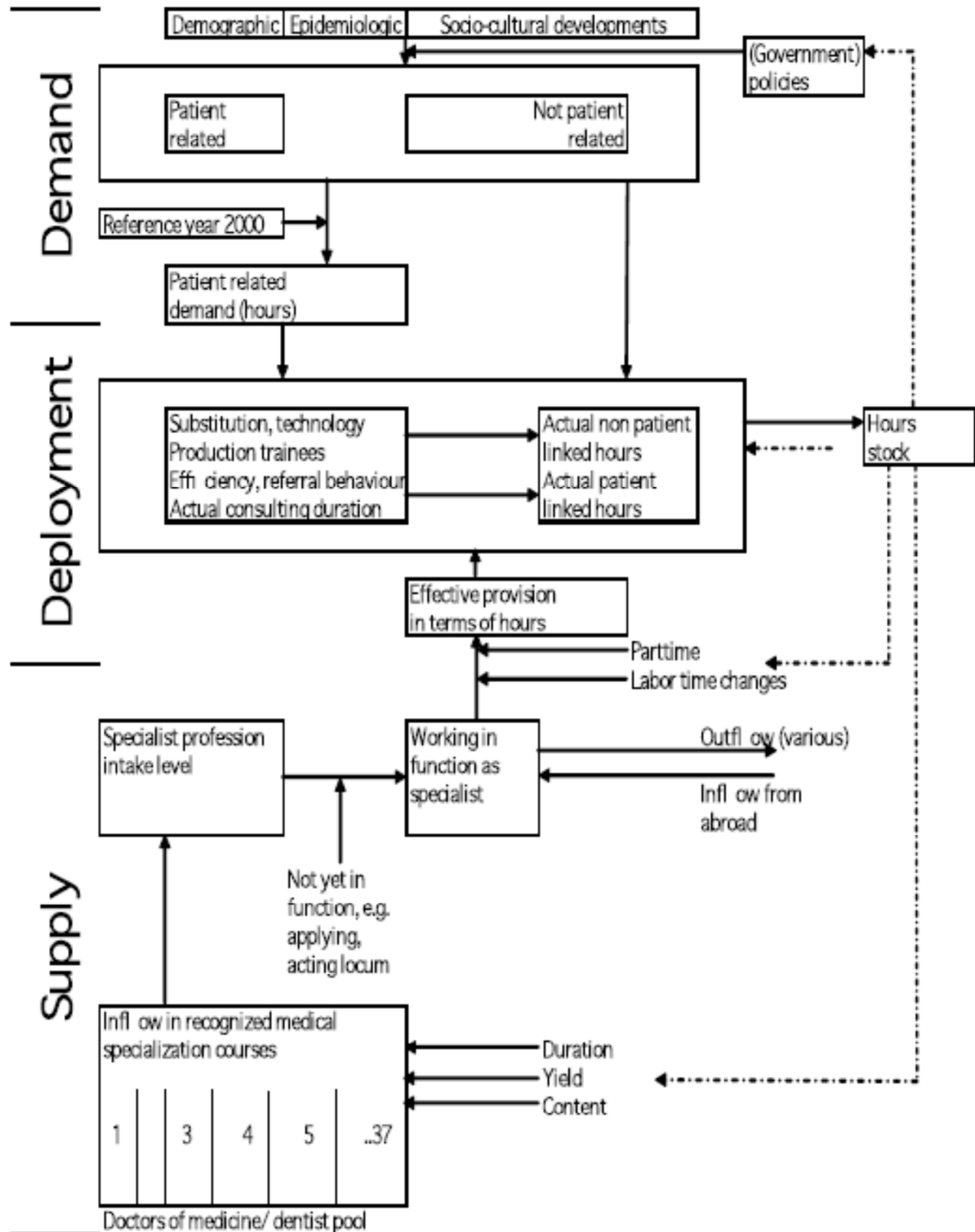
Den medicinske planlægningsmodel er som beskrevet tidligere en udbuds- og efterspørgselsbaseret arbejdsstyrke planlægningsmodel. I modellen fastsættes et reference år, hvortil der efterfølgende indsamles statistik og ekspertvurderinger, der skal give et kvalificeret estimat af de forventede udviklinger i udbuddet af arbejdskraft og den fremtidige efterspørgsel på sundhedsydelser i forhold til referenceåret. I 2010-fremskrivningen var der to referenceår; 2022 og 2028 (Capaciteits Orgaan, 2011).

For at give et estimat af det fremtidige udbud af læger foretages der spørgeskemaundersøgelser blandt forskellige aldersmæssige generationer af læger, hvor det undersøges hvor meget de arbejder, hvilke aktiviteter de primært foretager og hvornår de forventer at gå på pension. For at estimere efterspørgslen på læger undersøges den forventede fremtidige efterspørgsel på sundhedsydelser. Her tages der primært højde for demografiske og epidemiologiske udviklinger, men regeringspolitikker og strategier indgår også som en faktor. Herudover inddrager modellen også udrulning af ny teknologi, og de efterfølgende konsekvenser for efterspørgslen på arbejdskraft.

På baggrund af det fremtidige forhold mellem det påkrævede og udbudte antal læger fastlægges herefter det årlige antal medicinstuderende, der bør optages på de medicinske studier frem mod referenceåret. Der tages i anbefalingerne højde for studietider og frafaldsrater. Fremskrivningen af behovet for dimittender på det sundhedsfaglige område udregnes også med alternative scenarier med varierende efterspørgsels- og udbudsrater, fx som konsekvens af en generel samfundsmæssig vækst eller ændrede arbejdstider for læger (Capaciteits Orgaan, 2011) (NIVEL, 2014) (Ben Jongbloed, 2014b).

Figur 7 viser den medicinske planlægningsmodel gengivet i en detaljeret grafisk fremstilling.

Figur 7: Grafisk fremstilling af den medicinske planlægningsmodel

Kilde: Capaciteits Orgaan, 2011

2.4. Det femårige arbejdsmarkedsfremsyn

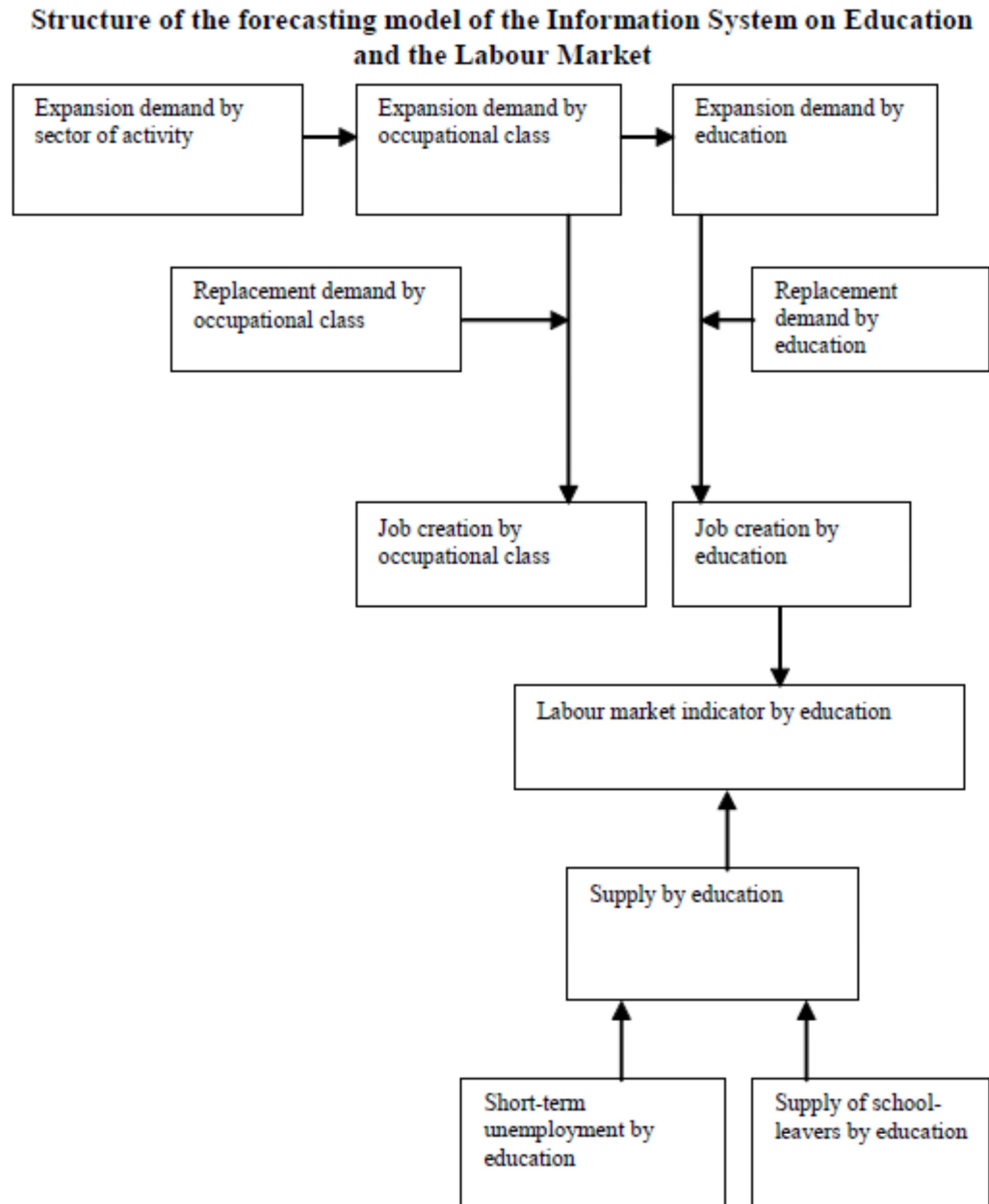
Siden 1989 har det nederlandske forskningsinstitut ROA (The Research Centre for Education and the Labour Market) hvert andet år foretaget et fremsyn af arbejdsmarkedets udvikling over den kommende femårige periode inklusive det år, hvor fremsynet bliver foretaget. Dvs. at fremsynet for 2013 beskriver den forventede udvikling fra 2013 til og med 2018.

Modellen har til formål at øge gennemsigtigheden af matchet mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft på arbejdsmarkedet. Undersøgelsen resulterer i en orienteringsrapport, der henvender sig til politiske beslutningstagere med dertilhørende stor mediebevågenhed. Endvidere produceres et online informationssystem, der bl.a. benyttes til vejledning af studerende og potentielle studerende. Rapporten er offentlig tilgængelig, mens online informationssystemet kun kan benyttes af de aktører, der indgår i finansieringen af fremsynet (Didier Fouarge, 2014) (Dupuy, 2012).

Fremsynets oprindelige mål var at indgå i kvalificeringen af studerendes studievalg, men i dag benyttes fremsynet på en række andre politiske niveauer. Det gælder bl.a. Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Forskning, der bruger fremsynet som et værktøj til uddannelsesplanlægning. Herudover anvendes fremsynet også af fx Arbejdsmarkedsministeriet, jobcentre, Økonomiministeriet, private virksomheder og andre med interesse for arbejdsmarkedets fremtidige udvikling.

Figur 8 viser en grafisk fremstilling af fremsynsmodellen.

Figur 8: Fremsynsmodellen

Kilde: Dupuy, 2009

Overordnet fokuserer modellen på arbejdsmarkedskløften, dvs. det eventuelle misforhold mellem efterspørgslen på arbejdskraft og arbejdsmarkedets udbud. Efterspørgslen efter arbejdskraft baserer sig på en særlig makroøkonometrisk model¹², der fremskriver den økonomiske udvikling i 21 økonomiske sektorer. Denne model kan bedst sammenlignes med den tilsvarende danske DREAM model og udføres i Nederlandene af CPB (Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis), der er en del af det nederlandske Økonomiministerium. Udviklingen i de 21 økonomiske sektorer omregnes herefter fra ROA's side til beskæftigelsesbehovet for 127 professioner, der igen oversættes via en særlig forde-

¹² Den såkaldte multisektor model Athena

lingsnøgle til beskæftigelsesbehovet for 110 typer af uddannelse (Didier Fouarge, 2014). Beskæftigelsesbehovet for professioner og uddannelser udregnes efter to overordnede parametre:

- *Udvidet efterspørgsel* (expansion demand). Den udvidede beskæftigelsesmæssige efterspørgsel inden for henholdsvis en profession eller uddannelse som konsekvens af væksten i en økonomisk sektor. I omregningen fra den indledende makroøkonomiske model til beskæftigelsesbehovet på professions- og senere uddannelsesniveau eksisterer der ikke et 1:1 forhold mellem udviklingen i en branche og efterspørgslen efter arbejdskraft i en branche. Med andre ord betyder vækst i en branche ikke nødvendigvis en tilsvarende øget beskæftigelsesmæssig efterspørgsel. Baseret på dynamiske omregningskoefficienter tager modellen højde for efterspørgselsdynamikker såsom ændrede arbejdsstrukturer, nye uddannelsesbehov, effektiviseringer, innovation og den generelle teknologiske udvikling. Der inddrages også dynamikker mellem sektorerne i modellen, hvor manglen på arbejdskraft på et uddannelsesområde kan resultere i substitution med arbejdskraft, der har en anden uddannelsesmæssig baggrund.
- *Afløsningsefterspørgsel* (replacement demand). Efterspørgslen efter arbejdskraft inden for en profession eller uddannelse som konsekvens af naturlig afgang inden for området. Dette udregnes på baggrund af en dynamisk deltagerrate for de forskellige aldersgrupperinger. Dvs. at det antages i antallet af individer i en særlig aldersgruppe

Tilsammen udgør forholdet mellem disse to parametre antallet af jobåbninger inden for de forskellige professioner og uddannelser. På baggrund af tidligere forhold mellem jobåbninger og nyuddannedes ansættelse indregnes det også, at det ikke er alle jobåbninger, der kan besættes af nyuddannede. Samlet set resulterer dette i den samlede efterspørgsel efter nyuddannede med en særlig uddannelsesmæssig baggrund (Dupuy 2009, 2012).

Samtidig med at fremsynsmodellen udregner det samlede antal jobåbninger for forskellige uddannelser, så fremskrives det forventede arbejdsmarkedsudbud af individer med en given type uddannelse også. Dette gøres for at give et samlet billede af den eventuelle beskæftigelseskløft. Det forventede udbud af individer med en uddannelse udregnes på basis af to overordnede områder:

- En fremskrivning af antallet af dimittender mellem undersøgelsens referenceår og det sidste fremsynsår på de tidligere nævnte uddannelsesområder for både fuldtids- og deltidsstuderende. Fremskrivningen gennemføres af Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Videnskab. Der tages her gennem dynamiske flowkoefficienter bl.a. højde for studiefrafald, studieskift mv., sådan at det fremtidige antal dimittender inden for de enkelte uddannelser kan udregnes. Denne fremskrivning suppleres med data, der tager højde for individer, der er blevet opkvalificeret gennem efteruddannelse. Det årlige omfang af opkvalificeret arbejdskraft udregnes på baggrund af data fra den nederlandske LFS (Labour Force Survey).

- I det samlede udbud af arbejdskraft indgår også omfanget af korttidsledige, da det vurderes, at det kun er de korttidsledige, der indgår i en reel konkurrence med dimittenderne om jobåbningerne.

På baggrund af forholdet mellem udbud og efterspørgsel af forskellige uddannelser regnes en kvalitativ indikator, der indikerer, hvordan arbejdsmarkedsperspektiverne er for de enkelte uddannelser. Skalaen definerer jobperspektiverne på en skala, der har fem niveauer gående fra "Very good" til "Poor" (Didier Fouarge, 2014).

Foruden den kvalitative indikator om jobperspektiver publicerer ROA i forbindelse med fremsynsmodellen en spredningsindikator for potentielle beskæftigelsesveje for de forskellige uddannelser. Indikatoren har til formål at beskrive, hvor gode beskæftigelsesmuligheder, der findes for en uddannelsestype udover den profession, som ens uddannelse direkte lægger op til. Spredningsindikatoren kan dermed give de studerende en idé om, hvor gode beskæftigelsesmuligheder de samlet set har efter endt uddannelse og er interessant i forhold til uddannelser, som ikke tager sigte på et specifikt jobmarked (Dupuy, 2009). Endvidere benyttes denne indikator også af jobcentre mv. til at undersøge, hvorledes arbejdsløse med specifikke uddannelser kan opkvalificeres, så deres beskæftigelsesmuligheder forhøjes bedst muligt (Didier Fouarge, 2014). I praksis fastsættes spredningsindikatoren ved at undersøge, hvor bredt ansættelsen af individer med en given uddannelse er spredt på tværs af forskellige erhverv.

2.4.1. Brugen af ROA's fremsynsmodel i uddannelsesplanlægningen

Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Videnskab bruger primært fremsynsmodellen som et kvalificeret indspil til overordnet politikudvikling og strategiske prioriteringer. Eksempelvis har fremsynsmodellen vist, at der i den kommende årrække vil være mangel på teknisk arbejdskraft på alle uddannelsesniveauer, herunder ingeniører. Dette har resulteret i, at interessenterne på området samt regeringen har iværksat en national strategi med dertilhørende finansiering med det formål at stimulere, at der uddannes flere med tekniske kvalifikationer (Didier Fouarge, 2014). Generelt foretrækker de ministerielle aktører at benytte fremsynsmodellen til udvikling af "soft-policy" og dermed som et vejledende værktøj til at stimulere nogle overordnede udviklingsprioriteringer i uddannelsesplanlægningen (Ben Jongbloed, 2014).

Herudover benyttes modellen i mindre grad som et vejledende værktøj i forhold til centralt at dimensionere uddannelser (Didier Fouarge, 2014). Fremsynsmodellen producerer som beskrevet tidligere en kvalitativ indikator for jobperspektiverne, men hvis det ønskes, kan den omregnes til et numerisk estimat på, hvor mange dimittender, der vil mangle på de forskellige uddannelsesområder, men i praksis er en sådan anvendelse særdeles begrænset (Didier Fouarge, 2014).

Fremsynsmodellen benyttes også på institutionsniveau. Her anvendes den som argumentation til at indføre institutionelle optagskvoter på uddannelser. Dette sker bl.a. for at sikre, at der ikke overuddannes dimittender inden for det pågældende område. Ifølge ROA foregår denne brug dog ikke systematisk, og det er heller ikke et krav fra central side.

2.4.2. Fremsynsmodellens svagheder

Anvendelsen af fremsynsmodellen i uddannelsesplanlægning rummer en række problemer. Specielt hvis den anvendes som en 1:1 fremskrivningsmodel, der kan forudsige manglen af uddannet arbejdskraft på et specifikt område (Didier Fouarge, 2014).

Indledningsvis baserer metoden sig på en makroøkonometrisk model, der ikke kan forudsige den økonomiske udvikling præcist, hvilket i sig selv rummer usikkerheder. Herudover vil markedet i tilfælde af mangel på arbejdskraft selvregulere så vidt muligt bl.a. gennem løndannelse, hvor en mangel på arbejdskraft vil resultere i øget løn på et område, der efterfølgende vil medføre en øget tilstrømning af arbejdskraft til det pågældende område, fx ved ansættelse af personer med beslægtede uddannelser eller ved tiltrækning af udenlandsk arbejdskraft eller gennem outsourcing på nogle områder. På trods af disse usikkerheder har det vist sig, at modellen ifølge ROA inden for en fejlmargen på plus/minus én skala har forudsagt den korrekte udvikling for ca. 80 pct. af uddannelserne (Didier Fouarge, 2014).

2.5. Finansieringen af det nederlandske uddannelsessystem

Indtil 2011 var der forskellige finansieringsmodeller for universiteter og HBO-institutioner. Finansieringsmodellen for HBO institutionerne var groft set indrettet på en sådan måde, at jo hurtigere en studerende blev færdig med sin uddannelse eller droppede ud af studierne, desto større en finansiering ville en institution få ¹³ (Vossensteyn, 2013). Finansieringen for universiteter var baseret på tre parametre: 50 pct. på basis af antallet af studerende med forskellig finansiering for studerende på bachelor og på master niveau, 13 pct. på basis af nye ansøgere, og 37 pct. baseret på, hvad institutionen tidligere havde modtaget. De 37 pct. var ikke som sådan forankret i et basisår, men var snarere en konsekvens af en historiske forhold, der bl.a. bevirkede, at de ældre institutioner af historiske årsager fik en større grundbevilling end de nyere uddannelsesinstitutioner.

Ovenstående finansieringsmodel ophørte i 2011. Siden da har universiteter og HBO-institutioner været finansieret efter den samme model. Den samlede nationale basisbevilling til videregående uddannelsesinstitutioner fastsættes af Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Videnskab samt Ministeriet for Økonomi, Landbrug og Innovation, der som beskrevet tidligere er ansvarlig for de landbrugsrelaterede videregående uddannelser. Budgetterne vedtages af det nederlandske parlament og er baseret på en fremskrivning af antallet af studerende det kommende år (Ben Jongbloed, 2014). På trods af, at universiteterne og HBO-institutionerne er finansieret efter den samme model, så eksisterer der separate budgetter for HBO-sektoren og universiteterne.

Universiteterne får penge til både undervisning og forskning, mens HBO-institutionerne kun i mindre grad får midler til forskning. De samlede offentlige bevillinger udbetales som et bloktilskud, som uddannelsesinstitutionerne har fuld autonomi over. Det gælder også for den del af bloktilskuddet, som institutionerne får udbetalt til forskning. Dermed

¹³ Ifølge CHEPS, Twente University byggede den tidligere model på en særlig fordelingsnøgle, hvor en HBO uddannelsesinstitution fik finansiering for en dimittend svarende til 4,5 års studietid divideret med den reelle studietid. For frafaldne studerende fik de finansiering for 1,35 år divideret med den reelle studietid. Det betød groft set, at jo hurtigere en studerende blev færdiguddannet eller frafaldt (inden for det første år), desto større en del af de offentlige midler ville en institution modtage (Vossensteyn, 2013).

har institutionerne en betydelig grad af budgetmæssig fleksibilitet. Da bygninger og udstyr er ejet af de uddannelsesinstitutionerne, skal de via de tildelte budgetmidler endvidere selv varetage og finansiere vedligeholdelse af og investering i bygninger mv..

De videregående uddannelsesinstitutioners finansiering kan overordnet deles op i tre finansieringsstrømme (Vossensteyn, 2013). Disse gennemgås i det følgende.

2.5.1. Finansieringsmodel

Den første finansieringsstrøm - basisbevillingen – er fordelt efter en særlig allokeringsskema, der både relaterer sig til undervisning og forskning. I dette afsnit vil det kun blive gennemgået, hvordan den undervisningsmæssige del af finansieringen fordeles.¹⁴ Den undervisningsmæssige finansiering kan opdeles i tre dele:

1. Den første del af finansieringen udgør 65 pct. af det samlede undervisningsbudget og gælder for både de professionsrettede institutioner og for universitetssektoren. Denne del udbetales på baggrund af det relative antal af studerende og dimittender på bachelor og masteruddannelser i forhold til det samlede nationalt fastlagte budget. Som beskrevet tidligere fastsættes det samlede budget bl.a. på baggrund af en fremskrivning af det forventede antal studerende, men hvis et større antal studerende er aktive i uddannelsessystemet end antaget det pågældende år, medfører det, at den relative finansiering pr. elev mindskes (dette kan både skyldes et øget optag, men også en lavere gennemførselsrate end forudset). Flere studerende betyder således ikke automatisk en tilsvarende større finansiering for universiteterne, da finansieringen pr. studerende er relateret til det centralt fastsatte budget (Vossensteyn, 2013).

Udover at finansieringen er afhængig af antallet af studerende, så eksisterer der også en vægtet finansiering til de forskellige studieretninger. Dette princip er indført for at afspejle prisen på de forskellige typer af uddannelse samt uddannelsernes længde. Det betyder, at uddannelserne humaniora/samfundsvidenskab, naturvidenskab/ingeniørvidenskab og medicin vægter med henholdsvis 1, 1.5 og 3 i budgetfastlæggelsen. Dermed modtager institutionerne tre gange så meget i finansiering for en medicinstuderende, som for en humaniora/samfundsvidenskabelig studerende (Vossensteyn, 2013). Universiteterne kan selv beslutte, hvorledes de internt vil fordele midlerne. I 2012 modtog universiteterne incl. de medicinske universitetscentre 3.8 billion euros fra regeringen. 41 pct. af denne finansiering er baseret på uddannelsesparametre og 44 pct. er baseret på forskningsparametre. De resterende 15 pct. blev tildelt de medicinske universitetscentre.

Den anden del af finansieringen udgør ca. 7 pct. af det samlede basisfinansiering. De 7 pct. performance baseret finansiering har været indført siden 2013 for at understøtte kvalitetsudvikling og profilering på baggrund af Veerman Kommissionen's anbefalinger.

¹⁴ Beskrivelsen af finansieringsmodellen bygger på en detaljeret endnu ikke publiceret beskrivelse på engelsk af den nyeste finansieringsmodel, som er fælles for både universiteter og HBO'er og udarbejdet af BEN Jongbloed – CHEP, Twente (Universitetet på vegne af Ministeriet. Herudover er der gennemført interview med forskerne på TWente.

For perioden 2013- 2016 udmøntes finansieringen på basis af de specifikke performance kontrakter, der indgås mellem institutionerne og ministeriet. Der er afsat 143 million euros pr år til forskningsuniversiteterne og 116 million euros til HBOerne).¹⁵ **Fejl! Henvissningskilde ikke fundet.** Rationalet er at den performancebaserede finansiering vil understøtte målsætninger om øget kvalitet i undervisningen og en større institutionel fokus på profilering. De 5 pct. bliver udbetalt efter performance kontrakten er underskrevet, men finansieringen vil kun blive videreført såfremt institutionen minimum opfylder målene for 2015. 2 pct. af de i alt 7 pct. Tildeles baseret på kvalitet og ambition i de enkelte performance kontrakter.

2. De resterende 28 pct. er en del af en historisk fordelingsnøgle.

Tekstboks 1: Veerman Kommissionen

I 2009/2010 foretog en uafhængig kommission, "Veerman Kommissionen", et grundigt eftersyn af det nederlandske uddannelsessystems fremtidige bæredygtighed. Kommissionen konkluderede bl.a., at der i langt højere grad skal fokuseres på kvalitet i det videregående uddannelsessystem, samt at gennemførsels- og frafaldsfrekvenser blandt de studerende skal forbedres. Endvidere bør uddannelsesinstitutionerne i større grad specialisere og profilere sig på specifikke områder for at opnå fortrinlighed inden for det pågældende uddannelsesområde. Kommissionens arbejde berørte også en række andre tematikker, der ikke vil blive yderligere behandlet her.

Kilde: (Vossensteyn, 2013)

I praksis opstiller institutionerne en række årlige performancemål i dialog med Ministerierne for perioden 2013-2015, som institutionerne skal opfylde. Målene skal omhandle følgende generiske områder. Herudover kan institutionerne selv definere indsatsområder, som performance aftalen for Utrecht Universitetet illustrerer:

- Frafaldsrater blandt førsteårsstuderende (der er et stort problem i Nederlandene)
- Gennemførelstider og gennemførselsfrekvenser
- Kvalitetsvurderinger bl.a. fra akkrediteringsrådet, studenter vurderinger, eller andel af studerende i særlige eliteprogrammer
- Kvalitetsvurderinger fra studerende med scoren 4-5 målt på en skala fra 1-5.
- Andel af studerende i særlige eliteprogrammer
- Undervisningsintensitet (undervisningstimer og underviser/studerende-ratio)
- Undervisernes kompetencer
- Reduktion af administrationsomkostninger så ovennævnte områder kan styrkes.

¹⁵

http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/nl/country?section=ResearchPerformers&subsection=HigherEducationInstitutions

Herudover har undervisningsinstitutionerne også mulighed for selv at tilføje en række mål, der kan underbygge institutionernes strategier og profilering (Ministry of Education, Culture and Science, 2011) (Vossensteyn, 2013). 5 pct. af undervisningsbudgettet er bundet til de centralt fastsatte indikatorer, mens de sidste 2 pct. er relateret til institutionernes profilering. En uafhængig komite vurderer institutionsmålene, hvorvidt de er realistiske, om de er tilstrækkeligt ambitiøse, og hvordan de passer inden i forhold til overordnede målsætninger for de videregående uddannelser. I Tekstboks 2 ses et eksempel på en performanceaftale mellem Utrecht Universitet og Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Forskning.

Tekstboks 2: Performance aftale for Utrecht Universitet

- Frafaldsrate for førsteårsstuderende reduceret fra 20 % til 15 %
- Bachelor gennemførselsprocent forhøjelse fra 74 % til 77 %
- Forøgelse af studerende i særlige eliteprogrammer fra 5 % til 12 %
- Forøgelse af undervisere der har en formel undervisningskompetence fra 60 % til 80 %
- Antal undervisningstimer: Minimum 12 pr. uge
- Utrecht Universitet forbliver i den nationale top 3
- Forøgelse af antallet af studerende, der deltager i entreprenørskab fra 1 % til 5 %
- Udgifter til administration skal forblive under 20 % af det samlede budget
Minimum 2,5 % af budgettet bruges på valorisering (nyttiggørelse af viden over for det omgivende samfund)

Kilde: Dokument tilsendt fra Utrecht Universitet

I 2016 vil den performancebaserede del af finansieringen blive genforhandlet, sådan at institutioner, der har levet op til deres mål, kan få en større del af den samlede finansiering i den kommende årrække og vice versa. Uddannelsesinstitutioner, der ikke har levet lever op til performancekrav, vil ikke blive påvirket negativt bagudrettet, da opfyldelsen af performancekravene kun benyttes i genforhandlingen af denne del af finansieringen (Ministry of Education, Culture and Science, 2011) (Ben Jongbloed, 2014).

I 2015 vil finansieringsmodellen blive evalueret. Den performancebaserede finansiering er på nuværende tidspunkt stadigvæk i en testfase, men efter en evaluering af modellen i 2015 kan op til 20 pct. af det samlede undervisningsbudget med tiden blive knyttet op på performanceindikatorer (Ministry of Education, Culture and Science, 2011) (Vossensteyn, 2013).

3. Den resterende del af det offentlige undervisningsbudget allokeres på baggrund af en institutionsafhængig og historisk funderet fordelingsnøgle (ca. 28 pct.). Denne del af budgettet ligger relativt fast og betyder, at de ældre undervisningsinstitutioner typisk modtager større finansiering end de nyere (Vossensteyn, 2013) (Ben Jongbloed, 2014).

Som beskrevet tidligere modtager de videregående uddannelsesinstitutioner i første finansieringsstrøm også penge til forskning. Det er dog primært universiteterne, der modtager finansiering til forskning, da der kun i mindre omfang foregår forskning på HBO

institutionerne (Vossensteyn, 2013) (Ben Jongbloed, 2014). Allokeringsnøglen for første finansieringsstrøm i forhold til forskning vil ikke blive beskrevet yderligere.

Studieafgifter

I undervisningsbudgettet indgår udover ovennævnte offentlige bevillinger også studieafgifter fra de studerende. I Nederlandene betaler studerende under 30 år således en årlig studieafgift¹⁶. I 2013/2014 er afgiften EUR 1835/år og i studieåret 2014/2015 EUR 1.906. Afgiften reguleres årligt i forhold til forbrugerprisindekset. Studieafgiften er fastsat ved lov for nederlandske samt EU studerende som ikke enten har en bachelor eller en mastergrad. For alle andre studerende er det institutionerne, som fastsætter studieafgiften, der dog som minimum skal svare til den lovfastsatte. For at øge gennemstrømningen indførte regeringen i 2012, at studieafgiften skulle forhøjes med 3000€ årligt for studerende, der har studeret den normerede tid plus et år. Forslaget er dog blevet lagt på bero allerede igen grundet en række administrative komplikationer ved ordningen. I 2010 stammede ca. 7 pct. af universiteternes samlede budgetter fra studieafgifter (DEA, 2011).

Indførelsen af studieafgifter i Nederlandene har ikke haft den store indflydelse på studieoptaget og dimittendfrekvenser i det videregående uddannelsessystem ifølge eksperter. Videregående uddannelser bliver betragtet som en profitabel økonomisk investering – også på trods af den stigende dimittendledighed. Igennem de senere år har de nederlandske studerende samlet set haft øgede udgifter, hvilket ikke kun er en konsekvens af de stigende studieafgifter. Den øgede økonomiske byrde har betydet, at der er en tendens til, at de studerende er mere kritiske i deres studievalg. På trods af det, er der dog stadig mange, der dropper ud eller skifter til nye studier (Ben Jongbloed, 2014b).

Konkurrenceudsat støtte til private udbydere

Siden 2008 har Ministeriet for Uddannelse, Kultur og Videnskab herudover haft et pilotprojekt kørende med åben konkurrence om finansiering til private udbydere af videregående uddannelse. Offentligt anerkendte private udbydere kan således under denne ordning i begrænset omfang få finansiering til akkrediterede programmer. Forsøget løber indtil 2015 og vil derefter blive evalueret i forhold til effekter, hvad angår adgang, kvalitet og effektivitet i de videregående uddannelser (Vossensteyn, 2013).

2.5.2. Anden og tredje finansieringsstrøm

Udover den første finansieringsstrøm modtager uddannelsesinstitutionerne også konkurrenceudsatte forskningsmidler gennem NWO (Netherlands Organisation for Scientific Research) i anden finansieringsstrøm. Den tredje og sidste finansieringsstrøm er relateret til forskning gennem forskningskontrakter og undervisning samt opgaver og konsulentytelser for ministerier, non-profit organisationer, private virksomheder mv. Endvidere er der særlige F&U midler til de professionsrettede institutioner (RAAK midlerne), som har til formål på regionalt niveau at styrke innovationssamarbejdet med SMV'er.

¹⁶ For deltidsstuderende og studerende over 30 år fastsættes studieafgiften af institutionerne selv. Den skal som minimum ligge på minimumsgrænsen på 1835€ (Vossensteyn, 2013).

Uanset hvilken finansieringskilde midlerne kommer fra, er det vigtigt at understrege, at de nederlandske uddannelsesinstitutioner har fuldkommen autonomi i forhold til fordelingen af midler til fx undervisning og forskning.

2.5.3. Statistik over offentlige udgifter til uddannelse i Nederlandene

Tabel 13: Offentlige udgifter til uddannelse og forskning i HBO og WO sektoren (mio. euro)

Subjects	Government expenditure on HBO	Government expenditure on WO
Periods	Mio. euro	Mio. euro
2005	1.935	3.766
2006	1.967	3.867
2007	2.163	3.985
2008	2.306	4.173
2009	2.483	4.352
2010	2.677	4.518
2011	2.708	4.641
2012*	2.751	4.738

Kilde: Udtræk fra CBS Statline, 2014

Tabel 14: Årlige udgifter pr. studerende og offentlige udgifter på videregående uddannelser i % af BNP

År	Årlige udgifter pr studerende (ISCED 5-6), PPS ¹⁷	Samlede offentlige udgifter (ISCED 5-6), % af BNP
2001	12.245,4	1,36
2002	12.911,9	1,36
2003	12.705,6	1,45
2004	12.851,8	1,47
2005	12.947,9	1,49
2006	13.072,2	1,52
2007	13.609,4	1,46
2008	13.897,1	1,53
2009	13.678,7	1,63
2010	13.218,5	1,67

Kilde: Eurostat

2.6. Overordnede tendenser vedrørende dimensionering i det nederlandske uddannelsessystem

Det nederlandske uddannelsessystem har historisk set været præget af en relativ decentral styring, hvor uddannelsesinstitutionerne og "markedet" selv har haft det overordnede ansvar for, at systemet fungerede hensigtsmæssigt, både hvad angår udbuddet af dimittender og kvaliteten af uddannelserne. Der er dog undtagelser, hvor der sker en central dimensionering. Dette sker særligt for de medicinske og kunstneriske uddannelser vedkommende. I fremtiden peger udviklingen dog mod en mindre grad af central dimensionering, da de centralt fastsatte optagskvoter på de medicinske uddannelser langsomt vil blive ophævet grundet en stor forventet fremtidig efterspørgsel på medicinsk uddannede dimittender. På de kunstneriske uddannelser vil der sandsynligvis fortsat være centralt fastsatte optagskvoter (Ben Jongbloed, 2014b).

Mens udviklingen peger mod en mindre brug af central dimensionering, så har der i senere år været en tendens mod en stadig større brug af institutionel styring af optaget. Dette er som beskrevet tidligere en konsekvens af bl.a. den nyligt indførte performanceorienterede finansiering og det nederlandske akkrediteringsråds vurderingsscore, der har betydet, at uddannelserne i højere grad vurderes på kvaliteten af studierne og antallet af dimittender frem for antallet af studerende (Ben Jongbloed, 2014b).

Samtidig med dette er der i senere år sket en øget udbudssyring via akkreditering, hvor specielt nye uddannelser i højere grad skal bevise deres arbejdsmarkedsmæssige relevans.

¹⁷ PPS (Purchasing Power Standard) er en fælles fiktiv møntenhed, der benyttes i komparativt øjemed af Eurostat, da det eliminerer landenes forskel købekraft, og dermed giver mulighed for at sammenligne på tværs af lande uden de forvridninger, som prisforskellene i de enkelte lande ellers ville give.

3. Regionalisering og den aktuelle politiske dagsorden

3.1. Den regionale udbudsstruktur

De videregående uddannelsesinstitutioner i Nederlandene er ved lov forpligtet til at have et stærkt regionalt fokus med perspektiv på at uddanne dimittender til de regionale arbejdsmarkeder og til at indgå i innovative samarbejder med det omgivende erhvervsliv. Gennem de sidste ti år har der dog været en række politiske initiativer, der har haft til formål at øge samarbejdet mellem offentlige institutioner, erhvervslivet og det videregående uddannelsessystem. Eksempler på dette er planen "Peaks in the Delta" (Delta Planen for Videnskab og Teknologi) og de såkaldte Centers of Expertise (COE's), der præsenteres i afsnit 3.2.

Udover de juridiske forpligtelser er en nyere tendens, at de videregående uddannelsesinstitutioner er begyndt at samarbejde på regionalt niveau. Eksempelvis har et antal universiteter indgået forsknings- og undervisningsalliancer i forskellig grad (fx Leiden-Delft-Rotterdam, (VU University) Amsterdam-(University of) Amsterdam, Utrecht-Eindhoven, Nijmegen-Twente-Groningen). Denne type alliancer findes også inden for HBO-sektoren. Det er mest tydeligt i den nordøstlige del af landet, hvor fire HBO-institutioner er gået ind i et samarbejde ved navn "Northern Sector Plan: Educating for Ambitions", der har til formål at styrke regionens fremtidige økonomiske udvikling på en række områder. Disse områder er energi, sund aldring, entreprenørskab, turisme, vandteknologi og uddannelse (Hanzehogeschool Groningen, 2014). De mange fusioner af HBO-institutioner, som tidligere er blevet beskrevet, kan endvidere betragtes som en sammenfaldende del af denne tendens, der bevirker, at HBO-institutioner ofte udgør regionale og sågar supra-regionale enheder.

3.2. Delta Planen for Videnskab og Teknologi og COE's

Den tidligere hollandske regering, initierede Delta Planen for Videnskab og Teknologi i 2002, der var særligt rettet mod at sikre kvalitet og attraktivitet i de hollandske professionsrettede ingeniør- og teknikuddannelser for virksomheder såvel som for studerende. Et udvalg blev nedsat i 2009 under ledelse af Hans de Boer. Dette udvalg dannede grundlaget for en investeringsplan for HBO teknologi 2011-2016 (Sector Investment HBO 2011-2016) med bestemmelse om, at der skulle oprettes et antal COE's (Centers of Expertise), som skulle styrke koblingen mellem praksisnær forskning, innovation og uddannelse på HBO niveau inden for styrkepositioner i den hollandske økonomi. Disse COE's er baseret på et strategisk netværkssamarbejde mellem virksomheder og professionelle organisationer inden for det givne fag/teknologifelt og en eller flere HBO institutioner, men flere har også universiteter som partnere.

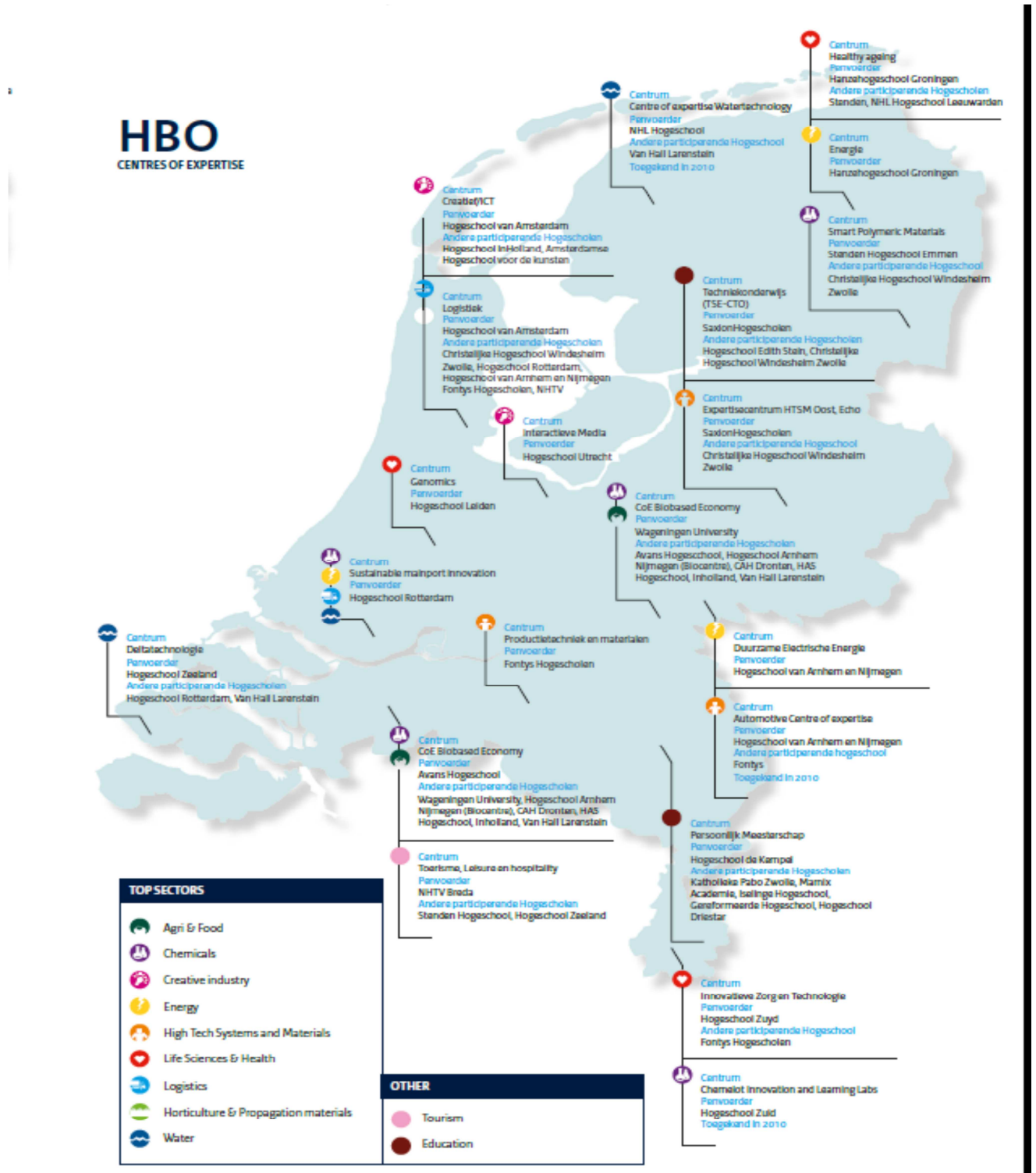
Målsætningen har været at styrke koblingen mellem praksisnær forskning, uddannelse og innovation med henblik på transformation af pædagogisk praksis således, at de studerende arbejder med virksomhedsnære innovationsproblemer som udgangspunkt for deres læring. Endvidere har det været hensigten at styrke den praksisnære forskning og udvikling inden for nogle prioriterede vækstområder i Nederlandene. Endelig har det også været intentionen, at disse centre igennem det unikke samspil med den private sektor skulle pege på nye modeller for, hvordan en avanceret teknologisk infrastruktur kan udvikles og udbygges mere omkostningseffektivt og til fælles glæde for netværket.

For at blive godkendt som COE's skal partnerne udarbejde en forretningsstrategi med mindst fem års sigte, og selve grundinfrastrukturen og samspil forventes at være selvfinansieret efter en forsøgsperiode på 5-6 år. Partnerskaberne godkendes af undervisningsministeriet. De partnerskaber, der godkendes, får 50 pct. medfinansiering over fem år og skal dokumentere en tilsvarende egenfinansiering. Der er udviklet en lignende model for uddannelser svarende til de danske erhvervsuddannelser. Indtil videre er der finansieret i alt 18 COE's. Kortet nedenfor giver et indblik i, hvorledes der er oprettet centre, som spænder over mange forskellige erhvervsøkonomiske områder i Nederlandene fra de kreative erhverv og en sund aldring, til vandteknologi og biobaseret økonomi for blot at give nogle eksempler.

Figur 9: Overblik COE's (Centres of Expertise)

Figur 10: HBO Centres of Expertise

<http://www.centresofexpertise.nl/>

3.3. Aktuelle politiske dagsordener

Den aktuelle politiske agenda er i høj grad præget og påvirket af Veerman Kommissionens arbejde, der blev præsenteret i 2010. I tråd med dette er de vigtigste uddannelsespolitiske temaer kvalitet i uddannelserne, profilering og specialisering af uddannelsesinstitutionerne.

Som nævnt er det nederlandske uddannelsessystem karakteriseret ved relativt høje frafaldsfrekvenser, mange studieskift og lange gennemførelstider. For at dæmme op for dette, er det tidligere præsenterede performanceorienterede finansieringssystem blevet introduceret.

Finansieringsmodellen har også fokus på kvaliteten i studiemiljøet. Herudover er der i det akademiske år 2013-2014 indført krav om, at uddannelsesinstitutionerne iværksætter matchningsprocedurer for de studerende, der søger optag på den pågældende uddannelse. Det overordnede formål med initiativet er at forsøge at minimere antallet af omvalg, så den studerende fra start søger ind på det "rigtige" studie og som et redskab til at minimere frafald, studieskift og forlænget studietid. I praksis fungerer det ved, at studieansøgere skal registrere deres ønsker inden den 1. februar det specifikke studieår, hvorefter uddannelsesinstitutionerne i perioden februar til maj gennem forskellige tilgange skal hjælpe de potentielle studerende med at afklare, hvorvidt valget af studiet er det rigtige for dem baseret på forhold som motivation, faglige – og studiemæssige forudsætninger, ønsker til fremtiden mv. Dette vil ske via vejledende optagssamtaler, besvarelse af spørgeskemaer, udarbejdelse af motiverede ansøgninger og/eller vurderingscentre. Hvordan det i praksis foregår, er op til den enkelte uddannelsesinstitution, men institutionen har ret til at afvise studerende, der afslår at deltage i en matchning (Ben Jongbloed, 2014b) (Vossensteyn, 2013).

Der lægges fra politisk side endvidere op til, at det nationale vægtede lodtrækningssystem afvikles således, at det i endnu højere grad bliver op til de enkelte institutioner at bestemme optaget og profilen på optaget af studerende. Ud over karakterer vil det derfor i fremtiden være op til de enkelte uddannelsesinstitutioner at definere optagskriterier for de forskellige studier (Ben Jongbloed, 2014b) (Vossensteyn, 2013). Dette tiltag skal bl.a. ses som en konsekvens af, at universiteternes økonomi i stigende omfang er afhængig af de studerendes performance. Universiteterne har så at sige ikke råd til at optage for mange studerende, der ikke gennemfører studiet. Sidstnævnte aspekt kommer også til udtryk i den stadig større brug af institutionel dimensionering, hvor institutionerne for at sikre kvaliteten af uddannelserne søger at begrænse optaget.

Udover kvalitetsagendaen, så ligger profilering og specialisering blandt videregående uddannelsesinstitutioner også højt på den uddannelsespolitiske dagsorden i Nederlandene. Tematikken, der også er en konsekvens af Veermans Kommissionens arbejde, har nær affinitet til hele kvalitetsdiskussionen. Den vedrører som beskrevet tidligere et mål om, at uddannelsesinstitutionerne skal specialisere sig i specifikke uddannelses- og forskningsområder for dermed at sikre høj kvalitet på særlige fagområder (Ben Jongbloed, 2014b) (Vossensteyn, 2013).

4. Bibliografi

Ben Jongbloed. (2014b). E-mail korrespondance.

Ben Jongbloed, S. R. (27.. Januar 2014). Interview. (J. O. Secher, Interviewer)

Capaciteits Orgaan. (2011). *The 2010 recommendations for Medical Specialist Training in medical, dental, clinical technological and related educational as well as further training areas*. Capaciteits Orgaan.

CBS. (2008). *Private education grows faster than subsidised education*. Hentet Februar 2014 fra CBS: Statistics Netherlands: <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/archief/2008/2008-2543-wm.htm>

CBS Statline. (2014). *Statistics Netherlands*. Hentet fra <http://statline.cbs.nl/StatWeb/?LA=en>

de Weert, E. &. (2007). *Higher education in the Netherlands: Country report*. . Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), Universiteit Twente.

DEA. (2011). *Taxametersystemet under lup: En analyse af taxameterstrukturens påvirkning af effektivitet og kvalitet for de videregående uddannelser*. DEA.

Didier Fouarge, S. R. (28. Januar 2014). Interview. (J. O. Secher, Interviewer)

Dupuy, A. (2009). *An evaluation of the forecast of the indicator of the labour market gap*. Research Center Centre for Education and the Labour Market (ROA), Maastricht University.

Dupuy, A. (2012). *Forecasting expansion demand by occupation and education in the Netherlands. I: Arendt, Lukasz & Ulrichs, Magdalena: Best practices in forecasting labour demand in Europe*. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych Centrum Rozwoju Zasobów.

European Commission. (2010). *Efficiency and effectiveness of public expenditure on tertiary education in the EU: Annex: Country fiche the Netherlands. Fælles rapport af the Economic Policy Committee & Directorate-General for Economic and Financial Affairs*.

European Higher Education Area. (2012). *National Report regarding the Bologna Process implementation 2009-2012: Netherland*. European Higher Education Area.

Eurostat. (u.d.). *Eurostat*. Hentet fra <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Government of the Netherlands . (2014). *Higher education*. Hentet Januar 2014 fra <http://www.government.nl/issues/education/higher-education>

Groenenberg, D. (2013). *Overeducation among Dutch higher vocational education education graduates and its consequences for their wages*.

- Hanzehogeschool Groningen. (2014). *Partners*. Hentet Februar 2014 fra <http://www.hanze.nl/home/Over+de+Hanzehogeschool/Healthy+Ageing/English/Partners.htm>
- Ministry of Education, Culture and Science. (2011). *Quality in diversity: Strategic Agenda for Higher Education, Research and Science*. Ministry of Education, Culture and Science, Netherlands. .
- Ministry of Education, Culture and Science. (2013). *Key figures 2008-2012: Education, Culture and Science*. Ministry of Education, Culture and Science.
- NIVEL. (2014). *Manpower planning*. Hentet Februar 2014 fra NIVEL: Netherlands institute for health services research: <http://www.nivel.nl/en/manpower-planning>
- Nuffic. (2011). *Higher educations system in the Netherlands*. Hentet fra www.nuffic.nl.
- NVAO. (2014). *Macro-efficiency check*. Hentet Januar 2014
- OECD. (2013). *Education at a Glance 2013: OECD Indicators*. OECD.
- Grossroads. (2014). *Higher education in Europe: Netherlands*. Hentet Januar 2014 fra <http://www.grossroads.eu/higher-education-in-europe/netherlands>
- State University. (2014). *Education Encyclopedia State University*. Hentet Februar 2014 fra Netherlands - Higher Education: (<http://education.stateuniversity.com/pages/1070/Netherlands-HIGHER-EDUCATION.html#ixzz2sdT3aIjh>).
- UNESCO/UNVEOC. (2014). Hentet Januar 2014 fra World TVET Database: Netherlands: <http://www.unevoc.unesco.org/worldtvetdatabase1.php?ct=NLD&ct2=&ct3=&disp=2>
- Utrecht University. (Januar 2014). *Dutch Higher Educational System*. Hentet fra <http://www.uu.nl/university/international-students/EN/whyutrechtuniversity/education/dutcheducationalsystem/Pages/default.aspx>
- Vereniging Hogescholen. (2013). *Feiten en cijfers: HBO-Monitor 2012: De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het hbo*. Vereniging Hogescholen.
- Vossensteyn, H. &. (2013). *International Higher Education Monitor: A country report Nederland (internal working document)*. Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), Universiteit Twente. Upubliceret rapport tilsendt på mail.
- VSNU. (2012). *WO Monitor*. Hentet fra http://vsnu.nl/f_c_masterstudenten_arbeidsmarkt.html

BILAG
D

LANDERAPPORT: NORGE

ANALYSE AF STRUKTURELLE RAMMER
FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER
I NORDEN OG I NEDERLANDENE

TEKNOLOGISK INSTITUT

Titel:

Analyse af strukturelle rammer for de videregående

Udarbejdet for:

Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser

Udarbejdet af:

Teknologisk Institut

Teknologiparken

Kongsvang Allé 29

8000 Aarhus C

Analyse og Erhvervsfremme

www.teknologisk.dk

Februar 2014

Forfatter: Hanne Shapiro, Karsten Frølich Hougaard, Johan Olivier Secher, Simon Fuglsang Østergaard

Indholdsfortegnelse

1. Det videregående uddannelsessystem	4
1.1. Oversigt over uddannelser	4
1.1.1. Afvigelser i forhold til Bologna	5
1.2. Det institutionelle landskab	5
1.2.1. Studenterprofil	6
1.2.2. Gennemstrømning.....	10
1.3. De formelle efter- og videreuddannelser	13
1.3.1. Nogle hovedgrupper	14
1.4. Eksempler på løndannelse nyuddannede.....	15
2. Dimensionering og brug af dimensionering	20
2.1. Prognoser og fremskrivninger.....	21
2.2. Finansiering	23
2.2.1. Finansieringsmodel.....	23
2.3. Brug af finansieringsinstrumenter i dimensioneringen.....	28
2.3.1. Kritiske diskurser om finansieringsmodel.....	29
3. Udbudsstrukturer	31
3.1. Udviklingen i den regionale udbudsstruktur.....	31
3.2. Aktuelle dagsordener omkring udbudsstrukturer.....	31
3.2.1. Stjernø-udvalget.....	31
3.2.2. SAK politik	32
3.2.3. Forestående proces	34
Litteraturliste	35

1. Det videregående uddannelsessystem

1.1. Oversigt over uddannelser

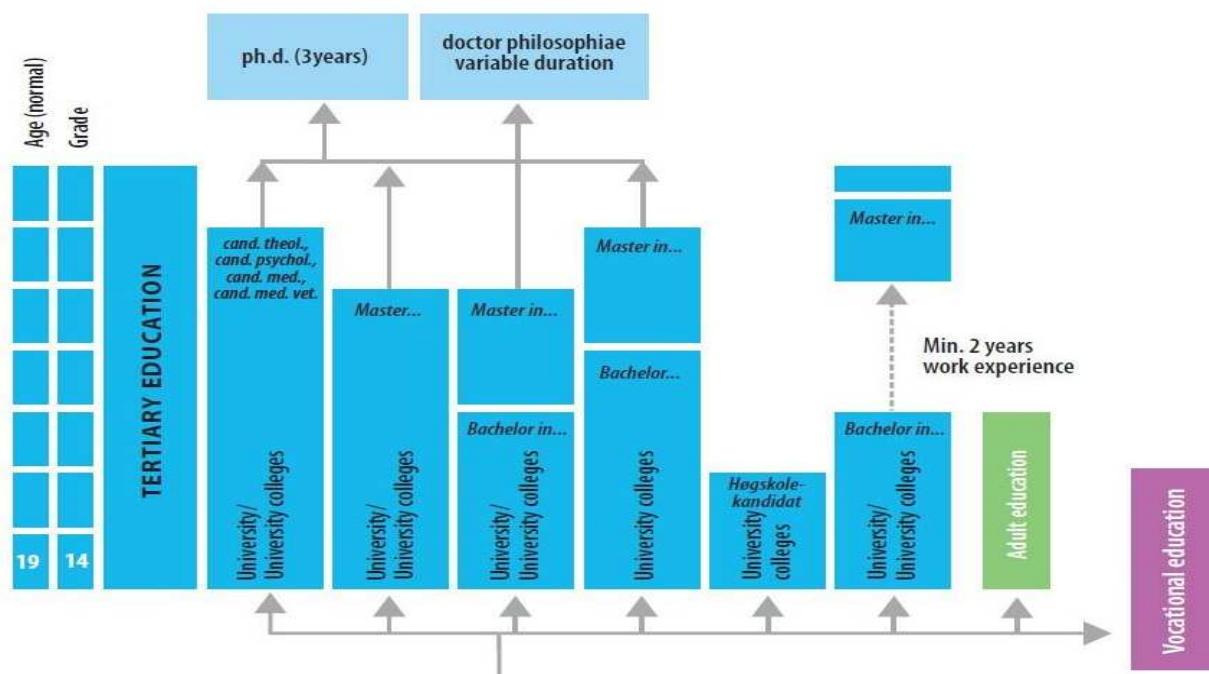
Det videregående uddannelsessystem i Norge er et såkaldt binært system med to sektorer (højskoler og universiteter) inden for samme lovgivning og gradsstruktur, men med forskellig vægt på undervisning og forskning og med studietilbud på forskellige niveauer.

Norge har i dag otte universiteter, 28 højskoler og seks videnskabelige højskoler under statsligt ejerskab. Norge har desuden en række private, videregående uddannelsesinstitutioner, heraf 3 private videnskabelige højskoler samt otte private akkrediterede højskoler samt en række ikke-akkrediterede højskoler (se i øvrigt Tabel 1).

Bologna-processens gradsstruktur er blevet implementeret i hele det norske, videregående uddannelsessystem. Både universiteterne og højskolerne tilbyder således bachelor- og mastergrader (svarende til kandidatgraden i Danmark) på henholdsvis 3 og 5 år. Norges binære system er fleksibelt i den forstand, at studenter frit kan krydse mellem sektorgrænserne og tage studiepoint med sig. Samtidig er der mulighed for, at højskoler kan tilbyde doktorgrader og dermed opnå universitetsstatus, hvilket er særligt for Norge (NOKUT, 2013). Evaluering og akkreditering i henhold til dette foretages af akkrediteringsorganet NOKUT. De ikke-akkrediterede højskoler kan ikke udbyde uddannelser på bachelor-niveau, men kun korte, videregående uddannelser. Institutionerne er dog medtaget for at give et fuldstændigt billede, og studerende på institutionerne indgår i det samlede tal for registrerede studerende på videregående uddannelser i denne landebeskrivelse.

Figuren nedenfor viser en grafisk oversigt over det norske videregående uddannelsessystem. Det skal her nævnes, at de norske fagskoler tilbyder erhvervsuddannelser på niveau 5 i den europæiske kvalifikationsramme. Disse uddannelser er dog ikke en del af det videregående uddannelsessystem og er derfor heller ikke medtaget i figuren.

Figur 1: Det norske system for videregående uddannelser

Kilde: Kunnskapsdepartementet (2007): *From kindergarten to adult education*

Som udgangspunkt har alle studerende, der har en grad inden for første cyklus ret til at blive optaget på en overbygning. En række forhold begrænser dog den totale bevægelsesfrihed mellem alle studieområder. På flere uddannelser er der fx krav om, at en hvis andel af studiepointene fra første cyklus skal være hentet fra samme studieområde som overbygningen. For at påbegynde en professionsrettet masteruddannelse er der endvidere krav om, at studerende skal have to års erfaring (European Higher Education Area, 2010).

1.1.1. Afvigelser i forhold til Bologna

På enkelte områder er der afvigelser i forhold til Bologna-ordningen. På visse studier kan der fx læses på ét studieår ("årsstudium"). Inden for enkelte områder er der desuden uddannelser, der fører direkte til en grad i 2. cyklus. Det gælder bl.a. odontologi, lægevidenskab, veterinærvidenskab, psykologi, farmaceut, arkitektur og teologi. Disse uddannelser er som regel 5-årige, men kan også være 5,5-6 år. Endelig er der mulighed for at tage en højskolekandidatgrad, som er en kort videregående uddannelse, der ligger uden for den normale 3+2 ordning. Højskolekandidatgraden er således 2-årig, men er fuldt ud meritgivende i forhold til den 3-årige bacheloruddannelse. (European Higher Education Area, 2010). Højskolekandidatgraden er dog ikke særlig udbredt.

1.2. Det institutionelle landskab

Det nuværende institutionslandskab er i høj grad et resultat af den kvalitetsreform, der blev gennemført i 2003 som en del af implementeringen af Bologna. Siden reformens gennemførelse er antallet af universiteter i Norge fordoblet, og der er blevet flere viden-

skabelige højskoler. Det samlede antal institutioner er dog stort set uændret. Tabel 1 viser en oversigt over institutionerne i henholdsvis 2003 og 2013.

Tabel 1: Institutionslandskabet for videregående uddannelser i Norge

Antal institutioner fordelt på kategori i 2003 og 2013/	2003	2013
Institutionskategori		
Universitet	4	8
Statslig videnskabelig højskole	6	6
Privat videnskabelig højskole	0	3
Statslig akkrediteret højskole	34	28
Privat akkrediteret højskole	0	8
Ikke-akkrediteret statslig højskole	0	1
Ikke-akkrediteret privat højskole	29	21
Sum	73	75

Kilde: (NOKUT, 2013)

Tendensen i institutionslandskabet er, at fagskoler ønsker at blive højskoler, mens højskoler ønsker at blive universiteter. Flere institutioner har fusioneret for at fremme denne udvikling, og flere fusioner er på trapperne. Rationalet er, at der kan opnås højere institutionsstatus gennem fusion – både ved fusioner mellem to eller flere højskoler og – mere oplagt – ved at en højskole fusionerer med et universitet. Dette giver isoleret set færre (og større) institutioner på et stadigt højere niveau i institutionshierarkiet. Hertil skal dog lægges en tendens til "opfyldning nedefra". Fagskoler og andre aktører, som tidligere ikke kunne tilbyde videregående uddannelse, søger nu om og får akkrediteret udbud inden for videregående uddannelse. De nye aktører er som regel væsentlig mindre end eksisterende udbydere. Alle bevægelserne i institutionslandskabet går således opad, både i den forstand at der udvikles stadig flere studier på et højere gradsniveau, og at mange institutioner rykker opad i hierarkiet.

NOKUT vurderer, at denne dynamik både kan have positive og negative effekter. På den positive siden er der den faglige udvikling og engagement, som kan medføre stærkere fagmiljøer samt mere og bedre uddannelse, forskning og udviklingsarbejde. På den negative siden findes der indikationer på, at den institutionelle drift kan gå ud over grunduddannelserne på bachelorniveau, når institutionerne må prioritere kandidatgrad og ph.d. for at kvalificere sig til oprykning (NOKUT, 2013).

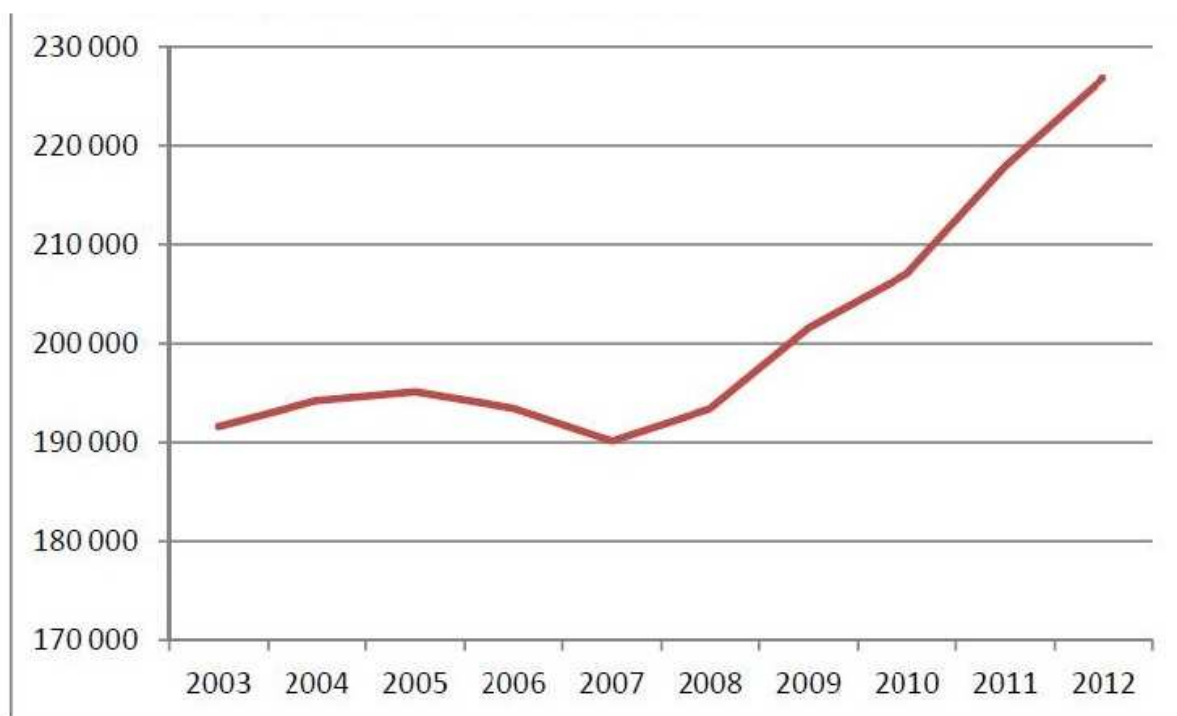
Endelig er der i den norske debat stillet spørgsmålstejn ved, om der er kritisk masse til at understøtte så mange videregående uddannelsesinstitutioner i et land på Norges størrelse. På grund af Norges geografiske udstrækning har adgang til uddannelse dog været et tungtvejende argument for antallet af institutioner.

1.2.1. Studenterprofil

De 75 nuværende institutioner har tilsammen optaget ca. 247.000 studenter. Dette dækker dog over et stort spænd mellem de enkelte institutioner. En fjerdedel har færre end 200 studerende, og halvdelen har færre end 1000 studerende. Den største institution er Oslo Universitet med ca. 27.000 studerende. Ser man på udviklingen af studerende over tid, har der været en betydelig stigning i antallet. I 1985 var antallet af studerende således 85.000, og der var mangel på arbejdskraft med en videregående uddannelse på en

række områder. Tabel 2 viser udviklingen i perioden 2003-2012, hvor der har været en stigning svarende til 18 pct.

Figur 2: Udviklingen i antallet af studerende

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2013b)

Fordelt på institutionstyper ser fordelingen af registrerede studerende ud som vist i Tabel 2.

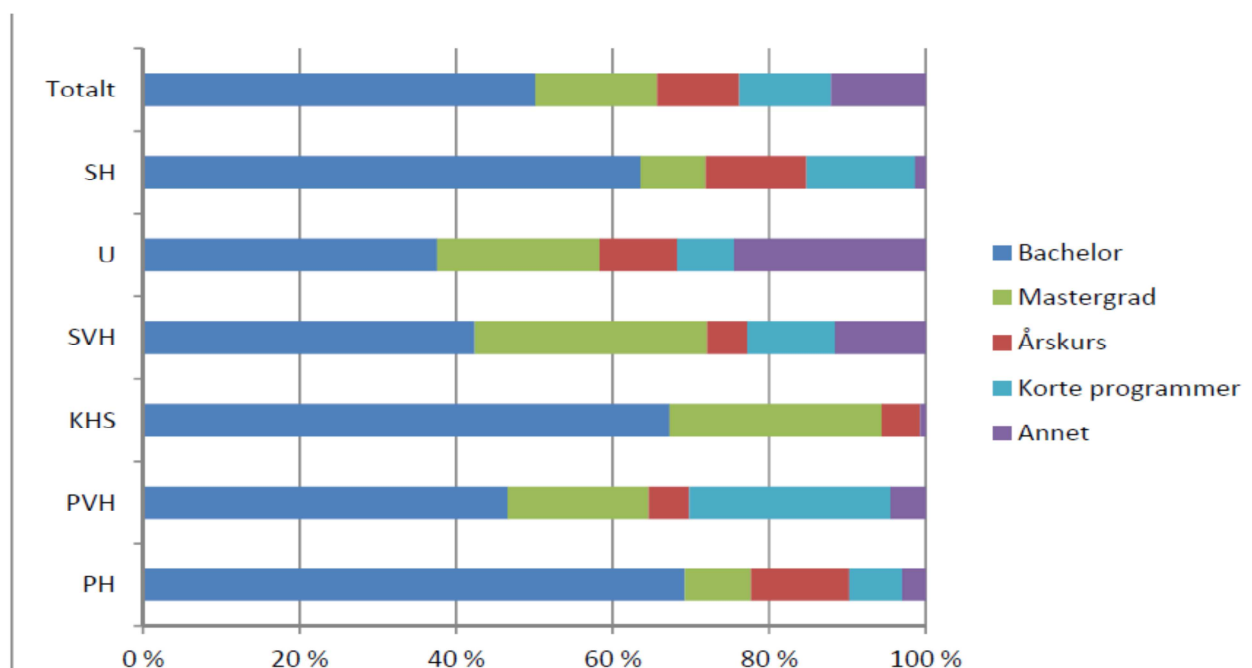
Tabel 2: Antallet af registrerede studerende i 2013 fordelt på institutionstype

Institutionskategori	Antal
Universiteter	106 349
Statslige videnskabelige højskoler	8 838
Statslige højskoler	96 359
Kunsthøjskoler	860
Private videnskabelige højskoler	23 031
Private højskoler	12 099
Sum	247 536

Kilde: NOKUT-Portalen <http://dbh.nsd.uib.no/nokutportal/index.action>

Universiteterne udgør nu den institutionskategori, der har flest registrerede studerende. Dette er dog et forholdsvist nyt fænomen. Så sent som i 2008 var det de statslige højskoler, som havde flest registrerede studerende. Med ændringen i institutionslandskabet og oprykningen til højere institutionskategorier er balancen imidlertid rykket.

Betrakter man antallet af registrerede studerende fordelt på uddannelsestyper, viser Figur 3 fordelingen.

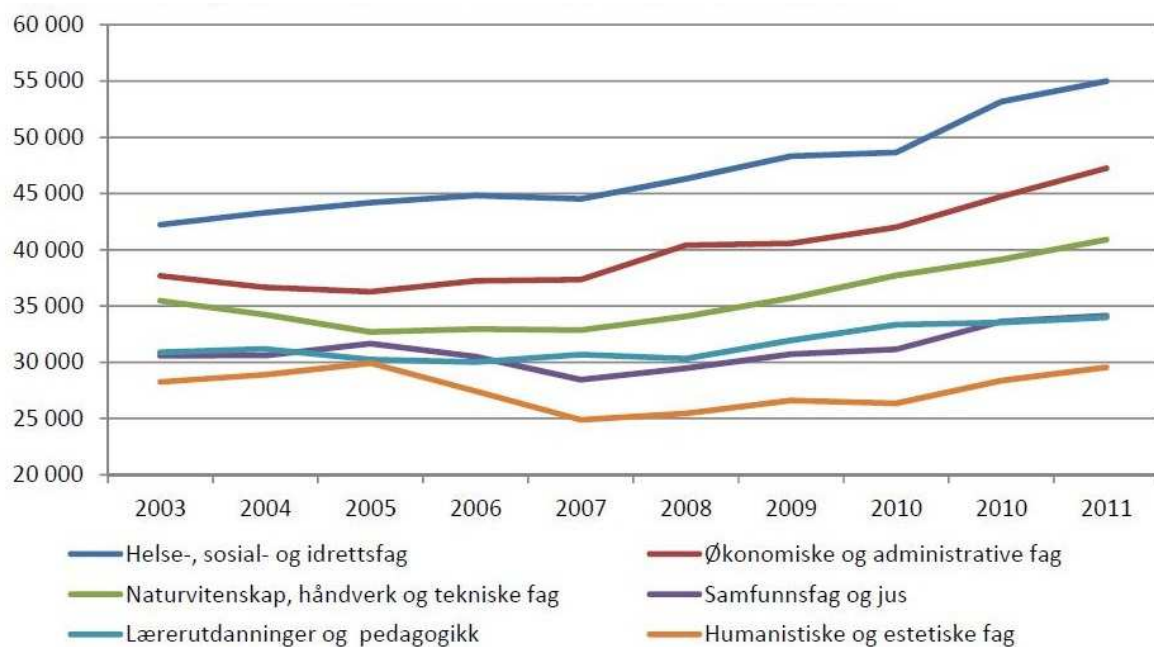
Figur 3: Antal registrerede studerende på uddannelses typer og institutionstyper 2012

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2013b)

Figur 3 viser, at der er variation mellem institutionstyperne i forhold til uddannelses typer. Som udgangspunkt har ikke-videnskabelige højskoler ikke fuldmagt til at oprette uddannelser på masterniveau uden at søge om akkreditering. Dette afspejles blandt andet i, at både de private og statslige højskoler overvejende har bacheloruddannelser. Ca. 22 pct. af alle studerende er på årskurser og kortere udbud. Kategorien "Annet" indeholder forskellige uddannelser, som ikke følger gradstrukturen såsom den femårige integrerede master, lange professionsuddannelser samt højskolekandidat-programmer.

Fordelt på fagområder ser udviklingen blandt registrerede studerende ud som vist i

Figur 4.

Figur 4: Udviklingen i antallet af registrerede studerende fordelt på fagområde

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2013b)

Sundheds- sosial og idrætsfag har haft den klart største stigning med næsten 13.000 studerende svarende til 30 pct. Også økonomiske og administrative fag har haft en kraftig vækst i perioden, mens antallet af studerende på samfunnsfag og jura har holdt sig relativt stabilt (Kunnskapsdepartementet, 2013b).

På NOKUT portalen¹ er det i øvrigt muligt at se en oversigt over antallet af optagne studerende på samtlige fagområder, fordelt på de enkelte uddannelser og institutioner inden for de seneste fem år.

1.2.2. Gennemstrømning

¹ <http://dbh.nsd.uib.no/nokutportal/>

Tabel 3 viser antallet af ansøgere til de videregående uddannelser. Tallet er et bruttotal, som omfatter alle søgealternativer. Som det fremgår af tabellen, er antallet af ansøgere steget betydeligt i de senere år. Universiteterne tegner sig for det største ansøgertal, mens de statslige højskoler tegner sig for den største stigning. Efter et supplerende optag i efteråret 2012, var der 5.701 kvalificerede ansøgere uden en studieplads, hvilket udgør en lille stigning på 79 personer fra 2010. Samtidig var der 377 studier med ledige pladser.

Tabel 3: Antallet i ansøgere til de videregående uddannelser

	2009		2010		2011		2012		Endring 2011-2012	
	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Prosent
SH	271 917	38,0	283 762	37,9	300 189	37,9	323 544	38,7	23 355	7,8
U	377 876	52,8	391 408	52,3	412 524	52,1	432 961	51,8	20 437	5,0
SVH	25 381	3,5	26 431	3,5	27 630	3,5	28 527	3,4	897	3,2
KHS	2 836	0,4	2 307	0,3	4 136	0,5	3 460	0,4	- 676	- 16,3
PVH	16 777	2,3	18 692	2,5	19 633	2,5	18 358	2,2	- 1 275	- 6,5
PH	21 347	3,0	25 241	3,4	28 118	3,5	28 622	3,4	504	1,8
Sum	716 134	100	747 841	100	792 230	100	835 472	100	43 242	5,5

Summerer antal søknader. Data omfatter alle former for finansiering.

Kilde (Kunnskapsdepartementet, 2013b)

Ser man på gennemførelsesgraden, havde 41,4 pct. af de optagne studerende fra efteråret 2008 gennemført en bachelor i foråret 2011. I foråret 2012 var andelen øget til 54,9 pct. Samtidig var frafaldsprocenten også steget. Både frafald og gennemførelse varierer dog markant mellem de enkelte institutionstyper. Tabel 4 viser fordelingen:

Tabel 4: Gennemførelse og frafald for studerende, som er optaget efteråret 2008 – til den 3-årige bachelor uddannelse på fuld tid foråret 2011 og foråret 2012

Institusjon	Høst 2008	Vår 2011			Vår 2012		
		% fullført grad	% fortsatt student	% frafall	% fullført grad	% fortsatt student	% frafall
Statlige høyskoler	14 517	51,8	23,6	24,6	63,2	8,9	28,0
Universiteter	13 715	28,5	38,2	33,2	43,8	20,2	35,9
Statlige vitenskapelige høyskoler	895	44,8	35,2	20	69,2	8,7	22,1
Kunsthøyskoler	110	78,2	10,9	10,9	91,8	1,8	6,4
Private høyskoler	1 287	54,3	17,9	27,7	65,3	4,0	30,6
Sum	30 524	41,4	30,2	28,4	54,9	13,7	31,4

Rapportering mangler for KHIB.

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2013b)

Et specielt problem i forhold til statistikken på bachelorniveau er, at studerende ved universiteter, som går direkte videre til en kandidatuddannelse (uden at bede om "bachelorvitnemål") i mange tilfælde ikke registreres som havende fuldført en bachelorgrad. Tallene for en fuldført grad bliver derfor kunstigt lavere, og tallene for fortsat studerende tilsvarende højere.

På den toårige kandidatdel (masteruddannelsen) ser fordelingen ud som vist i Tabel 5:

Tabel 5: Gennemførelse og frafald for studerende, som er optaget i efteråret 2009 – på den 2-årige kandidatuddannelse (masteruddannelse)

Institusjon	Høst 2009	Vår 2011			Vår 2012		
		% fullført grad	% fortsatt student	% frafall	% fullført grad	% fortsatt student	% frafall
Statlige høyskoler	952	27,1	49,5	23,4	48,1	18,9	33,0
Universiteter	5 657	38,5	46,2	15,3	64,7	16,1	19,2
Statlige vitenskapelige høyskoler	819	51,6	40,0	8,3	78,4	9,0	12,6
Kunsthøyskoler	96	80,2	11,5	8,3	88,5	3,1	8,3
Private vitenskapelige høyskoler	646	4,6	62,4	33,0	10,4	5,9	83,7
Private høyskoler	58	13,8	55,2	31,0	20,7	37,9	41,4
Sum	8 228	36,1	46,9	17,0	59,8	14,9	25,2

HiAk, HiBu, HiNe, HiT, HiÅ, AHO, NIH, KHiB og ATH har ikke rapportert møtt-tall.

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2013b)

Som Tabel 5 viser, fuldførte 36,1 pct. på normeret tid på den toårige kandidatuddannelse. Et år senere er gennemførelsesprocenten øget til 58,9 pct. Samlet set er gennemstrømningen i de videregående uddannelser i Norge lav sammenholdt med de øvrige OECD lande. 59 pct. gennemfører mod et gennemsnit på 68 pct. for de øvrige OECD lande (OECD, 2013).

1.3. De formelle efter- og videreuddannelser

De fleste formelle efter- og videreuddannelsesaktiviteter i Norge udbydes af højskoler og er og er rettet mod ansatte i den offentlige sektor, særligt inden for uddannelsessektoren samt sundheds- og socialektoren. Ca. 15.000 studerende deltager årligt i efter- og videreuddannelse udbudt af universiteter og højskoler. En tredjedel af de studerende i efter- og videreuddannelse følger økonomisk-administrative fag, som både er rettet mod den offentlige og den private sektor. Undersøgelsen fra 2009 peger på, at de fleste universiteter og højskoler *ikke* ser på efter- og videreuddannelse som et strategisk satsningsområde. Nogle har tidligere satset på området, men de har oplevet, at forventningerne til udviklingen af området ikke er blevet realiseret, og de har efterfølgende nedjusteret aktiviteterne med henvisning til dels manglende efterspørgsel dels dårlige rammebetingelser (Brandt, Thune, & Ure, 2009).

En rapport fra 2010 fra Universitets- og Høgskolerådet peger netop på, at den nuværende budgetmodel ikke giver incitamenter til at satse på efter- og videreuddannelse, men snarere har perspektiv på unge fuldtidsstuderende med lavest muligt frafald, som fuldfører studier indenfor normeret tid. En institution som satser markant på eftervidereuddannelse risikerer langt større fluktuation i den resultatafhængige del af budgettet. Rapporten peger endvidere på, at studietilbud, som har været omtalt som videreuddannelse, indirekte har relateret sig til det formelle uddannelsessystem, idet der typisk har været tale om udbud, som ikke er elementer i gradsstrukturen, men som samtidig har haft personer med specifikke grads- eller professionsuddannelser som målgruppe.

Historisk har ansvaret for en del af disse efter- og videreuddannelser ligget uden for universitets og højskolesystemet, fx i sundhedsvæsenet eller brancheorganisationer. Sygehusene har for eksempel haft ansvar for en række specialiseringsuddannelser for sundhedspersonale, som senere blev universitets- og højskolesektorens ansvar (Universitets- og højskolerådet, 2010).

En række initiativer er blevet igangsat for at fremme udbuddet af efter- og videreuddannelse.

- I Nordnorge har Kunnskapsdepartementet givet landsdelens læresteder til opgave at udforme en samfundskontrakt for videregående uddannelse i Nordnorge. Kontrakten skal være mellem de nordnorske læresteder og centrale aktører i landsdelens arbejds- og samfundsliv. Erfaringerne fra Nordnorge skal danne grundlag for tilsvarende initiativer i andre dele af landet.
- Norges Universitet (www.norgesuniversitet.no) er et andet initiativ fra Kunnskapsdepartementet, der skal fremme og videreudvikle teknologistøttet efter- og videreuddannelse på universiteter og højskoler i Norge. I 2014 vil der i regi af Norges Universitet blive gennemført en kortlægning af udbredelse og omfang af teknologistøttet eftervidereuddannelse udbudt af norske universiteter og højskoler (Norges Universitet, 2014).
- Endelig nedsatte Stoltenberg regeringen i 2013 et udvalg, som skulle se på, hvordan de offentlige myndigheder og institutioner skulle forholde sig til den hastige fremvækst af videregående uddannelse udbudt via nettet. Et særligt perspektiv var de såkaldte MOOCs, som kan påvirke dimensioneringsmekanismer fremadrettet. Udvalget kom med en første rapport i 2013, og vil komme med sin endelige rapport i foråret 2014 (Kunnskapsdepartementet, 2013)
- Senest har Kunnskapsdepartementet nedsat et ekspertudvalg med henblik på at komme med anbefalinger til, hvorvidt og ud for hvilke principper den norske kvalifikationsramme skal åbne op for ikke formelle uddannelser gennem ækvivalering eller indplacering.

1.3.1. Nogle hovedgrupper

Masterprogrammer

Der findes en række masterprogrammer, der er tilpasset personer i beskæftigelse, der ønsker at videreuddanne sig. Der findes to slags programmer: Et masterprogram, som forudsætter fordybning (80 studiepoint².) samt erfaringsbaserede masterprogrammer, der er en kombination af fagkundskab og tilstrækkelig relevant praksiserfaring.

Specialistuddannelser

Specialistuddannelser er uddannelser, som ikke nødvendigvis er tilpasset en gradsstruktur, men som er en videreuddannelse fx inden for anæsthesisygepleje. Disse kan bygge oven på en BA eller en kandidatuddannelse. På bachelorniveau findes der forskellige specialiseringer (op til 90 stp.), som i dag ikke fører frem til hverken en grad eller en kvalifi-

² Studiepoint svarer til ECTS

kation. De er ofte knyttet til specielle stillingskategorier og skaber dermed de facto egne kompetenceniveauer.

Mastergrader udenfor norsk gradsstruktur

En særlig kategori udgøres af uddannelser à la typen *Master of Business Administration* (MBA), som er rettet mod personer med en videregående uddannelse, men uden en tidligere uddannelse på bachelorniveau i økonomi og ledelse.

Enkeltemner eller emnegrupper som videreuddannelse

Endelig omfatter udbuddet også enkeltemner/kurser, som ikke indgår som en del af et program eller specialisering. Disse tilbud giver studiepoint, som kan være beskrevet som studiepoint på bachelorniveau eller videregående niveau.

1.4. Eksempler på løndannelse nyuddannede.

NIFU har siden 1972 udført undersøgelser blandt kandidater fra universiteter og højskoler om deres tilpasning på arbejdsmarkedet. Undersøgelserne omhandler bl.a. graden af beskæftigelse, ledighed, hvor kandidaterne arbejder, jobfunktion, lønniveau mv. De seneste år har undersøgelsen også indeholdt spørgsmål om uddannelsernes kvalitet og relevans.

Den seneste gennemførte kandidatundersøgelse stammer fra 2011. Undersøgelsen omfatter de fleste kandidater med en mastergrad samt enkelte grupper med en bachelorgrad med afgang i 2011 fra en videregående uddannelsesinstitution. Undersøgelsen er foretaget et halvt år efter eksamen blandt kandidaterne.

Kandidaterne blev på daværende tidspunkt uddannet på et gunstigt tidspunkt og dimitterledigheden var relativ lav – dog med variation på de enkelte fagområder. Tabel 6 viser fordelingen:

Tabel 6: Andel arbejdsledige kandidater årgang 2011 af arbejdsstyrken

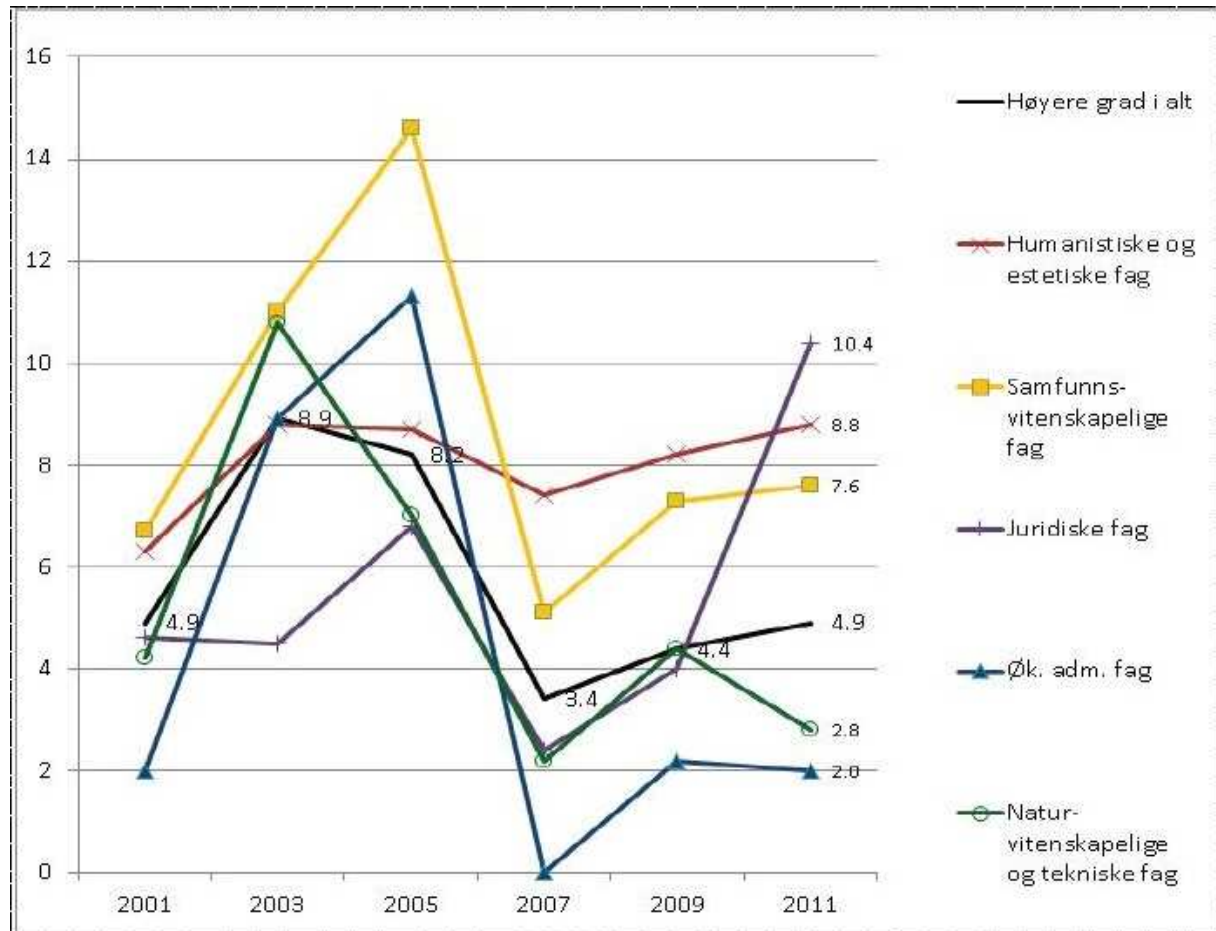
	Andel ledige	N
Alle	5,8	2579
Master totalt	5,9	2140
Humanistiske og estetiske fag	7,1	327
Pedagogikk og læreruddanning	2,0	202
Samfunnsfag	6,8	367
Juridiske fag	7,7	89
Økonomisk-administrative fag	4,3	233
Naturvitenskapelige og tekniske fag	7,3	529
Helse og sosial	4,1	297
Primærnæringsfag	6,5	31
Idrettsfag	4,1	49
Bachelor totalt	5,9	439
Økonomisk-administrative fag	7	101
Ingeniør	4,7	338

Kilde: (NIFU, 2012)

Mens der indenfor det pædagogiske område og læreruddannelsen stort set kun eksisterer det, man kunne kalde en strukturel ledighed på 2 pct., topper kandidater fra det juridiske område med en ledighed på 7,7 pct.

At dimittendledigheden er moderat, betyder dog ikke nødvendigvis, at der er match mellem uddannelsesbaggrund og typen af beskæftigelse. Figur 5 viser andelen af dimittender i perioden 2001-2011 fordelt på fagområder, som anser sig selv som værende i ufrivilligt, irrelevant beskæftigelse. Samtlige nedslagspunkter er foretaget et halvt år efter afgangseksamen.

Figur 5: Andelen af kandidater med irrelevant arbejde 2001-2011

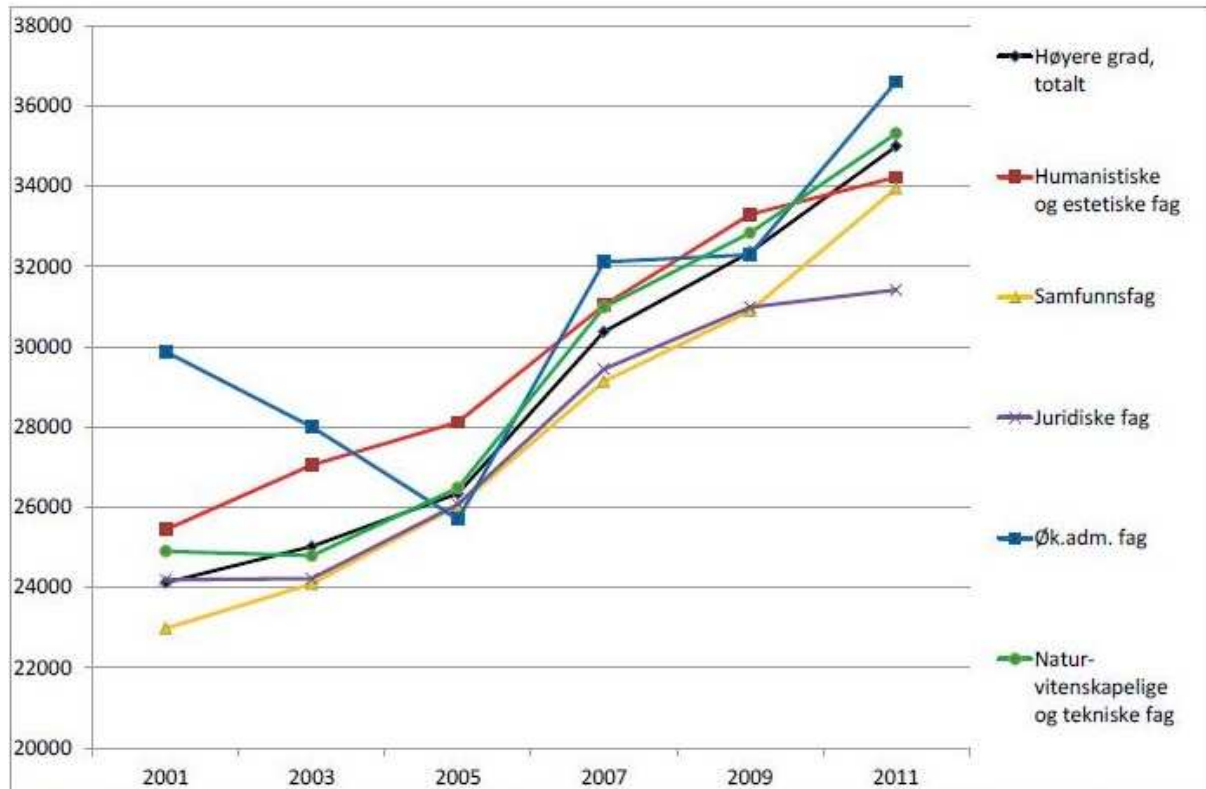
Kilde: (NIFU, 2012)

Som Figur 5 viser, er det især jurister, samfundsvidenskabelige fag samt humanister, der påtager sig arbejde, der ikke direkte modsvarer deres kvalifikationer. Dette kan være en indikator for et delvist, suboptimalt arbejdsmarked.

Løndannelsen er en anden indikator på, om der er match mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft. Betragter man den ordinære brutto månedsløn for heltidsansatte kandidater, som arbejder i en fuldtidsstilling i Norge et halvt år efter eksamen, ser lønudvikling i perioden 2001-2011 ud som afbilledet i

Figur 6 nedenfor.

Figur 6: Lønudvikling for fuldtidsansatte kandidater 6 måneder efter eksamen

Kilde: (NIFU, 2012)

Som Figur 6 viser, er den gennemsnitlige løn for kandidater på ca. NOK 35.000 i 2011 relativt høj sammenlignet med Danmark. Det kan endvidere bemærkes, at fx juristernes relativt høje dimittendledighed samt høje andel med irrelevant arbejde giver sig udslag i løndannelsen. Således havde juristerne i 2011 den laveste, gennemsnitlige dimittendløn.

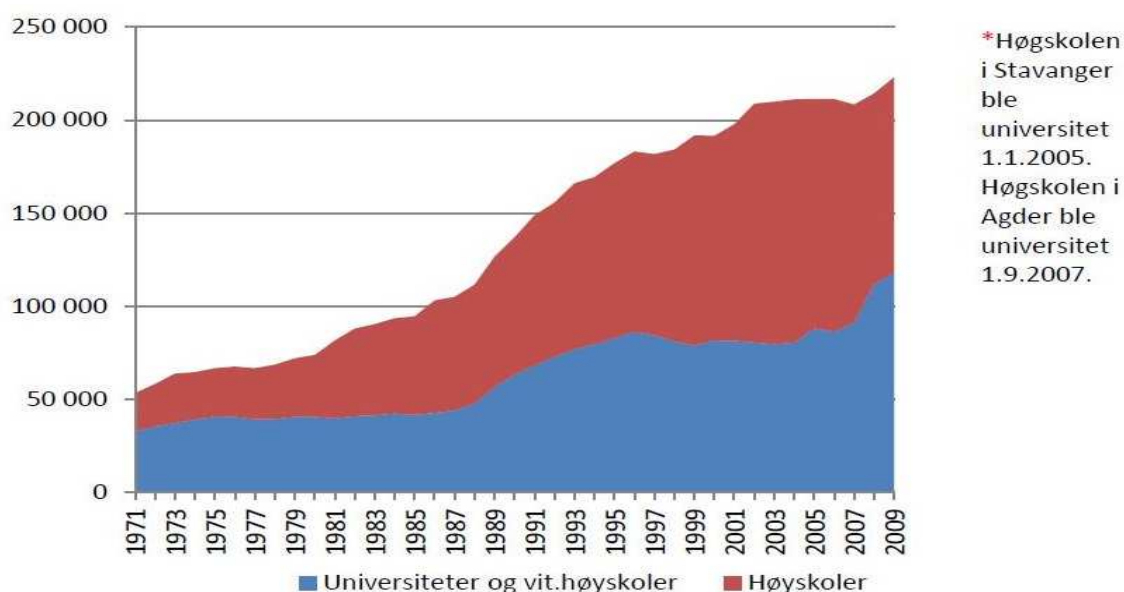
2. Dimensionering og brug af dimensionering

Med dimensionering af de videregående uddannelser menes regulering af det samlede udbud af videregående uddannelse i forhold til behovet for kvalificeret arbejdskraft i samfundet. Dimensionering finder også sted på institutionsniveau i tildelingen af kapacitet mellem de forskellige fagområder og forskellige institutioner. Dimensionering kan indebære både at fremme øget optagelseskapacitet, men også i visse tilfælde at begrænse optaget især for særligt dyre uddannelser (Kunnskapsdepartementet, 2014).

I Norge har universiteter og videnskabelige højskoler som udgangspunkt ret til at udbyde nye videregående uddannelser uden dimensionering, mens højskoler, der er godkendte udbydere af videregående uddannelser, kan udbyde nye uddannelser til og med bachelorniveau med nogenlunde frit optag. De øvrige højskoler kan kun udbyde uddannelser efter forudgående uddannelsesakkreditering. Hvis en institution ønsker at få udvidet sin udbudsret, kan institutionen blive godkendt hertil efter en positiv institutionsakkreditering. Styring af uddannelsernes geografiske placering og den regionale spredning af uddannelsesudbuddene reguleres således ikke direkte gennem dimensionering (Johannessen, 2013).

Den overordnede målsætning for dimensioneringen af de videregående uddannelser i Norge har været at give plads til så mange studerende som muligt – både for at opfylde den enkeltes ønske, men også for at imødekomme samfundets behov for højtuddannet arbejdskraft. De studerendes valgfrihed er primært begrænset gennem, at finansierings-systemet for de videregående uddannelser sætter en ramme for, hvor mange studiepladser, der inkluderes i institutionernes basisbevillinger. Effekten af målsætningen om at give plads til så mange studerende som muligt afspejles i Figur 7, som viser udviklingen i antallet af studerende på videregående uddannelser i Norge siden 1970'erne.

Figur 7: Antal studerende på videregående uddannelser i Norge 1971-2009

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2010)

Med kvalitetsreformen har de norske institutioner fået bedre rammebetingelser for omstrukturering og incitamenter til bedre at tilpasse uddannelserne efter ansøgernes interesser og samfundets behov. Nu kan institutionerne selv etablere og lukke uddannelser, der har en varighed på op til tre år. Endvidere lægger kvalitetsreformen op til, at færre uddannelser vil blive reguleret ved fastsættelse af minimumsantal for optag på hver institution (Kunnskapsdepartementet, 2014).

Finansieringen af de videregående uddannelser sætter dog en grænse for antallet af studerende, som indgår i en institutions basisbevilling, da basisbevillingen ikke uden videre bliver opjusteret, hvis institutionerne øger optaget ud over de fastsatte krav. Kun den aktivitetsbestemte bevilling stiger ved øget gennemstrømning (se afsnit 2.2.1). Tabel 7 opsummerer dimensioneringen af de norske, videregående uddannelser.

Tabel 7: Dimensioneringen af de norske, videregående uddannelser

Dimensioneringsparameter	Beslutningsniveau/Politikredskab
Beslutningsniveau for fastlæggelse af kapacitet	Institutionerne, mål og resultatkontrakter samt statslige bevillinger
Kriterier, som ligger til grund for dimensionering	Institutionernes kapacitet samt efterspørgsel
Arbejdsdeling mellem centralt niveau og institutioner	Styringsdialog med institutionerne samt finansiering
Mekanismer for regulering af kapacitet	Policy-signaler, økonomiske begrænsninger samt kandidatmålstal.

Kilde: TI med inspiration fra (Norges offentlige utredninger 2000: 14, 2000)

2.1. Prognoser og fremskrivninger

I Norge er der flere eksempler på, at det har været vanskeligt at dimensionere de enkelte uddannelser ud fra prognoser. Den virkelighed, som prognoserne vil beskrive, er ofte ikke mulig at beregne. Nøjagtigheden af prognoserne har været lav, og beslutninger om at ændre optagelseskapaleteten er ofte blevet ændret efter få år. Prognoser og fremskrivninger anvendes derfor kun i begrænset omfang i forbindelse med dimensionering fra centralt hold. Universiteter og højskoler har et eget ansvar for at dimensionere kapacitet og tilbud på det enkelte fagfelt i tråd med samfundets behov for arbejdskraft og kompetencer.

For enkelte uddannelsesområder foretages dog en mere central dimensionering baseret på aktuel efterspørgsel samt prognoser. Statistisk Sentralbyrå (SSB) har gennem mange år lavet prognoser og fremskrivninger for arbejdskraftbehov (Arbejdskraftundersøkelse). Inden for undervisningsområdet og sundhedsvæsenet er der særlige modeller kaldet LÆRERMOD og HELSEMOD (også ved SSB). Modellerne baseres på fremskrivninger af udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft.

I en af de seneste prognoser fra SSB frem mod 2030 peges der på, at markedet for arbejdskraft med en universitets- eller højskoleuddannelse på bachelor eller kandidatniveau samlet set vil være mættet. På et mere detaljeret niveau peger prognoserne dog på mangel på sygeplejersker og lærere og overskud af personer med en samfundsvidenskabelig uddannelse samt på ingeniører frem mod 2030.³ Prognosen er én af årsagerne til,

³ http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/aktuelle-analyser/aktuelle-analyser-om-hoyere-utdanning/fagfolk-larere-og-sykepleiere-blir-mange.html?id=748051

at der er blevet opstillet kandidatmåltal for netop sundhedsuddannelserne og læreruddannelsen i statsbudgettet for 2014, hvori der er opstillet mål for, hvor mange ekstra studiepladser de relevante institutioner kan optage i det kommende budgetår.

Tidligere regulerede Departementet kapaciteten i sundhedsuddannelserne gennem det såkaldte "aktivitetskrav". Dette betød, at der var krav til, hvor mange 60-studiepointsenheder studerende samlet set havde produceret det første studieår på de pågældende studier. Disse blev skaleret op ved tildeling af nye studiepladser. Departementet har dog ændret praksis i styringen af kapaciteten med den begrundelse, at det er mere hensigtsmæssigt at stille krav til, hvor mange kandidater, der bliver færdige. Derfor gennemførte Departementet en teknisk overgang fra aktivitetskrav til kandidatmåltal fra 2014 for sundhedsuddannelser og læreruddannelsen.

Der er lagt vægt på at bruge en enkelt metode i beregningen af kandidatsmåltallene. Kandidatmåltallet for 2014 sættes som udgangspunkt til gennemsnittet for produktionen af kandidater fra den enkelte uddannelse i perioden 2009-12. Dog justeres for eventuelle nye studiepladser. Som grundlag lægges et forhold mellem nye studiepladser og kandidater på 1:0,8 (for at tage højde for frafald). Hvis kandidatmåltallene efter denne beregningen bliver lavere end 80 pct. af tidligere aktivitetskrav for uddannelsen, sættes kandidatmåltallet til 80 pct. af aktivitetskravet. Kandidatmåltallet for den enkelte institution er kun et mindstekrav.

Ved ændrede behov for sundhedspersonale og lærere kan kandidatmåltallene ændres. Behovet for justeringer baseres bl.a. på statistiske prognoser.

Som noget nyt er der også indarbejdet en regel om, at der ikke udbydes undervisnings-tilbud til grupper under 20 personer på bacheloruddannelser (Kunnskapsdepartementet, 2013). Dette har rejst en del debat og kritik fra mindre uddannelser (se bl.a. (Hege Larsen, 2013)).

Kunnskapsdepartementet benytter også prognoser og statistiske fremskrivninger som baggrund for tildeling af **nye** studiepladser over statsbudgettet på andre uddannelsesområder end sundheds- og lærerområdet. Samtidig ser Departementet på udviklingen i ansøgertallet totalt set og for den enkelte uddannelse fra år til år. Departementet kan også benytte denne information (prognoser og ansøgertal) til at omfordele studiepladser mellem institutionerne, men dette gøres kun i begrænset omfang. Igen er det decentrale ansvar for dimensioneringen på institutionsplan et vigtigt argument for at undlade central styring.

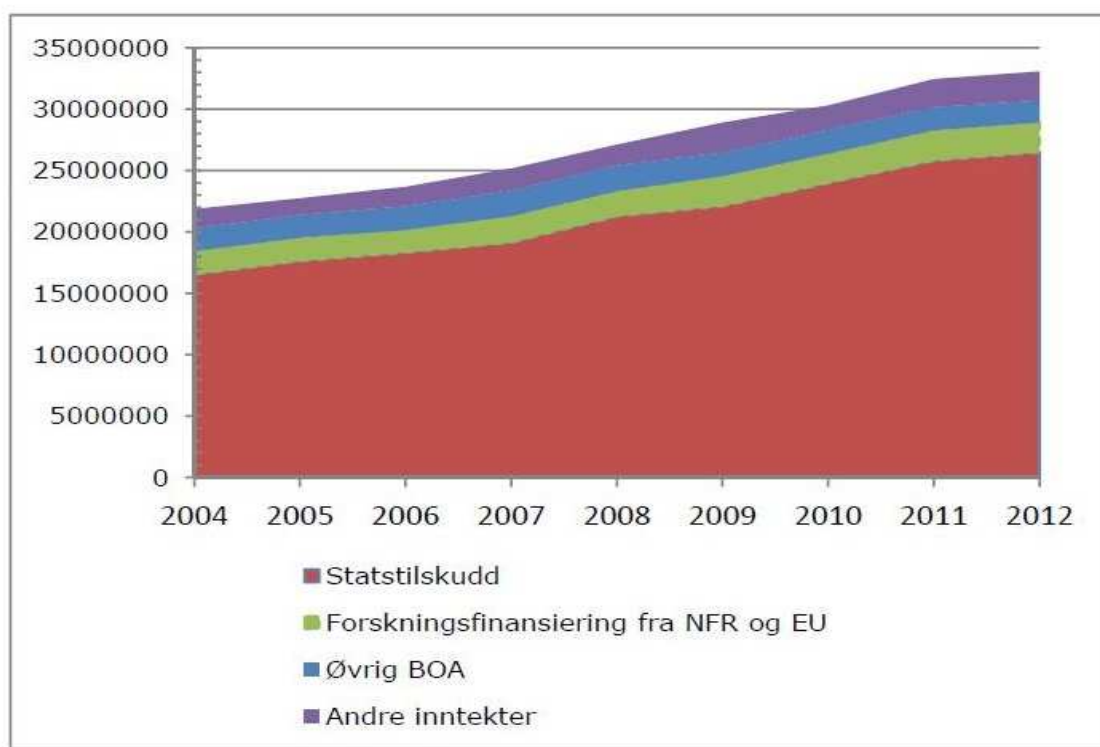
Mod slutningen af 2010 udgav Kunnskapsdepartementet rapporten "*Tilbud og etterspørsel etter høyere utdannet arbeidskraft fram mot 2020*". Resultater fra rapporten dannede grundlag for prioriteringer, som blev foretaget med statsbudgettet for 2011 ved fordeling af nye studiepladser.

I arbejdet med at følge behovet for optagskapacitet ved norske universiteter og højskoler benyttes også data om befolkningsfremskrivninger fra Statistisk sentralbyrå (SSB) koblet op mod studietilbøjelighed (dvs. sandsynligheden for, at en person fra en årgang vil tage en videregående uddannelse) (Wold, 2014).

2.2. Finansiering

De finansielle ressourcer til videregående uddannelse er øget betydeligt inden for de seneste ti år. De samlede ressourcer til statslige universiteter og højskoler er således steget fra NOK 22 milliarder til NOK 33 milliarder i perioden 2004-12. Medregnes de private højskoler udgør de samlede finansielle ressourcer ca. NOK 36 milliarder 2012. Figur 8 viser udviklingen:

Figur 8: Finansielle ressourcer for videregående uddannelser 204-2012 i 1000 NOK (statslig sektor)

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2013b)

Statstilskuddet udgør hovedparten af finansieringen. Tilskuddet er steget kraftigt i perioden 2004-2012 og udgjorde ca. NOK 28 milliarder i 2012. Det statslige tilskud udgør i gennemsnit 77 pct. af driftsindtægterne for de videregående uddannelsesinstitutioner. Andelen er 80 pct., hvis kun de statslige institutioner medtages (Kunnskapsdepartementet, 2013b).

Den overordnede rammefinansiering for de videregående uddannelser i Norge dækker både over langsigtede og strategiske ressourcer, der fastlægges på grundlag af specifikke prioriteringer over tid for de forskellige institutioner, samt resultatbaserede midler for uddannelse og forskning. Siden 2006 har finansieringssystemet for universiteter og højskoler været ens.

2.2.1. Finansieringsmodel

Overordnet set er finansieringssystemet opbygget af tre bevillingstyper: Basis-, undervisnings- og forskningsbevilling. Da finansieringssystemet blev etableret i 2002, var ud-

gangspunktet for fordelingen mellem de tre typer, at basisbevillingen udgjorde 60 pct. af den samlede bevilling, undervisningsbevillingen udgjorde 25 pct. og 15 pct. gik til forskningsbevillingen. Denne fordeling har dog forskubbet sig over tid – bl.a. som følge af en åben budgetramme for undervisningsbevillingen. I tilstandsrapporten for de videregående uddannelser for 2013 fremgår det, at basisbevillingen i dag udgør ca. 70 pct. af den samlede bevilling til institutionerne, mens bevillingen til undervisning i dag udgør i gennemsnit 24 pct.. For den enkelte institution fastsættes denne bevilling på baggrund af opnåede resultater og faste takster. Endelig udgør forskningsbevillingen i dag i gennemsnit 6 pct. af den enkelte institutions samlede bevilling. Også forskningsbevillingen fastsættes på baggrund af opnåede resultater og en fast samlet ramme. Fordelingen mellem de tre bevillingstyper varierer således fra institution til institution. Ser man alene på universiteterne udgør basisbevillingen eksempelvis kun ca. 55 pct. i gennemsnit (Forskerforbundet, 2014).

Uddannelsesinstitutionerne er underlagt en overordnet mål- og resultatkontrakt og har en årlig styringsdialog med Kunnskapsdepartementet i forhold til mål- og resultatopfyldelse, som er gældende for hele blokbevillingen, hvilket vil sige både basismidler og de resultatbaserede midler. Mål- og resultatstrukturen er således en overordnet ramme, inden for hvilken institutionerne har vide beføjelser i forhold til den strategiske udvikling, administration, koordinering og planlægning (DEA, 2011).

Bestyrelsen for hver institution er ansvarlig for forvaltningen af de overordnede rammer i bevillingen og kan dermed foretage de nødvendige prioriteringer for at nå de fastsatte mål. Rammefinansieringen giver institutionerne et strategisk manøvrerum for at prioritere de aktiviteter og områder, de vil fokusere på, med henblik på at bidrage til at opnå sektormål og deres egne virksomhedsmål. Hver institution skal vurdere, i hvilket omfang de anvender de nationale incitamenter til uddannelse og forskning i den interne fordeling af midlerne. Desuden kan den enkelte institution vurdere, om det har sine egne supplerende incitamenter til at støtte deres egne strategier. Kunnskapsdepartementet bruger styringsdialogen til at følge op på de institutionelle mål og opnåede resultater for hele rammebevillingen.

Basisbevillingen

Formålet med basisbevillingen i finansieringssystemet er at sikre stabilitet i ressourcetilgangen og give mulighed for særskilte politiske prioriteringer. Bevillingen er fastsat med udgangspunkt i historiske budgetrammer og gives som en fast ramme uafhængigt af opnåede resultater. Basisbevillingen varierer mellem institutionerne og finansieres på baggrund af særskilte prioriteringer, bredde i fagtilbud, distriktshensyn, drift, leje og vedligeholdelse af bygninger. I en evaluering fra 2009 af bevillingssystemet kritiseres det historiske udgangspunkt for tildeling af basismidler for, at omkostningsbærerne ikke er synliggjorte, og at det derfor er vanskeligt at forstå, hvorfor institutionerne får de beløb, de gør (DEA, 2011).

Basisbevillingen er ikke formålsopdelt. Dog indgår et antal centralt finansierede rekrutteringsstillinger (stipendiater) til hver institution, som institutionerne har fået en fast sats for, da de blev oprettet. Bevillingen til rekrutteringsstillinger er ikke skilt ud fra den samlede basisbevilling, men det er fra Kunnskapsdepartementets side forventet, at den enkelte institution som minimum har det antal stipendiater ansat, som er finansieret. Dette

betyder i praksis, at en del af basisbevillingen opleves som værende øremærket. (Kvaal, 2014).

Resultatbaserede midler

De resultatbaserede midler i finansieringssystemet skal afspejle, hvor gode resultater den enkelte institution har opnået på forskellige indikatorer. Indikatorerne skal stimulere institutionerne til at forbedre egne resultater, og de valgte indikatorer genspejler resultatstyring fremfor indsatsstyring. Størrelsen på bevillingen siger ikke noget om, hvor en stor andel af bevillingen departementet forventer, at institutionerne skal benytte på henholdsvis uddannelse og forskning. De resultatbaserede midler indgår på lige linje med de strategiske midler i den samlede bevilling, som institutionerne har til rådighed for egne prioriteringer, og bevillinger gives dermed som udgangspunkt som en samlet blok uden øremærkning (Kunnskapsdepartementet, 2013).

Undervisningskomponenter

Formålet med undervisningskomponenterne er at stimulere institutionerne til at arbejde for at sikre effektivitet i undervisningen. Undervisningskomponenterne har en åben budgetramme, som betyder, at bevillingerne er afhængige af udviklingen og resultaterne inden for bestemte indikatorer. Dette indebærer, at hvis en institution øger sin aktivitet, får den en øget bevilling. Den åbne budgetramme medfører samtidig, at hvis alle institutionerne øger aktiviteten på samme tid, øges den samlede, statslige budgetramme.

De to indikatorer, der er tilknyttet undervisningskomponenten, er følgende:

- 1) *Antal aflagte studiepointsenheder (SPE)*: Begrundelsen for denne indikator er, at højt aktivitetsniveau er et tegn på, at opbygningen af studiet er af god kvalitet. Bevillingen beregnes på grundlag af ændringer i antallet af aflagte 60-studiepointsenheder (svarende til et studieår). Denne komponent svarer til STÅ-midler i Danmark. For at skabe lige stærke incitamenter uafhængig af fag, er uddannelserne delt ind i seks kategorier (A-F) med satser, som afspejler forskellig grader af undervisnings- og udstyrsintensitet (se Tabel 8). Satserne er faste, dog sker der en årlig pris- og lønregulering.

Ved tildeling af nye studiepladser fra centralt hold lægges 60 pct. af kategorisatsen for en studieplads til basisbevillingen. Hvis en institution eksempelvis opretter en ny studieplads inden for medicin, som er en kategori A uddannelse, vil institutionen modtage 211.000 NOK i budgettet for 2014 (svarende til 60 pct. af kategorisatsen). De resterende 140.000 NOK (svarende til 40 pct. af kategorisatsen) modtager institutionen to år senere – dvs. i år 2016. Det er dog under forudsætning af, at den medicinstuderende har aflagt det normerede antal studiepoint (Kvaal, 2014).

Her skal det bemærkes, at gennemstrømningen i de videregående uddannelser i Norge er lav sammenholdt med de øvrige OECD lande. 59 pct. gennemfører mod et gennemsnit på 68 pct. for de øvrige OECD lande.⁴

⁴ OECD Education at a Glance 2013

- 2) *Antallet af ind- og udrejsende udvekslingsstuderende:* Begrundelsen for denne indikator er, at det, at norske studerende rejser ud og bringer kompetencer og indtryk med sig hjem, samt at udenlandske studerende kommer til Norge og beriger det norske studiemiljø, er med til at øge kvaliteten af de norske uddannelser. Bonus for udvekslingsstuderende beregnes på grundlag af ændringer i antallet af ind- og udrejsende udvekslingsstuderende med aftaler af mindst tre måneders varighed. Bonus udgør en fast sats pr. studerende. Bonusordningen omfatter kun kvoteprogrammer, mens individuelle aftaler samt stipendiater og andre forskerprogrammer ikke indgår.

Tabel 8 viser en oversigt over taksterne for kategorierne A-F samt taksten for udvekslingsstuderende.

Tabel 8: Kategorier og satser for uddannelseskomponenterne

Kategori	Uddannelse	Aktivitetsbestemt (40 %)	Strategisk tildeling (60 %)	Sum (NOK)
A	Kliniske uddannelser mv.	140.000	211.000	351.000
B	5-årige kandidatuddannelser i arkitektur og design, udøvende kunst- og musikuddannelser, professionsuddannelser i psykologi og farmaci mv.	107.000	158.000	265.000
C	Naturvidenskabelige uddannelser på kandidatniveau, faglæreruddannelser i musik mv.	71.000	108.000	179.000
D	Samfundsfaglige og humanistiske uddannelser på kandidatniveau mv.	51.000	76.000	127.000
E	Sygeplejesker, lærere, journalister, ingeniører mv.	43.000	65.000	108.000
F	Samfundsfaglige og humanistiske uddannelser på bachelorniveau, pædagoger, bibliotekarere mv.	35.000	53.000	88.000
Udvekslingsstuderende	Ind- og udrejsende studerende			7.500

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2013)

Forskningskomponenter

Forskningskomponenterne skal stimulere til øget forskningsaktivitet og omfordele resourcer til institutioner med forskningsmiljøer, som opnår gode resultater. Forskningsinci-

tamentene har, i modsætning til uddannelsesincitamentene, en lukket budgetramme for sektoren og beregnes som en resultatbaseret omfordeling mellem institutionerne. Dette indebærer, at forskningsbevillingen for den enkelte institution vil afhænge af institutionens egne resultater i forhold til de andre institutioners resultater. Eftersom de totale midler, som fordeles, har en fast ramme og resultaterne for sektoren som helhed varierer fra år til år, vil satsen pr. indikator også variere fra år til år. Institutionernes opnåede resultater måles på følgende fire indikatorer:

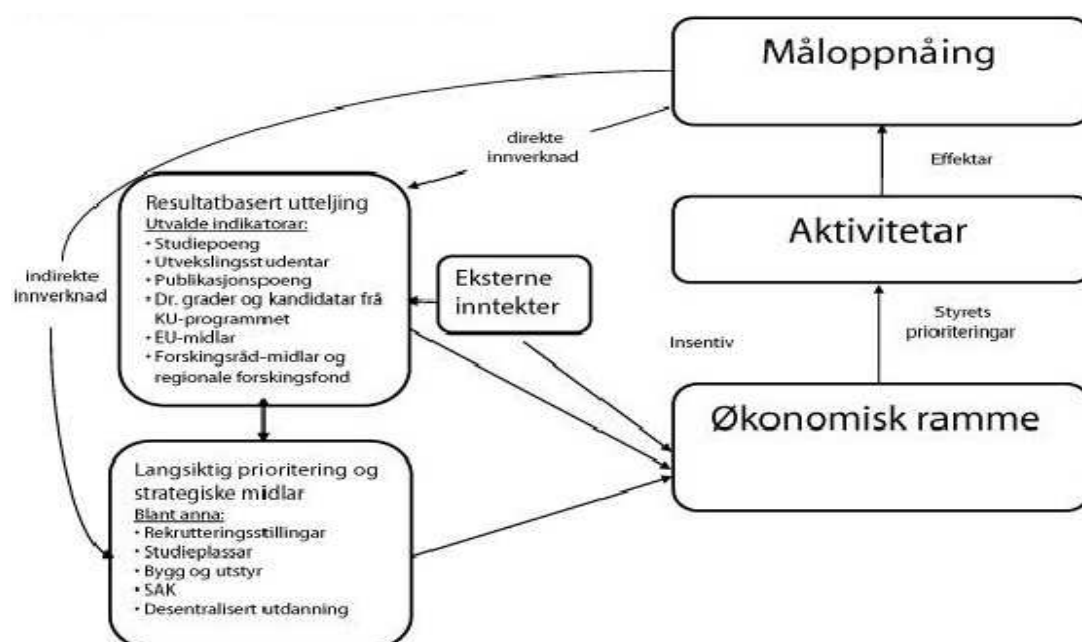
- 1) For hver doktorgradskandidat (ph.d.), som forsvare sin afhandling, og for hver kandidat fra Programmet for Kunstnerisk Udviklingsarbejde, som fuldfører, får institutionerne tildelt midler via finansieringssystemet. Dette skal stimulere institutionerne til at udvikle og gennemføre kvalitativt gode doktorgradsuddannelser, som fører frem til færdige kandidater. Institutioner, der har ansatte (stipendiater eller andre faglige ansatte) og som forsvare sin afhandling ved en anden norsk institution, får 20 pct. af den ordinære bevilling.
- 2) Institutioner, som får del i EU's Rammeprogram for forskning, får tildelt bonusmidler gennem finansieringssystemet. Dette skal stimulere universiteter og højskoler til at konkurrere på den europæiske forskningsarena.
- 3) Tildeling fra Norges Forskningsråd og regionale forskningsfond af bonusmidler gennem finansieringssystemet: Dette skal skærpe den nationale konkurrence om forskningsmidler og stimulere universiteter og højskoler til forskning af høj kvalitet og relevans.
- 4) Videnskabelig publicering er den fjerde og sidste indikator for de resultatbaserede forskningsmidler. Denne indikator skal stimulere til øget publicering og øget kvalitet i det publicerede. Indikatoren har to niveauer, da videnskabelig publicering i højt anerkendte kanaler giver flere bonusmidler end anden publicering. Bøger giver flere bonusmidler end artikler, og bonusmidlerne skal også korrigeres for antallet af forfattere pr. publikation. Universitets- og højskolerådet (UHR) har ansvaret for forvaltning og udviklingen af publiceringssystemet (Kunnskapsdepartementet, 2013).

Ligesom tilfældet er med undervisningskomponenten, beregnes den resultatbaserede forskningskomponent på resultater opnået to år tidligere. Får en institution eksempelvis optaget et antal videnskabelige artikler i anerkendte tidsskrifter i 2014, belønnes institutionen for dette i budgettet for 2016.

En samlet oversigt over finansieringsstrømmene i det norske finansieringssystem for universiteter og højskoler er illustreret i

Figur 9.

Figur 9: Det norske finansieringssystem for universiteter og højskoler

Kilde: (Kunnskapsdepartementet, 2010)

2.3. Brug af finansieringsinstrumenter i dimensioneringen

Selvom institutionerne i vid udstrækning har indflydelse på dimensioneringen af de enkelte uddannelser, fungerer finansieringssystemet dog på flere måder som instrument for

dimensioneringen. Basisbevillingens størrelse lægger en naturlig begrænsning på antallet af studerende, som den enkelte institution har ressourcer til at optage.

Nogle bevillinger gives desuden øremærket til oprettelse af studiepladser på bestemte uddannelser. I andre tilfælde modtager institutionerne midler til at oprette et antal studiepladser i en gennemsnitkategori. Det kunne eksempelvis være 20 studiepladser i kategori D (se Tabel 8). Institutionerne kan så selv vælge, hvorvidt de faktisk ønsker at oprette de 20 pladser i kategori D, eller om de foretrækker at oprette 25 pladser i en lavere kategori. Kunnskapsdepartementet har dog en forventning om, at der minimum oprettes 20 studiepladser. På denne måde er der en dimensionerende effekt. Hvis institutionen vælger at oprette 25 studiepladser i en lavere kategori, vil institutionen også have mulighed for at modtage resultatbaserede midler fra undervisningskomponenten for 25 pladser to år senere (afhængig af antallet af aflagte studiepoint) (Kvaal, 2014).

Flere institutioner vælger at lave et meroptag, selvom de ikke har økonomisk dækning for det via basismidlerne. Det kan der være flere grunde til - fx målsætningen om at give plads til så mange studerende som muligt. Men økonomisk kan der også være et rationale, idet ca. 24 pct. af institutionens midler som nævnt knyttes til primært studieaktivitet. Er der stort frafald, får institutionen ikke så stor en andel af de resultatbaserede midler.

Indplaceringen af de enkelte uddannelsesområder og uddannelser i takstgrupperne A-F kan også i sig selv fungere som et dimensioneringsredskab, selvom kategorierne primært afspejler undervisnings- og udstyrsintensitet. Som vist i Tabel 8 har hvert område sin egen takstsats, hvor kategori F er lavest, og kategori A er højest. I budgetforslaget for universitet og højskoler for 2014 foreslås det fx at styrke "barnevernspedagoguddanning" ved at hæve uddannelsen fra kategori F til kategori E. Dermed øges institutionernes incitament økonomisk til at udbyde pladser. Dette er i øvrigt et finansielt dimensioneringsredskab, som også kendes fra fx UK, hvor man har øget satserne på prioriterede uddannelsesområder - blandt andet inden for STEM (science, technology, engineering math).

2.3.1. Kritiske diskurser om finansieringsmodel

Regeringen Stoltenberg nedsatte i august 2013 et offentligt udvalg (det såkaldte Duckert-udvalg), som skulle vurdere, hvordan universitets- og højskolesektoren bør finansieres i fremtiden. Udvalget skulle levere sin indstilling inden udgangen af 2014.

Mandatet for udvalgets arbejde var, hvorvidt finansieringen i større grad bør gå til at belønne kvalitet, faglig robuste og tydeligt profilerede uddannelseskompetencemiljøer, samt nogle internationale toppmiljøer.

Efter det norske regeringsskifte blev det i november besluttet at nedlægge udvalget, idet man vurderede, at mandatet for udvalgets arbejde ikke matchede den nuværende regerings samlede fokus på, hvordan kvaliteten i det videregående uddannelsessystem og i forskningen kan øges.⁵ Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen ønsker en nærmere vurdering af, hvordan finansiering af forskningssektoren tydeligere kan ses i sammenhæng med de ambitioner, som den nye Solberg-regering har sat sig.

⁵ <http://www.forskning.no/artikler/2013/november/372636>

Som indspil til debatten er Forskerforbundet bl.a. fremkommet med følgende synspunkter:

- Det er behov for et løft i basisbevillingerne til institutionerne. Alle institutioner må sikres en basisfinansiering på mindst 60 pct.
- Basisbevillingerne gøres transparente for at sikre, at sammenlignelige institutioner i universitets- og højskolesektoren får basistildelinger på samme niveau.
- Der skal ikke oprettes flere komponenter i finansieringssystemet.
- De nuværende, resultatbaserede omfordelingskomponenter i finansieringssystemet til forskningsinstitutter og universiteter og højskoler ændres således, at en samlet resultatforbedring medfører øget budgetramme. Øget forskningsaktivitet må føre til øgede bevillinger, ikke bare omfordeling mellem institutionerne, som det er tilfældet nu.
- Den resultatbaserede undervisningskomponent bør ændres således, at institutionerne modtager 80 pct. ved studenteroptag, mens de resterende 20 pct. er resultatafhængige mod den nuværende 60-40 fordeling. (Forskerforbundet, 2014). Argumentet for dette er, i følge Forskerforbundet, at det økonomiske incitament for institutionerne til at få de studerende til at fuldføre næsten ingen ændringer har givet i hverken i frafaldet eller i gennemførselshastigheden for de studerende. Konsekvensen er, at man sidder tilbage med studietilbud med for mange studenter i forhold til videnskabelige ansatte og dårligere opfølgning på studerende.

Over for dette synspunkt står et ønske fra det norske erhvervsliv i form af Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) om mere strategisk og konkurrenceudsat forskning. Et middel til dette går igennem ændring af finansieringssystemet. Som systemet er indrettet nu, har den enkelte institution vide rammer til at prioritere egne midler – også inden for forskning. En rapport fra Det Norske Videnskaps-Akademi sår dog tvivl om institutionernes kapacitet til på betryggende vis at fordele driftsmidler og løn til forskningsstipendiat-ter. Rapporten antyder, at vurderingerne ofte bygger på fagpolitiske og strategiske hensyn fremfor rene faglige kvalitetshensyn. På den baggrund foreslår NHO, at der etableres en videnskabelig konkurrencearena ved at inddrage midler fra institutionernes basisfinansiering og lægge disse midler i en konkurrenceudsat pulje, som skal styres af Det Norske Forskningsråd. Inden for den konkurrenceudsatte pulje skal der laves en strategisk vægtning således, at 50 pct. af midlerne øremærkes til naturvidenskab og teknologi, 20 pct. til medicin og sundhed, 10 pct. til henholdsvis samfundsvidenskab og humaniora og endelig en åben pulje med de resterende 10 pct. Den samlede pulje skulle i første omgang være på ca. NOK 4,5 milliarder (Næringslivets Hovedorganisasjon, 2013).

3. Udbudsstrukturer

3.1. Udviklingen i den regionale udbudsstruktur

I forhold til den regionale dimension, er det et grundprincip, at der skal være adgang til de videregående uddannelser i Norge i hele landet uagtet befolkningstæthed. Regeringen har ønsket udviklingen af større enheder, og har stimuleret samarbejdsprojekter gennem fordeling af midler. Fusioner har dog i overvejende grad været frivillig for institutionerne. Fusionering har ofte muliggjort opstigning i institutionshierarkiet. Institutionernes begrundelse for at ønske en højere status er i mange tilfælde en tro på, at en højere status vil gøre det nemmere at udvikle og styrke forsknings- og uddannelsesaktiviteterne. Institutionerne bruger også mere specifikke argumenter som at øge evnen til at tiltrække sig ekstern finansiering og øge rekrutteringen af studenter. Som i mange andre lande oplever Norge en bevægelse væk fra udkantsområderne og ind mod de store bycentre. Det betyder, at uddannelsesinstitutioner i fx Nordnorge har en udfordring i forhold til rekruttering af både forskere og studerende sammenholdt med Oslo, Bergen og Stavanger. Blandt andre vigtige årsager til udviklingen af udbudsstrukturen er, at institutioner, der er højt placeret i institutionshierarkiet, har større beføjelser til selv at oprette nye studieprogrammer – uden at skulle ansøge NOKUT (NOKUT, 2013).

3.2. Aktuelle dagsordener omkring udbudsstrukturer

Med kvalitetsreformen i 2003 blev der indført en ny gradsstruktur, et nyt finansieringssystem og et nyt akkrediteringssystem for de videregående uddannelser i Norge, som blandt andet indebar, at højskoler med ret til at tildele doktorgrader kunne søge om at blive universitet eller videnskabelig højskole. Kvalitetsreformen medførte desuden øget institutionel autonomi. Denne frihed blev blandt andet udnyttet af institutionerne til at oprette nye studietilbud og tiltrække nye studerende. Samtidig medførte kvalitetsreformen øget konkurrence institutionerne imellem.

3.2.1. Stjernø-udvalget

I 2006 blev Stjernø-udvalget nedsat af regeringen med det formål at give anbefalinger til udviklingen af universitet og højskolesektoren i Norge med et tidsperspektiv på 10-20 år. Udvalgets indstilling blev præsenteret den 22. januar 2008. Udvalget pegede på en ræk-

ke problemer, som samlet set resulterede i, at udbuddet mange steder var for fragmenteret og havde for lidt kvalitet, og samtidig også, at arbejdsdelingen mellem højskolesektoren og universiteterne var utilstrækkelig såvel som arbejdsdelingen mellem højskolerne. Grundlæggende skulle en ny struktur bygge på, at landet blev opdelt i syv regioner. Udvalget pegede på fire mulige modeller med det formål at skabe en stærkere institutionsstruktur:

1. En FLERCAMPUSMODEL, som ville indebære, at alle institutioner, universiteter og højskoler i hver landsdel fusioneredes og blev integreret i et flercampus-universitet, med universitetet i Oslo som selvstændig institution grundet dets størrelse.
2. En STORHØJSKOLEMODEL, som ville indebære, at alle højskoler i hver landsdel ville blive slået sammen til såkaldte storhøjskoler, mens de fleste universiteter skulle bevares i den eksisterende struktur for at bevare og styrke forskellene mellem højskoler og universiteter.
3. En NETVÆRKSMODEL, som ville være baseret på, at universiteterne og højskolerne i landsdelen knyttedes sammen i netværk med henblik på at udvikle en arbejdsdeling mellem dem på frivillig basis
4. En PROCES - OG DIFFERENSIERINGSMODEL, som ville indebære, at institutionerne inden en givet frist skulle udvikle deres profil og derefter frivilligt fusionere med andre institutioner baseret på profilvalg. Fusioner kunne derfor også tænkes at finde sted på tværs af landsdele. Ideen i denne model var, at skillelinjerne mellem institutionerne ikke skulle været baseret på institutionstype men snarere være baseret på profilvalg (NOU, 2008:3).

3.2.2. SAK politik

Stjernø-udvalgets forslag blev mødt med modstand fra flere institutioner, politikere og andre aktører. I stortingsmelding nr. 30 (2008-2009), delte regeringen Stjernø-udvalgets syn på behovet for klarere arbejdsdeling og mere forpligtende samarbejde i sektoren. Imidlertid mente regeringen, at samarbejdet kunne styrkes gennem frivillige processer. Den underliggende diagnose om problemer i den videregående uddannelsessektor blev der ikke stillet spørgsmålstejn ved ifølge en embedsmand fra Kunnskapsdepartementet.

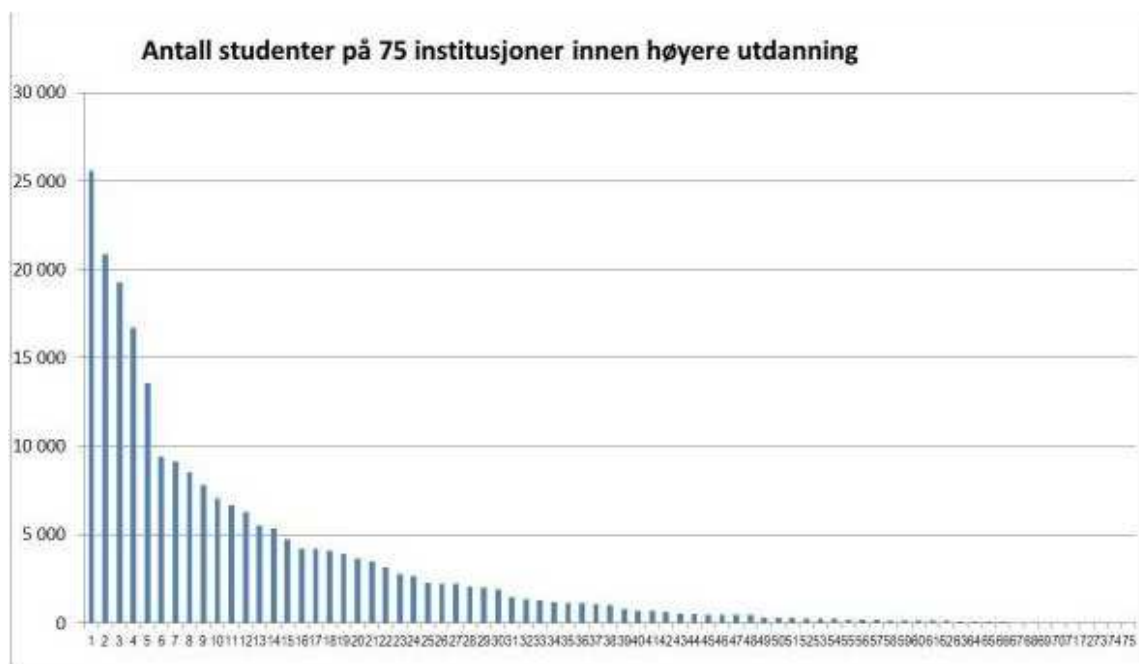
Det er Departementets vurdering, at de øremærkede midler, som regeringen har haft afsat siden 2010 for at stimulere øget samarbejde, arbejdsdeling og koncentration (betegnes SAK), har haft en hvis effekt på politikken. Hensigten har været at styrke det frivillige samarbejde og arbejdsdeling mellem institutionerne. Størstedelen af SAK-midlerne er blevet givet til institutioner, som har haft som mål at fusionere. I mindre omfang har midlerne understøttet en bedre arbejdsdeling og tydeligere profilering af den enkelte institution.

Med kvalitetsreformen blev også NOKUT oprettet. Samtidig blev det muligt for institutionerne om at søge om at blive anerkendt i en ny institutionskategori. Departementet har fastsat kvalitetsstandarder for alle institutionskategorier. I 2011 blev kravene til akkreditering af doktorgradsstudier skærpet, hvilket indebærer, at det blev mere krævende for institutioner at opnå ny status, da akkreditering af doktorgradsstudier er en forudsætning for at blive akkrediteret som universitet eller videnskabelig højskole.

I de senere år har der været tiltag til fusioner og faktiske fusioner, som i høj grad har været drevet af institutionelle ønsker om at opnå status som universitet. Fusionen i Tromsø (2009) medførte en automatisk oprykning for Højskolen i Tromsø og tilsvarende fusionen mellem universitetet i Tromsø og Højskolen i Finnmark. Det gælder også for fusioner mellem højskoler, fordi universitetsstatus lettere har kunnet opnås gennem fusioner. Dette har blandt andet været argumenterne for fusionen mellem Højskolen i Oslo og Højskolen i Akershus, i Oslofjordalliancen og i planene om et Innlandsuniversitet, hvor målet er at etablere Universitetet i Innlandet inden den 1. januar 2015. Højskolen i Oslo og Højskolen i Akershus fusionerede i 2011. Senest har højskolen i Agder og Universitetet i Telemark igangsat et samarbejde muligvis med perspektiv på en fusion. (Universitetet i Agder, 2014)

Trods de mange fusioner tegner der sig fortsat et billede af en række institutioner, som er meget små i følge en nyere analyse fra NOKUT, så i den forstand har SAK politikken ikke kun virket efter hensigten. Figur 10 viser antallet af studerende for alle institutioner med akkrediterede studietilbud inden for videregående uddannelse.

Figur 10 Registrerede studerende per institution – foråret 2013

Kilde: (NOKUT, 2013)

Samlet konkluderer NOKUT, at antallet af uddannelsesstilbud på master- og Ph.d.-niveau er øget markant de senere år i Norge, og det samme gælder antallet af udbydere. Kun 8 pct. af de studerende ved højskolerne er masterstuderende. Universiteterne tilbyder i større udstrækning professionsrettede uddannelser og højskolerne i nogen større grad disciplinbaserede uddannelser. På de enkelte institutioner er der en tendens til en øget diversitet, men samlet set er der en mindre diversitet i sektoren som helhed. Højskolerne har oprettet mange nye masterprogrammer med en svag rekruttering, men også univer-

siteterne har problemer med at rekruttere studerende til flere af deres uddannelser. Fagmiljøerne i tilknytning til de nye Ph.d.-programmer ved højskolerne vurderes som værende relativt små og sårbare, men tilsyneladende uden at det går ud over kvaliteten ifølge NOKUT (NOKUT, 2013).

3.2.3. Forestående proces

Efter regeringen Solbergs tiltrædelse lancerede den norske undervisningsminister syv punkter, som er regeringens ambitioner for forskning og videregående uddannelse inden for de næste fire år. En af indsatserne er en stortingsmelding om strukturerne i de videregående uddannelser. Målet med processen er at sikre høj kvalitet i alle de videregående uddannelser. Processen er netop sat i gang, og der er udpeget en embedsmand i departementet, som skal lede arbejdet. Efter planen præsenteres resultatet af processen i foråret 2015 (Kunnskapsdepartementet, 2014b).

Udgangspunktet for arbejdet bliver en nærmere præcisering af, hvad der konstituerer god kvalitet i de videregående uddannelser, herunder en indikatorer for god kvalitet. Målet er, at det bliver kvalitetskravene, som bliver bestemmende for strukturerne. Selv om det på et overordnet plan er forskningstilknytningen, som definerer god kvalitet i de videregående uddannelser, er det ifølge departementet ikke tilstrækkeligt operationaliserbart til at sætte retningen for udviklingen af de videregående uddannelser. Her står man blandt andet over for den udfordring, at forskningen i de professionsrettede fag stadig er i sin tidlige fase.

Som fundament for arbejdet foreligger der et solidt datagrundlag fra NOKUT, NIFU og den årlige tilstandsvurdering af det videregående uddannelsessystem. NOKUT har endvidere i oktober stået for en undersøgelse af de studerendes oplevede studiekvalitet. Alle studerende på andet studieår på bachelor – masterprogrammer samt 5. årsstudenter på integrerede masterprogrammer har haft mulighed for at deltage. Resultaterne af undersøgelsen er tilgængelige på www.Studiebarometeret.no.

Undersøgelsen omfatter følgende temaer:

- Læringsmiljø
- Indflydelse på studierne tilrettelæggelse
- Oplevet engagement
- Erhvervsrelevans
- Undervisning, vejledning og opfølgning
- Eksamen
- Læringsudbytte
- Alt i alt hvor tilfreds

Som grundlag for udarbejdelsen af stortingsmeldingen forventer Kunnskapsdepartementet, at følgende temaer vil indgå:

- Dimensionering
- Studiekvalitet – indikatorer for studiekvalitet
- Institutionelle relationer – horisontalt og vertikalt
- Regionaludvikling og innovation

Samtidig vil initiativet også, ifølge Kunnskapsdepartementet, betyde en revurdering af den eksisterende SAK-politik inden for de videregående uddannelser.

Det er intentionen, at arbejdet skal ske i et tæt samspil med sektoren, men der er endnu ikke konkrete planer for, hvordan det vil blive tilrettelagt. Med annonseringen af det nye udvalgsarbejde, er der i øvrigt også sat et midlertidigt stop for mulighederne for at opnå universitetsstatus for højskoler.

Litteraturliste

Bleiklie, I. (11. februar 2014). Professor. (K. F. Hougaard, Interviewer)

Brandt, E., Thune, T., & Ure, O. (2009). *Tilbud og etterspørsel av etter- og videreutdanning i Norge: en analyse av status, strategier og samspil*. Oslo: NIFU.

DEA. (2011). *Taxametersystemet under lup*. København: DEA.

European Higher Education Area. (2010). *National Report regarding the Bologna process implementation 2009-2012*. European Higher Education Area.

Forskerforbundet. (9. januar 2014). *Finansieringssystem for universiteter og høyskoler*. Hentede 27. Januar 2014 fra Forskerforbundet.no: <https://www.forskerforbundet.no/var-politikk/aktuelle-saker/finansieringssystem-for-universiteter-og-hoyskoler/>

Hege Larsen. (21. Oktober 2013). *Små utdanninger i faresonen*. Hentede 24. januar 2014 fra khrono.no: <http://khrono.no/campus-samfunn/2013/10/vil-legge-ned-sma-utdanninger-0>

Johannessen, K. (2013). *Højere uddannelse i Norden. Kortlægning af eksisterende data og informationer om højere uddannelse i Norden*. København: Nordisk Ministerråd.

Kunnskapsdepartementet. (2010). *4 Evaluering av finansieringssystemet for universitets- og høyskolesektoren*. Hentede 28. Januar 2014 fra Kunnskapsdepartementet: <http://www.regjeringen.no/nn/dep/kd/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/prop/2009-2010/prop-1-s-20092010/21.html?id=581117>

Kunnskapsdepartementet. (2010). *Tilbud og etterspørsel etter høyere utdannet arbeidskraft fram mot 2020*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Kunnskapsdepartementet. (2013). *Orientering om forslag til statsbudsjettet 2014 for universiteter og høyskoler*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Kunnskapsdepartementet. (13. December 2013). *Regjeringen.no*. Hentede 28. Januar 2014 fra MOOC-utvalget: Utvalg om høyere utdanningstilbud på nett:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dep/styrer-rad-og-utvalg/utvalg-om-hoyere-utdanningstilbud-pa-net.html?id=732679>

Kunnskapsdepartementet. (2013b). *Tilstandsrapport: Høyere utdanning 2013*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Kunnskapsdepartementet. (2014). *Dimensjonering av høyere utdanning*. Hentede 24. januar 2014 fra Regjeringen.no: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/rapporter/2003/utdanning-i-utlandet-mal-og-virkemidler/4.html?id=278192

Kunnskapsdepartementet. (14. Januar 2014b). *Klare prioriteringer i høyere utdanning og forskning*. Hentede 19. Februar 2014 fra Regjeringen.no: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/pressesenter/pressemeldinger/2014/klare-prioriteringer-i-hoyere-utdanning-.html?id=749226>

Kvaal, T. N. (14. Marts 2014). Seniorrådgiver, Kunnskapsdepartementet. (K. F. Hougaard, Interviewer)

NIFU. (2012). *Arbeidsmarkedssituasjon og tilfredshet med utdanningen blant ulike grupper av nyutdannede*. NIFU, Rapport 39/2012.

NOKUT. (2013). *Institusjonell dynamikk i høyere utdanning og fagskolesektoren*. Oslo: NOKUT.

NOKUT. (2013). *Institusjonell dynamikk i høyere utdanning og fagskolesektoren*. Oslo: NOKUT.

Nordisk Råd. (2014). *Norden*. Hentede 23. Januar 2014 fra [norden.org](http://www.norden.org): <http://www.norden.org/da/norden-for-dig/studere-i-norden/studere-i-norge/videregaaende-uddannelse-i-norge>

Norges offentlige utredninger 2000: 14. (2000). *Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning i Norge*. Oslo: Statens Forvaltningstjeneste.

Norges Universitet. (17. januar 2014). *norgesuniversitet.no*. Hentede 28. januar 2014 fra Ruller i gang "Digital tilstand 2014": <http://norgesuniversitetet.no/ikt/tilstand/ruller-i-gang-digital-tilstand-2014>

NOU. (2008:3). *Sett under ett - Ny struktur i høyere utdanning*. Oslo: NOU.

Næringslivets Hovedorganisasjon. (2013). Ny finansieringsmodell av forskning ved universiteter og høyskoler – en skisse. *Ny finansieringsmodell av forskning ved universiteter og høyskoler – en skisse. Presentert på NHO-konferanse den 15. november 2013*. Næringslivets Hovedorganisasjon.

OECD. (2013). *Education at a glance*. OECD.

Universitetet i Agder. (2014). *uiahit*. Hentet fra <http://www.uiahit.no/>

Universitets- og høyskolerådet . (2010). *Livslang læring med fokus på videreutdanning*. Universitets- og høyskolerådet .

Wold, A. L. (29. Januar 2014). Afdelingsdirektør, Kunnskapsdepartementet. (K. F. Hougaard, Interviewer)

BILAG
E

LANDERAPPORT: SVERIGE

ANALYSE AF STRUKTURELLE RAMMER
FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER
I NORDEN OG I NEDERLANDENE

TEKNOLOGISK INSTITUT

Titel:

Analyse af strukturelle rammer for de videregående

Udarbejdet for:

Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser

Udarbejdet af:

Teknologisk Institut

Teknologiparken

Kongsvang Allé 29

8000 Aarhus C

Analyse og Erhvervsfremme

www.teknologisk.dk

Kontaktperson for den samlede analyse

Hanne Shapiro

Februar 2014

Indholdsfortegnelse

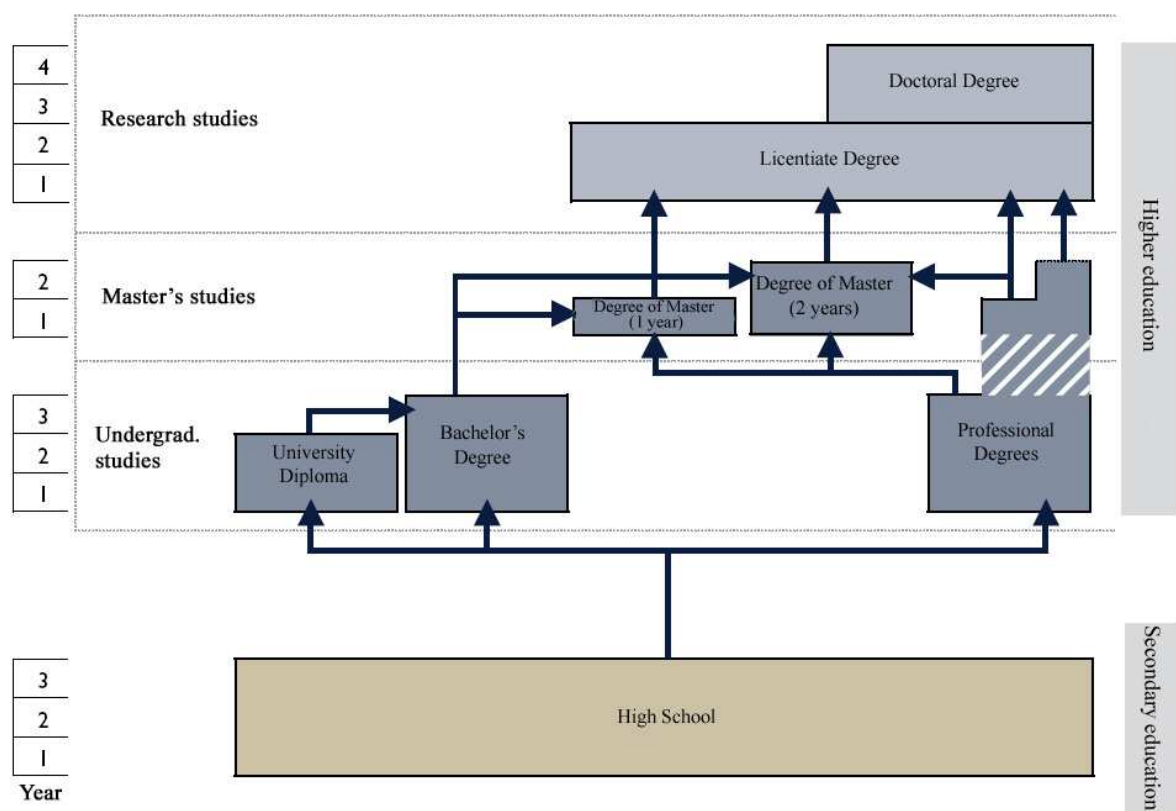
1. De videregående uddannelser i Sverige.....	4
1.1 Oversigt over Sveriges videregående uddannelser.....	4
1.1.1 Afvigelser i forhold til Bologna	5
1.1.2 Flow gennem systemet.....	5
1.2 Det institutionelle landskab	6
1.3 Efter-videreuddannelse	9
1.4 Statistisk profil.....	10
1.4.1 Gennemførelse, præstationsgrader	13
1.5 Beskæftigelsesgrad og løndannelse	16
2. Match-, udbuds- og efterspørgselsinstrumenter.....	19
2.1. Prognoser og deres rolle i dimensionering.....	19
2.1.2 Om prognoser.....	19
2.1.2 Seneste prognosetendenser	21
2.2 Regler og rettigheder omkring optag	26
2.2.1 Adgangs- og optagelsesregler.....	26
2.3 Finansiering.....	27
2.3.1 Finansieringsmodellen- underliggende styringsrationale	27
2.3.2 Effektivitet i de videregående uddannelser- nye indsatsområder?	31
2.4 Kritisk debat om ressourcefordelingen.....	31
2.4.1 Er den kvalitetsfremmende bonus kvalitetsfremmende?	31
2.4.2 Svensk Näringsliv	32
2.5 Blød styring – men med vekslende prioriteringer	32
3 Udbud.....	34
3.1 Regionalisering fra 1980'erne og til i dag.....	34
3.2 Mod nye alliancer	37

1. De videregående uddannelser i Sverige

1.1 Oversigt over Sveriges videregående uddannelser

Figur 1 giver en oversigt over det svenske videregående uddannelsessystem efter Bologna. Herudover findes der en postgymnasial uddannelse udbudt af "Yrkehøgskolerne", der ikke indregnes i det videregående uddannelsessystem i Sverige, men er beskrevet kortfattet i et separat afsnit, da udbud og opbygning samt den meget dynamiske dimensionering af disse uddannelser kan være interessant i en akademisammenhæng. Bologna Aftalen blev implementeret fra 2007 i strukturer for de videregående uddannelser i Sverige. Der er nogle uddannelser, der formelt set følger Bologna strukturen, men der udstedes ikke en grad på BA niveau. Det drejer sig fx om læge- og tandlægeuddannelsen. Herudover findes der en række postgymnasiale erhvervsuddannelser, som ikke udgør en del af det videregående uddannelsessystem, men som spiller en central rolle for erhvervsdynamikken regionalt

Figur 1: Oversigt over det svenske videregående uddannelsessystem

Kilde: <https://www.universityadmissions.se/en/All-you-need-to-know1/Studying-in-Sweden/The-Swedish-higher-education-system/>

I det svenske videregående uddannelsessystem er der flydende grænser mellem udbuddet fra de professionsrettede højskoler og fra universiteterne. Første cyklus eksamen på grundniveau kaldes kandidateksamen. På Masterniveau er der to niveauer: Magisterek-samen med et år ovenpå grundniveauet og Master eksamen med to år ovenpå grundni-veauet. Siden reformen i 1977 har udbuddet af videregående uddannelser været bredt og har også omfattet professionsrettede uddannelser.

Det er "Universitetskanslersämbetet", som fastsætter retten til at afholde eksamen på grundniveau og avanceret niveau på en uddannelse på baggrund af institutionens doku-mentation af deres kompetencer, kapacitet og ressourcer på det pågældende uddannel-sesområde.¹

Ifølge Universitetskanslersämbetet har det ikke været en specifik målsætning for rege-ringen at tilpasse BA uddannelserne til det svenske arbejdsmarked og som en afsluttende grad, idet Sverige inden Bologna havde gode erfaringer med arbejdsmarkedsrelevansen af de treårige professionsrettede uddannelser.²

1.1.1 Afbigelser i forhold til Bologna

Inden for de professionsrettede uddannelser udbydes barneplejeuddannelsen, psykotera-peutuddannelsen, specialsygeplejeeksamen, speciallærereksamen, og specialpædagog-eksamen i henhold til Bologna. De øvrige professionsrettede videregående uddannelser er formelt set delt op, men i praksis udbydes de i en samlet struktur med eksamen på avanceret niveau.³

På grundniveau er der enkelte uddannelser på grundniveau, som samlet set svarer til 120 ECTS. Studerende fra disse uddannelser kan tage supplerende kurser og dermed få adgang til videregående uddannelser.

1.1.2 Flow gennem systemet

Ifølge Universitetskanslersämbetet foreligger der ikke statistik for, hvor stor en andel af dem, som tager en eksamen på grundniveau, umiddelbart herefter fortsætter på avance-ret niveau. Der kræves 180 point for at blive optaget på avanceret niveau ud over, hvad der måtte være af specifikke krav inden for den enkelte uddannelse. En studerende kan optages på et videregående niveau med 120 ECTS point, hvis supplerende fag tages og afhængigt af krav for det enkelte uddannelsesområde. En af de få statistikker, der fore-ligger om overgange mellem grundniveau og avanceret niveau, viser, at et betragteligt antal har påbegyndt en masteruddannelse uden at have eksamen fra grundniveau. Loven åbner op for, at institutionerne kan optage en studerende uden at have en grad på grundniveau. I følge universitetskanslersamarbejdet er det ikke klart, hvor stor en pro-centdel af gruppen "uden eksamen" er kommet ind via realkompetencevurdering, eller hvorvidt der alene har været tale om en forsinkelse i udstedelse af eksamensbevis fra grundniveau (interview).

¹ <http://www.hsv.se/qualityassurance/degreeawardingpowers.4.28afa2dc11bdc557480001581.html>

² Universitetskanslersamarbejdet har ikke kunnet fremfinde statistik, som specifikt viser, hvor stor en andel af kandidater med en grad på grundniveau går videre til avanceret niveau umiddelbart efter afslutning af grundni-veau.

³ Nationell referensram för examina Reviderad oktober 2010, Reg.nr 12-5202-10

En ny eksamen, mastereksamen, er indført fra 2007 som en toårig uddannelse på avanceret niveau. Den tidligere magistereksamen er nu normeret til en etårig uddannelse på avanceret niveau. Antallet af aflagte kandidateksamener (grundniveau) er steget siden 2007 reformen. En medvirkende årsag er kravene til at kunne påbegynde et masterprogram eller en magisteruddannelse. Studenter, som tidligere kunne læse direkte til en magistereksamen (4-årig), må nu først aflægge en kandidateksamen, hvilket også er kravet for masteruddannelserne. Samtidig har der været en stigende tendens til dobbelteksamener således, at studerende på kandidatniveau både aflægger en professionsrettet eksamen og en generel eksamen. Dette gælder ikke mindst inden for sundhed og omsorg.

Tabel 1: Kandidateksamener og dobbelteksamener 2007-2010

	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Kandidateksamen totalt	13.764	15.093	16.594
Samtidig "yrkexamina" dobbelteksamen	3.659	4.030	4.528
Andel dobbelteksamener i pct.	27	27	27

Kilde: Hogskoleverket 2011- De tre første år med en ny uddannelses- og eksamensstruktur

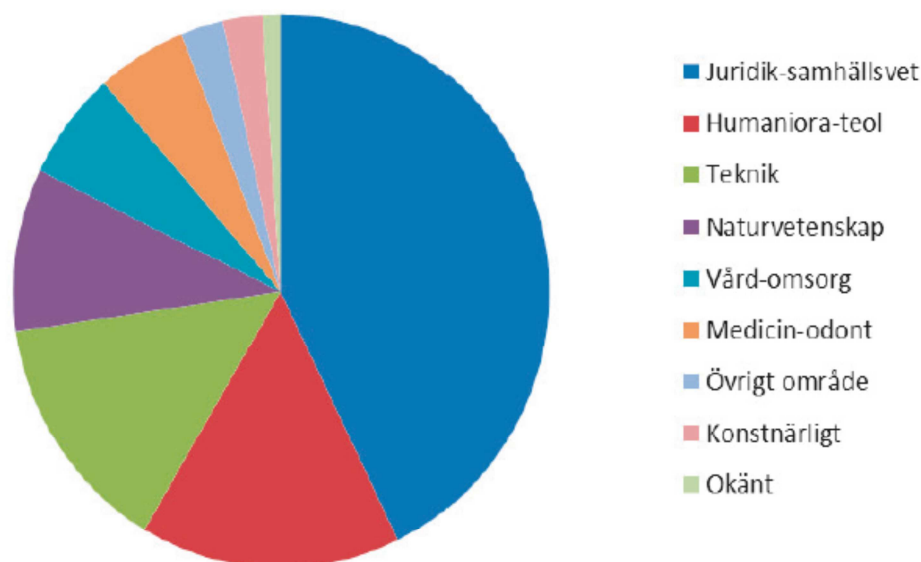
1.2 Det institutionelle landskab

Der er 14 offentlige universiteter og to private, nemlig Chalmers og Handelshögskolan i Stockholm. Der er 10 offentlige högskolor samt en privat högskola, som på udvalgte områder udover BA og Master's grader også kan udstede PhD graden. Den private högskola er Jönköping. Efter fusionen af Stockholms dramatiska högskola, Stockholms konstnärliga högskola og Dans- och cirkushögskolan var der pr. januar 2014 syv offentlige högskolor og ti private högskolor, som alene kan udstede BA og Master's grader. (Universitetskanslersämbetet). Endelig findes der nogle meget små private videregående institutioner inden for blandt andet teologi og psykoterapi (se i øvrigt kapitel 3).

De svenske videregående uddannelser inklusive de professionsrettede uddannelser er opdelt i syv emneområder.

Figur 2 viser, at samfundsvidenskab og jura er langt det største område.

Figur 2: Antal helårsstuderende inden for emneområder 2010/2011

Kilde Per Sonnerby ESO rapport 2012

I studieåret 2010/2011 var der omregnet til helårsstuderende ca. 320.000 studerende på de videregående uddannelser i Sverige.

Det svenske videregående uddannelsessystem er særdeles fleksibelt, for så vidt som der er en stor bredde i udbud på flere niveauer, og udbuddet er karakteriseret ved at bestå af uddannelser såvel som af enkeltfag. Inden for et studieområde vil der typisk være kurser/fag, hvor point giver merit til mere end en uddannelse. Omvendt peger en analyse fra 2012 om effektiviteten i de videregående uddannelser (Sonnerby 2012) på, at især inden for de professionsrettede uddannelser er der ikke den samme form for fleksibilitet på grund af manglende meritveje. Samtidig påpeges det i rapporten, at studerende længere henne i studiet er bedre i stand til at foretage kvalificerede valg, hvorfor Master niveauet skal have en større vægt, hvad angår faglig specialisering. I bl.a. Belgien er der debat om, at BA niveauet fremover skal konstituere bredere indgange, netop med henblik på at øge de studerendes muligheder for kvalificerede valg senere i studieforløbet, samtidig med at det kan øge effektiviteten på systemniveau, for så vidt som studerende får flere valgmuligheder gennem merit og påbygning.

Den svenske ekspertgruppe peger på mulighederne for korte introduktionskurser på mindre end et semester for at kvalificere valg for de studerende, som er usikre på valg af retning. For at mindske risikoen for lange uddannelsesveje foreslår de, at det bør analyseres, hvorvidt længerevarende uddannelser - også de professionsrettede - kan etapeinddeles. Som eksempel nævnes civilingeniøruddannelsen, hvor arbejdsmarkedsprognoser peger på et større behov for högskola-ingeniører end civilingeniører.

1.3 Efter-videreuddannelse

Loven giver mulighed for at få studiestøtte op til en person er 56 år. Herudover er loftet for, hvor meget en studerende må tjene, senest hævet til ca. SEK 172.400 pr. kalenderår.⁴

Mange studerende vender tilbage til uddannelsessystemet efter en afsluttet grad. Blandt alle nybegyndere på en videregående uddannelse vendte over 40 pct. tilbage til uddannelse i 20-årsperioden 1978/79–1997/98. Blandt kvinder drejede det sig om 50 pct. og blandt mænd en tredjedel. Ca. en fjerdedel af kvinderne, som var førstegangsregistrerede i de første fem år af 20-års perioden, har haft mindst tre studieperioder.

Således er det videregående uddannelsessystem i Sverige en væsentlig komponent i den samlede livslange læring i Sverige. Selv om ekspertrapporten om effektivitet i det svenske videregående uddannelsessystem (Sonnerby 2012) påpeger en brist i fleksibilitet i forhold til de professionsrettede uddannelser, indeholder det videregående uddannelsessystem i en livslang lærings optik en betydelig fleksibilitet både i form af finansieringsmuligheder såvel som rent strukturelt.

At det ordinære system også spiller en vigtig rolle i en livslang læringssammenhæng understreges til dels af, at flere studerende på enkeltfag og fjernundervisningsstuderende fravælger muligheden for at tage eksamen. I ekspertrapporten fra 2012 (Sonnerby 2012) rejser eksperterne imidlertid spørgsmålstegn ved, hvorvidt det ud fra et effektivitetsperspektiv og humankapitalperspektiv er hensigtsmæssigt, at en større gruppe vælger at bruge det formelle videregående uddannelsessystem som et ikke formelt udbud. Som tidligere analyser fra Universitetskanslersämbetet har vist, er det især studerende på enkeltfagskurser og på fjernundervisningsforløb, som ikke tager point og dermed ikke regnes som studieaktive og med konsekvens for institutionernes finansiering.

Nogle vurderer, at den seneste stramning, hvor regeringen har inddraget midler fra ikke studieaktive studerende kan føre til, at institutionerne vælger at nedprioritere udbuddet af enkeltfag og fjernundervisning, som er målrettet voksne studerende på deltid. Som Tabel 2 viser, er der en sammenhæng mellem de studerendes alder, og hvorvidt de er studerende på fuldtid eller på deltid.

Tabel 2: Deltidsstuderende i videregående uddannelse fordelt på alder

18-23 år	31.5
24-29år	45.7
30-34år	63.1
35-39år	68.7

Kilde: Key data on Education in Europe 2012

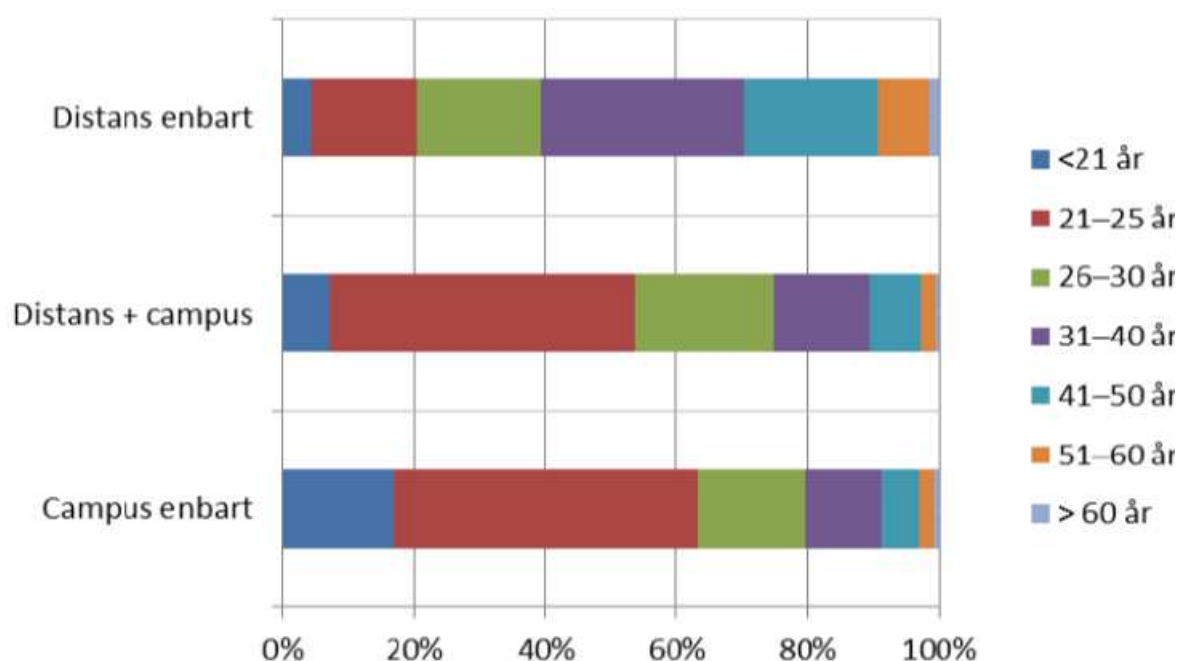
Fjernundervisning spiller en meget stor rolle i det samlede uddannelsesbillede på videregående niveau, og udbuddet af fjernundervisning har været medvirkende til, at der er

⁴ <http://www.ergo.nu/nyheter/20131008-studentk%C3%A5rer-kritiserar-budget%C3%B6rslag>

skabt nogle mere flydende grænser mellem de ordinære videregående uddannelser og efteruddannelse på videregående niveau. Som

Figur 3 viser, er fjernundervisningen attraktiv for de lidt ældre studerende understøttet af fleksibiliteten med hensyn til at gennemføre efteruddannelse baseret på enkeltfag. I efteråret 2009 udgjorde antallet af fjernundervisningsstuderende 80.500 studerende.⁵

Figur 3: Valg af studieform og alder

Kilde: Högskolaverket 2010

Siden 2002 er omfanget af udbud vokset markant. I 2010 var hver femte studerende på videregående niveau fjernundervisningsstuderende. En meget stor andel af fjernundervisningsstuderende er studerende på deltid. I efteråret 2009 omfattede fjernundervisningsudbuddet 3.510 enkeltfag, 90 professionsrettede uddannelser og 129 generelle uddannelser. Udbuddet af fjernundervisning i de videregående uddannelser i Sverige har således en langt større volumen end i Danmark, hvilket er interessant i en efteruddannelsesammenhæng. 80 pct. af udbuddet i 2009 var tilrettelagt som fjernundervisning og 20 pct. som blended learning.

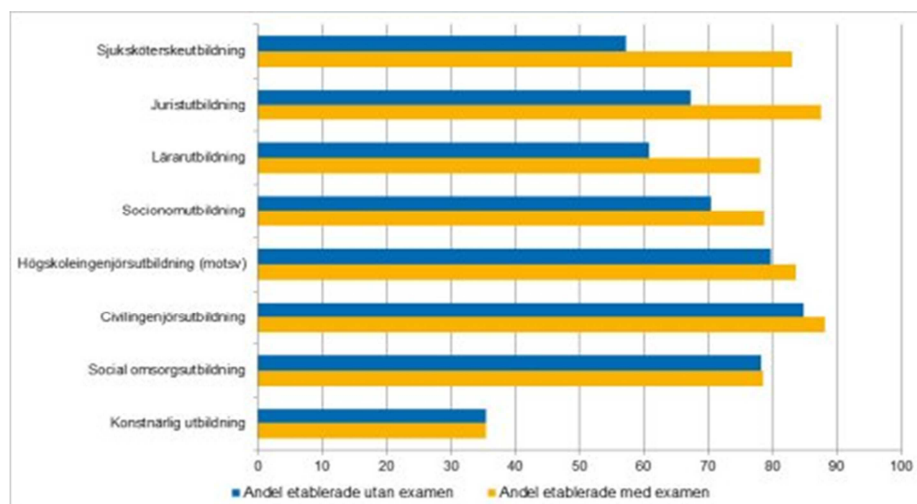
1.4 Statistisk profil

I den svenske befolkning mellem 25-64 år har 41 pct. af kvinderne og 30 pct. af mændene en lang videregående uddannelse. Baseret på 2011 tal forventes 38 pct. af en ungdomsårgang at opnå en lang videregående uddannelsesgrad type A program sammenholdt med OECD gennemsnittet på 39 pct. Sverige har en af de laveste gennemførelsesgrader i de videregående uddannelser blandt OECD lande med blot 53 pct. sammenholdt med OECD gennemsnittet på 68 pct. (OECD 2013). En af forklaringerne er, at et eksamensbevis hidtil ikke har været nødvendigt for at få kvalificerede job inden for nogle fagområder. Endvidere tilskrives de lavere gennemførelsesfrekvenser også omfanget af deltidsstuderende.

⁵ Kortlægning af distanceverksamhet vid universitetet og högskolor. Högskolaverket 2010

Figur 4 viser, beskæftigelsesgrad for forskellige grupper, som ikke har afsluttet eksamen. Den ligger højt ikke mindst inden for det ingeniørfaglige område.

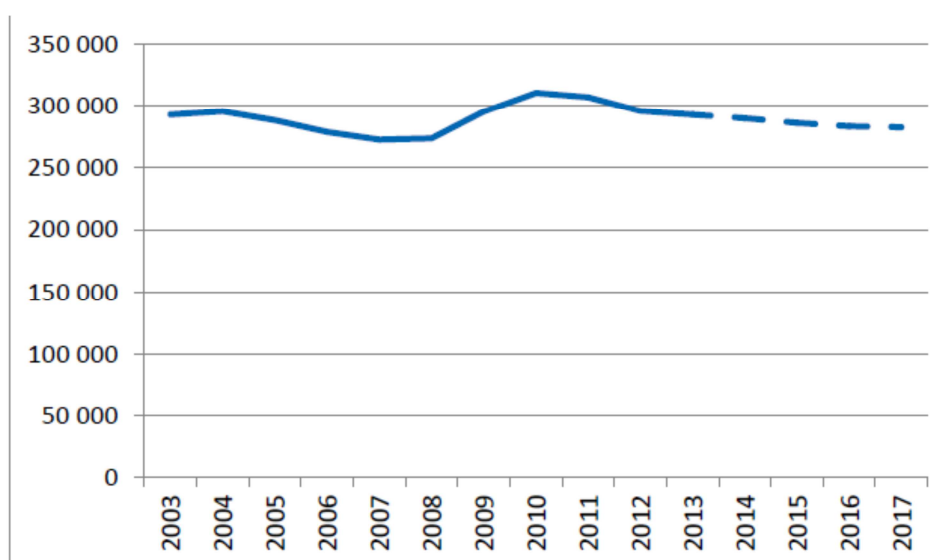
Figur 4: Studerende som har gennemført hovedparten af deres uddannelse i studieåret 2009/10, men som ikke har aflagt eksamen og som var etablerede på arbejdsmarkedet i 2011.

Kilde: Universitetskanslersämbetet 2013

Figur 5 viser udviklingen i heltidsstuderende. Som det fremgår, har der været et fald i tilgangen til de videregående uddannelser.

Figur 5: Udviklingen i antallet af helårsstuderende ved de offentlige videregående uddannelsesinstitutioner (minus Forsvarshögskolen og SLU) plus Chalmers og Jönköping

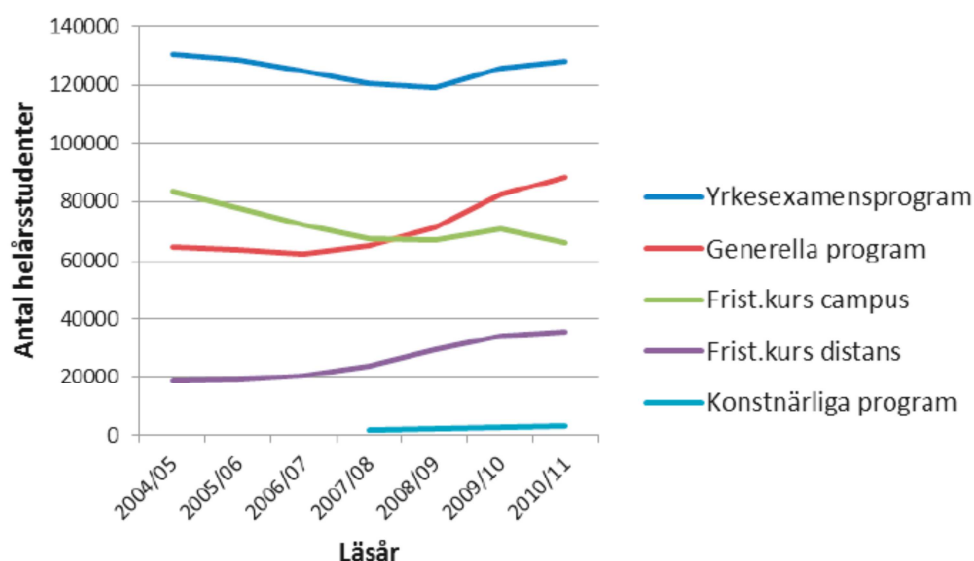
Kilde: Universitetskanslersämbetet 2013

Faldet i antallet af helårsstuderende tilskrives de faldende rammebevillinger. Samtidig viser data og beregninger fra Universitetskanslersämbetet, at fordi ikke alle institutioner

har tilpasset optaget til rammebevillinger, viste en prognose fra 2013, at man forventede, at de faktiske helårspræstationer ville overskride det samlede rammebeløb med ca. SEK 600 millioner i 2013 (UK-såmbetet 2013).

De professionsrettede uddannelser udgør den største volumen i helårstuderende. De største uddannelser er læreruddannelsen, civilingeniøruddannelsen og sygeplejerskeuddannelsen. Udviklingen i helårstuderende ses i Figur 6.

Figur 6: Udviklingen i helårstuderende inden for forskellige områder:

Kilde: Per Sonnerby Eso Rapport 2012

En af konsekvenserne af Bologna er, at flere uddannelser nu er organiseret i sammenhængende programmer, som det også fremgår i stigningen i antal af studerende på de generelle programmer såvel som de professionsrettede programmer. Udviklingen efter Bologna er samtidig karakteriseret ved, at den svenske regering via bløde styringsmidler har forsøgt i højere grad at orientere de studerende mod de professionsrettede uddannelser og væk fra enkeltfag, fordi præstationsgraden på enkeltfag er for lav, og det påvirker den samlede systemeffektivitet. Dette beskrives nærmere i afsnittet om finansiering og dimensionering.

Tabel 3: Fordelingen af helårstuderende studerende grundniveau, avanceret niveau – uden for niveau i procent(enkeltofag)

	2007/2008	2008/2009	2009/2010
Grundniveau	77	81	82
Avanceret Niveau	13	16	18
Ingen niveau	10	3	1

Kilde: Hogskoleverket 2011- De tre første år med en ny uddannelses- og eksamensstruktur

Tabel 3 viser, at langt størsteparten af de studerende i de første tre år efter Bologna har været studerende på grundniveau, men med store forskelle på institutionsniveau. Såle-

des studerede 48 pct. af de studerende på Handelshögskolan i Stockholm på avanceret niveau i studieåret 2009/2010.

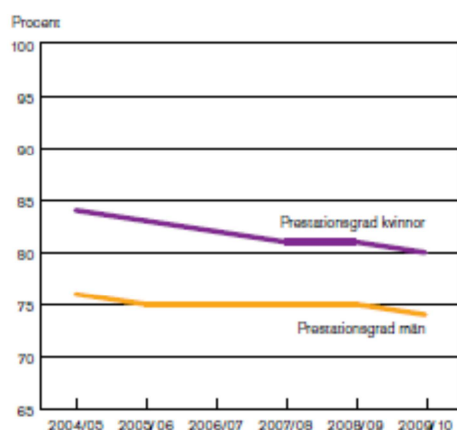
I de sidste år er antallet af magisterekksamener mindsket efter indførelsen af masteruddannelser med 5 års sammenlagt uddannelse. Statistikken tager alene sit udgangspunkt i normeret studietid og ikke faktisk gennemførelsestid. Fra studieåret 2002/2011/2012 øges antallet af eksaminerede personer med fem års nominel uddannelse fra 1.700 til 11.100. Væksten hænger sammen med den nye Bologna struktur.

1.4.1 Gennemførelse, præstationsgrader

Der har været en vækst i antallet af studerende på de videregående uddannelser siden begyndelsen af 1990'erne på over 100 pct. Samtidig har Sverige en af de laveste gennemførelsesgrader inden for de videregående uddannelser. En væsentlig årsag er, at der inden for det videregående uddannelsessystem er et bredt udbud af enkeltfag med flydende grænser mellem det videregående uddannelsessystem og mulighederne for eftervidereuddannelse som enkeltfagskursist på universiteterne eller via fjernundervisning. Statistikken viser, at der er en større gruppe af fjernundervisningsstuderende og enkeltfagskursister, som ofte deltager uden at have til hensigt at afslutte uddannelsen med en eksamen. En anden årsag er ifølge OECD og de svenske myndigheder, at der på en række jobområder i det svenske arbejdsmarked ikke har været krav om en afsluttet eksamen som forudsætning for job. Det er især fjernundervisningsstuderende, der har en lav gennemførelsesgrad.

Figur 7 viser faldet i præstationsgrader over tid, og er en af de faktorer, som ligger bag de seneste tiltag fra regeringens side på indikator området.

Figur 7: Udviklingen i studerendes præstationer målt i point 2004-2010

Kilde: Årsrapport 2013 Universitetskanslersämbetet

Præstationsgraden (dvs. sammenhængen mellem de kurser, som de studerende har meldt sig til, og den pointsum de udgør, og de kurser de studerende rent faktisk gennemfører og afslutter med eksamen) lå på 81 pct. i 2011.

Præstationsgraden for professionsuddannelser lå på 91 pct. i studieåret 2009/2010, hvilket hænger sammen med, at det inden for denne gruppe af uddannelser i mange tilfælde vil være en forudsætning, at de studerende har opnået en grad for at kunne arbejde in-

den for erhvervet og opnå autorisation. Inden for alle områder har kvinder en højere præstationsgrad end mænd.

Tabel 4: Præstationsgrader for uddannelsesområder 2009-2011

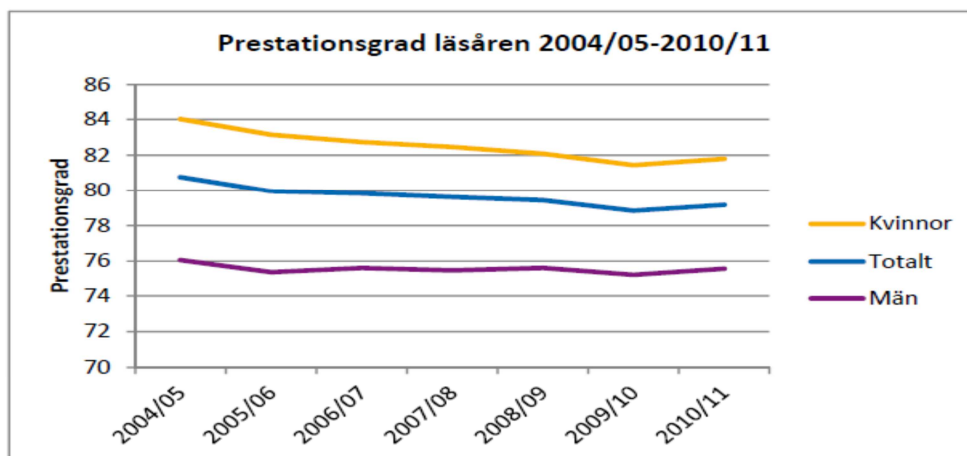
Uddannelsesområde	%	%	%
Humaniora inklusive teologi	67 %	67 %	68 %
Samfundsvidenskab inklusive jura	77 %	78 %	80 %
Sundhed	91 %	92 %	91 %
Naturvidenskab	74 %	73 %	76 %
Teknik	78 %	78 %	80 %
Kunst (inklusive idræt, design og medier)	92 %	94 %	93 %
Undervisning	89 %	88 %	92 %
Øvrigt	79 %	79 %	84 %
Total	79 %	79 %	81 %

Kilde Högskoleverket 2012

Fra og med 2013 er der indført et nyt overvågningssystem med fokus på det enkelte individ. Den nye metode indebærer i praksis, at der hen over tre terminer følges op på de studerendes opnåede point i forhold til kurser, de er tilmeldt. For studieåret 2010/11 var der ca. 310.000 helårsstuderende ved svenske universiteter og højskoler. 58 pct. var kvinder og 42 pct. var mænd. Den gennemsnitlige præstationsgrad for disse var 79 pct. I 2011 tog 7 pct. af de studerende de point de var registreret til i forhold til kursustilmeldinger.

Figur 8 viser, er der tegn på, at den tidligere negative udvikling i præstationsgrader er ved at vende.

Figur 8: Udviklingen i præstationsgrader 2004-2011

Kilde Universitetskanslersamarbejdet - Årsrapport 2013

1.5 Beskæftigelsesgrad og løndannelse

Høgskoleverket har udviklet indikatorer for arbejdsmarkedstilknnytning, som måles 1,5 år efter afsluttet eksamen. Den definition på arbejdsmarkedstilknnytning, som Høgskoleverket har udviklet, og som Universitetskanslersämbetet fortsat vil anvende, indebærer, at en person regnes som etableret på arbejdsmarkedet, hvis vedkommende har haft beskæftigelse i november måned, haft en samlet arbejdsindkomst på mindst SEK 203.500 (tal 2011), at vedkommende ikke har været studerende, og ikke er flyttet til udlandet eller har haft perioder med ledighed.

Etableringen måles 1-1,5 år efter eksamen. Ud fra de delarbejdsmarkeder, som en given uddannelsesgrad retter sig mod, grupperes de personer, der har taget en afsluttet grad. Den seneste kortlægning blev gennemført i 2011.

Tabel 5 giver en samlet oversigt over etableringsgrad fra den senest gennemførte undersøgelse:

Tabel 5: Etableringsgrad for personer med en videregående uddannelse

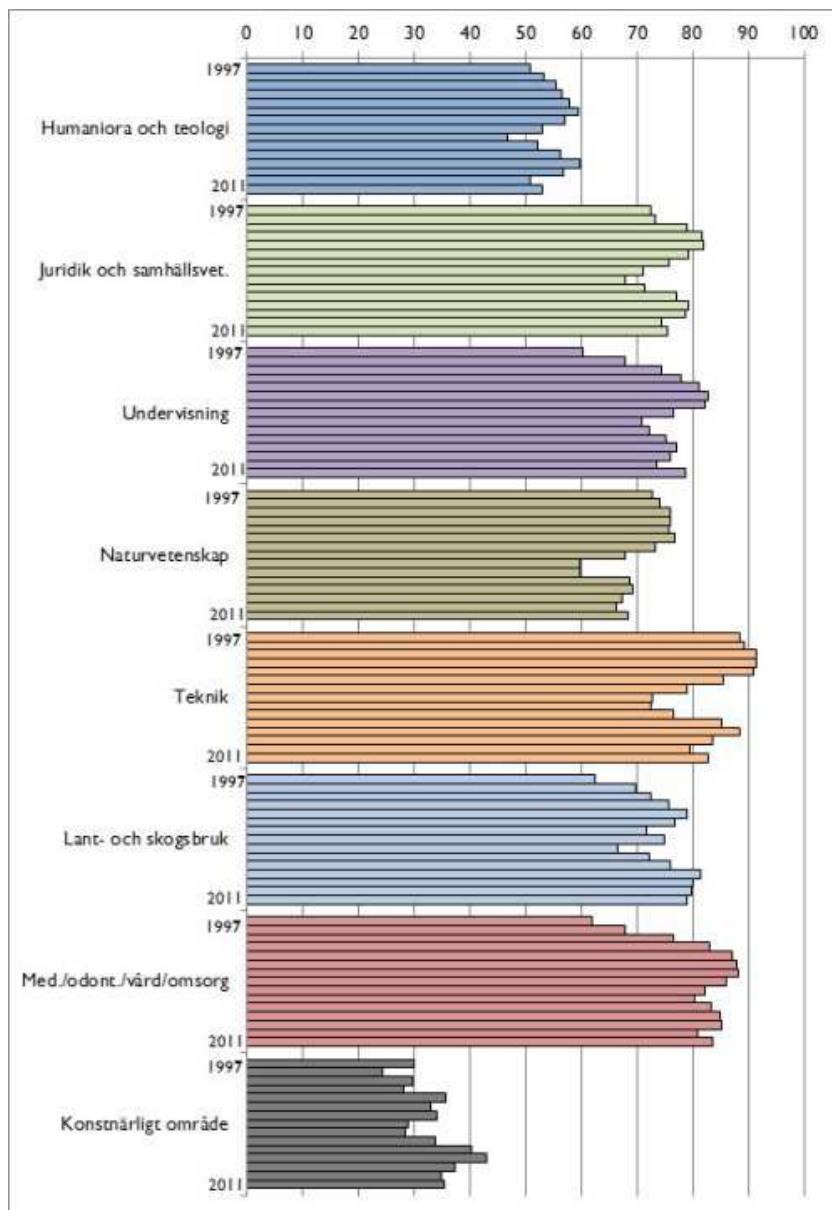
Arbetsmarknadsstatus 2009	Examen 2009/2010	
	Antal	Procent
Etableret på arbejdsmarkedet	30.696	78,3
Osäker ställing på arbetsmarknaden	4.225	10,8
Svag ställing på arbetsmarknaden	3.294	8,4
Utenfor arbejdsmarkedet		2,6
Totalt	39.226	100

Kilde: Etablering på Arbejdsmarkedet 2011- universitetskanslersamarbejdet- rapport 2013-11

Undersøgelsen viser endvidere ikke overraskende, at der er store variationer mellem uddannelser. Den viser også, at for tre ud af fire ligger etableringsgraden mellem 70 pct. og 89 pct. og højest inden for lægefaget, sygeplejefaget og teknik.

I Figur 9 er 1997 repræsenteret i den øverste søjle og 2011 i den nederste. Som figuren viser, ligger humaniora og teologi over hele perioden relativt lavere placeret, hvad angår beskæftigelsesgrad.

Figur 9: Den gennemsnitlige etableringsprocent på arbejdsmarkedet 0,5-1,5 år efter eksamen inden for otte områder i perioden 1995/96 til og med 2009/10

Kilde: Universitetskanslersämbetet

Som Tabel 6 viser, ligger begyndelseslønnen for nogle uddannelsesområder inden for de professionsrettede uddannelser relativt lavt i Sverige.

Tabel 6: Begyndelsesløn for udvalgte professioner

Nyuddannet	Gennemsnitsløn SEK
Jurist, privat sektor	30.000
Økonom, statslig sektor	25.000
Sygeplejerske	21.553
It-konsulent, privat sektor	28.000
Journalist	26.500
Laborant, off. sektor	21.000
Molekylær biolog, off. sektor	24.050
Molekylær biolog, privat sektor	25.000
Gymnasielærer	25.000
Folkeskolelærer	23.000
Læge	30.667
Civilingeniør	30.000

Sveriges Statistik, Lönstatistik

2. Match-, udbuds- og efterspørgselsinstrumenter

2.1. Prognoser og deres rolle i den finansielle dimensionering

Der er tale om en finansiell dimensionering. Dvs. sige, at institutionerne kan optage, så mange de vil, men de modtager kun finansiering for et bestemt antal. Dimensioneringen af de videregående uddannelser fastlægges gennem den årlige budgetproces, som fastlægger rammebudgettet totalt og det beløb, de enkelte institutioner vil modtage. I praksis er det institutionerne, der har ansvaret for at udmønte budgetterne, herunder fordelingen på de enkelte uddannelser og enkeltfag, de udbyder.

I de senere år har der i dens svenske regerings budgetproces og budgetgrundlag været et stigende fokus på, at uddannelserne, der udbydes, matcher arbejdsmarkedets behov.

I Sverige har man meget begrænset erfaring med og tradition for at styre planlægning og dimensionering af de videregående uddannelser via fremsyn og prognoser som fx i Finland. I de seneste år er der dog eksempler på, at langsigtede prognoser har fået konsekvenser for dimensioneringen i form af øremærkede ekstrabevillinger med henblik på at øge uddannelseskapaciteten inden for specifikke uddannelsesområder, senest bl.a. inden for sundhed- og ingeniørområde. Dog har der været strukturelle mekanismer på plads gennem mange år, som muliggør en meget tæt og dynamisk overvågning af udbuds- og efterspørgselsmekanismer i arbejdsmarkedet for personer med en videregående uddannelse. Siden 2003 har Högskolaverket årligt udgivet en publikation om den fremtidige balance på arbejdsmarkedet med data om beskæftigelsesgrad for forskellige typer af uddannelser og baseret på registerdata (Weert 2011). Dette muliggør en meget fintmasket analyse på arbejdsmarkedssituationen for forskellige uddannelser og for kandidater fra forskellige institutioner og over tid. Funktionen varetages i dag af Universitetskanslersämbetet.

1.4.2 Om prognoser

Sveriges Statistik udarbejder i samarbejde med beskæftigelsesmyndighederne to typer af prognoser med relevans for udbud og efterspørgsel på arbejdskraft. Prognoserne bruges først og fremmest som et dialogværktøj med institutionerne og som støtteværktøj til disse.

De langsigtede prognoser på udbud og efterspørgsel dækker hele arbejdsmarkedet, og rapporter har været publiceret siden 1972. Den næste undersøgelse "Trends og Prognoser" er i 2014 (SCB 2013). Den seneste prognose har perspektiv på Arbejdsmarkedet 2011. Högskolaverket har, indtil det blev nedlagt og erstattet med en ny styrelsesstruktur, rekvireret særkørsler hos Sveriges Statistik, som har analyseret arbejdsmarkedet for højtuddannede brudt ned på uddannelser og jobprofiler. Som det fremgår af analysen, er publikationen tiltænkt universiteter og højskolor i deres planlægning og i den samlede vejledning af nye studerende. Det understreges samtidig i rapporten, at det alt for ofte er dynamikkerne i arbejdsmarkedet her og nu, som bliver styrende, på trods af den tidsforsinkelse som er indbygget i de videregående uddannelser i forhold til, hvornår en studerende påbegynder et studie og vil være til rådighed på arbejdsmarkedet.

Sveriges Statistik udarbejder også prognoser på kortere sigt om udbud og efterspørgsel på kvalifikationer og job i samarbejde med de regionale og lokale beskæftigelsesmyndigheder.

Tabel 7 viser opbygningen af den langsigtede prognose. De beskæftigede er opdelt i 40 industrisektorer. Baseret på økonometriske modeller laves der fremskrivninger for disse koblet til omkring 100 grupper af uddannelse (kvalifikationer), som så bliver grupperet til efterspørgslen og udbuddet på omkring 50 grupper.

Tabel 7: Den langsigtede prognose - efterspørgsel udbud med udgangspunkt i 2000 analysen

Efterspørgsel på uddannede kalkulationsmodel	
Befolkning og labour force survey	Antal af beskæftigede de sidste 20 år fordel på køn og aldersgrupper. Prognose baseret på forventet levetid, nyfødte, netto immigration, beskæftigelsesgrader og ledighed
Økonomiske trends	Økonomiske trends sidste 20 år baseret på en økonometrisk analyse af offentlig og privat sektor, demografisk udvikling, udvikling i antallet af beskæftigede
Beskæftigede pr. industri sektor	Baseret på kalkulationer af trin 1 og trin 2
Uddannelsesstruktur	Antagelse om kvalifikationsniveauer og profiler for forskellige industrier baseret på udviklings-tendenser i 90'erne
Strukturelle Forandringer	
Efterspørgsel på uddannede	Efterspørgsel på uddannede frem til 2030
Udbud af Uddannede – kalkulationsmodel	
Befolkning år t	Multiplikation af befolkningens uddannelse år t (1) med sandsynlig overlevelsestid (2), giver befolkning i t+1 på kvalifikationsniveau i t brudt ned på køn alder og type af kvalifikation
Sandsynlig overlevelse	
Overlevende i t+1	
Eksamener i t + 1	
Eksamener i t plus 1 – type af uddannelse	
Befolkningens uddannelse t+1	Antallet af eksaminer i t + 1 ift type af uddannelse i år t (4) lægges sammen med overlevende i t + 1 (3) og fratrasket type af uddannelse de havde i år t (5)
	Kalkulationen omfatter alle formelle anerkendte kvalifikationer. Resultatet giver befolkningens uddannelse 2001 fordelt på køn alder og kvalifikation
Antagelse beskæftigelsesgrad	Multiplikation af befolkningens uddannelse i t+1 (6) med beskæftigelsesgrad i t+1 (7) giver udbud af arbejdskraft i t-1 fordelt på køn, alder og uddannelse (8)
Arbejdskraftforsyning i t+1	

Kilde: Magnus Lindskog 2003

Prognosen tager sit afsæt i udviklingen i befolkningstilvæksten, de seneste data for befolkningens uddannelsesniveau og beskæftigelsesgraden for mænd og kvinder fordelt på aldersgrupper og typer af uddannelse med ca. 50 grupper af uddannelser. Baseret på disse data udarbejdes der en prognose på forventet gennemførelsesgrad på forskellige uddannelsesgrupper og niveauer samt immigration fratrasket emigration og dødsfald. Arbejdskraftforsyningen er kalkuleret på beskæftigelsesgrad for forskellige kvalifikationsniveauer – alder og køn. Det forventede udbud sammenholdes med den forventede efterspørgsel for forskellige niveauer og typer af kvalifikationer i forskellige brancher koblet til den forventede udvikling i økonomien som helhed.

Herudover gennemfører den svenske Arbejdsgiverforening med jævne mellemrum også analyser om udviklingen i det private arbejdsmarked baseret på surveys blandt deres medlemsvirksomheder.

De langsigtede prognoser danner grundlag for de anbefalinger, som det svenske undervisningsministerium udarbejder med anbefalinger til eventuelle ændringer i dimensionering af de videregående uddannelser. De sendes videre til finansministeriet, og hvis de bliver godkendt, indgår de i det årlige budgetforslag. Institutionerne har hidtil fået tilsendt særligt tilpassede versioner af prognosen fra Sveriges Statistik med supplerende analyser, som kan vejlede institutionerne i forhold til dimensionering af optag, vejledning af kommende studerende, som rekrutteringsgrundlag for undervisere, og som grundlag for beslutninger om, hvorvidt der er uddannelser, der skal afvikles eller nye, der skal udvikles.

Rigsdagen tager beslutninger om, hvor mange uddannelsespladser, man samlet set vil finansiere med forskellige taxameterordninger for forskellige grupper af uddannelser, men det er op til den enkelte institution at beslutte, hvor mange studerende de faktisk vil optage og i forhold til hvilke uddannelser. Som flere internationale analyser peger på, så er prognoser som den svenske mest velegnede til lande, som har veludbyggede registerdata.

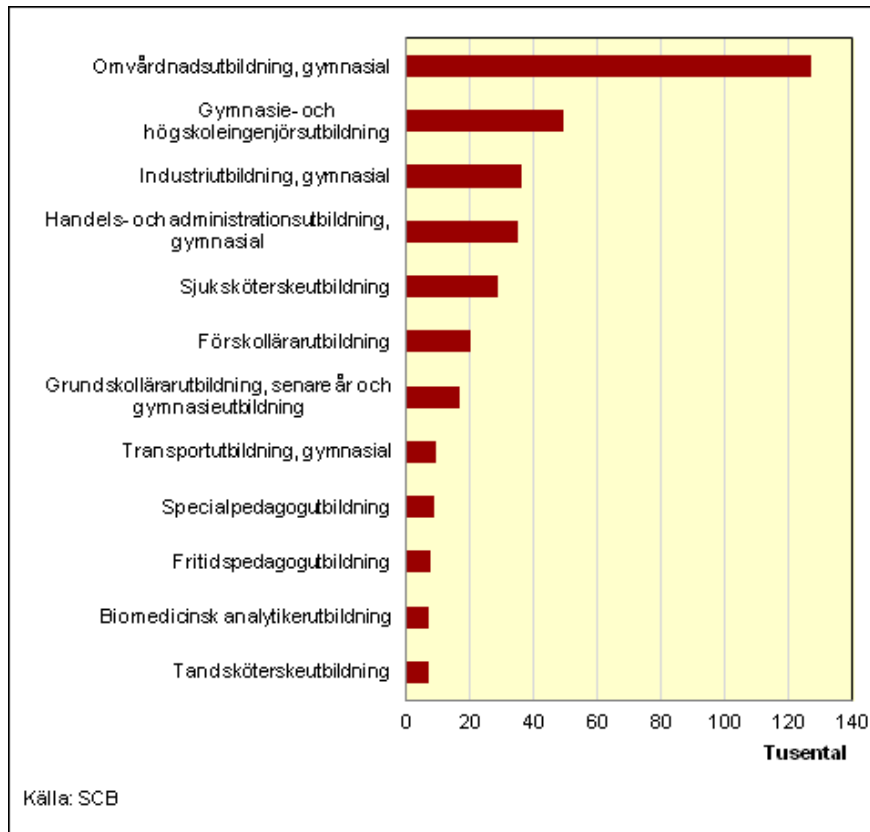
2.1.2 Seneste prognosetendenser

Siden 1972 har Sveriges statistiske enhed gennemført langsigtede prognoser for hele arbejdsmarkedet og for alle kvalifikationsniveauer (Kottman 2013). Den seneste prognose peger på potentiel mangel på arbejdskraft inden for følgende områder (SBC 2012):

- I 2030 er der beregnet mangel på arbejdskraft inden for sundheds- og plejeområdet på 170.000 omfattende flere kvalifikationsprofiler og niveauer, såfremt de unges studievalg og studiemønstre ikke ændres.
- Inden for det pædagogiske område forventes der mangel på gymnasielærere og lærere med specialundervisningskompetencer.
- Inden for teknikområdet vil der på sigt kunne opstå mangel på arbejdskraft med en videregående uddannelse på grund af mindsket tilgang til uddannelserne.
- Der forventes et overskud af arbejdskraft inden for humaniora, kultur og samfundsvidenskab. Inden for det sidstnævnte område, er der ganske vist tale om en voksende efterspørgsel, men en endnu større øgning af studerende, og det kan føre til et overskud af bl.a. økonomer.
- Øget efterspørgsel på personer med en post-gymnasial uddannelse; men på trods af dette forventes der frem mod 2030 at være et større udbud end efterspørgsel, fordi tilgangen er øget mere end efterspørgslen. Dette kan især ramme personer, som har en ufuldstændig videregående uddannelse.⁶

⁶ I Sverige har der ifølge Universitetsstyrelsen været en tendens til at ikke alle afslutter deres videregående uddannelse, fordi der inden for nogle delarbejdsmarkeder ikke har været nødvendigt at have papir på sin uddannelse. Dette gælder dog ikke professionsrettede uddannelser, som også traditionelt har vist en langt højere gennemførelsesgrad.

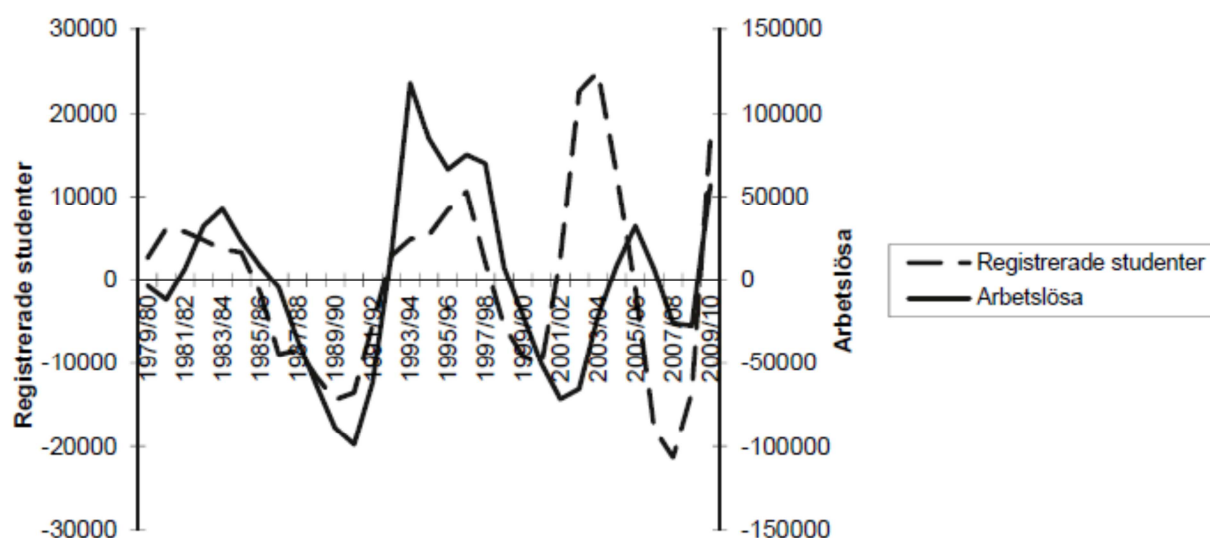
Figur 10 viser forventninger til mismatch i efterspørgslen frem mod 2030 for forskellige grupper:

Figur 10: Forventninger til mismatch i efterspørgsel og udbud 2030

Kilde: Sveriges Statistik, 2011

Statistiske data viser klart, at der i Sverige er en kobling mellem arbejdsmarkedskonjunkturer og antal ansøgere til de videregående uddannelser. I de perioder, hvor der er lavkonjunktur, søger flere studerende ind til de videregående uddannelser. Samtidig peger en analyse dog på, at konjunkturjusteringer på optag i form af øgede budgetter ved lavkonjunktur har en marginal effekt, fordi de grupper, som typisk vil rammes af langtidsledighed, ikke er de samme, som kan forventes at søge optag ved en videregående uddannelse, hvis antallet af pladser øges (Öckert 2012).

Figur 11: Udvikling i antallet af studerende og ledigheden

Kilde: Sonnerby ESO rapport om Effektivitet i svensk högskolautbildning (2012-7). Fremsyn og policy-udvikling

I Sverige har der igennem de sidste ca. 20 år været gennemført fremsyn, som i varierende omfang har beskæftiget sig med de videregående uddannelsers indretning⁷, fremtidens arbejdsmarked og kvalifikationskrav. Senest nedsatte den svenske regering i november 2011 *Framtidskommissionen*.⁸ Kommissionen blev ledet af statsministeren og bestod af partilederne i regeringen samt ni udvalgte eksterne personer fra forskellige dele af det svenske samfund. Et af temaerne for Kommissionens arbejde, som nu er afsluttet, var "Framtidskommissionen - underlagsrapport: Matchning på den svenska arbetsmarknaden". Denne delrapport kortlægger en række analyser, der har været gennemført i Sverige med fokus på match mellem udbud og efterspørgsel på kvalifikationer. På baggrund af eksisterende udredninger og data kommer rapporten til den konklusion, at matchningen i det svenske arbejdsmarked over tid er forringet med henvisning til Beveridgekurven for det svenske arbejdsmarked, som viser et skred i kurven i slutningen af 1990'erne og igen fra 2007 (Framtidskommissionen side 14).

⁷ Tidligere fremsyn se: <http://www.dimea.se/customers/tfOld/old/>

⁸ <http://www.regeringen.se/sb/d/15368>

Figur 12: Udbud- efterspørgsel belyst ud fra Beveridge kurven

Figur 1: En svensk Beveridgekurva

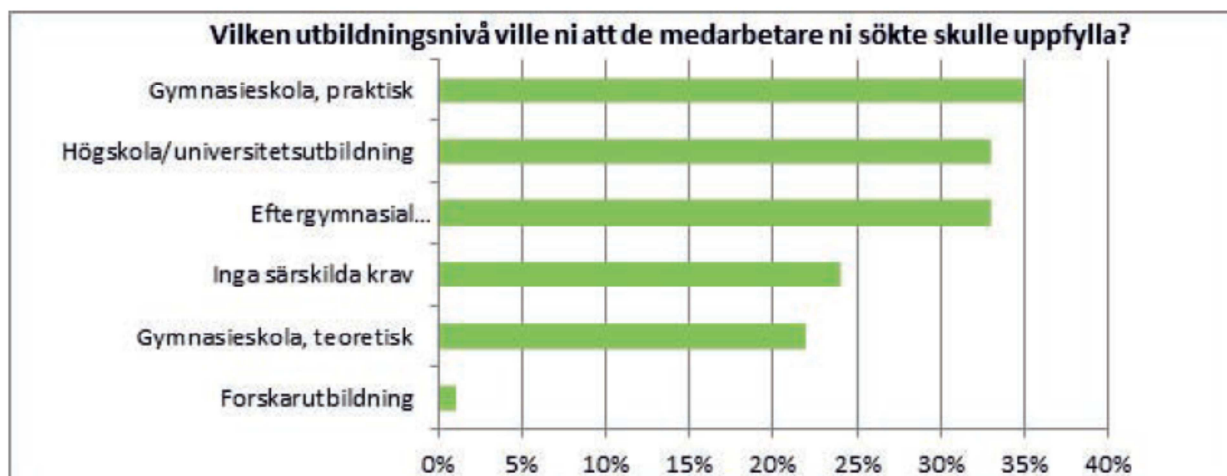

Källa: Svenskt Näringsliv (2012)

Kilde: Framtidskommissionen, side 14

Den vigende matchningseffektivitet tilskrives den vækst, der har været i de videregående uddannelser og en utilstrækkelig kapacitet til at opsuge arbejdskraften i job, som fuldt modsvarer deres formelle kvalifikationer (mismatch). Forklaringen tilskrives samtidig strukturelle ændringer i samfundet og erhvervslivet. Argumenterne underbygges med en stor survey gennemført af Svenskt Näringsliv i 2012 om udbud af arbejdskraft og ansættelsesmønstre blandt 16.229 virksomheder, hvoraf 8.453 besvarede surveyen.

Figur 13: Arbejdsgivernes efterspørgsel på nyansatte på kvalifikationsniveau

Kilde Framtidskommissionen: Rapport: Matchning på den svenska arbetsmarknaden, s.38⁹

Sammenfattende peger rapporten på, at under halvdelen af alle ansatte i Sverige er korrekt matchede i forhold til deres kvalifikationsniveau og indhold i uddannelsen. For 20 pct. vedkommende er der et match i indhold, men ikke hvad angår kvalifikationsniveau. Selv om forfatterne til rapporten har en forventning om, at overuddannelseseffekten over tid vil udlignes i takt med teknologiudvikling og globalisering, er der tale om markant nuværende overuddannelse i Sverige, som i praksis betyder, at den eksisterende arbejdskraft ikke får udnyttet deres faktiske kvalifikationer tilstrækkeligt, som typisk vil være forudsætningen for at videreudvikle den enkeltes kvalifikationer gennem jobbet. Ikke mindst når der er tale om nyuddannede, vil det være en udfordring, såfremt de nyuddannede enten på grund af ledighed, eller fordi de er ansat i job, som ikke modsvarer deres kvalifikationer, i større udstrækning synes at være i risiko for at blive ramt af "dekvalificering", hvis de ikke hurtigt efter endt uddannelse får mulighed for at udfolde og udvikle deres kvalifikationer i praksis (Se også OECD PIAAC).

2.2 Regler og rettigheder omkring optag

2.2.1 Adgangs- og optagelsesregler

Optagelse til de videregående uddannelser sker gennem en anonymiseret udvælgelsesproces baseret på karakterer og "Högskolaprövan", som er frivillig, men som kan medvirke til at løfte en studerendes samlede score. Optagelsesreglerne er fastsat i loven og i diverse forordninger og institutionerne og er mere detaljerede på grundniveau end på videregående niveau. Overgang til avanceret niveau kræver som hovedregel en afgangseksamen på grundniveau. Eksamen på avanceret niveau giver formelt ret til at forsætte med en forskeruddannelse. De, som opfylder optagelseskravene, er formelt set "behörige", men det betyder ikke, at de nødvendigvis er garanteret en plads. For hver uddan-

⁹ Det bør bemærkes, at arbejdsgiver-surveys af den karakter, der henvises til, skal tolkes med forsigtighed, da besvarelser ofte bygger på en forventning om, at en nyuddannet medarbejder vil være fuldt produktiv fra første dag. Dette vil typisk kræve en specialiseringsgrad, som det ikke er muligt at opbygge inden for en uddannelse, såfremt uddannelsen også skal tilgodese en bredde og dybde i kvalifikationer, som kan understøtte arbejdsmarkedsmobilitet over tid (Matching Skills & labour Market Needs), Employment Council, World Economic Forum. Endnu ikke publiceret, men kan rekvireres til udvalgets arbejde fra Hanne Shapiro

nelse er der specifikke bestemmelser for, hvilke fag en studerendes skal have bestået for at blive optaget. Herudover kan den enkelte institution selv definere optagelseskrav. Når ansøgerantallet overstiger antallet af udbudte studiepladser, bygger optagelseskriterierne på karakteroptagelsesprøven. Optagelsesprøven bygger på kvantitative og kvalitative spørgsmål inden for sproglig forståelse, matematik og engelsk. Universitets- og högskolorådet er ansvarlig for den koordinerede optagelse.

Der er tre adgangsveje til en videregående uddannelse i Sverige i forhold til formelle grundlæggende adgangskrav ("grundläggande behörighet"):

1. Afsluttet högskoleförberedande eksamen fra gymnasiet eller inden for kommunal voksenuddannelse på gymnasieniveau,
2. Afsluttet erhvervsorienteret eksamen fra gymnasiet eller inden for kommunal voksenuddannelse på gymnasieniveau samt krav til svensk som andet sprog og engelsk på niveau med den högskoleförberedande eksamen i gymnasiet
3. En ansøger kan uden at opfylde de formelle krav blive optaget via en realkompetencevurdering. Det er op til det enkelte universitet at vurdere, hvorvidt en ansøger qua tidligere erfaringer kan leve op til de formelle optagelseskrav. SUHF (Sveriges universitets- och högskoleförbund) har fastlagt anbefalinger til, hvorledes institutionerne bør bedømme ansøgers grundlæggende adgangsgivende kompetencer.¹⁰

2.3 Finansiering

2.3.1 Finansieringsmodellen- underliggende styringsrationale

Ressourcetildelingssystemet er udformet, så det er studenternes valg (midlerne følger studenter), og hvor mange point de studerende tager, der danner grundlag for institutionernes aktiviteter. Den nuværende finansieringsmodel og det underliggende styringsrationale er gradvist udviklet startende med reformer i 1990'erne. Nøgleelementerne i reformerne var en stigende grad af decentralisering, målstyring, kvalitetsstyring, ansvar og et større fokus på performance-baseret finansiering. Reformen i 1993 byggede således på intentioner om et performance-baseret system, hvor 60 pct. af finansieringen var baseret på antal optagne studerende og 40 pct. på gennemførelse af et kursus, hvor et program var sammensat af flere kurser (Schmidt 2012).

Som nævnt ovenfor vedtager den svenske rigsdag årligt et budget for de videregående uddannelser på grundniveau og avanceret niveau på baggrund af et forslag fra regeringen. Fra år til år, er der hovedsageligt tale om mindre tekniske justeringer. Forskningen, herunder Ph.d. uddannelser, hører under forskningsbudgetter for institutionerne. Budgetforslaget indeholder typisk overvejelser om fremtidig ønsket udviklingsretning inden for uddannelsesområdet herunder specifikt prioriterede indsatser, som vil komme til udtryk i form af øremærkede midler til specifikke uddannelsesområder. I de senere år har det været inden for sundheds- og ingeniørområdet. Ifølge universitetskanslersamarbejdet har regeringen i de senere år taget initiativ til en større grad af styring af institutionernes udbud i forhold til det, som regeringen opfatter som værende markedets behov. Virkemidlet er oprettelse af nye pladser inden for specifikke uddannelser, hvor regeringen har formuleret måltal. På trods af dette kan regeringen egentlig ikke fordele pladser, som

¹⁰ <http://www.suhf.se/publicerat/rekommendationer>

Universitetskanslersamarbejdet påpeger, idet institutionerne fortsat har autonomi i forhold til udmøntningen af de tildelte budgetter, som det fremgår af finanslovsforslaget for 2013 og 2014.

Der afsættes en ramme til den enkelte institution til uddannelsesaktiviteter på grundniveau og avanceret niveau som et loft. Det er det beløb, der maksimalt kan udløses (takbeløp). Rammebudgettet udbetales på forskud, og ved årets slutning afregnes det bevilgede beløb i forhold til præstationer målt i heltidsstuderende og disses præstationer opgjort i point. De faktisk udløste point holdes op mod de studerendes tilmeldinger og den pointsum, det svarer til. Finansieringen varierer pr. uddannelsesområde og udbetales forud. En studerende, som har været registreret på flere kurser inden for humaniora, vil udløse SEK 28.400, hvor det tilsvarende beløb for en studerende inden for teknik vil være SEK 50.400 kroner.

Der er indbygget en fleksibilitet i budgettet, for så vidt som institutionerne inden for rammebudgettet selv fastlægger optaget af studerende fordelt på de enkelte uddannelser og fag. Endvidere kan institutionerne overføre op til 10 pct. af ubrugte undervisningsmidler i rammebudgettet fra et år til et andet. Som det beskrives i det følgende, er der på det seneste indbygget nye performancekriterier og krav til dokumentation i institutionernes årsredegørelser, som samlet set er udtryk for et voksende fokus på systemperformance inden for logikken om institutionel autonomi. Samtidig har der været en voksende kritik af, at der er en række uhensigtsmæssigheder i den eksisterende finansieringsmodel, som har konsekvenser for kvaliteten. Nogle af disse synspunkter redegøres der for i afsnittet om "Kritisk debat om ressourcefordelingen".¹¹ I juni 2010 besluttede den svenske rigsdag, at i rammerne for finansiering til de videregående uddannelser på grundniveau og avanceret niveau skal der fremover indgå kvalitet, som Universitetskanslersämbetet (Universitetsstyrelsen) står for.

Fra og med 2013 vil en mindre del af finansieringen gå til de institutioner, som får den højeste vurdering ud fra en tredelt skala. Samlet var der 315.211 helårstuderende i de videregående uddannelser i 2012 ifølge grundlaget for finanslovsforslaget.

¹¹ www.uk-ambetet.se/.Introduktion-svenska-hogskola

Tabel 8: Finansiering for forskellige typer af uddannelse

Uddannelsesområde	Erstatning pr. helårs- studerende	Erstatning pr. helårspræstation	Fordeling af helårsstuderende i %
Humanistisk, samfunds- videnskabelig, teologi, jura	23.432	19.143	41,8
Naturvidenskab, farma, teknik	50.092	42.243	33,4
Pleje	53.254	46.125	7,5
Undervisning	34.763	40.941	6,6
Medicinsk	59.510	72.386	5,5
Øvrigt	40.229	32.679	2,4
Musik	122.461	77.430	0,7
Design	141.947	86.484	0,7
Idræt	103.423	47.860	0,5
Odontologisk	44.039	51.300	0,5
Kunst	201.518	86.515	0,2
Medier	287.986	230.689	0,1
Teater	282,201	140.561	0,1
Dans	198.472	109.667	0,0
Opera	291.837	174.581	0,0

Kilde: Svensk Näringsliv, januar 2013

De midler, der hidtil er gået til internationale studerende fra lande uden for EU er blevet inddraget og bliver indfaset over 3 år, så op til 300 millioner svenske kroner vil blive udbetalt i form af kvalitetsbonus til de institutioner som får den højeste kvalitetsvurdering i forbindelse med Universitetskanslersämbetets kvalitetsvurderinger. I finanslovsforslaget for 2013 (*Prop. 2012/13:1, utgiftsområde 16*) meldte regeringen ud, at afregningen for heltidsstuderende alene skulle baseres på studieaktivitet. Beslutningen medførte, at regeringen udbetalte SEK 440 millioner mindre end fastlagt i det oprindelige budget (lärosätenas takbelopp). De inddragede midler blev siden omfordelt i en kvalitetsindsats. SEK 400 millioner blev fordelt i form af højere satser inden for humaniora, teologi, samfundsvidenskabelige fag og jura. De resterende SEK 40 millioner blev brugt til at styrke den virksomhedsforlagte undervisning inden for læreruddannelsen og børnehavelæreruddannelsen.

Som indledning til finanslovsforslaget 2014¹² for de videregående uddannelser understreges det, at Sverige i de seneste år har oplevet en stigende søgning til de videregående uddannelser på baggrund af den generelle situation for unge som følge af krisen. I finansloven fremgår regeringens ønsker som hensigter- for eksempel, at det er det vigtigt, at uddannelserne møder arbejdsmarkedet behov, og at studerende, der påbegynder en videregående uddannelse, afslutter den med en eksamen.¹³ Endelig peges der på, at universiteter og højskoler også bør danne ramme for efteruddannelser, men under hensyntagen til, hvilken del af uddannelsessektoren, der bedst varetager hvilke aktiviteter for at sikre *effektivitet* i det samlede system. Endvidere understreges det i finanslovsforslaget for 2014, at Universitetskanslersämbetet skal overvåge udviklingen på arbejdsmarkedet, men det er entydigt institutionerne som har ansvar for dimensionering, dvs. hvor mange pladser de vælger at udbyde. De studerende interesser skal fortsat vægtes, men det understreges samtidig, at institutionerne i planlægningen af udbuddet bør anvende analyser, som ser på de fremtidige behov på arbejdsmarkedet både på regionalt og nationalt niveau og i samarbejde med de relevante myndigheder. Det nævnes også i finanslovsforslaget, at regeringen planlægger i samarbejde med Universitetskanslersämbetet at følge op på uddannelsesinstitutionernes arbejde med dimensionering.

Ifølge Universitetskanslersämbetet ligger det endnu ikke fast, hvordan opfølgningen på institutionernes dimensionering byggende på arbejdsmarkedsprognoser i praksis skal udmøntes, om det bliver dialogbaseret, eller det kommer til at finde sted på anden vis. For nuværende har Regeringen inddraget midler fra institutionerne for studerende, som er registrerede uden at tage point, som det fremgår af finanslovsforslaget for 2013, og der er et stort politisk fokus på gennemstrømning, som det også fremgår af ESO rapporten (Sonnerby 2012) om effektivitet i de videregående uddannelser.¹⁴

I de sidste års finanslovsforslag (prop. 2011/12:1) og for 2013 (prop. 2012/13:1) har der været ændringer i budgetrammen for de videregående uddannelser med udgangspunkt i de statistiske prognoser. Dette viser en forventning om, at efterspørgslen i arbejdsmarkedet vil overstige udbuddet af arbejdskraft gennem et antal år. Dette har været grundlaget for fx at udbygge læreruddannelsen og uddannelser inden for sundhed og pleje samt uddannelser inden for teknik. I 2012 adviserede regeringen om en udbygning af bl.a. læge-, sygeplejerske-, tandlæge- og ingeniøruddannelser, som nu pågår. I 2012 indeholdt finanslovsforslaget fx et forslag om en samlet øgning af antal studiepladser inden for sygeplejerskeområdet på 700 pladser. Mellem 2006 og 2012 øgedes antallet af studiepladser med 27.500 pladser i alt. I følge prognoser vil 63 pct. af dem, der afslutter en gymnasieuddannelse i 2020, få mulighed for at påbegynde en uddannelse på et universitet, högskola eller yrkeshögskola inden de er fyldt 34 år.

¹² PROP. 2013/14:1 UTGIFTSOMRÅDE 16

¹³ Sammenholdt med Danmark har Sverige væsentligt lavere gennemførelsesfrekvenser af flere årsager. Det vil blive behandlet i afsnit 1

¹⁴ En analyse fra Universitetskanslersamarbejdet vist fejl i statistikken, fordi studerende, som tidligere har påbegyndt et studie og har afbrudt dette, er talt som nybegyndere, hvis de genoptager studierne. se Övertäckning i statistiken avseende registrerade och nybörjare på grundnivå och avancerad nivå läsåren 2006/07-2011/12 <http://www.uk-sambetet.se/arkiv/effektivitet/studieaktivitetmattihogskolepoang.5.4149f55713bbd917563800012383.html>

2.3.2 Effektivitet i de videregående uddannelser- nye indsatsområder?

I 2012 færdigjorde en ekspertgruppe under Finansministeriet en rapport om de videregående uddannelsessystemers effektivitet (Sonnerby 2012). På baggrund af denne rapport har regeringen i efteråret 2013 sat fokus på de videregående uddannelsessystemers effektivitet. Analysen viser fx, at studerende inden for samfundsvidenskab og humaniora i gennemsnit bruger ca. 25 timer om ugen på deres studier. Desuden viser rapporten fra udvalget, at nogle studerende tager "sommerorlov". Resultatet er, at den samlede studietid forlænges i forhold til en studerende, som læser 40 timer om ugen og også var studieaktive i sommerperioden. På den baggrund er der indstillet til regeringen at tage initiativ til, at studieeffektiviteten kan øges gennem udbud af kurser i sommerperioden og med ret til studiestøtte og en højere gennemsnitlig studieaktivitet i årets løb.

Det stigende fokus på effektivitet skal ses i sammenhæng med den svenske regerings stigende fokus på studieaktivitet og præstationsgrader, som behandles nærmere i det følgende.

2.4 Kritisk debat om ressourcefordelingen

Fra forskelligt hold har der været kritik af ressourcefordeling og ressourcefordelingsprincipper i Sverige i forhold til de overordnede målsætninger om kvalitet og relevans. Det nuværende ressourceallokeringsystem for uddannelse på bachelor -og kandidatniveau blev indført i forbindelse med den store reform af videregående uddannelser i 1993 med henblik på at øge universiteternes autonomi.

2.4.1 Er den kvalitetsfremmende bonus kvalitetsfremmende?

Et af kritikpunkterne mod den kvalitetsfremmende bonus er, at den i større udstrækning måler institutionernes evne til at rekruttere studieegnede studerende end den reelt måler kvalitet- forstået som forskellen mellem input og output, altså det de studerende kan og ved, og som kommer til udtryk i deres afsluttende eksaminer og i arbejdsmarkedets efterspørgsel. De ældre og store institutioner har typisk en bredere rekrutteringsbase med adskillige ansøgere til hver ledig plads, og disse institutioner kan derfor i langt større udstrækning vælge at optage de mest studieegnede ansøgere. Högskolerne er i langt større udstrækning koblet til de socioøkonomiske karakteristika i deres region og har et langt mindre rekrutteringsgrundlag- og må derfor også optage mindre selektivt. En stigende konkurrenceudsættelse på forskningsmidler har samtidig gjort det sværere for de regionale högskolor at fastholde og udvikle et forskningsbaseret fagmiljø. Så kombinationen af, at mange af högskolorne typisk har en mere diversificeret gruppe af studerende, som vil fordrer en større indsats for at udvikle dem til højeste niveau kombineret med, at de samme institutioner har fået vanskeligere ved at få F&U midler, har bragt mange af institutionerne i en negativ udviklingsspiral. Dette er yderligere forstærket af, at der de sidste 10-15 år ikke har været regionale udviklingsmidler (tilväxtmidler), som tidligere har udgjort en vigtig F&U base og grundlaget for udviklingen af regionale innovationssystemer i tæt koblingen til högskolornes uddannelsesudbud (interview).

2.4.2 Svensk Näringsliv

I januar 2013 kom Svensk Näringsliv med et nyt forslag til finansiering af de videregående uddannelser (Krantz 2013) med henblik på at øge kvalitet og overgang til arbejdsmarkedet. Et af problemerne, som Svensk Näringsliv peger på, er, at institutionernes autonomi med hensyn til ressourcefordeling betyder, at nogle af de store populære uddannelser risikerer at være med til at finansiere nogle af de små fag, som ellers ikke løber rundt. Et andet problem ved den nuværende ordning er institutionernes incitament til, at de studerende består deres eksamener uagtet deres faktiske formåen, da det udløser den sidste del af betalingen for en årsstudent. Som situationen er, er det ifølge Svensk Näringsliv ikke muligt på transparent vis at følge, hvordan ressourcerne rent faktisk bliver fordelt på den enkelte institution.

Svensk Näringsliv foreslår en ny ressourcefordeling som bygger på:

- *Fordeling af ressourcer i forhold til faktisk beskæftigelse inden for de forskellige fagdiscipliner.* Samtidig peger en anden analyse fra Svensk Näringsliv på, at kvaliteten af samspil mellem institutionerne og de studerendes efterfølgende beskæftigelse har markant betydning. Ifølge undersøgelsen fra Svensk Näringsliv øger et godt samspil jobchancerne med 63 pct (Svensk Näringsliv 2013).
- *Uddannelser, som vurderes til havende høj kvalitet får tildelt ekstra ressourcer.*
- *En progressiv tildeling i forhold til opnåede point, så institutionerne opnår en større kompensation pr. årsstuderende/opnåede point jo længere henne den studerende er i studiet.* Dette vil også indirekte kunne øge institutionernes motivation til at understøtte, at flere studerende gennemfører en videregående uddannelse med en afsluttet grad på grundniveau eller avanceret niveau, som statistikkerne for gennemførelsesgrader viser har været og fortsat er et problem på visse uddannelsesområder, om end det synes at være aftagende. Ifølge seneste tal fra Universitetskanslersämbetet.

De sammensluttede fagforbund TCO er i 2013 kommet med en udredning, som mere specifikt kigger på sammenhængen mellem kvalitet og antal undervisningstimer med undervisere som et væsentligt temapunkt i forhold til ressourcefordeling og kvalitet i de svenske videregående uddannelser. Da den tematik hører ind under udvalgsarbejdet i fase 2, er den ikke nærmere berørt her (TCOO 2013).

2.5 Blød styring – men med vekslende prioriteringer

Hvis man ser på udviklingen i styringen af de videregående uddannelser i Sverige, har institutionerne på den ene side opnået en større grad af autonomi gennem de seneste reformer men som nævnt ovenfor er især de mindre højskolor under et stort finansielt pres, som har sat skub i både samarbejder og fusioner. På den anden side er der en underliggende spænding i styringsstrukturen for så vidt som, at regeringen indirekte og fx gennem budgetter og kravene til årsrapportering søger at påvirke udviklingen af de videregående uddannelser i en bestemt ønsket retning. Omfordelinger i budgetterne fra år til år har ydermere gjort det vanskeligt især for de mindre institutioner at langtidsplanlægge blandt andet mht. medarbejderressourcer og infrastrukturinvesteringer.

Som nævnt i det tidligere afsnit har udviklingen i de langsigtede prognoser for arbejdsmarkedet af flere omgange givet anledning til ændringer i de samlede budgetter for de

videregående uddannelser men således, at institutionerne har autonomien til at fastlægge udbud og sammensætningen af dette. I forbindelse med budgetaftalen for 2014 har regeringen indført en form for "blød styring" i forhold til institutionernes autonomi, hvad angår dimensionering. Den bløde styring bygger grundlæggende på, at institutionerne bliver forpligtede til at redegøre for, hvorledes de i deres planlægning, styring og vejledning forholder sig til og tilgodeser efterspørgselsdynamikker i det omkringliggende samfund regionalt og nationalt. Mere specifikt har regeringen udsendt en skrivelse til universiteter og højskoler¹⁵ med hensyn til krav til dokumentation i deres årsredegørelser på særlige områder.

Årsrapporterne skal bl.a. indeholde en redegørelse om, hvilke prioriteringer, vurderinger og behovsanalyser, som ligger til grund for udbuddet. Dette krav skal givetvis ses i sammenhæng med en voksende diskussion i Sverige om mismatch og med øget risiko for overkvalificering inden for nogle områder og mangel på arbejdskraft på andre områder. Ligeledes skal årsredegørelsen indeholde overvejelser vedrørende fordeling af udbud på kurser og på programmer på forskellige niveauer og med forskellige adgangskrav samt overvejelser vedrørende fordeling mellem fjernundervisning og campusundervisning. Endelig skal årsredegørelsen indeholde beskrivelse af, hvad den enkelte institution gør for at møde det omgivende samfunds behov uddannelse. I årsredegørelsen anmodes institutionerne specifikt om at oplyse om antallet af nybegyndere, antallet af helårstuderende samt antallet af eksaminerede inden for uddannelser som leder til følgende grader:

- Civilingeniør
- Högscoleingeniør
- Læge
- Sygeplejerske,
- Specialsygeplejerske
- Tandlæge.

Vejledning

Institutionerne bliver samtidig pålagt at beskrive, hvorledes de i dimensioneringen, fag- og emnekompositioner modsvarer de studerendes og samfundets behov - også regionalt. Årsredegørelsen skal samtidig beskrive, hvordan sådanne overvejelser er inddraget i vejledningen af studerende.

Studieafgifter for tredjelandsstuderende

I årsredegørelsen skal der også være en redegørelse for, hvordan den indførte studieafgift for studerende fra tredjelande påvirker institutionens samlede virke.

Studerende som ikke tager point

Endelig indeholder institutionsskrivelsen krav om, at institutionerne redegør for antallet af helårstuderende som har været registreret uden at tage point i efterårsterminen 2013 og i forårsterminen 2014 - minus tredjelandsstuderende.

Selv om der i følge de seneste statistikker har været en stigning i præstationsgraden, skal dette punkt ses i sammenhæng med et voksende fokus på gennemførelsesfrekvenser i de svenske videregående uddannelser, selv om statistikker også viser, at der er en

¹⁵ <http://www.esv.se/sv/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=15418>

klart lavere gennemførelsesgrad for studerende på enkeltfagskurser og fjernundervisningsstuderende.

3 Udbud

3.1 Regionalisering fra 1980'erne og til i dag

Den politiske strategi for de videregående uddannelser op igennem 1980'erne og 1990'erne i Sverige var fokuseret på at øge adgangen til videregående uddannelse også i de mindre befolkede egne af Sverige, samtidig med at etableringen af regionale højskoler også blev set som en ny vækstmotor i den regionale økonomi (Ekberg 2011).

I 2001 blev der gennemført en større undersøgelse fra Lunds Universitet om betydningen af den øgede regionalisering af de videregående uddannelser. Analysen viste, at den regionale rekruttering til videregående uddannelser var øget i de regioner, hvor tilgængeligheden var øget. Undersøgelsen gav derimod ikke belæg for, at afstanden havde særlig betydning for nogle socialgrupper. Analysen viste endvidere, at der var en vis tendens til, at personer blev i de regioner, hvor de havde taget en videregående uddannelse. Sandsynligheden var dog langt større for de personer, som var uddannet i Stockholmregionen.¹⁶ Det har ikke umiddelbart været muligt at identificere væsentligt nyere analyser med særlig fokus på regionaliseringseffekter.

Fra ca. 2000 og frem til omkring 2008 skete der en yderligere ekspansion i mange af de regionale højskoler, som medførte, at flere fik ret til at uddanne doktorander på udvalgte områder, og flere af højskolerne søgte også om at blive godkendt som universitet op til 2010, hvor ministeren for de videregående uddannelser tilkendegav, at der ikke var behov for flere universiteter i Sverige. Flere af de regionale højskoler har i dag et relativt bredt udbud af uddannelser, og det kan være i konflikt med kravene om, at al undervisning ved en videregående uddannelsesinstitution skal bygge på et videnskabeligt grundlag, og der skal være et tæt samspil mellem forskning og uddannelse. Et af argumenterne i diskussionen om øget samarbejde og fusioner i de videregående uddannelser har været, at det på avanceret niveau kan være svært for de regionale højskoler at opbygge et miljø, som lever op til lovgivningens krav. Som nævnt ovenfor har ændrede finansieringsstrukturer for uddannelse og for forskning også medvirket til at de mindre højskoler oplever et stigende økonomisk pres, som har ført til ændringer i det institutionelle landskab og ifølge flere efter al sandsynlighed i de kommende år vil føre til flere ændringer, og som alternativ til at gå konkurs (interview)

Med implementeringen af det nye kvalitetssystem siden 2011 har hensigten været at opbygge en systematisk tilgang til kvalitet baseret på resultater. Forventningen er, at kvalitetssystemet vil føre til at institutionerne i højere grad vil prioritere deres udbud og øge samarbejdet om udbuddet uden at regeringen forlods har forholdt sig til, hvorvidt de større institutioner bedre er i stand til at sikre høj kvalitet og forskningsforankring af uddannelserne, fordi de har kritisk masse (interview).

Kvalitetssystemet baserer sig først og fremmest på fem tilfældigt udvalgte eksamensopgaver eller "oppsatser", dvs. opgaver, der bygger på en selvstændig analyse af et område eller emne, og som skal afspejle de krav og kriterier, der gælder for videnskabelig

¹⁶ http://www3.lu.se/info/lum/LUM_09_01/38_utbildnivan.html

tekst. Opgaverne skal være afleveret inden for de seneste tre år. Herudover bygger vurderingen på en selvevaluering fra de institutioner/fagområder, som indgår i kvalitetsvurderingen, og som er udarbejdet af undervisere fra det pågældende fagområde. Endelig gennemføres der interview med studerende og undervisere såvel som øvrige institutionsrepræsentanter. Hvis mere end 20 studerende har taget eksamen inden for fagområdet i de sidste 2-4 år, gennemføres der også en spørgeskemaundersøgelse. Undtaget er de helt små fagområder i første fase, dvs. fagområder, hvor der samlet set har været produceret mindre end fem eksamensopgaver inden for de sidste tre år.

Den nuværende debat om det fremtidige landskab for de videregående uddannelser er indlejret i regeringsforslag *Fokus på kunskap – kvalitet i den högre utbildningen*¹⁷, som blev vedtaget i 2010. Forslaget satte øget fokus på kvaliteten i de videregående uddannelser, ikke mindst hvad angår de lovpligtige krav om forskningsforankring og udmøntning af disse krav.

Ifølge SULF¹⁸ (Sveriges Universitetslærerforbund) er der i praksis meget få institutioner, som har mulighed for fuldt at leve op til disse målsætninger. Årsagerne er en forskellig finansieringsmodel for uddannelse og forskning. Ca. 50 pct. af finansieringen til forskning kommer fra eksterne kilder inklusive stiftelser mv. Ifølge SULF betyder det i praksis, at der ikke nødvendigvis er symmetri mellem institutionernes volumen målt i antallet fuldtidsstuderende og volumen i forskningsbevillinger, og det kan få konsekvenser for uddannelsernes forskningsmæssige fundament. Dette er ifølge SULF yderligere forstærket af, at en større del af forskningsmidlerne er konkurrenceudsatte med en tendens til en vis koncentration af forskningsmidler på specifikke områder inden for den enkelte institution.

Ifølge nogle kilder er der flere problemer i den nuværende finansieringsmodel. På nogle af de forskningstunge institutioner har det haft som konsekvens, at forskningen opprioriteres til fordel for uddannelserne og med en udstrakt brug af frikøb. De uddannelsestunge institutioner er påvirket af de nye styringsmekanismer i de statslige budgetter, som har skabt usikkerhed om grundlaget for institutionernes optag, fordi der har været flere ændringer i de sidste år. Samtidig har flere af de nyere högskolor fået sværere ved at tiltrække forskningsmidler med en øget konkurrence om disse. Dette har betydet en øget brug af adjunkter i tidsbegrænsede stillinger og med begrænsede muligheder for forskningstilknytning (interview).

Det er ovenstående udvikling i det institutionelle landskab i forhold til lovens intentioner om kobling mellem forskning og uddannelse, som har været medvirkende til, at den nuværende minister for de videregående uddannelser har peget på nødvendigheden af ændringer i det videregående institutionslandskab gennem fusioner og/eller strategiske samarbejder. Der har været nogle fusioner i det senere år - senest inden for de kunstneriske uddannelser i Stockholm - men de har været initieret af institutionerne selv, og det er ifølge ministeriekilder ikke regeringens plan at iværksætte fusioner (Askling 2012, interview). Initiativer vedr. samarbejder, alliancer og fusioner skal komme fra institutionerne selv.

¹⁷ Se "propositionen" En akademi i tiden (prop. 2009/10:149).

¹⁸ Handlingsprogram för en sammanhållen högskolepolitik/Sveriges universitetslärarförbund 2013

Ifølge SULF hersker der i praksis stor usikkerhed om, hvordan sådanne samarbejder skal effektueres på tværs af både geografiske såvel som institutionelle skel. SULF mener, at regeringen har reduceret den samlede problemstilling ved at gøre det til et organisatorisk spørgsmål snarere end spørgsmålet om kvalitet og fornyelse af de svenske akademiske miljøer i lyset af en række mega trends, som også påvirker de videregående uddannelsessystemer i andre lande (Högskolan i Borås 2012, Svensson 2009, Benner 2012).

En rapport fra Rigsrevisionen fra 2011 har sat yderligere fokus på det samlede institutionelle landskab, idet den fandt flere svagheder i den samlede styring - herunder et brist mellem tildelingen af forskningsressourcer og institutionernes undervisningsforpligtelse. I et svar til Rigsrevisionen understregede regeringen, at det er institutionernes ansvar at tilsikre den kobling.

Ifølge den svenske undervisningsminister vil de svenske videregående institutioner stå overfor udfordringer i de kommende år, som kan betyde markante ændringer i den eksisterende institutionelle struktur. Ifølge ministeren "har nogle institutioner med lavere antal ansøgere end andre hidtil nydt godt af at kunne få nok studerende i forhold til deres normerede bevillinger ved at optage studerende, som ikke har haft pågældende institution som første prioritet, men dette vil ikke være muligt i fremtiden på grund af faldende ungdomsårgange."

Omvendt peger den svenske undervisningsminister på behovet for en regional dimension som fødekæde til det regionale arbejdsmarked inden for uddannelse, sundhed og teknik, hvor Sverige har oplevet flaskehalsproblemer. Et af de eksempler, som ministeren fremhæver, er Linne Universitetet, som har campus på flere lokaliteter, og som blev skabt gennem et samarbejde, som sidenhen førte til en fusion på institutionernes eget initiativ. Samtidig peger ministeren på, at "initiativer til samarbejde og eventuelle fusioner skal komme fra institutionerne selv og med perspektiv på de udfordringer, som de videregående uddannelsesinstitutioner står over for i de kommende år." Der er en række eksempler på institutionssamarbejder med fokus på uddannelsesudbuddet.

Tekstboks 1: Lärosäten Syd

Lärosäten Syd omfatter et samarbejde mellem Malmö högskola, Högskolan Kristianstad, Lunds universitet, Blekinge tekniska högskola, Sveriges landbruksuniversitet. Siden 2009 har de formaliseret samarbejdet om uddannelse og forskning med henblik på samlet at profilere institutionerne nationalt og internationalt. En af målsætningerne har været at øge de studerendes muligheder for at tage en uddannelse, som kombinerer fag og kurser fra de forskellige institutioner og ligeledes øge samarbejdet om udvikling af nye uddannelser og forskningsinitiativer på tværs af institutionerne.

I 2012 budgettet blev der afsat SEK 20 millioner til fusionsdannelse og derefter SEK 70 millioner kroner årligt i et ikke fastlagt antal år. Det bør bemærkes, at der alene er afsat midler til frivillige fusioner og ikke andre former for samarbejdsalliancer.¹⁹ En gennemgang af det nuværende institutionslandskab i forhold til antal helårsstuderende viser, at der er få meget små videregående uddannelsesinstitutioner primært inden for det teolo-

¹⁹ <http://www.dn.se/debatt/hogskolor-behover-slas-ihop-med-de-starka-universiteten/>

giske område og de kunstneriske uddannelser.²⁰ Herudover er der en række uddannelser, der er præget af meget små udbud blandt andet indenfor sprog.

Kvalitetssystemet, som blev indført i 2011, og hvor samtlige uddannelser vil have gennemgået en kvalitetssikring i løbet af 2014, kan komme til at påvirke det samlede institutionelle landskab i de kommende år. Årsagen er, at hvis et fagområde/uddannelsesgrad får vurderingen *"bristnad kvalitet"*, den laveste af tre vurderinger, så kan det få som konsekvens, at institutionen mister retten til at gennemføre afsluttende eksaminer som fører til en grad inden for det pågældende fag. Efter en bedømmelse, som har resulteret i *"bristnad kvalitet"*, har en institution et år til at rette op på uddannelsen, eller de kan vælge at lukke uddannelsen ned.

Kvalitetssystemet indeholder nu også incitamenter i positiv retning, idet de fag/uddannelsesgrader, som får topvurdering, får et ekstra kvalitetstillæg. Samtidig kan kvalitetssystemet også ifølge nogle påvirke studenternes søgestrømme og dermed indirekte institutionernes kvalitetsadfærd, fordi det forventes, at fagområder, som får en dårlig kvalitetsvurdering, kan have sværere ved at tiltrække studerende, også selv om der sidenhen er rettet op. Derfor vurderer flere, at der er en række tendenser, som man kan forvente vil øge institutionssamarbejder og muligvis også fusioner i de kommende år. Nogle institutioner har igangsat udredningsarbejder som grundlag for den fremtidige institutionelle retning. Det gælder også nogle af de store institutioner i Stockholmregionen.

3.2 Mod nye alliancer

Tekstboks 2

En tidligere analytiker ved Högskoleverket har med titlen *"SU+KI+KTH=?"* og på opdrag af rektorerne ved de pågældende svenske institutioner gennemført en udredning om det fremtidige samspil mellem de tre institutioner. Konklusionen på analysen er, at spørgsmålet ikke er, om hvorvidt der er behov for et øget samarbejde, men hvordan det skal udmøntes. I publikationen peges der på, at institutionerne bør indgå i en formaliseret alliance på baggrund af et fælles strategisk arbejde, som også skal tydeliggøre merværdien for alle interessenter med en fælle styringsstruktur, men at de enkelte institutioner i øvrigt bør bevares som selvstændige enheder, og at der inden for alliancen bør udvikles et antal tværgående uddannelsesinitiativer, fælles forskerskoler og forskningssamarbejder. Det foreslås, at uddannelsessamarbejdet især fokuserer på de videregående niveauer også med henblik på international profilering. For at understøtte samarbejdet inden for uddannelse peges der på muligheder for samlokalisering af aktiviteter, og at der udvikles fælles administrative rutiner for at støtte dette.

Kilde: Ekberg Tim 2011

Der er gennemført en tværgående statistisk analyse af de 481 uddannelser/grader som fx journalistik, nationaløkonomi, psykologi, virksomhedsøkonomi, geovidenskab, kommunikationsvidenskab. De samlede uddannelser/grader, som hidtil er blevet vurderet, omfatter to tredjedele af den planlagte kvalitetsvurdering for første fase (Ericson 2013). Analysen omfatter samtlige større universiteter og högskolor. Den hidtil gennemførte

²⁰

<http://www.hsv.se/statistik/statistikomhogskolan/oversiktstabeller/oversiktstabell.4.6df71dcd1157e43051580002505.html?struts.portlet.action=/nudev/resultat&sv.url=12.6df71dcd1157e43051580002510&>

kvalitetsvurderinger viser, at kvalitetsvurderingen af uddannelsernes kvalitet er tæt koblet til økonomisk omsætning, samt hvor meget forskning en institution har i absolut økonomiske tal. Ligeledes ses der en positiv sammenhæng mellem volumen i forskning og en høj vurdering af kvalitet. Det er en noget svagere positiv sammenhæng mellem antallet af studerende på en given undervisningsinstitution og den kvalitetsvurdering, der er givet i sensommeren.

Når første kvalitetsvurderingsfase er gennemført, er det ifølge Universitetskanslersamarbejdet planen, at der skal gennemføres en række tværgående statistiske analyser med henblik på at udtrække retningslinjer fremadrettet. 57 af de uddannelser, som i 2012 blev vurderet til at have "bristende kvalitet," er på baggrund af institutionernes kvalitetsindsats og en fornyet vurdering alle blevet vurderet som værende af "høj kvalitet", og dermed er eksamensretten ikke blevet inddraget for nogle af disse uddannelser. I ni tilfælde har institutionerne valgt at nedlægge uddannelserne selv.

3.2.1 Kvalitet og institutionelle strukturer

I slutningen af oktober 2013 blev der gennemført en tværgående statistisk analyse baseret på de publicerede data og resultater fra 1288 forskellige uddannelsesområder/eksamensgrader (Ericson 2013). Det samlede datagrundlag repræsenterer 29 institutioner, mens analysen bygger på data fra 27 institutioner, idet den statistiske analyse af metodiske årsager alene omfatter institutioner, som repræsenterer mere end 10 kvalitetsvurderinger i alt. Således indgår data fra Forsvarshögskolan og Handelshögskolan i Stockholm ikke i analysen.

I og med at data fra oktober 2013 også omfatter kvalitetsvurderinger fra teknikområdet, er den seneste analyse mere repræsentativ end den tidligere gennemførte fra 2012, hvorfor den ikke er nærmere behandlet.

Tabel 9 giver en opsummering og en gennemsnitsberegning af hidtidige kvalitetsvurderinger i forhold til faktorer som antal studerende, samlede indtægter, forskningsomsætning, omsætning fra undervisning og rekvireret undervisning.

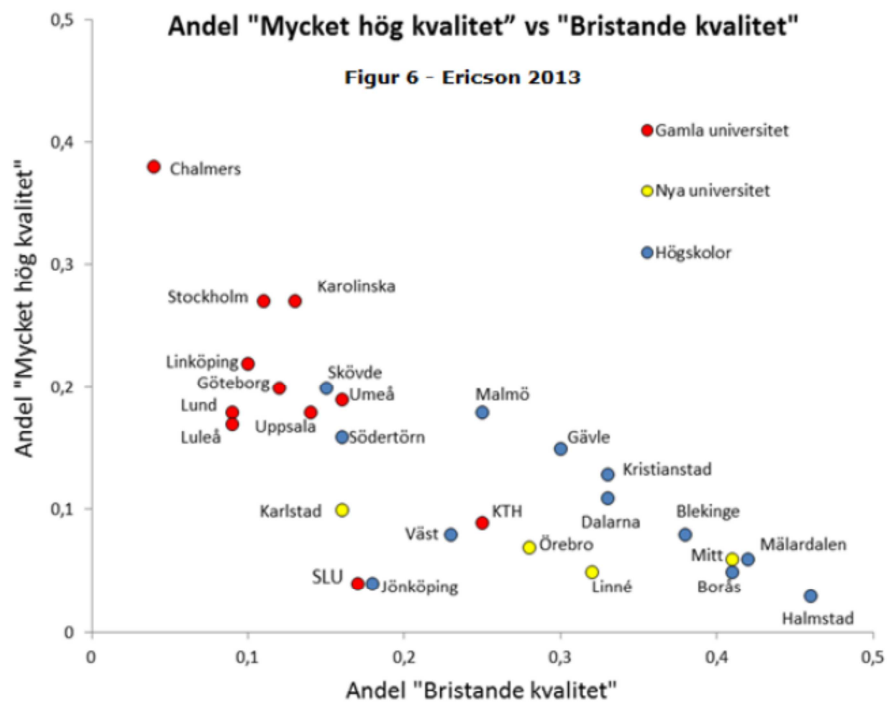
Tabel 9: Gennemsnitlig kvalitetsvurdering i forhold til antal studerende, totalindtægter, forskningsindtægter, undervisning, øvrig rekvireret undervisning

Lärosäte	"Utbildnings-kvalitet" (arbiträr kvot)	Antal studenter (HST)	Totala intäkter (Mkr)	Intäkter forskning (Mkr)	Andel utbildning (%)	Andel uppdrags-utbildning (%)	Antal utvärderingar
Uppsala universitet	2,04	22934	5283	3626	30,9	5	116
Lunds universitet	2,09	28464	6553	4306	35,8	4,6	136
Göteborgs universitet	2,07	27358	5317	3252	39,4	4	123
Stockholms universitet	2,16	30454	4152	2438	43,2	5,4	107
Umeå universitet	2,02	17179	3774	2194	42,2	5,1	85
Linköpings universitet	2,25	18530	3326	1810	43,7	1,8	86
Karolinska institutet	2,13	5798	5371	4445	17,7	7,4	15
KTH	1,84	13271	3713	2501	33,5	1,8	32
Chalmers tekniska högskola	2,34	8767	3028	2139	29,3	2,8	47
Luleå tekniska universitet	2,09	7179	1452	816	44,4	1,6	35
Handelshögskolan i Stockholm	3	1586	388	199	56,1	Uppgift saknas	2
Sveriges lantbruksuniversitet	1,88	4137	2963	1975	21,6	2,1	24
Karlstads universitet	1,94	8940	1011	323	67,7	4,4	49
Linnéuniversitetet	1,73	15914	1548	402	73,7	9,8	59
Örebro universitet	1,8	10532	1113	357	66,7	0,6	54
Mittuniversitetet	1,65	9132	909	352	59	2,1	34
Blekinge tekniska högskola	1,69	4418	479	151	65,3	2,8	13
Försvarshögskolan	2,33	516	493	138	71,3	48,2	3
Högskolan i Borås	1,64	6367	591	102	75,3	4,8	22
Högskolan Dalarna	1,78	7375	596	103	82,9	5,6	18
Högskolan i Gävle	1,85	6803	578	120	79,7	2,1	27
Högskolan i Halmstad	1,56	5590	508	114	76,6	2,4	39
Högskolan i Jönköping	1,86	8756	797	203	73,1	4,1	28
Högskolan Kristianstad	1,8	5916	464	58	88,9	4,7	15
Högskolan i Skövde	2,05	4472	418	91	79,4	2,8	20
Högskolan Väst	1,85	5286	454	84	80,3	3,4	15
Malmö högskola	1,93	12678	1238	223	81,2	5,5	28
Mälardalens högskola	1,65	8068	837	188	77,3	2,3	31
Södertörns högskola	2	8272	681	265	60,5	0,6	25
Medianvärde	1,93	8272	1011	323	65,3	3,7	Totalt antal=1288

Kilde Ericson 2013

Selv om den statistiske analyse viser, at de gamle universiteter gennemsnitligt scorer bedre end de nyere universiteter og højskolor, og at de samtidig repræsenterer en større forskningsomsætning og totalomsætning, er der store institutionelle forskelle. I Figur 14 er samtlige vurderinger, som har resulteret i "mycket hög kvalitet" i den ene ende og samtlige vurderinger, som har resulteret i "bristnad" kvalitet, plottet ind. Jo højere oppe på y-aksen og jo længere til venstre på x-aksen, desto bedre et foreløbigt resultat målt i flest topvurderinger og færrest negative vurderinger. Chalmers ligger baseret på denne sammenstilling i top og Halmstad Högskola i bund. Samtidig er det værd at bemærke, at Skövde Högskola, som er en af de mindre højskolor med begrænsede forskningsindtægter, og Södertörn Högskola, som også er en af de nyere højskolor, placerer sig på samme niveau, som flere af de gamle veletablerede universiteter.

Figur 14: Andel "Mycket hög kvalitet" vs. "Bristande kvalitet"

Figur 6. Beräknad andel "Mycket hög kvalitet" för respektive lärosäte (Y-axel) plottat mot "Bristande kvalitet" per lärosäte (X-axel). Inkluderar 27 st lärosäten med 10 eller fler bedömda utbildningar.

Kilde: Ericson 2013

Hvis man sammenligner gamle universiteter og nyere universiteter og högskolor med hensyn til opnået kvalitetsvurdering, så har de gamle universiteter rent statistisk gennemsnitligt en højere kvalitet, når det gælder både kandidatgrader, magistergrader, mastergrader samt professionseksaminer.

Litteratur

Askling Berit, Christiansson Ulf Fridlitzius Rita (2001) Livslångt lärande som ide och praktik I högskolan. Högskoleverket

Askling Berit (2012) Expansion, självständighet, konkurrens Göteborg universitet

Anderson, R., Quigley, J., & Wilhelmsson, M. (2004). "University decentralization as regional policy; The Swedish Experiment", *Journal of Economic Geography* 4, 371-388.

Benner Mats, Stensaker Björn, Unemar-Öst Ingrid (2012) Universitets- och högskolepolitiken Avsikter och konsekvenser för de nya lärosätena

Björklund Anders, Fredriksson Peter, Gustafsson Jan Eric, Öckert Björn (2010) Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter, vad säger forskningen?

Göran Bexell (2007) Det framtida Högskolelandskapet (2007) Göran Bexell mfl. – arbetsgrupp inden for SUFH, www.suhf.se/MediaBinaryLoader.axd?..

Ekberg Tim (2011) SU+KI+KTH=? En studie om förutsättningar för et mer systematiserat samarbete mellan universiteten i Stockholm

Ericson Mats (2013) En tentativt kvantitativ analys av Universitetskanslersämbetets utvärderingar av utbildningskvalitet år 2011-2013 Delrapport 2 - utvärderingar t.o.m. 2013-10-29

Framtidskommissionen (2012) - underlagsrapport: Matchning på den svenska arbetsmarknaden www.regeringen.se/content/1/c6/20/..48d8f4d0.pdf

Högskolan i Borås (2012) Högskolalandskap i förändring

Krantz och Almerud (2013) Ett nytt finansieringssystem för högskolan – för höjd kvalitet och fler jobb. Svensk Näringsliv

Lindskog Magnus (2003) Forecasting and responding to qualifications needs in Sweden. Discussion paper- Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung. (WZB) NO SP 1-2003-105

Melin Göran, Frieldholm Tobias, Ärenman Emma (2013) Erfarenheter av lärosätfusioner i Sverige och Danmark, Technopolis

Sonnerby, Per (2012) Lärda för livet? En ESO-rapport om effektivitet i svensk högskolautbildning.- Expertgrupp for studier i offentlig økonomi (2012-7) <http://eso.expertgrupp.se/rapporter/20127-larda-for-livet-en-eso-rapport-om-effektivitet-i-svensk-hogskoleutbildning/>

Studentum AB Så väljer svenska studenter utbildning

Svensk Näringsliv (2013) Högskolakvalitet bättre matchning och flerr job. Svensk Näringsliv juni 2013

Svensson Roger (2009) Konsekvenser av konkurrensutställ statlig finansiering av universitet och högskolor. Ekonomisk Debatt 2009

Riksrevisionens rapport om att styra självständiga lärosäten

SCB: Trender och prognoser om utbildning och arbetsmarknad. Pressmeddelande från SCB, 2012-01-25, Nr 2012:14

Skr. 2011/12:170 <http://www.regeringen.se/sb/d/14039/a/199037>

Högskoleverket (2013) Högskolautbildningarna och arbetsmarknaden 2013/2014- Et planeringsgrundlag för läsåret 2013/2014. Rapport 2012:22 www.hsv.se/1222R-planeringsunderlag-arbetsmark

Högskoleverket (2010) Kortläggning av distanceverksamhet vid universitetet og hogskolor. www.hsv.se/18/63-2963-10-distansutbildning.pdf

Högskoleverket (2011) De tre första åren med ny utbildnings- och examensstruktur

Högskoleverket (2012) Studentarnas studiemönster och totala studietider www.hsv.se/1202R-studenternas-studiemonster-tota..

Kottman Andrea, Weert Egbert (2013) International Policy Frameworks for Regulating Graduate Employability Thematic report for the Dutch Ministry of Education, Culture and Science (OCW) CHEPS- Twente Universitetet www.government.nl/reports/higher-education-and-th..

www.uk-ambetet.se/statistisk-analys-3forsta-aren-20

Schmieder Russell(2010) Trends and Forecasts from Sweden:

How does Sweden do its forecasts for the educational system and the labour market? DG Employment- Mutual learning Programme

Schmidt Evanthis Kalpazidou (2012) University funding reforms in the Nordic countries www.zam.go.jp/n00/pdf/nk002003.pdf

TCO Granskar (2013) LÄRARLEDD TID OCHKVALITET I DEN HÖGRE UTBILDNINGEN #7/13. TCO www.tco.se/tid-och-..

Universitetskanslersämbetet (2013) Etableringen på arbetsmarknaden 2011 www.uk-ambetet.se

2009/10 <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=4&ved=0CD4QFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.uk->

Universitetskanslersämbetet (2013) Lärosätenas prognos för 2013: fortsatt färre helårsstudenter, <http://www.uk-ambetet.se/arkiv/statistiskaanalyser/larosatenasprognosfor2013fortsattfarrehelarsstudenter.5.575a959a141925e81d11471.html>

Universitetskanslersämbetet (2014) Årsrapport för universitet och högskolor <http://www.uk-ambetet.se/arkiv/rapporter/arsrapportforuniversitetochhogskolor.5.6c7a6cce13fa8f6b8e61f5.htm>

Weert Egbert (2011) Perspectives on higher education and the labour market. University of Twente CHEPS

Wiklhall Maria (2001) Universiteten och kompetenslandskapet: effekter av den högre utbildningens tillväxt och regionala spridning i Sverige,
<https://lup.lub.lu.se/search/publication/19964>

Öckert B. (2012) On the margin of success. Effects on expansion of higher education for marginal students. Nordic Economic Policy review 2012:1

http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Utbildning-och-forskning/Analyser-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/Trender-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/

<https://www.universityadmissions.se/en/All-you-need-to-know1/Studying-in-Sweden/The-Swedish-higher-education-system/>

Udvalg for Kvalitet og Relevans
i de Videregående Uddannelser